

YIL 4 SAYI 7

OCAK - HAZİRAN / 2022

BATIADALET

A N K A R A B A T I A D L İ Y E S İ D E R G İ S İ

YAPAY ZEKÂ VE HUKUK 62

Bilişim Suçları Uygulamaları **8**
İmar Planında Kamu Hizmet Alanına
Ayrılan Taşınmazların Hukuki Durumunun
Mülkiyet Hakkı Açısından
Değerlendirilmesi **16**

İtirazın İptali Davasında İspat ve
Deliller Bakımından Bazı Teknolojik
Gelişmelerin Önemi **40**
Ahilik “Azim ve Ruh” **58**
Veri Taşınabilirliği Hakkı **94**

Hayalleri yüksek olanların Sky Limit'i olmalı

Sky Limitinizi ister İhtiyaç Kredisi, ister Ek Hesap,
ister Konut Kredisi, isterseniz de Kredi Kartı Limiti olarak şekillendirin.
Üstelik şubeye gitmeden, VakıfBank Mobil'den kullanın.

VakıfBank, daima seninle.

**Sky Limit
Kullanım
Alanları**

| **ek**hesap

| İhtiyaç Kredisi | Konut Kredisi*

Şubelerden gerçekleştireceğiniz Sky Limit başvurunuzun ardından, limit yönetiminizi VakıfBank Mobil'den kolayca yapabilirsiniz. VakıfBank kredi politikaları kapsamında başvuruları serbestçe değerlendirme hakkına sahiptir. Kredi kullanımı öncesinde, başvurusu uygun bulunan müşteriler Sky Limit'ten faydalanabilecektir. *Sky Konut'ta sadece kredi başvurusu ve ekspertiz talebinde bulunulabilir. Konut kredisi kullandırımına ilişkin mevzuat ve bankacılık uygulamaları saklıdır. Detaylı bilgi: www.vakifbank.com.tr

444 0 724 | vakifbank.com.tr

VakıfBank
Burası Sizin Yeriniz

Bu derginin basımında, yayımlanmasında, tasarımında ve posta hizmetlerinde hiçbir kamu harcaması yapılmamıştır. Tüm giderler reklam veren kurumlarca karşılanmaktadır.

İMTİYAZ SAHİBİ

Gökhan KARAKÖSE

Ankara Batı Adliyesi Adına
Cumhuriyet Başsavcısı

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Halil DEMİR Cumhuriyet Başsavcı Vekili

YAYIN KURULU

Halil DEMİR Cumhuriyet Başsavcı Vekili

İlhami DEMİRKOPARAN Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı

Serkan KÖSE Cumhuriyet Savcısı

Eşref Uğur ŞENOL Hâkim

Muhammet Uraz YILDIZ Cumhuriyet Savcısı

EDİTÖRLER

Musa AYGÖR Bilgisayar İşletmeni

Yalçın BORA Bilgisayar İşletmeni

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Fatma TORUN Yazı İşleri Müdürü

YAYIN TÜRÜ VE SÜRESİ

Yerel Süreli Yayın,
6 Ayda bir ücretsizdir.

BASIM TARİHİ

Ocak 2022

TASARIM ve BASIM YERİ

Jargon Reklam Ajansı LTD.ŞTİ.
Kazım Karabekir Caddesi No:95/48
İskitler/ANKARA
Tel: 0312 284 57 46
info@jargonmedya.com

YÖNETİM YERİ

Oğuzlar Mahallesi Prof. Dr.
Necmettin Erbakan Caddesi No:52
Etimesgut/ANKARA
Tel: 0312 246 40 00
e-mail: ankarabaticbs@adalet.gov.tr

Eserlerinizin BATIADALET dergisinde yayınlanması için
ankarabaticbs@adalet.gov.tr e-posta adresine gönderebilirsiniz.

Dergimizde yayınlanan eserlerin sorumluluğu eser sahiplerine
aittir ve telif ücreti ödenmez.

Bu derginin basımında, yayımlanmasında, tasarımında ve posta
hizmetlerinde hiçbir kamu harcaması yapılmamıştır. Tüm giderler
reklam veren kurumlarca karşılanmaktadır.

BATIADALET
ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

Saygıdeğer BATIADALET dergisi okurları, kıymetli meslektaşlarım,

BATIADALET dergisi olarak 2022 yılının ilk sayısı ile sizlerle tekrar bir araya gelmenin mutluluğunu ve heyecanını yaşıyoruz. Geçen bir yılın ardından geriye dönüp baktığımızda Ankara Batı Adliyesi olarak, adaletin tesisi için yürüttüğümüz çalışmaları tüm meslektaşlarımız gibi birbirimize tebessümü eksik etmeden yerine getirmeye çalıştık. Amacımız ve tek derdimiz adaletin makul sürede tecelli etmesidir. Her dosyanın bir vebal olduğundan ve bir hikayesinin bulunduğundan hareketle üzerimize düşen yükün ağırlığının bilincindeyiz.

Siz değerli okurlarımıza muhteva bakımından zengin ve farklı konulara yer verdiği-miz dergimizin yeni sayısını sunmaktayız. Bu sayımızda başta anayasa hukuku, ceza hukuku, özel hukuk, uluslararası hukuk alanlarının yanı sıra; tarih, tıp, teknoloji ve bilişim, çevre bilimi ve edebiyat alanlarından da yazılara yer ayırdık.

TBMM Genel Kurulu'nda, 24 Kasım'da kabul edilerek yasalaşmasının ardından Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, 5. Yargı Paketi'nde velayet altındaki çocukların teslimine ilişkin düzenlemelerin yer almasının çocuklarımızın üstün yararına olacağı kanaatindeyim. Mevzuat değişikliklerinin yapılmasının ardından çocuklarımızın hukuki süreçlerde mağdur edilmeden ilgiliye teslim edilmesinin, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri'nin koordinesinde uzmanlar eşliğinde yapılacağına ilişkin uygulama, çocuklarımızın tesliminde kronikleşen sorunlara çözüm getirmesi açısından umut

vericidir. Unutmayalım ki “çocuklar bugünün yarını, yarının umududur”.

Geleneksel medya organlarına alternatif olarak ortaya çıkan ve geniş kitlelere ulaşarak yaygınlaşan sosyal medyadaki bir kısım paylaşımların, henüz soruşturma aşamasında olan ve kamuoyunun ilgisini celbeden vakialarda yeni tarz medya usulü ile ortaya kollektif davranışlar koyarak, suç ve cezaların kanuniliği, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, adil yargılanma, dava-sız yargılama olmaz, makul sürede yargılanma, vasitasızlık, şüpheden sanık yararlanır, duruşmanın aleniliği ve sözlülüğü, masumiyet karinesi gibi uluslararası hukukun temel ilkelerini göz ardı ettiğine bir çok kez şahit olduk. Bu ilkelere ihlali, temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilmesi demektir. Bunun başlıca sebebi ise sosyal medyada etik kuralların hala yerleşmemiş olması, olgudan çok algının ön plana çıkarılmak istenmesidir. Bilinmelidir ki kovuşturmanın başarısı soruşturmanın etkin yürütülmesine bağlıdır. Sosyal medya kullanımında etik ilkelere riayet edilmesi ve adaletin sosyal medya algılarına karşı güçlendirilmesi; soruşturma aşamasında masumiyet karinesine ve lekelenmeme hakkına saygı gösterilmesi, hâkim bağımsızlığı ve tarafsızlığının temini için elzemdir. Adalet, sosyal medyada oluşturulmak istenen algıya göre değil dosyadaki somut delillere ve yürürlükteki mevzuata göre dağıtılır.

Bu vesile ile kıymetli okurlarımızın yeni yılını kutluyor, 2022 yılının tüm yargı camiası için başarı dolu geçmesini temenni ediyorum. Bir sonraki sayımızda tekrar buluşmak dileğiyle okurlarımızı saygıyla selamlıyorum.

Gökhan KARAKÖSE
Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcısı

Kıymetli okurlarımız, saygıdeğer meslektaşlarım ve çalışma arkadaşlarım;

BATIADALET dergisinin bu yılın yeni sayısı ile sizlerle tekrar buluşmanın heyecanını yaşıyoruz. Geride bıraktığımız yıl da geçen yıl olduğu gibi koronavirüs salgınının etkisi altında zorlu bir mücadele içerisinde geçti. Girdiğimiz yeni yılda öncelikle ülkemizin ve beraberinde de tüm dünyanın salgın belasından kurtulmasını diliyorum, 2022'nin sağlık ve huzur içinde geçmesini temenni ediyorum. Ayrıca 2022 yılının adalet camiasına, adliyemize ve milletimize hayırlara vesile olmasını yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Geride bıraktığımız yılda gerek yeni türeyen korona virüs varyantları nedeniyle kaybedilen canlarımız, gerek yaşanan orman yangınları ile sönen akciğerlerimiz, gerekse de ekonomik olarak yaşadığımız sarsıntılı sürecin üstesinden kısa sürede geleceğimize inanıyorum. Özellikle koronavirüse karşı hız kazanan aşılama oranlarının artacağına, bunun yanı sıra milli ve yerli imkanlarla ülkemizde geliştirilen Türkovac aşımızın 2022 yılında yaygın aşılama programına dahil edilecek olmasının hastalığın bertaraf edilmesinde etkin rol oynayacağına inancım tamdır.

Adliyemizde yargı erkinin eksiksiz, hakkaniyetli ve insan odaklı sürdürülebilmesi için

yapılan iyileştirme ve geliştirme çalışmalarına dayanarak Adalet Bakanlığının oluru ile sözleşmeli zabıt kâtipliği, şoför, mübaşir, teknisyen, koruma ve güvenlik görevlisi unvanlarında sözlü sınavlar adliyemiz bünyesinde yapılmış olup atanmaya hak kazanan yeni personelimiz görevlerine başlamışlardır. Yeni görevlerinde kendilerine başarılar dilerken, "Halka hizmet Hakk'a hizmettir." düsturuyla çalışmalarını tavsiye ederim. İş yerinde ve iş dışındaki erdemli davranışları ile örnek teşkil edecekleri beklentisiyle yargısal faaliyetlerimizde bize güç katacaklarına yürekten inanıyorum.

Ankara Batı Adli Yargı Adalet Komisyonu Üyemiz ve Ankara Batı Asliye Ticaret Mahkemesi Başkanı meslektaşım Sayın Süleyman YILDIRIM'a Hâkimler Savcılar Kurulunun 17/12/2021 tarihli kararı uyarınca Yargıtay Üyesi olarak atanması dolayısıyla yeni görev yerinde muvaffakiyet temenni ediyor, adliyemize yaptığı çalışmalarından dolayı bir kez daha teşekkürlerimi iletiyorum.

Adliyemiz bünyesinde çokça emek sarfedilerek oluşturulan ve siz değerli okurlarımıza sunulan dergimize gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederim. Yeni sayımızda buluşuncaya dek sağlık, mutluluk ve esenlikler dilerim.

Şenel ALTINAY

Ankara Batı Adli Yargı
Adalet Komisyonu Başkanı

BİLİŞİM
SUÇLARI
UYGULAMALARI

8

İMAR PLANINDA KAMU
HİZMET ALANINA AYRILAN
TAŞINMAZLARIN HUKUKİ
DURUMUNUN MÜLKİYET
HAKKI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

16

İTİRAZIN İPTALİ
DAVASINDA İSPAT VE
DELİLLER BAKIMINDAN
BAZI TEKNOLOJİK
GELİŞMELERİN ÖNEMİ

40

AHİLİK "AZİM VE RUH"

58

YAPAY ZEKÂ VE HUKUK

62

VERİ TAŞINABİLİRLİĞİ HAKKI

94

İÇİNDEKİLER

Bilişim Suçları Uygulamaları	8
İmar Planında Kamu Hizmet Alanına Ayrılan Taşınmazların Hukuki Durumunun	
Mülkiyet Hakkı Açısından Değerlendirilmesi	16
Bir Avuç Elma...	22
Seyirden Yasaklama Tedbiri	26
Günler Azalıyor (Şiir)	29
Hâkimlerin Hukuki Sorumluluğu	30
Terazi	36
İtirazın İptali Davasında İspat ve Deliller Bakımından	
Bazı Teknolojik Gelişmelerin Önemi	40
Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Hesabında	
Temel İlke ve Unsurlar	46
Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force / Fatf) Standartları ve	
Adli Birimler Bakımından Ülkemizin Uyumuna İlişkin Bir Değerlendirme	52
Ahilik “Azim ve Ruh”	58
Yapay Zekâ ve Hukuk	62
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı Kapsamında	
Bozduman V. Türkiye (9802/07) Kararının Analizi	72
Araç Tescil Belgesi Düzenlenmesinden Zarar Görenlere	
Karşı Noterlerin Hukuki Sorumluluğu	76
Dinle ki Gençler Konuşsun Konuş ki Gençler Dinlesin	82
Gündemdeki “Twitch Platformu Bit Dolandırıcılığı” Üzerinden Hareketle TCK’da	
Düzenlenen Bilişim ve Sair Suç Hükümlerinin Değerlendirmesi	88
Veri Taşınabilirliği Hakkı	94
Yağlı Karaciğer Hastalığı	100
Kıyı Kanunu Bakımından Kazanılmış Hak	104
Üşümek İstiyorum (Şiir)	109
Kaptanın Seyir Defteri	110
Adliyemizden Haberler	116

BATIADALET dergisinin yedinci sayısında siz değerli okurlarımızla buluşmanın heyecanı ve mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızda da içerik olarak zengin bir eser sunabilmek için tüm gücümüzle çalıştık. Hakimlerimiz, savcılarımız, yargı mensuplarımız, akademisyenlerimiz ve yazarlarımız tarafından kaleme alınan akıcı ve güncel içeriğe sahip eserleri sizlerin takdirlerine sunuyoruz.

Gelişen teknolojinin hukuk sistemine ve mesleğimize olan etkilerini göz önünde bulundurarak, hukukçuların mevzuatı, toplumun sosyal yapısını ve teknolojik gelişmeleri yakından takip etmesi gerektiği bilinciyle, "Adalet mülkün temelidir" ilkesinden yola çıkarak yayınlamaya çalıştığımız dergimizde; Yapay Zeka ve Hukuk, Bilişim Suçları

Uygulamaları, Mali Eylem Görev Gücü, Veri Taşınabilirliği Hakkı, İtirazın İptali Davasında İspat ve Deliller Bakımından Bazı Teknolojik Gelişmelerin Önemi, Gündemde ki "Twitch Platformu Bit Dolandırıcılığı" gibi güncel hukuki konuların yanı sıra kamu hukuku, özel hukuk alanında uygulayıcıları aydınlatıcı yazıları, çeşitli konulardaki makaleleri, denemeleri, hikaye ve şiirleri takdirlerinize sunuyoruz.

Bu vesile ile 2022 yılının yargı camiamıza ve milletimize hayırlı olmasını temenni ediyor, tüm okurlarımıza yeni yılda sağlık, mutluluk ve huzur dolu başarılı bir çalışma hayatı diliyoruz. Dergimizin yayınında emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz.

YAYIN KURULU

BATIADALET
ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

BİLİŞİM SUÇLARI UYGULAMALARI

İDRİS ÜNAL

Yargıtay Üyesi

Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte hayatımıza birçok elektronik cihaz girdi ve bu cihazların çoğu zaman internet tabanlı sistemleri kullanması nedeniyle de bilişim sistemleri çok aktif olarak kullanılmaya başlandı. E-ticaret, internet bankacılığı, mobil bankacılık, sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte bu mecralardan da artık yoğun bir şekilde suç işlenmeye başlandı.

Bilişim suçlarına ilişkin Ceza Hukukunda ilk düzenlemeye 1991 yılında rastlıyoruz. 765 sayılı TCK'ya bazı bilişim suçlarını öngören "Bilişim Alanında Suçlar" başlıklı 11. bap ilave edilmişti. 2005 yılında yürürlüğe giren mer'î 5237 sayılı TCK'da ise bilişim alanında işlenen suçlara, 765 sayılı TCK'dan daha ayrıntılı düzenlemeler yapılarak yer verildi. Kanunda söz konusu suçlara, özel hükümlerin yer aldığı TCK'nın 2. kitabının topluma karşı suçların düzenlendiği 3. kısmının 10. bölümünde "Bilişim Alanında Suçlar" başlığı altında yer verilmiştir.

Siber suç da denilen, bilişim suçlarıyla uluslararası mücadelenin en önemli araçların-

dan birisi Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesidir. Sözleşme taraf devletlerin mevzuatını uyumlaştırılmayı ve etkin bir adli işbirliğini koordine etmeyi amaçlamaktadır. Siber suçlarla mücadele alanında akdedilen ilk sözleşme olan Avrupa Siber Suç Sözleşmesi, Avrupa konseyi nezdinde akdedilmiş olsa bile, Konsey üyesi olmayan ülkeler tarafından da imzalanmıştır. ABD, Japonya gibi. Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesinin tarafı olan ülkemiz iç hukukunda bu sözleşme ile uyum sağlayarak bilişim alanında yeni suçlar düzenlemiş hatta ihtiyaç hasıl oldukça yeni düzenlemeler de yapılmaktadır. Sözleşme hem maddi hukuka, hem usul hukukuna, hem de adli yardımlaşmaya ilişkin ortak hükümler getirmiştir.

Sözleşmenin amacı dört ana başlık altında düzenlenmiştir.

- 1- Siber alanda işlenen suçlarla ilgili ortak tanımlar yapmak,
- 2- Devletlerarasında maddi ceza hukuku normlarını uyumlulaştırmak,
- 3- Suçların soruşturulması ve kovuşturulması için yerel usul hukuku yetkileri sağlamak,
- 4- Uluslararası adli işbirliği rejimi oluşturmak.

Bilişim kısaca teknoloji ve bilginin kullanılarak bir takım sonuçların üretilmesi olarak tanımlanabiliriz. Bilişim hem verilerin işlenmesini hem de bu işlem sonuçlarının akta-

rilmasını yani veri iletişimini de içeren bir kavramdır (Berrin Bozdoğan Akbulut Bilişim Suçları SÜHFD Milenyum armağanı c8 sayı 1-2 s 546 Konya 2000).

5237 sayılı TCK'da bilişim suçları; "Bilişim Alanında Suçlar" bölümünde düzenlenmekle birlikte, ayrıca çeşitli bölümlerde de bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle işlenmesi mümkün olan suç tiplerine yer verilmiştir. "Bilişim Alanında Suçlar" bölümünde yer alan;

a)TCK'nın 243. maddesinde "Bilişim sistemine girme",

b)TCK'nın 244. maddesinde "Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme",

c)TCK'nın 245. maddesinde "Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması"

d)TCK'nın 245/A maddesinde "Yasak cihaz veya programlar" suçları düzenlenmiştir. Bu ek madde 6698 sayılı yasa ile 07/04/2016 tarihinde 29677 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu suçlar doğrudan bilişim suçları olarak tabir edilmektedir.

Doğrudan bilişim suçları yanında dolaylı bilişim suçları olarak tabir edilen TCK'nın 135. maddesinde kişisel verilerin kaydedilmesi, TCK'nın 136. maddesinde kişisel verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme, TCK'nın 138. maddesinde ise verilerin yok

edilmemesi, TCK'nın 132. maddesinde haberleşmenin gizliliğini ihlal, TCK'nın 124. maddesinde haberleşmenin engellenmesi, TCK'nın 125/2. maddesinde hakaret, TCK'nın 142/2. maddesinin (e) bendinde hırsızlık, TCK'nın 158/1. maddesinin (f) bendinde dolandırıcılık, TCK'nın 226. maddesinde müstehcenlik, TCK'nın 228. maddesinde düzenlenen bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle kumar oynanması için yer ve imkan sağlama, gibi suçlar da bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle işlenebilen dolaylı bilişim suçlarıdır. Biz doğrudan bilişim suçları olarak nitelendirebileceğimiz 5237 sayılı TCK'nın 243 ve 244. maddelerini inceleyeceğiz. Maddeleri incelemeden önce madde metinlerinde geçen bilişim sistemi ve veri nedir bilinmesi gerekir.

BİLİŞİM SİSTEMİ NEDİR?

TCK'nın 243. maddesinin gerekçesinde bilişim sisteminin tanımı yapılmıştır; bilişim sisteminden maksat, "Verileri toplayıp yerleştirdikten sonra bunları otomatik işlemlere tâbi tutma olanağı veren manyetik sistemlerdir." Bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere bilişim sistemi teriminin en temel karşılığı bilgisayarlardır. Bilgisayarı diğer otomatik işlem yapan araçlardan ayırt eden özellik, bilgileri otomatik olarak işleme tabi tutmasının yanında, genel kapsamlı olarak verileri işleyebilme ve kullanabilmesidir. Zira otomatik çamaşır makinesi, hesap makinesi ve uzaktan kumandalı televizyonlarda da bilgileri otoma-

tik işleme tabi tutma özelliği bulunmaktadır. Ancak bunlar genel kapsamlı olarak verileri işleyebilme özelliğine sahip olmadıklarından ve sadece tek bir amaca yönelik işlem yapabildiklerinden bilgisayar ya da bilişim sistemi sayılmazlar (Yazıcıoğlu, Yılmaz. “Bilişim Suçları Konusunda 2001 Türk Ceza Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi”).

Kullanmış olduğumuz UYAP, nüfus idarelerinde kullanılan MERNİS, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde kullanılan MERSİS, hastanelerde kullanılan HSBY, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kullanılan MEBSİS, e-Devlet, e-Nabız, sosyal medya mecraları vb. sistemler birer bilişim sistemleridir.

VERİ NEDİR?

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun tanımlar başlıklı 2/1k. maddesine göre veri, “bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılabilen her türlü değeri” ifade eder. Bilgisayarlarımızda, cep telefonumuzda kayıtlı her türlü belge, bilgi, uygulama, müzik, video, resimler vb. içerikler birer veridir. Avrupa Konseyi siber suçlar sözleşmesinde veri “bir bilgisayar sisteminin belli bir işlevi yerine getirmesini sağlayan yazılımlar da dahil olmak üzere, bir bilgisayar sisteminde işlenmeye uygun nitelikte her türlü bilgi” olarak tanımlanmıştır.

TCK’NIN 243. MADDESİ UYGULAMALARI

TCK’nın 243. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçun konusu bilişim sistemi iken, ikinci fıkra düzenlenmiş suçun konusunu bedeli karşılığında yararlanılan bilişim sistemi, üçüncü fıkra düzenlenmiş suçun konusu ise bilişim sisteminin içerdiği verilerdir. Dördüncü fıkrasında ise yine veri nakillerinin teknik araçlarla izlenmesi eylemlerini yasa koyucu suç olarak düzenlemiştir.

Suçun maddi unsurunun gerçekleşmesi bakımından sisteme doğrudan girilebileceği gibi, örneğin internet gibi bir vasıtayı kullanmak suretiyle de girilebilir. Bu bağlamda, aynı ortamda çalıştığı iş arkadaşının rızası hilafına bilgisayarına girip, belgelerine bakan kimse- nin davranışları bu suçu oluşturacağı gibi, internet vasıtasıyla başka birinin bilgisayarına erişim sağlayıp, onun verilerini inceleyen kimsenin davranışları da bilişim sistemine girme suçunu oluşturur (Hakan Karakehya “Türk Ceza Kanununda Bilişim sistemine

Girme Suçu” TBB Dergisi, Sayı 81, 2009 sh. Bilişim sistemine bağlı olarak kullanılan USB) bellek, CD, veya hard disklere de hukuka aykırı olarak girmek, bu suçu oluşturacaktır.

Maddenin birinci fıkrasında bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak girmek veya orada kalmaya devam etmek fiili suç haline getirilmiştir. Sisteme, haksız ve kasten girilmiş olması suçun oluşması için yeterlidir. 24/03/2016 tarihinde ki değişiklikten önce maddenin birinci fıkrasında ve bağlacı varken maddenin gerekçesine de uyumlu hale getirilerek veya bağlacı getirilmiştir. Bu değişiklikten önce suçun oluşması için sisteme hukuka aykırı olarak girmek yeterli değildi aynı zamanda belli bir süre sistemde kalmak da gerekiyordu. Veya bağlacı değişikliğinden sonra salt sisteme hukuka aykırı olarak girmek ile artık suç oluşacaktır. Maddenin birinci fıkrasında ve bağlacı veya olarak değiştirilmek suretiyle metin ile gerekçe arasında ki çelişki de giderilmiş oldu. Hâlihazırda suçun oluşması için; bir bilişim sistemine hukuka aykırı olarak girmeli veya girdiğini sonradan fark etmesine rağmen sistemde kalmaya devam etmiş olması durumunda bu suç oluşacaktır.

Kasten işlenebilen bir suçtur. Genel kast yeterlidir. Maddenin üçüncü fıkrasında ki suçun oluşması için, failin bilişim sistemine girmeyi ve orada kalmayı istemesi, ancak verilerin yok olmasını ya da değişmesini öngörmesine karşın istememiş olması gerekir. Fail, verilerin yok olması veya değişmesini de ister ise, bu durumda, TCK’nın 243/3. fıkrasındaki suç değil, aynı yasanın 244/2. fıkrasında düzenlenen suç oluşur. TCK 243. maddesinin 3. fıkrasında bu suç için ağırlaştırıcı bir neden öngörülmüştür. Failin, kastı bu yönde olmadığı halde taksirli hareketiyle sistemin içeriğinin (verilerin) değişmesi veya yok olması durumunda faile verilecek ceza arttırılacaktır. Bu bağlamda örneğin bir başkasının şifreleme yöntemiyle korunan bilgisayarına izinsiz olarak giren kimsenin, şifrenin çözülmesi için gerçekleştirdiği işlemlere bağlı olarak, kastı dışında, bilgisayardaki verilerden bir kısmının bozulması ya da kaybolması söz konusu olursa, fail, bilişim sistemine girme suçunun daha fazla cezayı gerektiren nitelikli halinden sorumlu olacaktır (Hakan Karakehya “Türk Ceza Kanununda Bilişim sistemine Girme Suçu” TBB Dergisi, Sayı 81, 2009 Sh 18).

Maddenin üçüncü fıkrasında bir ifade hatası bulunmaktadır. Şöyleki Türk Ceza Kanununda taksirin tanımını yapan 22. maddenin birinci fıkrasında “Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.” hükmünü düzenlemiş olmasına rağmen

yasa metninde “taksirle” kelimesi bulunmamaktadır. Ancak TCK’nın genel gerekçesinde maddenin; başlık, metin ve gerekçeden oluştuğu, maddenin yorumlanmasında gerekçenin de nazara alınacağı dikkate alınır açıklaması karşısında bu çelişki bir anlamda yorumla giderilecektir. Nitekim uygulamada bu konuda herhangi bir sorun bulunmamaktadır.

Maddeye eklenen dördüncü fıkra ile de; Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesine üye ülkeler, yasa dışı araya girme eylemlerini cezalandırmaya davet edildiğinden, Kanunun 243’üncü maddesinde değişiklik öngörülmüştür. Sözleşmeye uyum amacıyla sadece sisteme/sistemlere girmek fiili suç olarak düzenlenmiştir. Verilerin izlenmesi eylemi, bilişim sistemlerine herhangi bir müdahalede bulunmaksızın teknik araçlarla bilişim sistemleri arasındaki veri nakillerinin takip edilmesini ifade etmektedir. Bütün elektronik veri transferleri, bu çerçevede korunması amaçlanan veri transferinin gizliliği kapsamında kalmaktadır. Yasa dışı araya girme eylemleri, temelde bilişim sistemlerine girilmeksizin işlenen fiillerdendir (TBMM 6698 sayılı yasa Adalet Komisyonu Raporu).

Bilişim sistemine girme suçu bakımından teşebbüs mümkün olmakla birlikte üçüncü fıkra düzenlenilen sonucun oluşmasına ancak taksirle neden olunması gerektiğinden bu suça teşebbüs söz konusu olmaz. Sisteme hukuka aykırı olarak girmek suretiyle veriler yok olur veya değişirse artık teşebbüsten değil sonuçtan sorumlu tutmak gerekir.

Bu suç tipi geçit suçu özelliği taşımaktadır. TCK’nın 244, 245, 132, 133, 134, 135, 142, 158 vb. maddelerinde düzenlenen suçlardan faili sorumlu tutabilmek için bilişim sistemine hukuka aykırı olarak girmek gerekebilir. Bu durumda fail netice suçlardan cezalandırılacaktır. Nitekim Yargıtay 8. Ceza Dairesi istikrarlı bir şekilde bu suçun geçit suçlardan olduğunu vurgulamaktadır. Ceza Genel Kurulu da birçok kararında bu durumu vurgulamıştır. “Müştekiye ait banka hesabına, internet üzerinden ulaşılarak, EFT yoluyla başka hesaplara para aktarmak suretiyle gerçekleştirilen eylemin bir bütün halinde TCK’nın 142/2-e maddesinde ifade edilen hırsızlık suçunu oluşturduğu gözetilmeden sanıklar hakkında ayrıca TCK’nın 243/3. maddesindeki suçu oluşturduğundan bahisle yazılı şekilde uygulama yapılması,” bozma nedeni yapılmıştır (Yargıtay 8 Ceza Dairesinin Esas No: 2014/2924 Karar No: 2014/36282).

“...Microsoft’tan gelen cevapta şikayetçinin mail adresine sanık tarafından birden çok

giriş yapıldığı belirlenmişse de şifre değiştirilerek şikayetçinin girişinin engellendiğine dair tespitin bulunmadığının ve şikayetçinin suç tarihi itibarıyla girişe onay vermediğinin anlaşılması karşısında; şikayetçiye ait e-mail adresine izinsiz girip orada kalma şeklindeki eylemin TCK’nın 243. maddesi kapsamındaki suçu oluşturacağı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi” (8 Ceza Dairesi Esas No: 2015/10534, Karar No: 2016/7574)

Yargıtay 11 Ceza Dairesi 243. maddenin uygulanması gerektiğine dair bir kararında özetle; “....sanığında bu iddiayı doğrulayan katılan şirkete ait bilişim sistemine hükümsüz kalan şifresi ile girip, buradaki şirket çalışanlarına ait maillerin kendi kurduğu siteye yönlendirmesini yapabilecek kadar süre ile kaldığını savunması karşısında; yüklenen TCK’nın 243/1. maddesindeki suçun bir bilişim sistemine hukuka aykırı olarak girmek ve orada kalmaya devam etmek unsurlarının gerçekleştirilmesinin kabulü ile mahkumiyetine karar verilmesi yerine yazılı şekilde beraatine hüküm kurulması,”(Yargıtay 11 Ceza Dairesinin Esas No:2009/22385, Karar No: 2012/3683) gerekçesi ile yerel mahkeme kararını bozmuş ise de, ben aynı kanaatte değilim. Sanığın eyleminin önceden çalışmış olduğu şirkete ait bilişim sistemine hukuka aykırı olarak girmekten ibaret olmadığı, bizatihi sistemde var olan ve çalışanlara ait e-posta adreslerini kendi bilişim sistemine yönlendirmek şeklindeki eylemin 244/2 fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketli eylemlerden biri olan “var olan verileri başka bir yere gönderen” şeklindeki vasıflandırmaya daha uygun olduğu kanaatindeyim. Salt bilişim sistemine hukuka aykırı ve kasten girmekle bu suç oluşacaktır. Eğer failin sistemde bulunan verilere yönelik bir kastı varsa, artık 244/2 maddesinde düzenlenen suç uygulanmalıdır. 243. maddede düzenlenen suçun geçit suç olma özelliği nedeniyle uygulamada bu suç tipine daha az rastlanılmaktadır. 2016 yılında CMK’nın 253. maddesinde yapılan değişiklik ile çocuklar bakımından bilişim sistemine girme suçu uzlaşmaya tabi hale getirilmiştir.

TCK’NIN 244. MADDESİ UYGULAMALARI

Ceza kanunumuzun 244. maddesinin birinci fıkrası ile bilişim sisteminin işleyişini engelleme veya bozma, ikinci fıkrasıyla bilişim sisteminin içinde yer alan verileri bozma, yok etme, değiştirme, erişilmez kılma, bilişim sistemine veri yerleştirme ve sistemdeki verileri başka yere gönderme eylemi suç haline getirilmiş, üçüncü fıkra ile suçun banka veya kredi kurumuna ya da bir kamu kurum ve ku-

ruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi artırımı nedeni olarak düzenlenmiş, dördüncü ve son fıkra ile de bu eylemlerin failin kendisi veya bir başkası yararına haksız çıkar sağlama durumu nitelikli hal sayılmıştır. 2016 yılında CMK'nın 253. maddesinde yapılan değişiklik ile çocuklar bakımından TCK'nın 244/2 fıkrası uzlaşmaya tabi hale getirilmiştir.

TCK'nın 244. maddesinin birinci fıkrasında; suçun konusu bilişim sistemi iken, ikinci fıkrada düzenlenen suçun konusu ise bilişim sisteminin içerdiği verilerdir. Maddenin birinci fıkrasında sisteme müdahaleyi, ikinci fıkrasında sistem içerisindeki veriye müdahaleyi yaptırım altına almıştır. Her iki fıkrada belirtilen eylemler seçimlik hareketli eylemler olup herhangi bir eylem ile suç oluşacaktır. Uygulamada bilişim suçları arasında daha çok sosyal medya platformlarının ele geçirilerek erişilmez kılınmak suretiyle gerçek kişilere yönelik çeşitli haksız menfaat temini ya da özel hayata ilişkin eylemlerden bu kapsamda bahsetmek mümkündür. Örneğin kişinin e-posta hesabının ve/veya Facebook, Twitter, Instagram vb. hesaplarının ele geçirilerek erişilmez kılınması 244/2 maddesinde düzenlenen suç oluşturacaktır. Zira burada sistemin kendisine yönelik bir eylemden bahsetmek mümkün olmadığına göre sistemde bulunan şifrenin ele geçirilerek değiştirilmesi şeklinde gerçekleşen eylemin ikinci fıkrada düzenlenen seçimlik hareketli eylemlerden şifre değiştirmek ve sisteme erişilmez kılmak şeklinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Mağdurun Facebook hesabının ele geçirilmesi şeklinde gerçekleşen eylemin 244/2 fıkrasında düzenlenen suç oluşturduğu konusunda gerek öğretide ve gerekse Yargıtay uygulamalarında tereddüt bulunmamaktadır. Eğer sanık mağdurun Facebook hesabını ele geçirdikten sonra arkadaş listesinde bulunan üçüncü kişilerden menfaat da temin etmiş ise artık burada TCK 244/2 maddesi yanında 158/1f maddesinde düzenlenen bilişim yoluyla dolandırıcılık suçu da ayrıca gerçekleşmiş olacaktır. Dikkat edilirse bu eylemde aslında bilişim sistemine hukuka aykırı olarak erişim sağlanmış olmaktadır ancak daha önce bahsedildiği üzere TCK'nın 243. maddesinin geçitli suç olması özelliğinden dolayı ayrıca bu suçtan da işlem yapılmayacaktır. Sanık hukuka aykırı olarak bir bilişim sistemine girmiş ve gerek sistemin kendisine ve gerekse sistemde bulunan çeşitli verilere yönelik herhangi bir eylemde bulunmamış örneğin kişinin Instagram hesabına girmiş herkese açık olmayan fotoğraflarına bakıp çıkmış ise özel hayatın gizliliğine yönelik suçlar gerçekleşmiş sayılacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Herhangi bir sosyal medya hesabına sanığın hukuka aykırı gire-

bilmesi için mağdurun e-posta hesabının bir şekilde ele geçirilmiş olması gerekir. E-posta hesabının ele geçirilmesi demek aslında mağdurun e-posta hesabı şifresinin değiştirilmesi demektir ki bu eylem ile zaten TCK'nın 244/2 maddesinde düzenlenen suç oluşacaktır. Zira e-posta hesapları da bir bilişim sistemi olup şifre değişikliği ile artık veri değiştirilmiş ve erişilmez kılınmıştır.

TCK'nın 244. maddesinin üçüncü fıkrasında; maddenin ilk iki fıkrasında düzenlenen suçun, bir banka veya kredi kurumu ya da kamu kurum ve kuruluşuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesi, suçun artırımı nedeni olarak düzenlenmiştir. TCK'nın 244/3. maddesindeki ağırlaştırıcı neden, birinci fıkradaki sisteme müdahale ve ikinci fıkradaki veriye müdahale fiillerinin bir kamu kurumu, ya da banka veya kredi kurumuna ait bilişim sistemi üzerinde işlenmesinin daha vahim sonuçlar doğurabileceğinden bahisle, verilecek cezayı yarı oranında arttırmaktadır. Örneğin MERNİS ya da UYAP bilişim sistemine ya da sistemdeki verilere yönelik müdahale bu kapsamda değerlendirilecektir. Bankaların özel ya da kamu bankası olmasının herhangi bir önemi yoktur.

TCK'nın 244. maddesinin dördüncü fıkrasında; bir kimsenin bilişim sisteminin işleyişini engelleyerek ya da bozarak ya da bilişim sistemi içindeki verileri bozarak, yok ederek, değiştirerek, erişilmez kılarak, sisteme veri yerleştirerek, var olan verileri başka bir yere göndererek, kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlama durumunda, eylem başka bir suç oluşturmamakta ise, bu maddeye göre cezalandırılacaktır. Tabir caiz ise bu fıkradaki suçun uygulanabilmesi için yasa koyucu bir şart getirmiştir. Bu şartta; fiilin daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmaması gerekir. Bu bakımdan, fiilin örneğin bilişim yoluyla dolandırıcılık, hırsızlık, vb. suçları oluşturması hâlinde, artık bu fıkra hükmü uygulanmayacaktır.

“Anılan maddenin dördüncü fıkrasında yer alan; “Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan fiillerin işlenmesi suretiyle kişinin kendisinin veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamanın başka bir suç oluşturmaması halinde...” biçimdeki ifadede, bu fıkradaki düzenlemenin tali norm niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, bilişim sistemleri aracılığıyla haksız çıkar sağlanmış olması halinde öncelikle kanunda düzenlenmiş bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle işlenebilen diğer suçların (hırsızlık, dolandırıcılık) oluşup oluşmadığı değerlendirilmeli, şayet gerçekleştirilen eylem bu suçlardan hiçbirisinin tanımına uygun değilse, o zaman TCK'nın 244.

maddesinin 4. fıkrası hükmü uyarınca uygulamaya yapılmalıdır. Sistemin soyut unsurlarına karşı işlenen zarar verici fiiller yaptırım altına alınmıştır.” (Yargıtay Ceza Genel Kurulu Esas No 2013/13-448, Karar No: 2014/524).

244. maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenmiş olan suç tipinin gerçekleşebilmesi için ya maddenin birinci fıkrasında yer aldığı şekliyle sistemin işleyişinin engellenmesi veya bozulması ya da ikinci fıkrasında belirtildiği şekliyle bilişim sistemi içerisindeki verilerin bozulması, yok edilmesi, değiştirilmesi, sisteme veri yerleştirilmesi, var olan verilerin başka bir yere gönderilmesi gerekmektedir. Bir diğer şart ise gerçekleştirilen eylem dolayısıyla fail ya da üçüncü bir kişi lehine haksız bir menfaat temin edilmiş olmasıdır (Veli Özer Özbek, Mehmet Nihat Kanbur, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, sayfa 895).

Uygulamada; hem Yargıtay Ceza Genel Kurulu, hem de bilişim suçlarının temyiz incelemesini yapan 8. Ceza Dairesi; 244/4 maddesinde düzenlenen suçun tali norm özelliğine hemen her kararında vurgu yaparak uyuşmazlık konularında asli norm niteliğinde olan bilişim yoluyla dolandırıcılık, hırsızlık, güveni kötüye kullanma gibi suçların

uygulanması gerektiğini vurgulamış, fiilen 244/4 maddesinde düzenlenen suçun uygulama alanı daraltılmıştır. Öğretide de benzer görüşler hakimdir. “Asli norm-tali norm ilişkisinin bulunduğu hallerde de, olaya uygulanacak tek bir norm vardır, o da asli normdur. Zira yardımcı normun sonralığı ilkesine göre, asli normun bulunduğu hallerde yardımcı normun fiile uygulanması mümkün değildir... (bkz. m. 244/4, 245/3)” (Mahmut Koca, İlhan Üzülmaz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, 1 Ağustos 2013, s. 513)

Yargıtay 15. Ceza Dairesi “...Sanıkların İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odası üyelerine ait ellerindeki bilgilerin doğruluğunu teyit etmek için Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile anlaşma yapıp ücreti karşılığında yararlanmak yerine bir yazılım ile müşteki şirketin bilişim sistemine veri gönderip, seri şekilde milyonlarca sorgu yapıp sistemde var olan verileri aldıkları anlaşıldığından sanıkların eyleminin 5237 sayılı TCK’nın 244/2-4 maddelerinde düzenlenen suçu oluşturduğu gözetilmeden, suç vasfında hataya düşülerek yazılı şekilde bilişim sistemine girme suçundan mahkumiyetlerine karar verilmesi” gerekçesi ile haklı olarak ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Söz konusu olayda; yapılan sorgulama ile elde edilen verilerin,

belirlenen bir bedel karşılığında üçüncü kişilere çevrim içi olarak paylaşılması söz konusudur. İlk derece mahkemesinin TCK'nın 243/2 maddesinden uygulama yaptığı görülmüştür.

Söz konusu TCK'nın 244/4. fıkrası olunca ekonomik bir değeri olan sanal olarak alınıp satılabilen oyun karakterlerinden de bahsetmek gerekecektir. Yargıtay 13. Ceza Dairesi " TCK'nın 244. maddesinin 4. fıkrasında, tâli norm niteliğinde düzenlenen bilişim suçunun (somut olay bağlamındaki) fiil unsuru; kişinin (kendisinin veya başkasının yararına) bir bilişim sistemindeki verilerin başka bir yere gönderilmesidir. Dikkat edilecek olursa 244. maddedeki fiillerin (bozma, yok etme, değiştirme, erişilmez kılma, veri yerleştirme, var olan verileri başka yere gönderme), bilgisayar ortamında yâni elektronik ortamda işlenen sanal birer fiildir. Bu açıklamalardan sonra somut olay değerlendirilecek olursa; kimliği tespit edilemeyen failin mağdura ait oyun karakterini, gönderdiği maildeki bağlantıya ulaştıktan sonra ele geçirdiği hususunda bir tereddüt yoktur. Somut olayda nitelikli hırsızlık suçunun maddi unsurlarından olan konu ve fiil unsurları oluşmamıştır. Çünkü; oyun karakteri, ekonomik bir değer ifade etmekte ise de; taşınır bir mal değildir. Bilgisayar ortamından temin edilen oyun karakteri, alınıp satılabilen ve maddi değere sahip bir veridir. Üstelik bulunduğu yerden fiziken de alınmış değildir. Buna karşılık sanığın üzerine atılı fiilin; TCK'nın 244. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen seçimlik hareketlerden olan "var olan verileri başka bir yere" göndermek olup, aynı kanunun 4. fıkrasında belirtilen "haksız bir çıkar sağlama" söz konusu olduğu için TCK'nın 244. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenen bilişim suçunu oluşturduğu..." (13. Ceza Dairesi Esas No: 2019/9265, Karar No: 2020/258) görüşündedir.

Yine 8. Ceza Dairesi de ".... oyun sitesinden çalındığı anlaşılan oyun karakterlerine ait sanal eşyaların suç tarihinden itibaren kimin kullanımında olduğu ve maddi değerinin sorulması suretiyle tüm deliller birlikte değerlendirildikten sonra eylemin TCK'nın 244/4. maddesindeki suçu oluşturacağı gözetilmeden suç vasfında yanılığa düşerek yazılı şekilde hüküm kurulması,(Esas No: 2019/19257, Karar No: 2020/14281), "....oyun sitesinden suç tarihinde, mağdurun kullanıcı adı ve şifresiyle hangi IP numaraları ile oyuna girildiği tespit edilip, çalındığı iddia edilen oyun karakterine ait sanal eşyaların suç tarihinden itibaren kimin kullanımında olduğu araştırılarak tüm deliller birlikte değerlendirilip sübutu halinde eylemin TCK'nın 244/4. maddesindeki suçu oluşturacağı da dikkate alınarak sonu-

cuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerekirken, eksik incelemeye dayanarak yazılı şekilde hüküm kurulması (Esas No: 2018/46, Karar No: 2019/6555), şeklinde benzer gerekçeler ile oyun karakterlerinin çalınması eylemlerini TCK'nın 244/4. maddesinde düzenlenen bilişim suçu olarak kabul etmişlerdir.

Sanal ortamda işlenebilen ve ekonomik bir değeri olsa bile suçun konusunu sadece veri olarak kabul eden bu görüşe katılmıyorum. Verinin tanımı 5651 sayılı kanunda "bilgisayar tarafından üzerinde işlem yapılabilen her türlü değeri" ifade eder şeklinde yapılmıştır. Veri her durumda ekonomik bir değeri ifade etmez. Günümüz teknolojisinin gelişmesi ile birlikte yaygın olarak kullanılan akıllı cep telefonlarında veya bilgisayarlarda bulunan her türlü belge bilgi uygulama içerikleri vb. yazılımlar bir veridir. Bu veriler salt ekonomik bir değeri ifade etmese de hukuka aykırı olarak ele geçirdikten sonra bundan failin sanal ortamda satarak kendisinin veya bir başkasının lehine ekonomik çıkar sağlaması mümkündür.

"Çevrim içi oyun, ağ bağlantıları üzerinden oynanan oyunlar anlamına gelmektedir... Gerçek hayattakine benzer şekilde çevrim içi oyunlarda da daha "değerli" olduğu varsayılan ürünler için daha fazla harcama yapılabilmektedir. Örneğin, herhangi güzel bir eve son kalite ses sistemi döşetmek isteyen biri, cebinden nasıl ki önemli meblağlar ayırabiliyorsa, bu durum aynen oyunlar içerisinde de geçerli olabilmektedir. Uzun zamanlar sonucu ortaya çıkan üst seviye karakterlerin, daha düşük seviye karakterlerden farklı olması için çoğu zaman gerçek parayla item alınması lazım gelmektedir. Bu da manevi emeği, maddi emekle birleştirmektedir. Öte yandan oyun içerisine doğrudan para yatırma da ekonomik olarak ele alınmaktadır. Bu da yine gerçek hayatla oyunların benzerliğini

gözler önüne sunmaktadır. İnsanlar genellikle, normal hayatlarında da hoşlarına giden şeyleri satın almaktadırlar. Aynı şekilde daha güçlü olmak için simgesel vb. yatırımlar da yapılabilmektedir. Yine aynı durumu oyun içerisinde görmemiz mümkündür. Bunlarla birlikte oyunlardan para kazanmak da olasıdır. Ayrıca, borsa ya da benzeri yerlerde de belirli yatırımlar sonucu daha fazlası elde edilmektedir. Daha fazla kazanıldıkça, çok daha fazla yatırımın yapılması da olasıdır. Bu durum yine oyun hesapları için al-sat yapmada önemli görünmektedir. Sonuç olarak, tüketim alışkanlıklarının yine gerçek hayat ve oyunlar arasında birçok açıdan benzediğini, ekonomik ve emeksel bağlar açısından da görmemiz mümkündür. Tabii ki bu sanal para birimi gerçek para ile satın alınmaktadır. Yani gerçek paranın, oyun parasına dönüşmüş biçimi olarak da adlandırılabilir. Özellikle oyun içerisinde güçlenmek ya da diğer kişilerden farklı görünmek için bu para oldukça önemlidir. Bu yüzden birçok oyuncunun, oyun parası satın almak için oyun içi tüketim davranışında bulunduğunu söylemek mümkündür. Oyuncular kredi kartı, cep telefonu ya da birçok farklı online ödeme yolu ile bu işlemleri gerçekleştirebilmektedirler.” (Birkan Fidan; Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Çevrim İçi Oyun Oynayan Kişiler ile Oyun Karakterleri Arasındaki Bağlar ve Tüketici Davranışları İlişkisi Yüksek Lisans Tezi).

Oyun karakterlerinin çevrimiçi olarak binlerce TL bedel karşılığı alınıp satılması yani ekonomik değerinin talep edilir bir cazibesinin bulunması karşısında bu suçun TCK'nın 142/2-e maddesinde düzenlenen ana norm olarak düzenlenen ve yaptırımını daha ağır olan bilişim yoluyla hırsızlık suçunu oluşturacağı kanaatindeyim. CGK istikrarlı bir şekilde başkasına ait banka şifresinin bir şekilde ele geçirilerek hesapta bulunan paranın başka hesaplara aktarılmak suretiyle menfaat temin

edilmesi eylemlerini bilişim yoluyla hırsızlık suçu olarak kabul etmiştir. Bu eylemlerin tamamında yapılan işlem paranın somut olarak başka bir yere taşınması söz konusu olmayıp sanal olarak parayı temsil eden verinin nakli söz konusudur. Günümüz teknolojisinde artık taşınır mal kavramı klasik manada yorumlanmamalıdır. Gerçek hayatta olan her şey sanal dünyada da mevcuttur. Gerçek hayatta olan taşınır mal kavramı sanal hayatta da vardır ve veri ile temsil edilmektedir. Sanal dünyada olan ve veri ile temsil edilen taşınır mallarda gerçek hayatta maddi konuyu oluşturmaktadır. Dolayısıyla ekonomik değer taşıyan tüm verilere yönelik eylemlerde tali norm yerine asli norm uygulanmalıdır. Günlük hayatta kullandığımız parayı temsil eden banka kartları diğer sanal kartlar yine sanal dünyada banka uygulamaları ve internet bankacılığı üzerinden yaptığımız her işlemde bankaların kasa-larından fiziksel olarak paralar bir yerden bir yere taşınmamaktadır. Sadece sistemlerde rakamsal değişiklikler meydana gelmektedir. Mal varlığına yönelik suçlar bakımından sanal dünyada gerçekleşen eylemlerin gerçek dünyaya yansımaları sanal olmamaktadır.

Trilyon dolarlar seviyesinde işlem hacmine ulaşan ve yakın gelecekte tüm dünyanın kullanmaya başlayacağı hem yatırım hem de değişim aracı haline gelen kripto para konusunda da ceza hukuku bakımından benzer bir durum söz konusu olacaktır. Ülkelerin tedavülde bulunan itibari para ve kıymetli maddelerine her an dönüştürülebilmesi mümkün olan ve sanal olarak üretilen ve veri ile temsil edilen sanal varlıklara yönelik eylemleri sadece 244. maddede düzenlenen suç tipine göre belirlemek yanlış olacaktır. Bilişim sistemleri aracı kılınarak gerçekleştirilen veri ile temsil edilen özellikle mal varlığına yönelik eylemlerin, uygulama alanı ilgili suç tiplerine göre (hırsızlık, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma) belirlenmesi gerektiği kanaatindeyim.

İMAR PLANINDA KAMU HİZMET ALANINA AYRILAN TAŞINMAZLARIN HUKUKİ DURUMUNUN MÜLKİYET HAKKI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EŞREF UĞUR ŞENOL

Ankara Batı Hâkimi

1. GENEL OLARAK

Kişinin maliki olduğu şey üzerindeki hakimiyetini ifade eden mülkiyet hakkı, kişiye eşya üzerinde kullanma, yararlanma ve tasarruf etme yetkisi veren mutlak bir haktır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 683. maddesinde bir şeye malik olan kimsenin hukuk düzeninin sınırları içerisinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahip olduğu ifade edilmiştir. Anayasa'nın 35. maddesinde ise "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilerek mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvence altına alınan mülkiyet hakkı, medeni hukuk anlamındaki mülkiyet kavramının ötesinde ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

Anayasa'nın 35. maddesinde; "mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği" ifade edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" kenar başlıklı 1. maddesinin birinci cümlesinde ise; her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı

olduğu düzenlenmiş ve "bir kimsenin, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabileceği" belirtilmiştir.

Temel hak ve özgürlüklerin ne şekilde sınırlandırılabilmesine ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinde ise; temel hak ve özgürlüklerin demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için özetle; müdahalenin kanuna dayanması ve kamu yararı amacı taşıması gerekmektedir.

Anayasa'nın 46. maddesinin ilk fıkrasında; devlet ve kamu tüzel kişilerinin kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkili oldukları düzenlenmiştir. Dolayısıyla kamusal makamlar

ancak kamu yararının gerektirdiği durumlarda ve rayiç değerini peşin ödemek koşuluyla özel mülkiyete konu taşınmazları kamulaştırabilirler.

Günümüzde şehirlerin gelişmesi ile birlikte belediyeler ya da diğer yetkili kamu kurumlarının yerleşim alanlarının planlanması amacıyla yapmış oldukları imar planlarında özel mülkiyete konu olan taşınmazların bir kısmının “kamu hizmet alanı” olarak ayrılması söz konusu olmaktadır. Bu durumun taşınmaz maliklerinin mülkiyet hakkına yönelik müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur. Bu çalışmamızda mülkiyet hakkına yönelik belirtilen müdahalenin hangi durumlarda malikin mülkiyet hakkının korunması ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengeyi taşınmaz maliki aleyhine bozmuş olacağı diğer bir deyişle müdahalenin ölçüsüz bir müdahale teşkil edeceği hususu konuyla ilgili kararlara değinilerek kısaca ifade edilmeye çalışılacaktır.

2. İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu ek 1. maddesinde; uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmi kurumlara ayrıl-

mak suretiyle mülkiyet hakkının özüne dokunacak şekilde tasarrufu hukuken kısıtlanan taşınmazlar hakkında, uygulama imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıllık süre içerisinde imar programları veya imar uygulamaları yapılacağı ve bütçe imkanları dahilinde bu taşınmazların ilgili idarelerce kamulaştırılacağı ya da her halde mülkiyet hakkını kullanmasına engel teşkil edecek kısıtlılığı kaldırarak şekilde imar planı değişikliği yapılacağı belirtilmiştir.

3194 sayılı İmar Kanunu’nun 10. maddesinde; belediyelerin imar planlarının yürürlüğe girmesinden en geç 3 ay içinde, bu planı tatbik etmek üzere 5 yıllık imar programlarını hazırlamaları gerektiğine değinilmiştir. Madenin devamında, beş yıllık imar programları sınırları içinde kalan alanlardaki kamu hizmet tesislerine tahsis edilmiş olan yerlerin ilgili kamu kuruluşlarınca bu program süresi içinde kamulaştırılacağı düzenlenmiştir.

Dolayısıyla anılan yasal düzenlemelere göre kanun koyucunun imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren imar planında kamu hizmet alanı olarak ayrılan taşınmazın kamulaştırılması ya da taşınmazın kamu hizmet alanına ayrılmasından kaynaklanan mülkiyet hakkının kullanmasını sınırlandıran

kısıtlılıkların kaldırılması için kamusal makamlara bir yükümlülük yüklediği ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesi için beş yıllık makul bir süre öngördüğünü belirtmek gerekir.

2942 sayılı kanuna, 20.8.2016 tarihli ve 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle eklenen geçici 11. madde ile; 2942 sayılı kanunun ek 1. maddesinin birinci fıkrası kapsamında kalan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tasarrufu hukuken kısıtlanan taşınmazlar hakkında aynı fıkra da belirtilen beş yıllık sürenin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı düzenlenmiştir. Böylelikle anılan kanun maddesinin yürürlüğe girmesiyle birlikte kısıtlılığı devam eden taşınmazlar yönünden de idareye başvuru ve dava açma hakkının kullanılabilmesi için geçmesi gereken beş yıllık süre yeniden başlamış sayıldığından ilgili düzenleme, imar planında kamu hizmet alanına ayrılması nedeniyle uzun süredir kısıtlılığı devam eden taşınmaz malikleri yönünden yeni bir mağduriyetin oluşmasına neden olmuştur.

Ancak Anayasa Mahkemesi (AYM) 28/3/2018 tarihli ve 2016/196 Esas, 2018/34 Karar sayılı kararıyla¹ geçici 11. maddenin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; kanun koyucunun taşınmazın kamulaştırılması için öngörülen bu sürenin yeniden başlatılması nedeniyle malikin uğradığı zararları telafi etmeye veya gidermeye yönelik herhangi bir düzenleme getirmediği ve bu kuralın yürürlük tarihinden önceki kısıtlılık sürelerinin dikkate alınmamasına yol açtığı, bu durumun malike aşırı bir külfet yüklediği ve kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi malik aleyhine bozduğu vurgulanmıştır.

3. TAŞINMAZIN KAMULAŞTIRILMASI İÇİN KANUNDA ÖNGÖRÜLEN SÜRENİN AŞILMASI

Yukarıda değinildiği üzere 2942 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinde imar planında kamu hizmet alanına ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için uygulama imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıllık süre öngörülmüştür. Buna göre uygulama imar planının yürürlüğe girmesinden sonra

^{1/} AYM, E.2016/196, K.2018/34, 28/03/2018 (Karar metni için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>)

belirtilen süre içerisinde belediyeler tarafından imar programlarının hazırlanması veya imar uygulamalarının yapılması gerekmektedir birlikte bu taşınmazların kamulaştırma yetki ve sorumluluğu bulunan ilgili idarelerce kamulaştırılması yasal bir zorunluluktur. İdarenin bu süre zarfında kamulaştırma işlemi yapmaksızın hareketsiz kalması ya da taşınmazın kamu hizmet alanına ayrılmasından kaynaklanan sınırlamaları kaldırma yoluna gitmemesi mülkiyet hakkının kullanımını belirsizliğe iteceği ve bu durumun taşınmazı kullanması ve tasarruf etmesi kısıtlanan malike aşırı bir külfet yükleyeceği kuşkusuzdur.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), ilk olarak *Sporrong ve Lönnroth/İsveç*² kararında, başvurularda ait taşınmazların imar planında kamu hizmetine ayrılmasına rağmen kamulaştırma için belirli bir süre öngörülmemesinin ve kamu makamlarının süre sınırlaması olmaksızın taşınmazı herhangi bir zamanda kamulaştırmaya yetkili olmalarının mülkiyet hakkının kullanımını belirsiz ve kullanılamaz hâle getireceğini vurgulamıştır. Bahse konu olayda başvuruçuların taşınmazlarının imar planı çerçevesinde kamulaştırılması öngörülmüş ve kamulaştırılmasına karar verilen bu taşınmazlar için on iki ve yirmi beş yıl süren inşaat yasakları uygulanmıştır. AİHM, taşınmazlar üzerindeki bu tedbirlerin taşınmazların değerinde olumsuz etkiye yol açtığını öte yandan başvuruçuların taşınmazlarından dilediği gibi yararlanmalarının veya taşınmazları kullanmalarının önemli ölçüde kısıtlandığını ifade etmiştir. Sonuç olarak kamulaştırma tedbirlerinin uygulandığı sürenin uzunluğu ve bu süre içinde getirilen kısıtlamalar nedeniyle başvuruçulara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklendiğine değinen AİHM, kamusal makamlarca başvuruçuların mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varmıştır.

AYM de, *Hüseyin Ünal*³ kararında imar planında yol olarak ayrılmasına rağmen taşınmazın uzunca bir süredir kamulaştırılmamasından kaynaklanan ihlal iddialarını mülkiyet hakkı bağlamında incelemiştir. Başvuruya konu olayda 5/2/2004 tarihli 1/1000 ölçekli uygulama imar planında imar durumu yol olarak belirlenen taşınmaz maliki bu taşınmazın kamulaştırılması istemiyle belediye başvurmuş ancak belediye trampa yapılmasını önermiştir. Başvurucu trampa teklif edilen taşınmazın emsal nitelikte olmadığı gerekçeyle bu teklifi kabul etmeyerek taşınmazın

^{2/} AİHM, *Sporrong ve Lönnroth/İsveç*, [GK] (Karar metni için bkz. <https://hudoc.echr.coe.int>)

^{3/} AYM, *Hüseyin Ünal*, B. No: 2017/24715, 20/9/2018 (Karar metni için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>)

rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle belediye aleyhine tam yargı davası açmıştır. İlk Derece Mahkemesi, uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin 2942 sayılı kanuna eklenen geçici 11. madde gereğince bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağını ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ancak henüz karara bağlanmayan veya kararı kesinleşmeyen davalara da bu madde hükümlerinin uygulanacağı gerekçesiyle uyuşmazlığın esası hakkında bu aşamada karar verme olanağının bulunmadığı kanaatine varmıştır. Karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

AYM, 3194 sayılı kanundan kaynaklanan müdahalenin kanuni dayanağının var olduğunu, arazi ve arsaların düzenlemesi sırasında bir kısım taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesi, bu bağlamda somut olayda olduğu gibi bazı taşınmazların yol olarak ayrılması noktasında kamusal hizmetlerden herkesin istifade edebileceği değerlendirildiğinde müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak imar planının onaylanmasından itibaren yaklaşık on dört yıl geçmesine rağmen taşınmazın bugüne kadar kamulaştırılmadığını ve başvurucuya hiçbir tazminat da ödenmediğini vurgulayan AYM taşınmaz üzerinde imar kısıtlılığının devam ettiği bu süre zarfında başvurucunun mülkiyet hakkından dilediği gibi yararlanabilmesinin mümkün olmadığını, bu durumun malike aşırı bir külfet yüklediğini ve kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkının korunması arasında gözetilmesi gereken adil dengenin malik aleyhine bozulduğunu belirterek müdahalenin ölçülü olmadığını sonucuna varmış ve başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bu karar AYM'nin bu konudaki pilot kararı olmakla birlikte anılan karara atıfla imar planında eğitim, sağlık, vb. nedenlerle kamu hizmet alanına ayrılan ancak imar planının onaylanmasından itibaren uzunca bir süre geçmesine rağmen kamulaştırılmayan taşınmazlarla ilgili yapılan birçok başvuruda AYM mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. İMAR PLANI DEĞİŞİKLİĞİ SONUCU TAŞINMAZIN İMAR DURUMUNUN KAMU HİZMET ALANINDAN ÇIKARILMASI

İmar planında öncesinde kamu hizmet alanına ayrılmasına rağmen Belediyeler ta-

rafından imar planı değişikliği ile taşınmazın imar planındaki vasfının kamu hizmet alanından çıkarılarak “özel alan” olarak belirlenmesi yoluna gidilebilmektedir. Buna göre yapılan yeni imar düzenlemesi sonucunda taşınmazın kamu hizmet alanına ayrılması durumu sona ermiş olmaktadır. Taşınmazın imar durumunun değiştirilmesi sonucunda kamu hizmet alanına ayrılmasından kaynaklanan yapılaşma yasağı gibi sınırlamalar kalkmış olduğundan taşınmaz üzerinde yeni imar durumuna uygun olarak özel amaçlarla yapılaşma yapılabilmesi mümkün hale gelmektedir.

AYM, *Orhan Sütü*⁴ kararında imar planında sağlık alanı olarak ayrılan taşınmazla ilişkin ihlal iddialarını yine mülkiyet hakkı bağlamında incelemiştir. Ancak bu başvurunun *Hüseyin Ünal* başvurusundan farklılaştığına işaret etmiştir. Kararda, imar planında öncelikle sağlık alanı olarak ayrılan taşınmazın daha sonra 14/12/2015 tarihinde onaylanan imar planı değişikliğiyle imar durumunun özel sağlık alanı olarak değiştirildiği ve imar planı değişikliği sonucunda taşınmazın kamu hizmet alanına ayrılmasından kaynaklanan sınırlamaların kalktığı ve taşınmaz üzerinde özel amaçlarla yapılaşmanın mümkün hale geldiği vurgulanmıştır. Öte yandan kararda imar planıyla yapılan düzenlemelerle -kamu hizmet alanı olarak ayrılmasa da- taşınmazın kullanım durumunun belirlenmesinin mülkiyet hakkına bir müdahale oluşturduğuna değinmiştir. Ancak idarenin mülkiyetin kullanımının kontrolüne ilişkin geniş takdir yetkisi dikkate alındığında bu müdahalenin her durumda tazminat ödenmesini gerektirmeyeceği zira imar planı değişikliği sonucunda taşınmazın kamu hizmetine ayrılması nedeniyle oluşan kamulaştırma zorunluluğunun ortadan kalktığına işaret edilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun imar planı değişikliğine karşı dava açma imkânının olduğu ancak bu yola başvurmamış olduğu ayrıca imar durumu değiştirilinceye kadar olan dönem için başvuruya konu davada bir tazminat talebinin de bulunmadığı dikkate alındığında müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklenmediği bu nedenle başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

AİHM, *Nebahat Boztepe/Türkiye*⁵ kararında, başvuruya konu taşınmazın imar planında öncesinde “sağlık alanı” olarak ayrıldığına belirli olduğu ancak sonrasında ilgili

4/ AYM, *Orhan Sütü*, B. No: 2017/31564, 25/12/2018, (Karar metni için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>)

5/ AİHM, *Nebahat Boztepe/Türkiye*, B. No: 42797/18, 30/03/2021 (Karar metni için bkz. <https://hudoc.echr.coe.int>)

belediye tarafından bir imar planı değişikliği yoluna gidildiğini ve 1/1000 ölçekli imar planı değişikliği sonucunda taşınmazın özel bir sağlık kuruluşu olması koşuluyla inşa edilebilir olarak sınıflandırılmış bir alanda yer aldığını tespit etmiştir. Buna göre taşınmazın kamu hizmetine ayrılmasından kaynaklanan kısıtlamaların hafifletildiğini belirten AİHM, bu değişiklik sonucunda taşınmazın özel sağlık tesisi gibi bir yatırım yapmak isteyen herkese satılabilmesinin veya kiralanabilmesinin önünde hukuken bir engel bulunmadığı da vurgulamıştır. Bununla birlikte taşınmaz malikinin idare mahkemeleri önünde ihtilaf konusu imar planının iptali için dava açarak veya idareden imar planının değiştirilmesini isteyerek açıkça taşınmazın üzerine bir yapı inşa etme niyetinde olduğunu göstermediğine değinen AİHM mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

5. KAMUSAL MAKAMLARCA TAŞINMAZIN KAMULAŞTIRILMASINDAN VAZGEÇİLMESİ

İmar planında kamu hizmet alanına ayrılan taşınmazın idari makamlar tarafından kamulaştırılmasından herhangi bir nedenle vazgeçilmesi durumunda da taşınmaz üzerinde kısıtlılığın devam ettiği süre zarfında malikin taşınmazı dilediği gibi kullanma, tasarruf etme ve taşınmazından yararlanma yetkisi kısıtlanmış olduğunu ifade etmek gerekir. Dolayısıyla kısıtlılığın devamı ettiği süre içerisinde mülkiyet hakkının kendisine tanınmış olduğu hak ve yetkilerden yararlanamayan taşınmaz malikin sonradan imar tadilatı ile kısıtlılık kaldırılmış olsa dahi uzun süre devam eden kısıtlılığın yol açtığı zararların tazmini için yargı yoluna başvurusu mümkündür.

Nitekim AYM *İbrahim Sözer ve diğerleri*⁶ kararında buna işaret etmiştir. Söz konusu kararda 1986 yılında yapılan uygulama imar planıyla “ilköğretim tesis alanı” vasfıyla kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın üzerindeki inşaat yasağı gibi kısıtlamaların halen devam ettiği, bu süre içerisinde taşınmazın değeriyile ilgili olarak olumsuz bir durumla karşılaşan başvuru sahiplerinin taşınmazı diledikleri gibi hukuki işlemlere konu edememiş oldukları, taşınmazın kamulaştırma bedelinin ödenmesi istemiyle açtıkları tam yargı davasında ayrıca tapu kaydında yer alan şerhin uzun sürmesi nedeniyle uğradıkları zararın tazmini de talep

ettikleri diğer bir anlatımla tazminat istemlerinin yalnızca kamulaştırma bedeli ile sınırlı olmadığı vurgulanmıştır. Buna göre İdare tarafından bu taşınmazın kamulaştırılmasından vazgeçilmiş ise de taşınmazın kamu hizmeti alanına ayrılmasından kaynaklanan kısıtlamaların devam ettiği, bu kısıtlamaların ise ancak imar planı tadilatı yapılması üzerine taşınmazın kamu hizmeti alanından çıkarılmasıyla ortadan kalkacağı ancak başvuru sahiplerinin talebine rağmen kamu makamlarının bugüne kadar imar planı değişikliğini yapmadığı ifade edilmiştir.

Esasen kısıtlamanın kaldırılması durumunda kamulaştırma yapılmasına ve bu bağlamda kamulaştırma bedelinin ödenmesine de ihtiyaç kalmayacağı ancak başvuru sahiplerinin uzun süredir devam eden kısıtlamalar nedeniyle de tazminat talep ettiklerine değinen AYM taşınmazı kamulaştırmayan kamu makamlarının kamulaştırılmaya gerek duyulmaması durumunda imar planı değişikliğiyle taşınmaz üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması hususunda da edilgen davrandıkları bunun karşılığında herhangi bir tazminat ödenmesinin başvuru sahiplerine aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği sonucuna varmış ve başvuru sahiplerinin mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. SONUÇ OLARAK

Şehirlerin gelişmesine bağlı olarak yeni yerleşim alanları oluşturmak amacıyla imar planlaması ve imar uygulamaları yapmak noktasında kamu makamlarının geniş takdir yetkileri bulunmaktadır. Ancak kamu makamlarının bu yetkilerini kanunda öngörülen süreler içerisinde, öngörülebilir ve tutarlı bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. İmar planlarının onaylanıp kesinleşmesinden sonra belediyeler tarafından hazırlanacak imar programları kapsamında kamu hizmet alanına ayrılan taşınmazların kamulaştırılması bir bütçe hazırlığı gerektireceğinden kanunda beş yıllık bir süre öngörülmüştür. Kanun koyucu tarafından belirlenen bu süre zarfında kamusal makamların gerekli hazırlığı yapıp bütçelerini oluşturmaları ve kamulaştırma işlemlerine başlamaları yasal bir zorunluluktur. Kamu makamlarının geniş takdir yetkilerine rağmen hareketsiz kalmaları diğer bir anlatımla uzayan süreç içerisinde taşınmazın kamulaştırılmaması ya da imar planındaki durumunun değiştirilmemesi, taşınmaz üzerindeki mülkiyet hakkının durumunu belirsizliğe itmekle birlikte bunun karşılığında tazminat da ödenmemesi taşınmaz malikine aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklenmesi yol açmaktadır.

6/ AYM, *İbrahim Sözer ve Diğerleri*, B. No: 2016/10425, 04/04/2019 (Karar metni için bkz. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>)

ÜLKEMİZİN ENERJİSİNİ GELECEĞE TAŞIYORUZ

Azeri petrolünü Türkiye üzerinden dünya pazarlarına ulaştıran ve “Yüzyılın Enerji Projesi” olarak adlandırılan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Ham Petrol Boru Hattında, 2006 yılından beri 3 milyar 764 milyon 686 bin 568 varil ham petrolü dünya pazarına sunduk.

www.bil.gov.tr

BİR AVUÇ ELMA...

AHMET YILMAZ

Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü

Rivayete göre Fatih Sultan Mehmet, lalası ve diğer saray erkanı ile birlikte Amasra'ya geldiğinde, çadırlarını kurmak üzereyken gördükleri manzara, Fatih'i çok etkilemiş, bunun üzerine lalasına dönerek "Lala, lala, çeşm-i cihan bu mu ola?" demiş. "çeşm-i cihan" yani; dünyanın gözü, göz bebeği...

Sonbahar için rota önerisi isteyenlere en güzel parkur, Bolu'dan başlayıp Karabük Yenice ormanları, Safranbolu ve denize uzandığınızda Amasra ile Batı Karadeniz bölgesi derim.

Biz de bir resmi tatili değerlendirip çıktık yola. Safranbolu, Bartın, Amasra ve Bolu vardı hedefimizde. Bu sefer yolculuğa, çekirdek ailenin yanında anne ve babamı da kattık. Yolları ve gezdiğiniz yerleri güzelleştiren biraz da beraber olduğunuz insanlar... Bizim

felsefemiz hep bu noktadan hareketle, hava nasıl olursa olsun bizim havamız güzel olsun...

Safranbolu, tarihi konakları, evleri ve sahip olduğu nice değeri ile mutlaka gezilmesi gereken duraklardan biri, aynı zamanda UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde de yer alıyor. Şehir merkezinde geleneksel Türk mimarisinin en güzel örneklerini, çarşılarını, kent tarihi müzesini gezmek ve her sokak başındaki bir lokum dükkânından özellikle safranlı lokumun tadına bakmak mümkün. Şehrin biraz dışına açılırsanız da, Yörük Köyü'nü, Tokatlı Kanyonu'nu, kristal cam terası ve Bulak Mağarasını gezebilir ve butik otelle dönüştürülen tarihi konaklarda misafir de olabilirsiniz.

Bu parkurun bizim için önemi, Safranbolu'ya yakın bir köy olan ve 50 yıl önce öğretmen olarak babamın ilk atandığı yere yani Bağcıgaz Köyüne uğrayacak olmamızdı. Babamın ilk yılını bekâr, ikinci yılını evli olarak geçirdiği bu topraklarda, yüreğe kazınan anılarla dolu geçmişinin izindeydik.

İstanbul'dan yola çıkıp hava kararırken girdiğimiz köyde, babamın öğrencilerinden birinin evinde misafir olduk.

Sonsuz izzet ve ikramın yanında, eskilerin, elli yıl önce yaşanmış olayları daha dün-müş gibi tertemiz bir hafızayla anlatmalarına ve acı tatlı hatıraları yeniden anımsamalarına şahit olduk. Babamın her bir öğrencisine dair anıları anlatırken hissettiği duyarlılığı ve öz-veriyi hissetmek hepimizi duygulandırdı.

Büyük şehrin karmaşasında kaybolan, artık Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde görebildiğimiz; dürüst, çalışkan ve fakirliğin içinde sonsuz ikram sahibi Anadolu insanının yüreğimize dokunduğu anlar yaşadık. Samimiyet ve gönül zenginliği bu coğrafyadaki yurdum insanının size sunduğu en büyük lezzet her zaman.

Yılların yaşanmışlığını haykırırcasına her adımda gıcırdayan yüzyıllık ahşap konakta, sıcacık kuzine sobanın başında, elli yıllık bir mazinin, tozlu kutulardan çıkarılan siyah beyaz fotoğraflarla yeniden canlandırıldığı

anılarda, dönüp dolaşıp bütün hikâyelerin bağlandığı ortak nokta hayatın faniliği idi. Vaktiyle misafir olduğumuz ve son gelişimizde vefat ettiğini öğrendiğimiz, seksen yaşını devirmiş köyün eski muhtarı da bu duyarlılıkla, "Vayy hocam vay...", "Şu dünya hakikaten bir ağaç gölgesinde dinlenmekten ibaretmiş..." demişti.

Günün ilk ışıklarının karşı yamacı aşır orman köyünün içine sızmaya başladığı saatlerde fotoğraf makinesini de alıp keşfe çıktığımız, eşimle karar kıldığımız ortak payda huzur oldu. Güneşle canlanan ve ışıldayan doğada, temiz havayı içimize çekerek kadrâjımıza sığdıracak güzellikler aramaya koyulduk.

Sene 1969, öğretmen lisesinden yeni mezun olmuş genç bir öğretmenin ilk atandığı köydeyiz, anıların peşinden koşarken gün içinde ilk uğradığımız yer, köy ilkokulu.

Anadolu'da gezdiğimiz köylerin trajik bir örneği burada, karşımıza çıkıyor. Taşımali eğitime geçen köylerde, okullar artık metruk

bir görüntü veriyor... Köy idaresinin okul binalarını değerlendirmede çoğu örnekte ise harabeye dönüyor binalar. Burada da çok farklı değildi, bir avlu içerisinde okul ve lojman binası, yan yana iki eski dost gibi birbirini kucaklamaya devam ediyordu yaşanmışlıkların verdiği sıcaklıkla.

Bir avuç elmadan da hikâye çıkar mı? Çıkar elbette... Elli yıl önce her birini öğrencileriyle birlik olup elleriyle diktiği ağaçlardan elma topladık babamla. Belki büyüyünce daha iyi anlayacak oğluma, elmaları yerken, "bu elmaları çok seneler önce gençliğinde deden dikmiş" dediğimizde daha bir tatlı geldiğine eminim.

Gezi parkurlarımız arasında bu köy kadar yüreğe dokunan yer nadirdir. Okul önünde iki büküm fındık çapalayan bir amcaya seslendiğimizde yanımıza gelince, yılların yü-

küyle değişen çehrelere, ağarmış saç ve sakala rağmen, "Vay hocam sen misin..." deyip kolumuza girerek tarihin göz göz odalarda akmaya devam ettiği iki katlı ahşap evinde misafir edışı, hemen hazırlanan bir yer sofrasında ve akşam deryasına daldığımız anıların kıyısında kendimizi bulmamız, yeni nesil olarak bizim hayret ve gıpta ile izlediğimiz bir süreçti. Evin babaannesinin geçmişte gelin geldiği bu evdeki anılarından, pencere önünde kendi tabiriyle ölümü beklediği bir ömrün hikayesini, ibretle, soluksuz dinledik.

Yılların hasretini giderircesine iki gün içinde köyde yaşadığımız zenginlikten, gönlümüzün heybesini doldurup ayrılırken; ailemizden, evimizden ve köyümüzden ayrılırcasına duyduğumuz bir duygu seli içerisinde rotamızı Amasra'ya çevirdik.

Fatih'in çeşmi cihan diye tarif ettiği şehirde fakülte yıllarımdan eskimeyen bir dostun misafiri olduk. Amasra'yı sevmeniz için zamanlamayı iyi ayarlamamız gerekir biraz da, yoksa kalabalık bir tatil zamanına denk gelerseniz ne şehre girebilir, ne araç park edecek yer bulabilir ne de oturup kalktığınız yerlerden zevk alırsınız. Amasra'da tadı da-

mağımızda kalan bir ızgara balık keyfinden sonra rotamızı Bolu merkezli Gölcük ve Yedigöller'e çevirdik.

Gölcük, Bolu merkeze 10 km'lik mesafe-siyle ulaşımı kolay, 1,5 km'lik çevresiyle de yürümesi ve fotoğraf çekmesi zevkli bir mekân. Etrafı çam, göknar, kayın, gürgen ve karışık türde ağaç türleri ile kaplı gölün her mevsim ayrı bir güzelliği var.

Sonbahar denilince, fotoğraf tutkunu olarak bizim de en sevdiğimiz yer Bolu Yedigöller Milli Parkı. Sonbaharın eşsiz renklerini yerinde ve zamanında görmek için ülkemizdeki en ideal yerlerden biri. Tabi ki, burası için de Amasra için yaptığım uyarıyı yinelemekte fayda var; kalabalık tatil günlerinde tercih etmemek gerekiyor...

Yedigöller'in en tatlı zamanı elbette sabahın ilk ışıkları ama bunun için akşamdan gelmeniz gerekir. Birkaç kere çadır kampında kalmış biri olarak vadiye gece inen soğuğa karşı da uyarmalıyım. Burayı gezerken arada patika yollardan çıkmanızda fayda var, böylelikle bir çoğu endemik rengarenk mantar çeşitlerini görebilir, şansınız varsa sonbahar çiğdemleri ile tanışabilirsiniz.

Tam olarak yaşanmışlıkları ve güzellikleri yansıtmasa da geçmişin izini sürdüğümüz ve fotoğrafa doyduğumuz parkurdan kareleri paylaşmak düştü bize de...

Yolumuz açık olsun...

SEYİRDEN YASAKLAMA TEDBİRİ

İBRAHİM ALTINOK

Hâkim

Türkiye Adalet Akademisi Öğretim Görevlisi

6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Yasa'nın amacı Kanunun 1. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan düzenlemeye göre; "Bu kanunun amacı; müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde bulundukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesidir."

Spor alanı; spor müsabakalarının veya antrenmanların gerçekleştirildiği alanlar ile seyircilere ait seyir alanları, özel seyir alanları, sporculara ait soyunma odası ve bu Kanunun uygulanması kapsamında spor yapmaya elverişli alanları, müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar hâlinde toplandıkları yerleri, müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhları, takım veya taraftarların toplu olarak seyahat ettikleri araçları ya da

takımların kamp yaptığı yerleri kapsamaktadır. Spor müsabakası ise; federasyonların düzenlediği veya düzenlenmesine izin verdiği ya da katkıda bulunduğu her türlü sportif karşılaşma ve yarışmayı ifade etmektedir.

6222 sayılı yasanın 18. maddesinde sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesi amacıyla seyirden yasaklama tedbiri öngörülmüştür. Maddede yer alan düzenlemeye göre kişinin bu kanunda tanımlanan veya yollamada bulunulan ilgili kanunlardaki suçlardan dolayı mahkemeye kurulan hükümde güvenlik tedbiri olarak spor müsabakalarını seyirden yasaklanmasına karar verilir. Hükümün kesinleşmesi ile infazına başlanılan yaptırımın süresi cezanın infazı tamamlandıktan itibaren 1 yıl geçmekle sona erer. Belirtilen bu bir yıllık süre, ikinci kez seyirden yasaklama yaptırımına karar verildiğinde üç yıl, üçüncü kez seyirden yasaklama yaptırımına karar verildiğinde ise beş yıl olarak uygulanır. Bu hüküm taraftar gruplarınınca spor alanlarının

dışında işlenen kasten yaralama, hakaret veya tehdit içeren tezahürat ve mala zarar verme suçları bakımından da uygulanır.

6222 sayılı kanunda tanımlanan veya yollamada bulunulan ilgili kanunlardaki suçlardan dolayı soruşturma başlatılması halinde, şüpheli hakkında spor müsabakalarını seyirden yasaklama tedbiri derhal uygulamaya konulur. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı, kovuşturma evresinde mahkeme tarafından kaldırılmasına karar verilmediği takdirde bu yasağın uygulanmasına koruma tedbiri olarak devam edilir. Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 22. maddesinde yer alan düzenlemeye göre bu madde kapsamında derhal uygulanacak olan seyirden yasaklama tedbirini genel kolluk re'sen uygular.

Bir örnek vermek gerekirse; 6222 sayılı yasanın 12. maddesinde yasak maddeler sayılmış, 13. maddesinde ise spor alanlarına

yasak maddelerin sokulması suçu yaptırıma bağlanmıştır. Yasanın 12/1-b maddesi kapsamında yer alan bir torpili, maç esnasında stada sokan şüphelinin eylemi 13. maddenin 2. fıkrası kapsamında olacaktır. Bu torpilin şüpheli tarafından patlatılması ve tribünden atılması, bu nedenle maç düzeninin bozulması halinde şüphelinin eylemi yasanın 13. maddesinin 4. fıkrası kapsamında olacaktır. Şüphelinin söz konusu maddeyi müsabakanın hake mine atması sonucu hakemin yüzünde sabit iz oluşacak şekilde yaralanması halinde ise; fiili daha ağır cezayı gerektiren nitelikli kasten yaralama suçunu oluşturacak, yasanın 20. maddesi uyarınca hakem kamu görevlisi olduğundan, bu halde şüphelinin eylemi 6222 sayılı yasanın 13. maddesinin 4. fıkrası delaletiyle Türk Ceza Kanunu'nun 86/1, 86/3-c-e, 87/1-c maddesi kapsamında olacaktır. Şüphelinin eylemini kasıtlı olarak gerçekleştirmesi nedeniyle 6222 sayılı yasanın 17. maddesi uyarınca ceza yarı oranında artırılacaktır. Yukarıda belirtilen suç türlerinde şüpheli

hakkında 6222 sayılı yasa kapsamında derhal seyirden men tedbiri uygulanacaktır.

Seyirden yasaklama tedbirinin Cumhuriyet savcısı veya mahkemece kaldırılmasına karar verilmesi, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi, beraat veya düşme kararı verilmesi halinde seyirden yasaklama tedbiri derhal kaldırılır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesine, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, hapis cezası yerine seçenek yaptırım olarak tedbire veya hapis cezasının ertelenmesine karar verilmesi halinde, kararın kesinleştiği tarihten itibaren; ön ödemede halinde ise ön ödemede bulunduğu tarihten itibaren 1 yıl süreyle seyirden yasaklama tedbirinin uygulanmasına devam olunur. Bu nedenle ön ödeme halinden verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı sonucu seyirden yasaklama tedbiri kaldırılmayacak, ön ödemede bulunduğu tarihten itibaren 1 yıl daha tedbirin uygulanmasına devam edilecektir.

Bu kanun hükümlerine göre spor müsabakalarını seyirden yasaklanan kişi, yasaklama kararının sebebini oluşturan fiilin işlendiği müsabakanın tarafı olan ve taraftarı olduğu takımın katıldığı spor müsabakalarının yapılacağı gün, yurt içinde bulunduğu takdirde, müsabakanın başlangıç saatinde ve bundan bir saat sonra bulunduğu yere en yakın genel kolluk birimine başvurmakla yükümlüdür. Başvuruda bulunulacak kolluk birimi, Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 16/02/2016 gün ve 2016/471 - 1698 sayılı ilamında da belirtildiği üzere kişinin ikamet/mernis adresinin bulunduğu yerdeki kolluk birimidir. Bu yükümlülüğe aykırı hareket eden yani başvuru yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi Kanunun 18/9. maddesi uyarınca, her bir müsabaka için yirmi beş günden az olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılacaktır. 6222 sayılı yasanın 18/9. maddesinde 4/7/2019 tarih ve 7182 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile "her bir müsabaka için" ibaresi eklenmiştir. Değişiklik öncesi suçlar için zincirleme suç hükümleri geçerli iken değişiklik sonrası her bir müsabaka ayrı bir fiil ve suç olarak belirlendiğinden zincirleme suç hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Başvuru yükümlülüğüne uyulmaması suçuna ilişkin soruşturma kişinin ikamet/mernis adresinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülecektir.

Kişinin maç günü mücbir sebeplerle başvuru yükümlülüğünü yerine getiremediğini beyan etmesi ve bu durumun belgelerle örtüşmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi isabetli olacaktır.

Örneğin; kişinin başka bir suçtan tutuklandığını ve maç günü cezaevinde olduğunu, bu nedenle kolluk birimine başvuru yükümlülüğünü yerine getirmediğini beyan etmesi halinde, UYAP kayıtlarından kişinin cezaevi bilgileri sorgulanmak suretiyle maç günü cezaevinde olup olmadığı tespit edilmeli ve cezaevinde olduğunun anlaşılması halinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmelidir.

Kişinin taraftarı olduğu takımın katıldığı spor müsabakalarının yapılacağı gün, müsabakanın başlangıç saatinde ve bundan bir saat sonra bulunduğu yere en yakın genel kolluk birimine başvurarak imza atması şeklinde uygulanan seyirden yasaklama tedbirinin Anayasa'ya aykırı olduğunu savunan görüşler mevcuttur. Zira kişi taraftarı olduğu takımın müsabakalarının başlangıç saatinde ve bundan 1 saat sonra kolluk birimine başvurarak imza atma şeklinde seyirden men tedbirine tabi tutulmakta, ancak taraftarı olduğu takımın müsabaka takvimi, saati ve günü kendisine bildirilmemektedir. Konu Anayasa Mahkemesi'ne taşınmış ve Yüksek Mahkemece 2013/157 Esas, 2014/138 karar sayılı kararı ile düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

Açıklık getirilmesi gerektiren bir husus da hakkında seyirden yasaklanma tedbiri bulunan kişinin başvuru yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle hakkında 6222 sayılı yasanın 18/9. maddesi uyarınca kamu davası açılması ve yapılan yargılama sonucu şahıs hakkında 18/9. madde uyarınca mahkûmiyet kararı verilmesi durumunda 18. madde uyarınca yeniden seyirden yasaklama tedbiri uygulanıp uygulanmayacağıdır. Yargıtay 19. Ceza Dairesi'nin 2019/1123 Esas 2019/7713 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere; kanun sistematığı ve spor müsabakalarını seyirden yasaklanma kararının hukuki niteliği gereği, yasanın 18/9. maddesinin ihlali halinde spor müsabakalarını seyirden yasaklanma kararı verilmemesi gerekmektedir. Anılan Yargıtay kararında 18/9. maddesindeki suçun disiplin özelliğinin ağır bastığına vurgu yapılarak, bu suçtan kurulan hükümde ayrıca seyirden yasaklanma kararı verilmesinin madde amacına aykırı olacağı ve infazda tereddütlere neden olacağı belirtilmiştir.

İLHAN HATİBOĞLU

Avukat

GÜNLER AZALIYOR

Gözlerimde kum sarısı renklerle
Gün batıyor pencereden
Donanmış gemilerle
Akşamın serinliği vuruyor pencereme
...günler azalıyor

Soğuk rüzgârlar esiyor mevsim sonbahar
Sessiz bir geceye karışıyor
Aklımla kalbim arasında duran salıncak
Gemiler uzaklaşıyor limanlarımızdan
...günler azalıyor

Ezilen buğday hüznü... savruluyor harmanım
Omuzlarıma dokunuyor
Başıma konuyor kuşlar
Denizin altında bir dalgınlık biteviye
Şiirler sesleniyor bir eski zaman şarkısından
Radyoda ağlıyor keman
Notalar azalıyor
Kısalıyor kelimeler...

HÂKİMLERİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

HÜSNÜ ALDEMİR

Yargıtay Cumhuriyet Savcısı

01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren, 12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 46 ve devamı maddelerinde hâkimlerin hukukî sorumluluğuna ilişkin yeni bir sistem benimsenmiştir. Buna göre hâkimlerin yargısal faaliyetlerinden kaynaklanan zararlardan dolayı ancak devlet aleyhine tazminat davası açılabilir. Bu düzenleme sadece hâkimler ile yüksek mahkemelerin başkan ve üyelerini kapsamaktadır.

Hâkim sınıfından sayılmasına rağmen, Adalet Bakanlığı'nın merkez ve taşra birimlerinde çalışan hâkim veya savcılar ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu üyeleri ile bu yerde çalışan adalet müfettişleri, hâkim veya savcılarının (yargı yetkisi kullanmamaları nedeniyle) hukukî sorumluluğu ise Anayasa'nın 129. maddesi uyarınca genel hükümler uyarınca belirlenir.

Hukuk devleti ilkesi, hâkimlerin görevlerinde bağımsız olmaları ve bazı teminata sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Hâkimlerin görevlerinde bağımsız olması ve bazı teminata sahip olması, hâkimlerin keyfi bir şekilde hareket etme ve hiçbir sorumluluklarının bulunmadığı anlamına gelmez. Hâkimlerin görevlerinde bağımsız ve bazı teminata sahip olmaları hukuk devletinin varlığı için ne kadar zorunlu ise, onların hukuka aykırı fiillerinden

dolayı sorumlu tutulmaları da hukuk devletinin yaşaması bakımından o derece zaruridir¹.

Hukukî sorumluluktan kasıt, hukuk hâkiminin yargılama faaliyetlerinden dolayı zarara uğrayan kimsenin devlet aleyhine tazminat davası açabilmesi ve devletin ilgili hâkime rücu etmesini ifade eder.² Bu halde hâkim tarafından verilen ve kesinleşen kararın ortadan kaldırılması söz konusu değildir. Tazminat davasının amacı, hâkim tarafından verilen karar nedeniyle uğranılan zararın tazmini amaçlanmaktadır. Ayrıca tazminat davasının taraf ve konusu, hâkim tarafından verilen kararın taraf ve konusundan farklıdır. Bu nedenle hâkimin hukukî sorumluluğu, kesin hüküm kuralının istisnası sayılamaz.

A. HÂKİM VE YARGISAL FAALİYETLER KAVRAMI

6100 sayılı Kanunun 46. maddesinde geçen "hâkim" kavramı, genel anlamda kullanılmıştır. Buna, yargı yetkisini kullanan tüm hukuk hâkimleri dahildir. Yüksek mahkemelerde çalışan tetkik hâkimleri de hâkim sınıfından sayılması nedeniyle tetkik hâkimlerinin yargılama faaliyetlerinden dolayı tazminat davası açılabilir.³

1/ Kılıçoğlu, Ahmet M.; *Hâkimlerin Hukukî Sorumluluğu*, AÜHF - 1973 sh. 231

2/ Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk hâlleri de dâhil olmak üzere (sulh ceza veya ceza) hâkimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler nedeniyle tazminat davalarının Devlet aleyhine açılabilir (5271 sayılı CMK'nın 141/3).

3/ HGK. 18.11.2009 tarih ve 2009/2 E- 2009/3 K sayılı karar

6100 sayılı HMK'da açık hüküm bulunmaması nedeniyle, hakemlerin yargısal faaliyetlerinden dolayı devlet aleyhine tazminat davası açılamaz.

Hemen işaret etmek isterim ki; aşağıda belirtilen hukuki sorumluluk gereğince devlet aleyhine dava açılabilmesi için; hâkimlerin yargı yetkisini kullanılması nedeniyle bir zararın doğması şarttır. Hâkim sınıfına dahil olmakla birlikte, idari görevlerde bulunan hâkimlerin eylemlerinden dolayı meydana gelen zarar nedeniyle, aşağıda belirtilen esaslar doğrultusunda değil, idari sorumluluk esası gereğince genel hükümlere istinaden devlet aleyhine tazminat davası açılması gerekir. Örneğin komisyon başkanı veya üyelerin, Adalet Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatında görevli hâkim sınıfından olan genel müdür, daire başkanı veya tetkik hâkimler ile Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nda görevli genel sekreter, genel sekreter yardımcısı ve tetkik hâkimlerinin idari iş veya işlemlerinden dolayı zarar görenler (6100 sayılı Kanunun 46. maddesine istinaden değil), Anayasa'nın 129. maddesi uyarınca genel hükümlere istinaden tazminat davası açılabilir.

Hâkimler tarafından yapılan soruşturma ve kovuşturma işlemleri veya davayla ilgili olarak yaptıkları tüm işlemler, yürüttükleri tüm faaliyetler ile verdikleri her türlü kararlar, yargılama faaliyeti kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, belirtilen iş veya işlemler dışında kalan idari iş ve işlemlerin yargılama faaliyeti içerisinde değerlendirilemez. Başka bir ifade ile HMK'nın 46. maddesindeki sorumluluk hallerinin incelenmesinden, bu hallerin yargılama ve hüküm verme faaliyetleri

ile ilgili bulunduğu, hâkimin sırf idarî mahiyetteki faaliyetlerinin bu bentlerdeki istisnâî sorumluluk hallerine girmediği anlaşılar. Bu nedenle örneğin, vesayet işleri, terekenin resmi tasfiyesi gibi sırf idarî mahiyetteki ihtilafsız kaza faaliyetlerinden dolayı hâkimin hukukî sorumluluğu, HMK'ya değil BK. 41 ve devamındaki genel haksız fiil sorumluluğuna ilişkin hükümlere tabidir⁴. HUMK'nın 573. maddesinin 7. bendinde yer alan sorumluluk hali, 6100 sayılı HMK'nın 46. maddesi ile kabul edilmemiş olması bu hususu teyit etmektedir.

B. DEVLETE KARŞI DAVA AÇILMASI

Hâkimler, Anayasa'nın 138'inci, 139'uncu ve 140'inci maddeleri uyarınca, mahkemelelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev yaparlar. Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı genel olarak, hâkimin hiçbir etki ve baskı altında kalmadan, objektif kararlar verebilmesini sağlamaya dönük müesseselerdir. Hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile bunların gerçekleştirilmesine yönelik teminatlar, hukuk devletinin bir gereği olmakla birlikte, hiçbir zaman hâkimlerin keyfî davranabilecekleri, istedikleri şekilde karar verebilecekleri ve bu kararlardan da sorumlu olmayacakları anlamına gelmemektedir.

Belirtilen bu esaslar doğrultusunda, 6100 sayılı HMK'nın 46 ila 49. maddeleri ile 1086 sayılı Kanunun 573-576'ncı maddelerinde düzenlenen hâkimin kusurlu dav-

^{4/} Kılıçoğlu, a.g.m. sh. 238

ranışlarından, ilk etapta devletin sorumlu tutulamayacağı, hâkimin şahsen sorumlu tutulması gerektiği yönündeki esastan ayrılmış ve karşılaştırmalı hukuk da nazara alınarak, hâkimin yargılama faaliyeti esnasında vermiş olduğu zararlardan, ilk plânda devlete karşı tazminat davası açılması esas kabul edilmiştir. Devlet, daha sonra kusurlu hâkime rücu edebilecektir.

C. TAZMİNATI GEREKTİREN HALLER

6100 sayılı HMK'nın 46. maddesinin 1. fıkrasında hâkimlerin sorumluluğunu gerektiren sebepler, genel olarak belirtilmemiş, daha önce 1086 sayılı Kanunun 573'üncü maddesinde olduğu gibi tahdidi olarak sayma yoluna gidilmiş, böylece, hâkimlerin daha ağır bir sorumluluk rejimiyle karşılaşmaları engellenmek istenmiştir. Kanunda hükme bağlanan bu nedenler sınırlı olup; kanunda hükme bağlanmayan bir neden kıyas yoluyla tazminat nedeni olarak sayılamaz. Bu nedenle, somut olayda bir zarar mevcut olmasına karşın, HMK'nın 46. maddesinde sayılan hallerden biri mevcut değilse, sorumluluktan söz edilemez. Hâkimlerin yargılama faaliyetinden (bir soruşturma, kovuşturma veya davayla ilgili olarak yaptıkları işlem, yürüttükleri faaliyet veya verdikleri her türlü kararlardan) dolayı ancak aşağıdaki sebeplere dayanılarak devlet aleyhine tazminat davası açılabilir:

1. Kayırma veya Taraf Tutma Yahut Taraflardan Birine Olan Kin veya Düşmanlık Sebebiyle Hukuka Aykırı Bir Hüküm veya Karar Verilmiş Olması

Burada hâkimin davanın taraflardan birini kayırmak veya taraf tutmak suretiyle yahut kin veya düşmanlık hisleri altında hukuka aykırı olarak karar vermesini bir hukukî sorumluluk hali olarak düzenlemiştir. Hâkimin bu bent hükmüne göre hukuken sorumlu tutulabilmesi için kararın hukuka aykırı olması şarttır. Ayrıca kanunda belirtilmemiş olmasına rağmen, hâkimin kasten hukuka aykırı karar vermesi gerekir.

Belirtilen bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu nedenden dolayı devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi için hâkimin kasten (bilerek ve isteyerek) hareket ederek hukuka aykırı bir karar vermesi şarttır. Örneğin 6100 sayılı HMK'nın 36, I - d maddesi uyarınca dava esnasında, iki taraftan birisi ile aralarında bir düşmanlık bulunması hali hâkimin ret sebepleri arasın-

da sayılmıştır. Mahkeme hâkimi, taraflardan birine düşmanlığı olmasına rağmen, davadan çekilme yerine, kasıtlı bir şekilde (bilerek ve isteyerek) duruşmaya devam ederek hukuka aykırı karar vermesi halinde devlet aleyhine tazminat davası açılabilir.

2. Sağlanan veya Vaat Edilen Bir Menfaat Sebebiyle Kanuna Aykırı Bir Hüküm veya Karar Verilmiş Olması

Hâkimin sağlamış olduğu veya vaat edilen bir menfaat sebebiyle kanuna aykırı hüküm veya karar verilmesi de tazminat sebebi olarak kabul edilmiştir. Söz konusu bu hal (a) bendinde belirtilen haline dahil edilebilir ise de bu iki hal arasında fark bulunmaktadır. (a) bendinde belirtilen halde verilen kararın hukuka aykırı olması gerek olmasına karşın, (b) bendinde ise verilen kararın kanuna aykırı olması yeterlidir. Bu sorumluluk halinde de ilgili hâkimin kasten hareket etmesi gerekmesine karşın, söz konusu kasıt (a) bentte olduğu gibi dostluk ve düşmanlığa değil, vaad veya temin olunan menfaate dayanmaktadır.

Hukuki sorumluluk için, menfaat vaadi yeterli görülmesi nedeniyle menfaatin karar anında hâkime sağlanmış olması zorunlu değildir. Menfaat tabirine bedava bir seyahat vaad veya temini, bir ziyafet verilmesi, karşılıksız iş görme, bir borçtan kurtarma gibi haller girebilir⁵.

Menfaatin vaad veya temin edilmiş olması hukuki sorumluluk için yeterli olmayıp; ayrıca menfaat vadedilen veya menfaat sağlayan hâkim tarafından kanuna aykırı bir karar verilmiş olması da zorunludur. Bu nedenle menfaat sağlamasına veya menfaat vaad edilmesine karşın, kanuna uygun karar verilmiş ise bu sebebe dayanılarak devlet aleyhine tazminat davası açılmaz. Ancak bu halde ilgili hâkimin cezası ve disiplin sorumluluğu doğduğu kabul edilir.

3. Farklı Bir Anlam Yüklenemeyecek Kadar Açık ve Kesin Bir Kanun Hükmüne Aykırı Karar veya Hüküm Verilmiş Olması

Bu halde yukarıda belirtilen sebeplerde olduğu gibi sorumluluk için subjektif bir unsura yer verilmemiş, fakat açıkça kanuna aykırılık şartı aranmıştır. Burada kast mefhumuna yer verilmediği için, hâkimin, kanunun açık bir hükmünü basit bir ihmal sonucu çiğnemesi dahi sorumluluğun varlığı için yeterlidir.

5/ Kılıçoğlu, a.g.m sh. 247

Bu sebebe dayanılarak devlet aleyhine dava açılabilmesi için hâkimin kanunun açık bir hükmüne aykırı bir şekilde karar vermesi şarttır.

Hâkimin Kanundan doğan yetkisini kullanması, devlet aleyhine tazminat davası açma hakkı vermez. Örneğin tavır veya hareketleri ile duruşmanın disiplini bozan taraflar veya vekillerinin duruşma salonu dışarısına çıkarılması nedeniyle devlet aleyhine tazminat davası açılmaz.

4. Duruşma Tutanağında Mevcut Olmayan Bir Sebebe Dayanılarak Hüküm Verilmiş Olması

Bu sebebe dayanılarak devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi için mahkeme hâkiminin kasıtlı (bilerek ve isteyerek) hareket etmesi şarttır. Duruşma tutanağında mevcut olmayan bir sebebe dayanılarak karar verilmesi, hâkimin kastından değil de ihmaline dayanıyor ise bu sebebe dayanılarak devlet aleyhine tazminat davası açılmaz.

Ancak görünürde ihmal suretiyle, duruşma tutanağında mevcut olmayan bir sebebe dayanılarak hüküm verildiği izlenimi verilmesine rağmen, aslında kötü niyetle bu şekilde karar verildiği (bilinçli ihmal) hallerinde de bu sebebe dayanılarak devlete karşı dava açılabilir.

5. Duruşma Tutanakları ile Hüküm veya Kararların Değiştirilmiş Yahut Tahrif Edilmiş veya Söylenmeyen Bir Sözün Hüküm ya da Karara Etkili Olacak Şekilde Söylenmiş Gibi Gösterilmiş ve Buna Dayanılarak Hüküm Verilmiş Olması

6100 sayılı HMK'nın 154. maddesi uyarınca; hâkim, tahkikat ve yargılama işlemlerinin icrasıyla, iki tarafın ve diğer ilgililerin sözlü açıklamalarını, gerekirse özet olarak zabıt kâtabi aracılığıyla tutanağa kaydettirir. Taraflar veya diğer ilgililer sözlü açıklamalarını hâkimin izniyle doğrudan da tutanağa yazdırabilir.

Aynı maddede duruşma tutanağına mutlak olarak yazılması gereken hususların neler olduğu açıkça hükme bağlanmıştır.

İşte dinlenmeyen bir tanığın dinlenmiş gibi ifadelerinin tutanağa geçirilmesi, mevcut olmayan bilirkişi beyanlarına yer verilmiş olması, taraf ifadelerinin sonradan tahrif edilerek değiştirilmesi, duruşmaya gelmeyen

tarafın gelmiş gibi gösterilmesi, olmayan bir durumu, olmuş gibi duruşma tutanağına geçirilmesi suretiyle 6100 sayılı Kanunun 154. maddesine aykırı olarak tanzim edilen duruşma tutanaklarına dayanılarak hüküm oluşturulması da tazminat gerektiren bir neden olarak hüküm altına alınmıştır.

6. Hakkın Yerine Getirilmesinden Kaçınılmış Olması

Kanunen kabule şayan olan bir dilekçeyi sebepsiz reddetmek veya bir dâva rüyeti hazır bulunmuş ve sırası gelmiş iken bir takım vahi (boş, faydasız) özürler beyanı ile kötü niyetle dâvayı görmeye teşebbüs ve devam etmemek gibi hakkın yerine getirilmesinden kaçınılması da tazminat gerektiren bir hal olarak kabul edilmiştir.

Bu sebebe dayanılarak devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi için hâkimin, kasıtlı (bilerek ve isteyerek) hareket etmesi gerekir.

Ayrıca sebebe dayanarak devlet aleyhine bir sorumluluk dâvası açmak isteyen kimşenin daha önceden hâkime noter aracılığıyla bir ihtarname tebliğ ettirmesi gerektiğine dair mülga HUMK'nın 574, II madde hükmü, 6100 sayılı HMK'da kabul edilmemesi nedeniyle, yeni uygulamada bu şekilde bir ihtar çekilmesine gerek bulunmamaktadır.

D. TAZMİNAT SORUMLULUĞU İÇİN GEREKLİ DİĞER ŞARTLAR

6100 sayılı Hukuk Muhakeme Kanunu'nun 46. maddesinde tazminat gerektiren haller açıkça belirtilmesine karşın, Kanunda tazminat sorumluluğu için gerekli diğer şartların neler olduğuna dair her hangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle hâkimin yargısal faaliyetlerinden dolayı devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi için yukarıda belirtilen tazminat sebeplerinden en az birisinin somut olayda bulunması gerekli olmasına rağmen yeterli değildir. Somut olayda tazminat gerektiren hallerin yanında kusur, zarar ve illiyet bağının bulunması da zorunludur.

Hâkimin yargısal faaliyetlerinden doğan sorumluluk, objektif sorumluluk hali olmaması nedeniyle her somut olayda davaya konu yargısal faaliyette bulunan hâkimin kasıtlı, ağır kusurlu veya hileli bir şekilde davranıp davranmadığı araştırılacaktır. Bu nedenle kasıtlı, hileli veya ağır kusurlu bir hareketi bulunmayan hâkimin yargısal faaliyetinden dolayı tazminat davası açılmaz. Örneğin,

farklı bir anlam yüklenemeyecek kadar açık ve kesin bir kanun hükmüne aykırı karar veya hükmü veren hâkimin kasıtlı veya ağır kusuru bulunmuyorsa tazminat sorumluluğunda da bahsedilemez.

Devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi için, hâkimin yargısal faaliyetinden dolayı bir zarar doğmuş olması gerekir. Yukarıda sayılan tazminat gerektiren sebeplerden birisinin ve hâkimin kastının veya ağır kusurunun bulunması tazminat davası açılması için yeterli olmayıp; ayrıca hakkında hüküm veya karar verilen kişinin zarar görmesi de gerekir. Davacı, bu zarar ile miktarını ispat etmekle yükümlüdür. Davacı zararın miktarını ispat edemez ise yargılamayı yapan makam re'sen zararı tayin ve tespit eder.

Söz konusu zarar, maddi ve/veya manevi zararı ifade eder. Maddi veya manevi zarar ayrı ayrı doğabileceği gibi maddi zarar ile birlikte manevi zarar da doğabilir. Manevi tazminata hükmedebilmek için ağır kusurun ve şahsî menfaatlerin ihlâl edilmesinin mevcudiyeti şarttır. Örneğin, ihtiyatî hacze karar vermeden teminat alınması gerektiği halde, hâkim teminat almadan ve delillerde ve borçlunun şahsında hata ederek tanınmış bir tacirin mallarının ihtiyatî haczine karar verir ve bu suretle onun ticarî itibarının sarsılmasına sebep olursa, manevi tazminat talebinin şartları gerçekleşmiş olur.⁶

Davaya konu zarar tazminat gerektiren nedenlere dayanan bir yargısal faaliyetten ileri gelmelidir. Devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi için meydana gelen zarar ile hâkimin yargısal faaliyeti arasında bir sebep - sonuç ilişkisinin varlığı şarttır. Hâkim bu şekilde hareket etmemiş olsaydı dahi tazmini istenen zarar doğacak idiyse, illiyet bağından söz edilemez. Normal şartlarda hâkimin böyle bir hareketinden böyle bir zarar doğar, denilebilen hallerde zarar ile fiil arasında illiyet bağının bulunduğu varsayılır.

Hâkimlerin kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk sebeplerine dayanılarak devlet aleyhine tazminat davası açılabilmesi kabul edilmiş ise de kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk sebeplerinin yargısal faaliyetlerden kaynaklanması zorunludur. Örneğin ihtiyatî tedbir kararı verilmesine rağmen, kanunda belirtilen şartlar oluşmadan, hâkimin kişisel kusuru veya haksız fiil sayılacak bir düşünce veya eylemle ihtiyatî tedbirin kaldırılması nedeniyle zarar gören taraf devlet aleyhine tazminat davası açabilir. Buna karşın, taksirli yaralama eylemin-

de bulunan veya haksız fiil ile üçüncü kişiye maddi ve/veya manevi zarar veren hâkimler aleyhine genel hükümler ve sorumluluk hukukunun kabul ettiği esaslar doğrultusunda tazminat davası açılması gerekir. Son halde devlet aleyhine tazminat davası açılmaz.

Tazminat davasının açılması, hâkime karşı bir ceza soruşturmasının yapılması yahut mahkûmiyet şartına bağlanamaz (6100 sayılı K. m. 46, II).

E. TAZMİNAT DAVASININ AÇILACAĞI MAHKEME

Devlet aleyhine açılan tazminat davası,

a. İlk derece ve bölge adliye mahkemesi hâkimlerinin fiil ve kararlarından dolayı, Yargıtay ilgili hukuk dairesinde;

b. Yargıtay başkan ve üyeleri ile kanunen onlarla aynı konumda olanların fiil ve kararlarından dolayı Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla görülür. Dava, bu dairenin başkan ve üyelerinin fiil ve kararlarından dolayı ise yargılama Yargıtay Üçüncü Hukuk Dairesinde yapılır (6100 sayılı K. m. 47, I 1. cümle).⁷

Tam yargı davalarında kabul edilen “idareye başvurma şartı”, hâkimlerin yargısal faaliyetlerinden dolayı açılacak tazminat davalarında aranmaz. Başka bir ifade ile hâkimin yargısal faaliyetlerinden dolayı zarara uğrayan şahıs, doğrudan doğruya devlet aleyhine tazminat davası açabilir. Ayrıca iddia edilen zararın tazmini için (tazminat davası açılmadan önce) devlete başvurma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Davalı idareye daha (tazminat davası açılmadan) önce başvurulmadığı gerekçesi ise dava reddedilemez.

F. YARGILAMA USULÜ

Hâkimlerin yargılama faaliyetinden (bir soruşturma, kovuşturma veya davayla ilgili olarak yaptıkları işlem, yürüttükleri faaliyet veya verdikleri her türlü kararlardan dolayı tazminat davaları bir yıllık hak düşürücü sürede açılması zorunludur. Burada öngörülen bir yıllık süre, “hak düşürücü” nitelikte olup, mahkemece re'sen nazara alınması gerekmektedir.

Hâkimlerin yargılama faaliyetinden (bir soruşturma, kovuşturma veya davayla ilgili olarak yaptıkları işlem, yürüttükleri faaliyet

7/ HGK 27.4.2011 tarih ve 2010/ 4- 737 E. - 2011/ 219 K. sayılı kararı

6/ Kılıçoğlu, a.g.m. sh. 251

veya verdikleri her türlü kararlardan dolayı tazminat davalarında davacı, yargısal faaliyet nedeniyle zarar gören üçüncü kişi olmasına karşın, davalı ise maliye hazinesidir.

6100 sayılı HMK’da davada taraf ehliyetine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle davaya ehliyeti Türk Medenî Kanununa göre tayin olunur. Taraf ehliyeti, medenî hukuktaki hak ehliyetinin usul hukukunda büründüğü şekildedir. Medenî hukuktaki haklara ve borçlara sahip olma ehliyeti hak ehliyetini oluşturmakta, gerçek ve tüzel kişiler bakımından geçerli olmaktadır. Bu husus dikkate alındığında, gerçek ve tüzel kişi ayrımı yapılmaksızın, medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olanların davada taraf ehliyetine de sahip olacaktır.

Harçlar kanununda bu tür davalar için herhangi bir istisna getirilmemiş olması nedeniyle açılacak tazminat davaları harca tabi olduğu anlaşılmaktadır.

Maliye hazinesi aleyhine açılacak tazminat davasına ilişkin dilekçenin görevli ve yetkili Yargıtay ilgili hukuk dairesi Başkanlığına hitaben yazılması gerekir.

Dava dilekçesinde, diğer davalarda olduğu gibi tarafların ad-soyad ve adresleri, tazminat talebine sebep olan davanın ve hâkimin sorumluluğunu gerektiren fiilin özeti, tazminat sebebi olan davaya ait duruşma tutanağı ile yazılı deliller ve tanık listesi, talep edilen tazminatın nelerden ibaret olduğu belirtilmeli, delillerin açıkça belirtilmesi ve yazılı delillerin dilekçeye eklenmesi, tanıkları varsa, tanık listesinin dilekçeye eklenmesi gerekir.

Tazminat davaları niteliği itibarıyla aslında bir tazminat davası olup, tazminat davasının açılması usulüne tabidir. Ancak söz konusu dava ağır hukuki sonuçlar doğurması nedeniyle sıkı şekil şartına bağlıdır. Bu husus kamu düzeninden sayılması nedeniyle, yargılamanın her aşamasında re’sen gözetilir.

Tazminat davası dilekçesinde hangi sorumluluk sebebine dayanıldığı ve delilleri açıkça belirtilir; varsa belgeler de eklenir (6100 sayılı K. m. 48, I). Başka bir ifade ile devlete karşı açılacak tazminat davasında, dava dilekçesinde özel olarak bulunması ge-

reken hususlar 6100 sayılı kanunun 48. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Dilekçede, tahdid olarak belirtilen sorumluluk nedenlerinden hangisine dayanıldığı, bunu ispat etmek için başvurulacak deliller belirtilecek ve mevcut deliller dilekçeye eklenecektir. Davaya bakan mahkeme (Yargıtay ilgili hukuk dairesi veya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Başkanlığı), bu hususlarda eksiklik görürse, bu eksikliğin giderilmesi için ilgiliye süre vermeden, dilekçenin reddine karar verir. Ancak anılan eksiklikler giderilerek dava yenilenebilir. Bu halde HMK’nın 49. maddesindeki disiplin cezasına hükmedilemez.

6100 sayılı kanunun 48. maddesinin 2. fıkrası ile devlet aleyhine açılan tazminat davasına bakan mahkemenin, bu davayı, sorumlu hâkime re’sen ihbar etmesi esası getirilmiştir. Söz konusu madde hükmüne göre; mahkeme (Yargıtay ilgili hukuk dairesi veya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Başkanlığı), hâkim hakkında açılan tazminat davasını, ilgili hâkime resen ihbar eder. Dava kendisine ihbar edilen hâkim, davalı devlet yanında davaya katılabilir.

Hâkimin kusurlu davranışı nedeniyle, devlete karşı açılan tazminat davası reddedildiğinde davacı (6100 sayılı kanunun 49. maddesi uyarınca), beş yüz Türk lirasından beş bin Türk lirasına kadar disiplin para cezasına mahkûm edilecektir. Bu cezaya, davaya bakan mahkeme karar verecektir. Para cezasının verilebilmesi için davanın esastan reddi gereklidir.

Yargıtay ilgili hukuk dairesinin tazminat davası sonucunda vermiş olduğu kararlara ilişkin temyiz incelemesi Yargıtay Hukuk Genel Kurulunca yapılır. Temyiz incelemesine, kararı veren başkan ile üyeler katılamaz (6100 sayılı K. m. 47, I - 2. cümle).

G. RÜCU DAVASI

6100 sayılı HMK’nın 46. maddesinin 3. fıkrası gereğince, devlet ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu hâkime ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu eder. Devlet, tazminatı öder ve sorumlu hâkime karşı rücu davası açarsa, bu davanın da, daha önce belirtildiği şekilde, asıl tazminat davasını karara bağlayan mahkemede görülmesi kabul edilmiştir (6100 sayılı K. m. 47, II).

TERAZİ

ÖĞÜZ ŞÜKRÜ ENER

Çankırı Cumhuriyet Başsavcısı

Ağaçların halen canlılığını kaybetmediği, sıcak sayılacak bir ekim günüydü. Kesme taşlardan yapılmış ve üzerinde “ASRİ MEZARLIK” yazılı tabelanın bulunduğu gösterişli kapıdan girdi, kilit parke döşeli yoldan yürüyerek, tek katlı ve yeşil demir kapılı gasilhanenin önünde durdu. Fazla ayakta kaldığı günlerde yaşadığı diz ağrıları başlamıştı, etrafa bakındı, biraz ilerideki ahşap banka oturup, çantasını yanına koydu. Ağrısını almak istermiş gibi, dizlerini sıkarak ovalamaya başladı. Sanki bir saraya giriyormuş hissi veren kapıdan sonra yolun tabanına döşeli taşlar dışında, tüm kabristanda yeşil ve beyaz renkler hakimdi. Belediyenin özellikle seçtiği bu renklere peyzaj için kullanılan nebatın yeşilliği de eklenince, tabii ve insani fark etmeksizin derin bir yeşillik hakim olmuştu. Bu rengin insan tahayyülündeki cennet ve huzur için olmazsa olmaz kabullerden olduğunu düşündü. Yolu, ağaçlı kısımdan ayıran bordür taşlarındaki beyazlık olmasa, yolun griliği sanki cennet renginin içinde eriyip kaybolacak gibi duruyordu. Bir de gözün alabildiği her tarafta, yeşilin içine belki de yeşile en yakın renk olduğu için, kıyamete kadar misafirlerini ağırlayacak istirahatgâhların mermer beyazı, belli bir intizam ile yerleştirilmişti.

Koca koca çınar ağaçlarının koyu gölgelerinin verdiği derinliğin, sadece mezarlıklarda hissedilebilen garip bir huzura sebep

olduğunu hissetti. Gelen giden birkaç kişi dışında, etrafta sadece ağaçların dalları ve parke taşlarının arasındaki yuvalarına rızıklarının taşıma gayretindeki karıncaların ince kervanları hareketliydi. Geri kalan her şey dingin bir durgunlukla yerli yerindeydi...

Kilolu bir hanım kafasında beyaz başörtüsü, üzerinde ayaklarına kadar uzanan beyaz önlüğü ve hastane personeline görünmeye alışık olunan öne kapalı beyaz terlikleriyle gasilhanenin kapısında görüldü. Birilerini arar gibi etrafa bakınıp, sanki uzakta bir yerleri seçmeye çalışır gibi gözlerini kısarak banka doğru; “Rahmetlinin yakını mısınız abla?” diye seslendi. Banktan sanki bir yere geç kalmış gibi çantasını alıp, dizlerindeki ince sızıya rağmen hızlıca kadının yanına gidip: “Evet yakınıyım.” dedi. Gasilhane sorumlusu kadın, başka kimsenin olmadığından memnun olmamış gibi yüzünü ekşiterek, eliyle takip etmesini işaret ederek konuşmadan içeri girdi. İçerde aynı şekilde giyinmiş, daha zayıf ama yüzünden yaşının epeyce ilerlemiş olduğu anlaşılan bir kadının daha olduğunu gördü; koridorda sağlı sollu ikişer kapı sıralanmıştı. Sessizce sorumlu kadınları takip ederek en sondaki odaya geçtiler. Odanın duvarları tavana kadar iri beyaz fayanslarla kaplıydı. Ortada eğimli, galvaniz bir ameliyat masasına benzeyen tezgâh, kapı girişine göre sol arka köşede büyükçe bir gider ve uzun hortumlu

duş ahizesi görünüyordu. Sağ tarafta boydan boya uzanan eczanelerdeki ilaç dolaplarına benzeyen içi makas, bez, eldiven dolu beyaz renkte camlı bir dolap vardı. Kadınlardan kilolu olan; “Başın sağolsun abla, nesi oluyor-sun?” diye sordu. Çok üzgün görünmemesinden mi şüphelendi, yoksa adet yerini bulsun diye mi sordu anlayamadı. “Amcamın hanımı...” diye cevap verdi. Bu sırada eldivenlerini giyip, hazırlık yapan kadın bu cevabı yeterli görmemiş olacak ki: “Çoluk çocuğu yok mu?” diye ekledi. “Yok, hiç olmamış, cenazesini kaldırmak bize nasip oldu Allah rahmet eylesin” diye, cevap verdi. Şimdiye kadar aynı işi defalarca yapanlara mahsus, mimiksiz ve duygusuz tavırlarla hareket eden kadınlar, bu cevaptan sonra ölenin geride evlat, torun ya da kocasının yeğeninden daha yakın bir akraba bırakmadan ölmüş olmasına “vah, tüh, yazık” gibi samimi sözlerle üzüldüler. Eldivenlerini giyip, hazırlıklarını tamamlayan kadınlardan daha yaşlı olanı: “Hadi bismillah biz rahmetliyi getirelim sen bekle, istersen şurada önlük var, eldiven var, sen de giyebilirsin.” diyerek, diğer kadınla beraber odadan çıktı.

Babası öldüğünde on yaşındaydı, babasının acısını önceleri annesini ve ağabeylerini taklitle yaşamıştı ama gerçek manasıyla acıyı hissetmesi babasızlığın farkına vardıkça başlamıştı. Ölüm denilen gerçeğe ne kadar erken tanışmış olursa olsun, gerçekten ciğerini

delen ayrılığı ise annesinin vefatı ile yaşamıştı. Annesi öldüğünde elli yaşını çoktan geçmişti, her şeyin idrakinde kocaman bir kadın olmanın dayattığı kıstasları kabulle; taziyeleri kabul etmiş, cenazeye gelenleri karşılamış ve uğurlamıştı. Ama tüm cenaze adetlerinden de öte zorlandığı, teneşirde yatan annesini yıkamak olmuştu. Zaten yıkadığı ilk cenaze, öpmeye doyamadığı annesiydi. O günden sonra sevaptır diyerek, her tanıdık kadın cenazesinde abdestini alır, yıkamaya, kefenlemeye yardım eder, hafif sesle okuduğu surelerin refakatinde ölenlerin çenesini bağlardı. Bugün ise, sadece sevap olsun diye yapılan bir tercihten ziyade, başkaca kimsesi olmayan yengesine yapılması gereken son hizmeti görebilmek için oradaydı.

Ardında kan bağı olan kimsesi kalmamış, ölümünden sonra Fatıha okuyanı olup olmayacağı belli olmayan ve uzunca bir ömürden sonra hayata veda eden yengesinin, otuz bilemedin otuz beş kilo kalmış son halinin, ailedeki tek yakın şahidi oluyordu. Sonra eski günler canlandı aklında. Hem yengesini hem de annesini düşündü, yengesini şehirde yaşardı, ahşap topuklu pabuçlarıyla, süslü sayılacak esvabı ve takılarıyla kendi annesine hiç benzemezdi. Garip bir köylü kadını olan annesiyle eltilik yapma gayreti de hiç olmamıştı. Sırf şehirli olmasından değil, genel bir memnuniyetsizliği herkese ve her şeye karşı

hissettiğinden pek de sevilmezdi. Amca Bey bu hanımı nereden bulmuştu, anası babası kimdir, nerelidir, ailesinden kimse var mıdır soruları yıllar önce tüm ailenin zihninden silinmişti. Çocuğu da olmadığından akrabalık mefhumu yalnızca eşi ve eşinin ailesinden ibaret kalmıştı. Yani sıhri hısımlarından başka kimsesi yoktu. Eşinin yakınlarına ne kadar mesafe koysa da ne kadar ters davransa da, bu yalnızlığı bilindiğinden ses edilmez, yaptıkları mazur görülürdü. Zaten şehirde bir iş olur da, nahiyeden gelinirse, başka gidilebilecek yer veya otele ayrılabilir bütçe olmadığından amcanın evine misafir olunur, yılda birkaç kez ancak aynı çatı altına girilirdi. Amca ve yenge pek ilgili akrabalar olmasalar da, böyle zamanlarda kapılarını açarlardı. Amcalık sıfatının vermesi gerektiğine inanılan güvenin, çocukluğuna dair somutlaştığı tek yer bu zaruri misafirliklerdi. Böyle bir konaklama olacağı zaman, amcanın ama daha çok yenge hanımın rahatsız olmaması için tüm aile seferber olurdu. Yola çıkmadan hemen önce bir tavuk kesilir, temizlenir, gazete kağıdına özenle sarılırdı. Çinko tencerelere yoğurtlar çalınır, en hasından topak topak tereyağları hazırlanır, cam şişelere sütler doldurulur, kırılmasın diye samanla korunan yumurtalar sepete yerleştirilirdi. Yani nahiyeden götürülebilecek ne varsa, hasır pazar çantası ile amcanın evine taşınırdı. Hepsini toplu bir ya da iki gecelik misafirlikte hiçbir şeyden şikâyet edilemezdi. Küçük bir kız çocuğuyken bile, misafirliğin adabı ve köylü garibanlığının birleştiği mahcubiyetle; sedirin köşesinde sessiz sessiz oturduğunu, sormadan konuşmadığını, bir iş olursa yengesine bırakmadan yapabilmek için koşturduğunu hatırladı. Biraz korku, biraz çekinme ama daha çok ev sahibeliğine duyulan minnet ile yengesine mümkün meretebe az yük olmaya gayret ederdi. Tek amaç, yenge hanımın yüzünün asılmaması olurdu. Evden ayrılırken de tüm ailede müteşekkîr tavırlar abartılı boyutlara varır, belki kırk defa Allah razı olsun denirdi.

Babasının ölümünden sonraki sene, yine böyle zaruri bir misafirlik için elinden tutan ağabeyi ile hasır torbayı doldurup nahiyeden otobüse binmişlerdi. İlkokul beşinci sınıfı bitirecekti; okul müdürü, ağabeyine; "Bu kız okur oğlum, bunu parasız yatılı sınavlarına sok, merak etme o okullara erkek sinek bile giremez, devlet her ihtiyacını görür, meslek sahibi olur. Aman ihmal edip de kardeşine yazık etme!" şeklinde uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştu. Ağabeyi de, zaten babasının yokluğunu iyiden iyiye hissetmeye başlamış olduklarından, karın doyurmaktan öteye varmayan hayatlarında, kardeşinin okumak için tek şansının bu yatılı okullar olduğuna kanaat getirmişti. Annesi bayramlık kıyafetlerini ve

kunduralarını sandıktan çıkartıp; üstünü kirletmemesi ve bir yere takıp elbiselerini yırtmaması için defalarca uyararak giydirmişti. Kundurası bir tane olduğundan sadece özel günlerde giyebilirdi. Öğretmeninin verdiği kalem ve silgiyi günlerdir bu sınav için özenle saklamış, kaleminin ucunu ağabeyine, kılı kesen söğüt yaprağı bıçak ile açtırıp, dikkatle mendile sarmıştı. Şehre gitmek için her şeyi hazırlamışlardı. Ağabeyi cebindeki üç beş lira parayı saymış, hesabını yaparak yola koyulmuşlardı.

Şehre geldiklerinde, önce amcasının evine gitmişlerdi. Amcaları işte olduğundan, yengeleriyle kısa bir hasbihalden sonra, çantalarını eve bırakıp, yarın sınavın yapılacağı okulu bulup, yolunu öğrenmek için müsaade isteyerek çıkmışlardı. Yolda yürürken, durup durup ayakkabılarının tabanlarının aşınıp aşınmadığını kontrol için baktığını, ağabeyinin önceleri gülümseyerek itiraz etmediği bu hareketine sonra vakit kaybettiklerine kızarak izin vermediğini, çok da uzak olmayan okulu bulup, yolu öğrendikten sonra dönüşte yorulma bahanesiyle tekrar ağabeyini durdurduğunu, kaldırımın kenarına dinlenir gibi oturup, yine ayakkabılarının tabanlarını kontrol ettiğini, ağabeyinin de aslında niyetini anladığını ama fark etmemiş gibi yaptığını mahsun bir gülümseme ile hatırladı. Akşam üzeri; gördüğü kalabalıkları, binaları ve arabaları, ağabeyi ile konuşa konuşa amcasının evine dönmüşlerdi. Eve girdiklerinde çantalarının açıldığını, yengesinin ayıp mı olur, içinde özel bir şey var mıdır diye düşünmeden çantaları karıştırıp, yiyecekleri mutfaka kaldırdığını, kendisinin ve abisinin eşyalarını da balkona çıkarttığını görmüşlerdi. Çocuk aklıyla bunu neden yaptığını anlamayıp, heyecanla kalemini ve silgisini kontrol etmeye balkona koşmuştu. Ağabeyi bu duruma çok bozulmuş ama ses çıkarmamıştı. Amcası akşam eve gelene kadar mutfakta yengesine yardım etmişti. Amcası gelince sofraya kuruldu, yemek yendi. Amcasının yüzünde her şeye rağmen bir memnuniyet, tavrında şefkat ve gözlerinin maviliğinde babasını hatırlatan bakışları vardı. Yarınki sınav için geç olmadan uyuması gerektiği konuşulunca; çay servisine yardım edip, hangi odada yatacağını gösteren yengesine teşekkür ederek odaya girmişti. Kenara koyulmuş çarşaf ve yorganı somyaya özenle serdi, odada tek somya olduğundan ağabeyi ile birlikte yatacaklarını anladı, sevindi. Çünkü ağabeyinin kokusunda babasını hatırlar, babasının varlığını hissedirdi. Balkondan aldığı ufak çantasının içinden giyeceği pijamayı çıkardı, en eli yüzü düzgün pijama bu olduğu için, biraz uzun ve bol olsa da bunu giyer yatarsın diye annesi kendi pijamasını koymuştu. Üzerinde ki kıyafetlerini

çıkartıp, pijamasını giyecekti ki yengesi içeri girdi. Çamaşırlarıyla yengesinin karşısında kalmaktan utanıp alelacele pijamayı üzerine geçirdi. Etrafa bakan yengesi: “Aferin yatağı sermişsin, Allah rahatlık versin” diyerek odanın kapısına yöneldi, sonra tekrar dönüp; pis bir koku duymuş gibi ağzını ve burnunu garip bir şekle sokarak: “Bitin, piren falan yok değil mi? Eve barka bulaştırırsın sonra uğraşırız.” deyiverdi. Nefesi boğazından çıksa, hıçkırık olacak, gözlerinin yaşını kimse tutamayacaktı. Sanki nefesini tutar gibi: “Yok yenge.” diyebilmişti sadece. Yengesi neden böyle demişti ki? Daha dün annesi onu tertemiz yıkamıştı, hem de yıkanma suyunu ısıttığı kazana, per-yavşan otu ve ceviz yaprağı atmıştı. Çamaşırlarını da zaten iki gün önce zerdali odunlarıyla yaktıkları ocakta iyice kaynata kaynata yıkamış, defalarca sabunlayıp, tokaçlamıştı. Sonra da, çitlerin üzerine serip ikinci güneşinde kurutmuştu. Zaten bayramlık elbiseleri yıkanmadan sandığa kaldırılmazdı, arasına sandıkta güvelenmesin diye beyaz sabunlar konulurdu ve bu sabun kokusu elbiselerinin üzerine mis gibi sinmişti. Neden böyle deyip, bir çocuğun gönlünü acıtmıştı? Sessiz sessiz ağlayarak, hor görülmenin verdiği ızdırapla uyumaya çalışmıştı. Yastıktaki gözyaşlarının ıslaklığını ağabeyi anlamasın diye yastığı ters çevirip, sabah gireceği sınavı kazanmak için dua ettiğini hatırladı. Girdiği o sınavı kazanmıştı, okula başladıktan sonra ise belki gençliğin verdiği kızgınlık, belki de gururla amcasının evine uzun süre gitmemişti. Ancak yıllar sonra, öğretmenlik yapmaya başlayınca olgunlaşıp, geçmişe sünger çekmiş ve tekrar bu eve gidip gelmeye başlayabilmişti. Evladı olmayan amcasına ve yengesine, bir evlat samimiyeti ile hürmet etmişti.

Hele iyice yaşlandıkları dönemde, babasına yapmaya imkân bulamadığı hizmeti amcasına yapmaya, onları yalnız bırakmamaya, her dertlerine koşmaya, her ihtiyaçlarını karşılamaya daha çok çaba harcar olmuştu. Elle-

riyle besleyip, tırnaklarını kestiği, evini temizleyip, yemek götürdüğü bu ihtiyaçların hayır dualarından başka beklentisi olmamıştı. Kendisine çocukluğunda gösterilmeyen ilgiyi, merhametlilerin merhametlisinin insan ruhuna kendinden bahsettiği duygulara hürmetten onlara göstermeye uğraşmıştı. Ve şimdi başladıkları yerin çok ama çok ötesindeydi. Adeta bir eşya gibi duran Yenge Hanımın, biten ömrü ile hissettirdiği acizliğin idrakindeydi, bunları düşünürken yıkama işi bitmiş, kefenlemeye başlanmıştı. “İnna lillahi ve inna ileyhi raciun.” deyip, kendisine yapılan ve yapılmayan her şeyin affında, gönülden helallik verip, yengesinin çenesini bağladı. Gasilhanedeki kadın: “Rahmetlinin saçlarının arasına, ensesine doğru çörek otu koy.” diyerek, kâğıt bir külaha doldurulmuş çörek otunu uzattı. Uzatılan külâhı avucuna döküp kadının dediği gibi çörek otlarını kefenle başın arasına serpti.

Ömürlük, asırlık ve hatta yaratılıştan, mahşere kadar miskal şaşmadan tartan terazi, anlayabilenler için yine dengesini kurmuştu. Kırk yıl önce bitin, piren var mı diye horlanan, temiz olmadığından bahisle aşağılanan, gururu kırılan çocuğa, bugün yani tam kırk yıl sonra, dün bu sözleri söyleyip, gönlünü acıtan kadını; kıyam emri gelip, sur üflenince temizce mezarından kalksın diye yıkama görevi tevdi olmuştu. Kefenin baş kısmı bağlanmadan, mevtanın saçlarının arasındaki çörek otlarına baktı, bu sırada diğer kadınlar cenazeye gül suyu döküyorlardı. Ortamda kesif bir gül suyu kokusu duyuldu. Yengesinin kefenine bakarak tekrar: “Allah’ım ben hakkımı helal ettim.” diye, içinden geçirdi. O sırada berberde karşılaşan dervişle, külhanbeyin hikayesi geldi aklına; “Ben hakkımı helal ettim, inşallah kabağın sahibinin zoruna gitmemiştir.” diye ekledi. Rahmetlinin beyaz saçlarının arasındaki çörek otları sanki başa dadanmış pireler gibi görünüyordu.

İTİRAZIN İPTALİ DAVASINDA İSPAT VE DELİLLER BAKIMINDAN BAZI TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN ÖNEMİ

PROF. DR. İBRAHİM ÖZBAY*

Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dekanı

A. GİRİŞ

İspat, sözlük anlamı itibarıyla; bir konu hakkındaki iddialarının doğruluğunu delillerle ortaya koyma; bir hususun doğru veya yanlış olduğunu kanıtlama faaliyetidir¹. Medeni usul hukukunda ise ispat kavramından, tarafların iddia ve savunmalarına dayanak yaptıkları vakıaların doğruluğu konusunda hâkimi ikna etme çabası anlaşılmaktadır². İspata ilişkin benzer şekilde birçok tanım bulunsa da,³

geniş olarak ispat, tarafların, uyuşmazlığa konu maddi vakıaların doğru olup olmadığı hususunda, hâkimde iddia veya savunmaları doğrultusunda kanaat oluşturmaya yönelik olarak delil, karine ve hukuki dayanaklarını sunmaları şeklinde tanımlanabilir⁴.

Bir hukuk davasında ispat faaliyetindeki amaç, dava konusu uyuşmazlıkla ilgili hâkimin bilgisi dışında oluşan ve davadan önce gerçekleşen vakıaların doğruluğu konusunda hâkimde kanaat oluşturmaktır⁵.

Dava konusu yapılan bir hakkın gerçekten var olup olmadığının anlaşılması, maddi hukukun o hakkın doğumunu veya sona er-

* Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usûl ve İcra- İflâs Hukuku ABD.

1/ Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2006, s. 323.

2/ Kuru, Baki: İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2017, s. 231-232; Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. bs., C. II, İstanbul 2001, s. 1966; Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel, Medeni Usul Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2019, s. 380; Muşul, Timuçin: Medeni Usul Hukuku, 3. bs., Ankara 2012, s. 319.

3/ Bkz. Umar, Bilge: İspat Yükü, İstanbul 1968, s. 1-2; Umar, Bilge/Yılmaz, Ejder: İspat Yükü, Yeniden Yazılmış-Genişletilmiş 2. bs., İstanbul 1980, s. 2; Postacıoğlu, İlhan E./ Altay, Sümer: Medeni Usûl Hukuku Dersleri, İstanbul 2015, s. 558; Atalay, Oğuz: Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı, İzmir 2001, s. 5; Başözen, Ahmet: Medeni Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı, Ankara 2010, s. 12; Konuralp, Halûk: Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Ankara 2009, s. 9; Alangoya, H. Yavuz/Yıldırım, M. Kamil/Deren-Yıldırım, Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 7. bs., İstanbul 2009, s. 293; Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol: Medeni Usul Hukuku, Ankara 2017, s. 212; Börü, Levent: Medeni Usûl Hukukunda İddia ve Somutlaştırma Yükü, Ankara 2016, s. 25; Albayrak, Hakan: Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat, Ankara 2013, s. 27; Yılmaz, Ejder., Sözlük, s. 323;

Yılmaz, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Serhi, 3. bs., Ankara 2017, s. 2306; Atalay, Oğuz: "Delil Kavramı Üzerine", (Halûk Konuralp Anısına Armağan, C. 1, Ankara 2009, s. 129-138), s. 129; Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7. bs., İstanbul 2000, s. 613; Postacıoğlu, İlhan E.: Medeni Usûl Hukuku Dersleri, 1911 sayılı Kanuna göre yazılmış 6. bs., İstanbul 1975, s. 527; Karslı, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, 3. bs., İstanbul 2012, s. 546; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet: Medeni Usûl Hukuku Ders Kitabı, 9. bs., İstanbul, Eylül 2021, s. 367; Atalay, Oğuz: İspat, Pekcanitez, Hakan/ Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/Taş Korkmaz, Hülya (edt.), Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, C. II, 15. bs., İstanbul 2017, s. 1585; Tanrıver, Süha: Medeni Usul Hukuku C. I, Ankara 2016, s. 741; Topuz, Gökçen: Medeni Usul Hukukunda Karinelerle İspat, Ankara 2012, s. 31.

4/ Bkz. Kaçak, Nazif: Hukuk Davalarında İspat Rehberi, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. bs., Ankara 2006, s. 33.

5/ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 331; Atalay- Pekcanitez Usûl, s. 1585.

mesini kendisine bağladığı vakıaların gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespit edilmesinin bir sonucudur⁶. Örneğin; haksız fiil sebebiyle zarar gören birisi, zarar verenin kusurlu bulunması, bu şahsın yapmış olduğu fiilin hukuka aykırı olması ve yapılan fiil ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması halinde zararının tazminini isteyebilir⁷. Dolayısıyla hukuk normunun soyut olarak düzenlediği ve kendilerine hukuki sonuç bağladığı vakıalar somut olarak gerçekleşmedikçe, o norm uygulanmaz ve hukuki sonuç doğmuş sayılmaz⁸. Böylece dava açan bir kişinin talep sonucunu kısmen veya tamamen haklı gösteren husus, hakkını dayandırmış olduğu vakıaların ispatıdır.

Bir taraf, ancak hakkını dayandırdığı vakıaların doğru olduğunu veya karşı tarafın dayandığı vakıaların doğru olmadığını ispat ederek davayı kazanabilir veya kendisine karşı açılan davanın reddini sağlayabilir. Davacı, davasında ne kadar haklı olursa olsun, iddialarının dayanağı olan vakıaları ispat edemez veya ispat eder de daha sonra davalı bunların aksini ispat ederse, davayı kaybeder⁹. Buna göre, bir davanın kazanılması veya kaybedilmesi, kanunda kabul edilmiş “koşul vakıala-

ra”¹⁰ uygun somut vakıaların ispat edilmesine bağlıdır. Ancak belirtmek gerekir ki, medeni yargıda bir hususun ispatsız kalması, hâkimin hüküm verme zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır¹¹.

B. İSPAT YÜKÜ KAVRAMI

Hâkim önüne gelen davada ispat edilmesi gereken vakıaları tespit ettikten sonra bunların kimin tarafından ispat edilmesi gerektiği sorusu ile karşılaşır. İşte buna, ispat yükü denilmektedir¹². İspat yükü için yapılan bir başka tanıma göre, ispat yükü, belli bir vakıanın gerçekleşip gerçekleşmediğinin anlaşılabilmesi, yani ispatsız kalması sebebiyle hâkimin aleyhte bir kararıyla karşılaşma tehlikesidir¹³.

10/ Bir hukuk kuralındaki hukuki sonucun uygulanması için bir araya gelmesi gereken vakıalar, o hukuk kuralının koşul vakıalarıdır. Örneğin, akıl hastalığına dayalı olarak boşanma davası (TMK m. 165) açılabilmesi için, mevcut bir evliliğin olması, eşlerden birisinin akıl hastası olması, bu hastalığın ortak yaşamı çekilmez hale getirmiş olması ve hastalığın geçmesine imkân bulunmaması gerekir (Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 333-334).

11/ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 332; Karslı, s. 546; Atalay- Pekcanitez Usûl, s. 1587.

12/ Kuru- Muhakeme II, s. 1972; Kuru- İstinaftan Sonra Medeni Usul, s. 233. Ayrıca bkz. Yavaş, Murat: “Medeni Yargılamanın Amacı Bağlamında İspat Yükü Kavramı”, (Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın’a Armağan, C. 21, S. 2, 2015, s. 741-761).

13/ Umar/Yılmaz, s. 3; Umar- İsbat, s. 2; Atalay- Menfi Vakıaların İspatı, s. 9; Yılmaz- Şerh, s. 2359; Başözen,

6/ Kuru- İstinaftan Sonra Medeni Usul, s. 231.

7/ Atalay- Pekcanitez Usûl, s. 1586; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 331.

8/ Kaçak, s. 33.

9/ Kuru- Muhakeme II, s. 1966; Kuru- İstinaftan Sonra Medeni Usul, s. 232; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, Medeni Usul, s. 384.

C. İTİRAZIN İPTALİ DAVALARINDA DELİLLER

1- Genel Olarak

Bilindiği üzere, itirazın iptali davasında mahkeme, bir alacak davasında olduğu gibi, tarafların iddia ve savunmalarını genel hükümlere göre inceleyerek, borçlunun ödeme emrine karşı yapmış olduğu borca itirazının haklı olup olmadığını araştırır. Burada, alacaklı alacağını ispat bakımından İİK m. 68'de sınırlı sayıda belirtilmiş bulunan belgelerle bağlı olmayıp, alacaklı, bir alacak davasında olduğu gibi, alacağının varlığını HMK'na göre caiz olan (HMK m. 199 vd.) her türlü delil ile ispat edebilecektir (İİK m. 67,1)¹⁴. Bir başka deyişle mahkeme davayı genel hükümlere

s. 86; Budak/Karaaslan, s. 217; Göksu, Mustafa: *Hukuk Yargılamasında Elektronik Delil*, Ankara 2011, s. 108; Temel, Muhammed Zeki: *Aile Mahkemelerinin Kuruluşu ve Yargılama Usulü* (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Âlim Taşkın), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s. 104. 14/ Kuru, Baki, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara 2017, s. 109; Arslan, Ramazan/ Yılmaz, Ejder/ Taşpınar Ayvaz, Sema/ Hanağası, Emel, *İcra ve İflas Hukuku*, 6. Baskı, Ankara 2020, s. 183.

göre inceleyeceğinden, ispat ve deliller konusunda HMK'nın öngördüğü hükümler burada da aynen geçerlidir. Sonuçta alacaklının (davacının) dayanacağı belgeler İİK'nın 68. maddesinde belirtilen belgelerle sınırlı değildir¹⁵. Bir başka deyişle ispat araçları (deliller) bakımından itirazın iptali davasını açan alacaklının elinde geniş imkânlar olduğu söylenebilir.

2- İtirazın İptali Davalarında Deliller Bakımından Bazı Teknolojik Gelişmelerin Önemi

a) İtirazın İptali Davalarında Elektronik Posta, Telefon veya WhatsApp Üzerinden Gönderilen Mesajlar ile Bu Mesajlara İlişkin Ekran Görüntülerinin Delil Olarak Değeri: Teknolojik ilerlemelerin, hayatımızı kolaylaştırmakla birlikte birçok hukuki sorunu karmaşık hale getirdiği bilinen bir gerçektir¹⁶. Gün-

15/ Muşul, Timuçin, *İcra ve İflas Hukuku*, 5. Baskı, C. I, Ankara 2013, s. 387; Görgün, Şanal/ Toraman, Barış/ Kodakoğlu, Mehmet, *İcra ve İflas Hukuku (Ders Notları)*, Ankara 2017, s. 106-107. Ayrıca bkz. Yargıtay 3. HD, T. 18.4.1994, E. 1994/4746, K. 1994/6295 sayılı kararı (YKD, Y. 1994/9, s. 1425); 13. HD, T. 20.1.1997, E. 1997/98, K. 1997/165 sayılı kararı (YKD, Y. 1997/8, s. 1252). 16/ Çelik, Ferhat: *Boşanma Davalarında İspat ve Deliller*,

müzde çoğu insanın bir sosyal medya hesabı bulunmaktadır. Burada kişiler görüntülü, yazılı veya sesli görüşmeler gerçekleştirebilmekte ya da hesabından resim, video, müzik veya yazılar paylaşabilmekte hatta canlı yayın dahi yapabilmektedir¹⁷. Dolayısıyla hukuk davalarında taraflardan biri diğerinin sosyal medya hesabından yapmış olduğu paylaşım görüşmelere delil olarak dayanabilir. Yine günümüzde en çok kullanılan haberleşme uygulaması olan WhatsApp aracılığıyla yapılan görüşmelerin de, hukuk davalarında bilirkişi incelemesiyle gerçekliği tespit edilip delil olarak kullanılabilir¹⁸.

Senetle ispat kuralının istisnalarından biri kabul edilen delil başlangıcına¹⁹ ilişkin HMK m. 202/1 hükmüne göre; “Senetle ispat zorunluluğu bulunan hâllerde delil başlangıcı bulunursa tanık dinlenebilir”. Delil başlangıcının tanımı ise HMK m. 202/2’de yapılmıştır. Bu hükme göre “Delil başlangıcı; iddia konusu hukukî işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukukî işlemi muhtemel gösteren ve kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir”.

Bu hüküm gereğince öncelikle şu hususu belirtmek gerekir ki, Hukuk Muhakemeleri Kanununda eski kanundan (HMK m. 292) farklı olarak, “yazılı delil başlangıcı” değil, “delil başlangıcı” ifadesi tercih edilmiştir. Böylece yazılı olma artık şart olmayacak; örneğin “teyp veya telefondaki ses kaydı” da delil başlangıcı olarak kabul edilebilecektir. Öte yandan, haberleşmenin önemli bir türünü oluşturan faks mesajlarının delil değerini, delil başlangıcı olarak benimseyen içtihatlarla uyum sağlanması amacıyla, “verilmiş” sözcüğünün yanına “gönderilmiş” sözcüğü de ilâve edilmiştir. Böylece, faks mesajı ve bu konudaki benzer yollarla gönderilen²⁰ ve

teknik araçlarla gönderilen belgeler de delil başlangıcı sayılabilecektir²¹.

Şu halde; HMK’nın 202. maddesi ile getirilen en önemli yenilik delil başlangıcında yazılı unsurunun kaldırılmasıdır. Zira burada önemli olan, iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte o işlemin mevcut olduğunu muhtemel gösteren ve aleyhine dayanılacak kişi ya da temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş bir belge olmasıdır²². “Verilmiş ve gönderilmiş” ibaresinin kapsamına, telefon mesajı, fotoğraf, faks, e-mailler gibi benzer yollarla veya teknik araçlarla gönderilen belgeler de girer²³. Bu çerçevede, bir fotoğraf, film, görüntü ve ses kaydı veya elektronik posta (e-mail), SMS mesajı, Facebook vb. sosyal medya mesajları gibi elektronik ve elektronik olmayan her türlü bilgi taşıyıcısı ve mesajı aleyhine ileri sürülen kişi veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş olması koşulu ile iddia edilen hukuki işleme muhtemel gösteriyorsa, delil başlangıcı sayılır²⁴. Ancak aleyhine iddia edilen kişi tarafından verilmemiş veya gönderilmemiş olan bu nitelikteki bilgi taşıyıcıları ise, HMK m. 199 anlamında belge ve takdiri delil olarak kullanılabilir.

Bu çerçevede, örneğin davalının alacağıyla ait olan bir telefon numarasına gönderilen veya borcun bulunduğu ilişkin not kâğıdına yazılmış olduğunu gösteren WhatsApp mesajının görüntüleri, hukuki nitelik olarak delil başlangıcıdır. Zira kanun (HMK m. 202) metninde bu konuda herhangi bir sınırlama getirilmemiştir.

Ayrıca Yargıtay’ın itirazın iptali davası ile ilgili olarak verdiği kararlarda²⁵, inter-

Ankara 2019, s. 125; Sarah E. Murray: *Electronically Stored Information How E-mail, Texting, and Your Facebook Friends can Affect Your Divorce*, Family Advocate, Volume 34, Issue 1 (Summer 2011), s. 26. 17/ Murray, s. 26; Çelik, s. 125.

18/ Örneğin; Yargıtay, boşanma davası ile olarak vermiş olduğu bir kararında kadının facebook aracılığıyla başka bir erkekle kocasının güvenini sarsacak şekilde görüşmesini evlilik birliğinin temelinden sarsılması bakımından delil olarak dikkate almıştır (Yargıtay 2. HD’nin 19.06.2012 tarih, 2011/21815 E., 2012/16802 K. sayılı kararı (<https://www.lexpera.com.tr>, Erişim Tarihi, 07.02.2021).

19/ Geniş bilgi için bkz. Konuralp, Haluk: *Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı*, Ankara 1988; Tok, Ozan, *Medeni Usul Hukukunda Delil Başlangıcı*, Ankara 2016; Keser, Salih, *Medeni Yargılama Hukukunda Delil Başlangıcı*, İstanbul 2016.

20/ Bu çerçevede örneğin, HMK m. 202’deki unsurları taşıyan bir belge, artık yazılı bir belge olmasa bile, elektronik ileti (mail) ve telefon mesajları da faks gibi bilgi taşıyıcısı kapsamında delil başlangıcı sayılabilecektir (Kiraz, Taylan Özgür: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri

Kanunu ile Getirilen Yenilikler, Ankara 2012, s. 42).

21/ Bkz. HMK m. 202’e ilişkin Hükümet Gerekeçesi. 22/ Bkz. Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, Usul, s. 425- 426; Budak/ Karaaslan, s. 296.

23/ Deynekli/ Kısa, s. 207.

24/ Bkz. Arslan/ Yılmaz/ Taşpınar Ayvaz/ Hanağası- Usul, s. 425; Budak/ Karaaslan, s. 296.

25/ Örnek olarak bkz. Yargıtay 13. HD’nin 12. 7. 2018 tarih ve 2018/406 E., 2018/7889 K. sayılı kararı: “Dava, harici satış sözleşmesi ile satışı yapıp, bilahare tapu devri yapılan taşınmazın ödenmeyen bakiye bedelinin tahsil için başlatılan takibe vaki itirazın iptali istemine ilişkindir. 6100 Sayılı HMK’nun 199.maddesinde belge kavramı “Uyuşmazlık konusu vakiaları ispata elverişli yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plan, kroki, fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ile elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcıları bu Kanuna göre belgedir.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu halde davacı yanca delil olarak dayanan facebook kayıtlarının 6100 Sayılı HMK’nun 199. maddesi anlamında belge niteliğinde olduğunu kabulü gerekir. HMK’nun 202.maddesinde de “(1) Senetle ispat zorunluluğu bulunan hâllerde delil başlangıcı bulunursa tanık dinlenebilir. (2) Delil başlangıcı, iddia konusu hukuki işlemin tamamen ispatına yeterli olmamakla birlikte, söz konusu hukuki işlemi muhtemel gösteren ve kendisi-

net ortamından (WhatsApp gibi) gönderilen mesajların HMK m. 202 anlamında delil başlangıcı niteliğinde belge olduğu vurgulanmaktadır. Benzer şekilde Ankara BAM 4. HD'nin 30.1.2020 tarih ve 2018/1524 E., 2010/118 K. sayılı kararında da WhatsApp'tan gönderilen mesajların HMK m. 202 anlamında delil başlangıcı niteliğinde belge olduğu belirtilmektedir²⁶.

Özellikle, inançlı işlemin²⁷ bulunduğu durumlarda²⁸, Yargıtay'ın birçok kararında; inanç ilişkisinin varlığını kabul edebilmek için yazılı bir sözleşmenin ya da açıklanan nitelikte bir yazılı delil bulunmasa da, yanlar arasındaki uyumsuzluğun tümünü kanıtlamaya yeterli sayılmamakla beraber bunun vukuuna delalet edecek, karşı tarafın elinden çıkmış (inanılan tarafından el ile yazılmış fakat imzalanmamış olan bir senet veya mektup, daktilo veya bilgisayarla yazılmış olmakla birlikte inanılanın parafını taşıyan belge, usulüne uygun onanmamış parmak izli veya mühürlü senetler gibi) delil başlangıcı niteliğinde bir belgenin varlığının aranacağını; delil başlangıcı niteliğinde belge varsa HMK'nun 202. maddesi (eski HUMK'nın 292. maddesi)

ne karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş belgedir.” şeklinde düzenleme getirilerek bu tür belgeler delil başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Davalı delil olarak davacı tarafından internet ortamından gönderilen mesajlara da dayandığından, yasal ilke ve esaslar doğrultusunda inceleme ve araştırma yapılarak, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir” (Kazancı İçtihat Bilişim Bankası)

26/ Ankara BAM 4. HD'nin 30. 1. 2020 tarih ve 2018/1524 E., 2010/118 K. sayılı kararı: “Dava, ödünç sözleşmesinden kaynaklanan alacağın tahsili için başlatılan icra takibine vaki itirazın iptali istemine ilişkindir. Dinlenen davacı tanığının beyanı ile doğrulandığı üzere whatsapp yazışmalarında davaya konu dekontlardaki paranın davalıya ödünç olarak gönderildiği hususunun davacı tarafından usulüne uygun delillerle ispatlandığı, dosya kapsamında davalının borcunu ödediğine dair yasal bir delil bulunmadığı anlaşılmaktadır. Açıklanan nedenlerle davacının istinaf talebinin kabulüne, ilk derece mahkemesi kararının kaldırılmasına, davanın kabulüne, alacağın likit ve muayyen olması nedeniyle icra inkar tazminatı talebinin kabulüne karar vermek gerekmiştir” (Kazancı İçtihat Bilişim Bankası)

27/ Türk hukukunda inançlı işlem kurumu kanunda ayrıca düzenlenmemiştir. İnançlı işlemler öğreti ve yargı uygulamalarıyla ortaya çıkmış olup; uygulama ve öğretiye göre inançlı işlemler borçlar kanununda yer alan “sözleşme serbestisi ilkesinin” bir uzantısıdır. Modern hukuk sistemlerinde inançlı işlem, inanan tarafın bir borca teminat amaçlı veya idare olunmak amacıyla malvarlığındaki bir değer veya hakkı daha sonra tekrar kendisine devrolunmak şartıyla inanılana devredilmesi, olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, Süleyman/ Pınar, Hamdi: İnançlı İşlemlerin Muvazaalı İşlemlerle Karşılaştırılması Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, C. 68, S. 4, Y. 2019, s. 962).

28/ İnançlı işlemin konusunu, devredilebilir nitelikteki bütün haklar oluşturur. Bu anlamda uygulamada inançlı işlemlerin konusunu daha çok devredilebilir nitelikte olan taşınır ve taşınmaz malların oluşturduğu görülmektedir (Yılmaz/ Pınar, s. 968).

uyanınca inanç sözleşmesinin “tanık” dâhil her türlü delille ispat edilebileceğini (HGK 04/07/2010, 14-394/395) belirtmektedir²⁹.

b) İtirazın İptali Davalarında İşlem Görüntülerine İlişkin Kamera Kayıtlarının Delil Bakımından Değeri:

HMK m. 199'da yer alan “görüntü veya ses kaydı gibi veriler” ifadesi belge niteliğinde kabul edilmiştir. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte ses ve görüntü kaydı yapmak ve dolayısıyla bu şekilde ispat vasıtaları edinmek oldukça kolaylaşmıştır. Başka bir deyişle, kişiler bu şekilde kayıt altına aldıkları hususları mahkemeye delil olarak sunmak isteyebilirler³⁰. Nitekim konu ile ilgili bir Yargıtay kararında “Elekttronik ortamdaki fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcılar, diğer delillerle desteklendikleri takdirde “delil” olarak hükme esas alınabilir” denilmek suretiyle ses ve görüntü kaydı, delil (takdiri delil) olarak kabul edilmiştir³¹. Yargıtay bir başka kararında, diğer delillerle desteklenmeyen ve tek başına geçerli bir belge ve delil olma niteliği taşımayan görüntü kaydının çözümüne dayalı olarak davanın kabulünü doğru bulmamış ve direnme kararının bozulmasına karar vermiştir³². Buradan yola çıkarak, ses ve görüntü bantlarının tek başına delil olarak kullanılamayacağı, ancak diğer delillerle desteklenmek suretiyle delil olarak kullanılabileceği söylenebilir. Ayrıca ses ve görüntü kayıtları, hukuki işlemler bakımından kanunda düzenlenmeyen takdiri deliller (torba delil) çerçevesinde değerlendirilebilir³³ ve diğer delillerle (örneğin, dosyada yer alan tanık ifadeleri ile) desteklenmek suretiyle hâkime bir kanaat verebilir. Nitekim HMK m. 192 hükmüne göre; “Kanunun belirli bir delille ispat zorunluluğunu öngörmediği hâllerde, kanunda düzenlenmemiş olan diğer delillere de başvurulabilir”. Bu suretle, kanunun belirli bir delille ispat zorunluluğunu öngörmediği hâllerde, kanunda düzenlenmemiş olan diğer delillere de başvurulabileceği açıkça düzenlenmiş; böylece, senetsiz ispatı caiz olan davalarda aklı, mantıkî ve hukuka uygun yollardan elde edilmiş olmak koşuluyla davayı aydınlatabilecek ve davanın dayanağı olan vakıaları ispatlayabilecek her türlü

29/ 23. HD'nin 01.11.2016 tarih ve 2015/6340 E., 2016/4843 K. sayılı kararı (Yılmaz, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. 2, Ankara 2017, s. 2457; ayrıca bkz. <https://www.lexpera.com.tr>). Aynı yönde bkz. 11. HD'nin 24.02.2015 tarih ve 10959/2466 (bkz. Yılmaz, s. 2453).

30/ Boşanma davaları bakımından benzer şekilde bkz. Çelik, s. 127.

31/ Yargıtay 2. HD'nin 05.02.2014 tarih ve 2013/19577 E. 2014/1926 K. sayılı kararı (Legal İçtihat ve Bilgi Bankası).

32/ Yargıtay HGK'nun 28.05.2003 tarih ve 1-374 E., 370 K. sayılı kararı (Legal İçtihat ve Bilgi Bankası).

33/ Konuralp, Haluk: Medeni Usul Hukukunda İspat Hukukunun Zorlanan Sınırları, Ankara 1999, s. 37.

unsurun delil olarak değerlendirilebileceği esası tereddüde yer vermeyecek bir biçimde düzenlenmiştir³⁴.

Örneğin davalı borçlunun alacaklıya para verdiğine ilişkin bir kamera kaydı varsa, bu kamera kayıtlarının itirazın iptali davasına bakan mahkemece uzman bilirkişi marifetiyle dinlenilmesi, kapsamının yazılması ve görüntünün ilgili kişiye ait olduğu hakkında rapor düzenlenmesi gerekir. Nitekim Yargıtay 15. HD'nin 15. 05. 1975 tarih ve 1975/ 2494 E./ 3306 K. sayılı kararına göre, delil olarak mahkemeye sunulan ses bandının tek başına delil teşkil etmeyeceği, ancak uzman bilirkişi aracılığı ile dinlenilmesi, kapsamının yazılması ve sesin ilgili kişiye ait olduğu hakkında rapor düzenlenmesi halinde, diğer delillerle birlikte

34/ HMK m. 192'ye İlişkin Hükümet Gerekçesi.

değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir³⁵.

35/ Bkz. "... davacının elektrik tesislerini yaptığıında, davalıya teslim edildiğinde ve değerinin 42.000 liradan ibaret bulunduğu arasında taraflar arasında mahkemece halli gereken bir uyuşmazlık yoktur. Çekişme, eser sözleşmesinin karşı edimini teşkil eden ve eser teslim alınca verilmesi gereken 42.000 liranın, yükleniciye ödenip ödenmediği noktasında toplanmaktadır. Hiç kuşkusuz tediye defni ispat zorunluğu davalı iş sahibine düşmektedir. davalı bu konuda HUMK.nun 288, 289. maddelerinde bildirilen yazılı belgeye sahip olmamakla beraber, tediye hususunda davacının harici ikrarını tesbit ve ispatlayan bir teyp bandını elinde tuttuğunu, ayrıca tanıkları olduğunu ileri sürmektedir. Bu durumda, uzman bilirkişiler aracılığı ile banttaki sesler dinlenerek davacıya ait bulunup bulunmadığı, gerçekten ödeme hakkında uyuşmazlığa çözüm getiren ve davacıyı ilzam eden bir beyana yer verilip verilmediği araştırılmalıdır. Savunulduğu gibi bir açıklamanın ortaya çıkması halinde, bu sözler yukarıda anılan yasanın 236. maddesinin son fıkrasında ifadesini bulan harici ikrar sayılır. Onun için davalı tanıkları da dinlenerek deliller topluca değerlendirilmek suretiyle iş sonuçlandırılmalıdır..." (Kazancı İçtihat Bilişim Bankası).

DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI HESABINDA TEMEL İLKE VE UNSURLAR

SİNEM KAZAR

Avukat

1. GİRİŞ

Destekten yoksun kalma tazminatı, haksız fiil sonucunda meydana gelen ölüm nedeni ile ölen kişinin desteğinden yoksun kalanlara ödenen bir tazminattır. Destekten yoksun kalma tazminatı ile yakınına kaybedenlerin ölen kişinin yokluğu ile oluşan maddi zararları bir nebze olsun karşılanmaktadır. Bu tazminatın hesaplanmasında genel olarak varsayımlar üzerinden hareket edilmekte ve birden çok farazi parametreler kullanılmaktadır. Çalışmamızda destekten yoksun kalma tazminatı hesaplaması yapılırken esas alınması gereken ilkeler ve tazminat hesaplama yöntemleri üzerinde durulacaktır.

2. TAZMİNAT HESAPLAMALARINDA UYGULANACAK KANUNLAR

Tüm haksız fiillerden kaynaklanan tazminat davalarında olduğu gibi destekten yoksun kalma tazminatında da uygulanacak özel kanun 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'dur. Konuyla ilgili Türk Borçlar Kanunu'nun 55. maddesinde; "Destekten yoksun kalma za-

rarları ile bedensel zararlar, bu kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır" hükmüne yer verilmiştir.

Yine özellikle trafik kazalarından kaynaklanan tazminat talepleri konusunda önem arz eden 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ve bu kanun uyarınca motorlu araç işletenlerine yüklenen hukuki sorumluluk için düzenlenen "Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları"da mer'i mevzuattır. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun, maddi ve manevi tazminat konularında Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümlerinin uygulanacağını belirten 90. Maddesi, 26/04/2016 tarihinde 29695 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6704 sayılı Torba Kanun'un 3. Maddesi ile "... Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminat, bu kanun ve bu kanun çerçevesinde hazırlanan genel şartlarda öngörülen usul ve esaslara tabidir." şeklinde değiştirilmiştir. Bu değişikliğin, sigorta şirketleri lehine olduğunu savunanlar azımsanamayacak kadar fazladır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. maddesinde yapılan bu değişikliğe karşı bazı mahkemeler itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak 90. maddenin iptalini istemişler-

dir. Özellikle sigorta şirketlerine ayrıcalık sağladığı savunulan 90. madde hükmü Anayasa Mahkemesi'nin 17.07.2020 tarihli 2019/40 E., 2020/40 K. Sayılı iptal kararı ile aşağıdaki şeklini almıştır:

“... Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamındaki tazminata bu kanunda öngörülen usul ve esaslara tabidir. Söz konusu tazminat ve manevi tazminata ilişkin olarak bu kanunda düzenlenmeyen hususlar hakkında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümleri uygulanır.”

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 90. Maddesi'nin Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından sonraki bu halinde, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümlerinin uygulanmasının 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda düzenlenmeyen hususların bulunması şartına bağlı olduğu gibi bir anlam çıkmakta ise de; Karayolları Trafik Kanunu'nda tazminat hesaplamalarına ilişkin usul ve esaslara yer verilmediğinden, tazminat davalarında zorunlu ve öncelikli olarak 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümlerinin uygulanması gerektiğini söyleyebiliriz.

3. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATI HESABINA İLİŞKİN İLKELER

Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamasının belirli ilke ve kurallar çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Bunlardan ilki; zarar başlangıcının olay tarihi olması ilkesidir. Zarar verenin daima temerrüt halinde olması Borçlar Hukuku'na hakim temel ilkelere dendir. Zarar veren, olay tarihinden itibaren temerrüt halindedir. Bunun doğal sonucu olarak, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplamasının olay tarihindeki verilerin ve koşulların dikkate alınarak yapılması gerekmektedir. Bu ilke doğrultusunda; tazminata, olay tarihinden itibaren faiz işletilecek, zarar görenlerin olay tarihindeki yaşlarına göre zarar süreleri belirlenecektir. Bu ilkenin tek istisnası, destekten yoksun kalma tazminatı miktarı parasal olarak belirlenirken, rapor tarihine kadar belli olan ücret ve kazançların hesaplamaya esas alınmasıdır. İkincisi, gerçek belli iken varsayımlara dayanılmaz ilkesidir. Destekten yoksun kalma tazminatının varsayımlara dayalı olarak hesaplanan bir tazminat türü olduğunu belirtmiştik. Ancak

hesaplama yaparken, gerçek verilerin elimizde bulunması halinde varsayımlarla sonuca gidilmesi mümkün değildir. Bu ilke kapsamında, olay tarihinden hesaplama tarihine kadar geçen döneme “bilinen veya işlenmiş dönem”, hesap tarihinden itibaren başlayan dönem ise “bilinmeyen veya işleyecek dönem” olarak adlandırılmaktadır. Üçüncüsü, hükme en yakın tarihe göre hesaplama yapılması ilkesidir. Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplaması yapılırken hükme en yakın tarihte belirli olan veriler üzerinden sonuca gidilmesi gerekir. Başka bir deyişle; hesaplama ile ilgili verilerde bir değişiklik olması halinde hakim bunu re’sen dikkate almalı ve tazminat miktarını yeniden hesaplattırmalıdır. Uygulamada bu ilke karşımıza en çok asgari ücretlerin değişmesi sonrasında yeniden hesaplama yapılması şeklinde çıkmaktadır. Dördüncüsü ise; destek süreleri ile sınırlı hesaplama yapılması ilkesidir. Hak sahiplerinin, bakiye ömürleri veya destek görme yaşlarına göre belirlenen sürelerde, destekten yoksun kalacakları kabul edilir. Dolayısıyla, hak sahiplerinin zararları da bu dönemlerle sınırlı olacaktır.

4. DESTEKTEN YOKSUN KALMA TAZMİNATININ HESAPLANMASI

Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplaması belirli aşamalardan oluşmakta ve her aşamada belirlenmesi gereken veriler bulunmaktadır. Aşağıda kısaca değinmiş olduğumuz veriler belirlenmediği sürece, tazminat hesabı yapmak mümkün değildir.

a-) Desteğin gelirin veya kazancının belirlenmesi: Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplaması yapılırken, gerçek kazançların/gelirlerin araştırılması önemlidir. Aksi halde, asgari ücret üzerinden hesaplama yapılacak ve hükmedilecek tazminat miktarı önemli ölçüde değişebilecektir. Yargıtay’ın kökleşmiş içtihatlarına göre de; ücret bordroları koşulsuz imzalanmış olsa bile gerçeği yansıtmıyorsa tazminat hesabında esas alınmayacaktır. Ancak önemle belirtmek gerekir ki; desteğin ölümü ile mirasçılara intikal edecek ve desteğin şahsi emeği ile ilgisi bulunmayan şirket payları, kira gelirleri, hisse senetleri gibi değerler hesaba esas kazancın belirlenmesinde dikkate alınmazlar (Yargıtay 17 HD. 28/05/2015, 2014/1373 E., 2015/7877 K).

Hesaba esas kazancın belirlenmesi somut olayın özelliğine ve desteğin çalışma durumuna, yaşına, kıdemine... vs göre yapılmalıdır. Bu bağlamda; desteğin “parasal” destek mi yoksa “yardım ve hizmet” anlamında manevi destek mi sağladığının da önemi vardır. Sadece manevi anlamda bir destek söz konusu ise tazminat AGİ dahil net asgari ücret üzerinden hesaplanmaktaydı. Ancak, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun AGİ’yi düzenleyen 32. maddesi 7349 Sayılı Kanun’un 3. maddesi ile 01.01.2022 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle, 01.01.2022 tarihinden itibaren yapılan hesaplamalarda net asgari ücret esas alınacaktır. Örneğin, çalışmayan ev hanımının ölümü halinde durum böyledir.

İnsanların ömürlerinin sonuna kadar çalışmadığı, belli bir yaştan sonra emekli olacağı gerçeği karşısında Yargıtay yerleşik içtihatı ile genel olarak kişinin 18-60 yaş arasında aktif çalışma hayatında olacağı, 60 yaşından itibaren ise emeklilik dönemine geçeceğini kabul etmektedir. (Yargıtay 17.HD 03.02.2020, 2019/1617 E. 2020/371 K). Hesaba esas kazanç, aktif dönem ve pasif dönem olarak ikiye ayrılmaktadır. Yukarıda, olay tarihinden hesaplama tarihine kadar geçen dönemi “bilinen veya işlenmiş dönem”, hesap tarihinden itibaren başlayan dönem ise “bilinmeyen veya işleyecek dönem” olarak adlandırdığımızı belirtmiştik. Çalışanlar ve kazanç elde edenler yönünden, aktif dönem - pasif dönem ayrımı yapılmakta; aktif dönem, olay ve rapor tarihleri arası “işlenmiş aktif dönem” veya “bilinen aktif dönem” olarak; rapor tarihi ile aktif dönem sonu arasındaki süre “işleyecek aktif dönem” veya “bilinmeyen aktif dönem” olarak değerlendirilmektedir. Pasif dönem bir değer ölçüsü olarak, çalışan çalışmayan ayrımı yapılmaksızın asgari ücret net tutar üzerinden değerlendirilmektedir. Çünkü çalışanların bu dönemde bir kazançları söz konusu olmadığı gibi, emekli aylıkları da tazminatın ölçüsü olamaz. Son olarak; çalışanlar yönünden “işlenmiş aktif dönem + işleyecek aktif dönem + pasif dönem = Toplam parasal değer. Kazancı olmayanlar yönünden “işlenmiş dönem + işleyecek dönem = Toplam parasal değer üzerinden tazminat hesabı yapılacaktır.

b-) Hak sahiplerinin destek görecekları sürelerinin belirlenmesi: Hak sahiplerinin destekten yoksun kaldığı süreler, hak sahiplerinin veya desteğin bakiye ömürlerine göre belirlenir. Burada, hak sahiplerinin mi yoksa desteğin mi bakiye ömrünün esas alınacağı ve ayrıca bakiye ömür hesabında hangi yaşam tablosunun kullanılacağına tespiti önemlidir. Eşlerin birbirine destekliğinde sü-

reler belirlenirken, destekten yoksun kalan eşin yaşı ve eşini kaybettikten sonra yeniden evlenip evlenmediği, evlenme zamanı ve yeniden evlenme olasılığı gibi hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Kural olarak, destekten yoksun kalan eşin zarar süresi, destek olan eşin yaşam süresi ile sınırlıdır. Ancak, destekten yoksun kalan eş yaşça büyükse, kendi yaşam süresi kadar tazminat hesaplanacaktır.

Yargıtay'ın konuyla ilgili olarak oluşturduğu temel ilkelere göre; kural olarak, erkek çocuklar (18) yaşına kadar, kız çocuklar şehirde yaşıyorsa (22), köyde yaşıyorsa (18) yaşına kadar anne-babalarından destek görürler. Erkek çocuklar orta öğrenim çağında iseler (20) yaşına kadar, yükseköğrenim görüyorlarsa kız- erkek ayrımı yapılmaksızın (25) yaşına kadar destek görürler. Çocukların destekten yoksunluk sürelerinin hesabında temel kriterler bunlar olmakla birlikte; çocuğun ileri derecede sakatlığının olup olmadığı, yetişkin kız çocuğunun evlenip evlenmediği, evlenme yaşı istatistikleri ve bir işte çalışıp çalışmadığı gibi hususlarının da her olayın somut özelliğine göre dikkate alınması gerekecektir. Anne - babaların destekten yoksunluk sürelerinin hesaplanmasında; anne - babaların yaşam süreleri kronolojik bakış ile çocuklarından daha kısa olacağından “ kendi yaşam süreleri” ile sınırlı destek görecekları kabul edilmektedir. Ancak bu kural uygulamada, özellikle küçük yaşta çocukların ölümü halinde ve anne-babanın olay tarihinde yaşı olması durumunda hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar vermektedir.

Destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanmasında bakiye ömür hesabı yapılırken uzun yıllar PMF 1931 yaşam tablosu kullanılmıştır. Ancak, 01.06.2015 tarihinde yürürlüğe giren Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Ek.2 Md.3'de trafik kazalarından kaynaklanan destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanmasında TRH-2010 tablosunun esas alınacağı belirtilmiştir. Yaşanan bu gelişmelerden sonra Yargıtay, ülkemiz gerçeklerini daha net yansıtan TRH-2010 yaşam tablosunun 01.06.2015 tarihi itibarıyla gerçekleşen olaylarda kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 17/07/2020 tarihli 2019/40 E. ve 2020/40 K. Sayılı kararı ile zorunlu mali mesuliyet sigortasından doğan tazminatın “Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları” na göre belirlenmesine ilişkin hükümlerini iptalinden sonra tekrar PMF 1931 yaşam tablosunun kullanılıp kullanılmayacağı konusunda belirsizlikler yaşanmıştır. Nihayet, Yargıtay 17. Hukuk Dairesi 14.01.2021 tarihinde verdiği bir kararla içtihat değişik-

liğine gittiğini belirtmiştir (Yargıtay 17.HD. 14.01.2021 2020/2598 E., 2021/34K.). Mezkûr kararda, destekten yoksun kalma tazminatı hesaplaması yapılırken gerçeğe en yakın verilerin kullanılması gerektiğinden bahsedilmiş ve PMF 1931 yaşam tablosu yerine, ülkemize ait güncel verileri içeren TRH 2010 yaşam tablosuna göre bakiye ömürlerin tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir. İş kazalarından kaynaklanan tazminat davalarına bakmakla görevli Yargıtay 10. Hukuk Dairesi de 23.02.2021 tarih, 2020/9717 E. 2021/2003 K. sayılı kararı ile TRH 2010 yaşam tablosunun kullanılması gerektiği yönünde oy çokluğu ile görüş değişikliğine gitmiştir (Yargıtay 10. HD. 23.02.2021 2020/9717 E., 2021/2003 K.). Sonuç itibarıyla, uygulamada PMF -1931 yaşam tablosunun yerini TRH -2010 yaşam tablosunun aldığını söylemek mümkündür.

c-) Hak sahiplerinin destek paylarının

tespiti: Destek eğer yaşasaydı hak sahiplerine kazancının ne kadarını ayırdığının tespiti ya da maddi bir kazancın değil de hizmet-yardım anlamındaki desteğin hak sahiplerine bölüştürülmesinde hangi yöntemin kullanılması gerektiği öteden beri tartışılan bir konudur. Belirtmek gerekir ki, destekten yoksun kalma tazminatı, doğrudan doğruya hayatta kalanların kişiliklerinde doğan bir hak olarak tanımlandığından, miras payları baz alınarak destek paylarının belirlenmesi mümkün değildir. Nitekim, destekten yoksun kalma tazminatı ölenden hayatta kalanlara geçen bir hak olmayıp, mirasçılık sıfatı ile ilgisi de bulunmamaktadır. Ayrıca, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 2016/5 E. 2018/6 K. Sayılı kararı ile destekten yoksun kalma tazminatı davalarında çocukların anne-babaya destek olduklarının karine olarak kabulünün gerektiği kabul edilmiştir.

Destek paylarının tespitinde, trafik kazalarından kaynaklanan tazminat davalarına bakmakla görevli Yargıtay 17. Hukuk Dairesi (kapanarak dosyaları Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'ne devredilmiştir) ile iş kazalarından kaynaklanan tazminat davalarına bakmakla görevli Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin farklı uygulamalar benimsediklerini görmekteyiz. Yargıtay 17. Hukuk Dairesi'nin son dönemlerde istikrar kazanmış uygulaması, belirli bir pay dağılımı yapılması yöntemidir. Bu yöntem göre, desteğe iki pay, eşe iki pay, çocuklara ve anne-babaya birer pay verilerek paylaştırma yapılmalıdır. (Yargıtay 17. HD 30.11.2020, 2019/1169 E., 2020/7798 K.). Bu farazide; paylar, anne-baba ve eş - çocuklar olmak üzere iki ayrı bölüme ayrılmaktadır. Bir bölümden bir desteğin çıkması halinde, çıkanın payı aynı bölümdeki desteğe verilmekte diğer bölüme sirayet etmemektedir.

Destekten yoksun kalanlara hakkaniyete uygun olarak belirli paylar ayrılması mantıklı bir uygulamadır. Fakat payların gerçeğe uygun olarak belirlenmesi oldukça zordur. Zira; evli ve çocuk sahibi olan bir kişinin kendi anne-babasından daha çok eşine ve çocuklarına destek olması hayatın bilinen gerçeğidir. Bu yöntemin, anne-babaya ayrılan paylar nedeni ile eş ve çocuklar yönünden tazminat miktarının azalması sonucunu doğurduğunu söylemek mümkündür.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ise; her somut olaya göre farklı esaslar belirlenebileceği düşüncesinden hareket etmektedir. Bu nedenle, destek paylarının belirlenmesinde yerleşik bir uygulaması bulunmamaktadır. Daire vermiş olduğu kararlarda payların TMK md.4 ve TBK md. 50 kapsamında hakkaniyete uygun olarak belirlenmesi gerektiğini vurgulamakta (Yargıtay 21 HD. 04.03.2019 2017/4478 E., 2019/1520 K.), anne - babaya desteklik fiili karine olarak kabul edildiğinden, anne - baba lehine TBK md.50 -51 uyarınca hakkaniyete uygun miktarda tazminat hükmedilmesi gerektiğini belirtmektedir.

d-) Tazminat hesaplama yönteminin belirlenmesi: Destekten yoksun kalma tazminatı Yargıtay içtihatlarında kabul görerek uzun yıllar, “progresif rant” adını verdiğimiz bir yöntemle hesaplanmıştır. Bu yöntemle göre, ölen kişinin olay tarihi itibarıyla bakiye ömrü dikkate alınarak gelecekteki muhtemel gelirinin bugünkü değeri hesaplanmakta ve paylaşımına esas tazminat miktarı bulunmaktadır. Destekten yoksun kalanların bakiye yaşam süreleri mevcut uygulamada TRH 2010 yaşam tablosu kullanılarak, işleyecek dönemin başladığı yani hesap tarihindeki yahut bilinen dönem sonundaki yaş itibarıyla ya da haksız fiilin gerçekleştiği tarih itibarıyla belirlenebilmektedir. Destekten yoksun kalanların bu sürelerde kesin olarak yaşadıkları varsayılır. Ayrıca progresif rant hesabı, 1/Kn formülü kullanılarak “bilinen dönem” son gelir/kazanç verisinin %10 arttırılıp %10

eksiltilmesi şeklinde yapılmaktadır. “Bilinen dönem hesaplamasında olay tarihi ile hesap tarihi arasındaki bilinen gelirler, gerçek belli iken varsayımlara dayanılmaz ilkesi gereği bir güncelleme yapılmadan kullanılır.” Bilinmeyen dönem gelirleri herhangi bir iskonto yapılmadan hesaplama dahil edilir. Progresif rant yönteminde gerçekte hiç iskonto yapılmadığından teknik faiz oranı %0’dır diyebiliriz.

Devre başı ödemeli belirli süreli rant formülü (aktüeryal yöntem) ise genellikle sigorta şirketlerinin hak sahiplerinin başvurusu üzerine yaptıkları tazminat ödemelerinde kullanılmaktadır. Bu yöntemde, ölen kişinin öldüğü tarihteki yaşı itibarıyla beklenen yaşam süresi destek süresi olarak belirlendikten sonra, destekten yoksun kalan kişiler için, desteğin beklenen yaşam süresi ile sınırlı olmak koşuluyla, hesap tarihinden itibaren gelecekteki her yıl için yaşama olasılıkları dikkate alınarak tazminat hesabı yapılır. İlerleyen her yıl için de belirli oranda iskonto yapılmaktadır. Teknik faiz olarak adlandırılan bu iskonto oranı, 2015 yılında yayımlanan Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında %1.8 olarak belirlenmiş idi. Ancak bu oranın, 04.12.2021 tarihinde Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında yapılan değişiklik ile %1.65 olarak güncellendiğini görmekteyiz. Hesaplanan Genel Şartlar esas alınarak yapılması durumunda, poliçe tarihi itibarıyla yürürlükte olan Genel Şartlar’ın belirlenmesi ve buna göre hesaplama yapılması gerekmektedir.

e-) İndirim sebepleri: Destekten yoksun kalma tazminatında zarar; ölenin maddi desteğinden veya yardım ve hizmetinden yoksun kalmak şeklinde tanımlanabilir. Zararın varlığı her somut olaya göre ve yukarıda anlattığımız ilke ve kurallar çerçevesinde tespit edildikten sonra, bu zararın ne kadarının sorumlulardan talep edilebileceği sorusunun cevabı bize tazminat miktarını vermektedir. Son olarak ise, hesaplanan tazminat tutarından yasalar, yerleşmiş içtihatlar ve hakkaniyet gereği yapılacak indirimlerin belirlenmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, indirimler önce zarardan sonra tazminattan yapılmalıdır. Ayrıca hakkaniyete ve takdire dayalı indirimler bilirkişiler tarafından yapılmamalı, hâkimler tarafından yapılmalıdır.

Hesap unsurları arasında yer alan ve zarar hesabı sırasında yapılan indirimler; kusur, sağ kalan eşin evlenme ihtimali, küçük çocukların yetiştirme giderlerinin indirimi şeklinde sıralanabilir. Bu indirimler yapıldıktan sonra, sorumluların ifa yerine geçen ödemelerin mahsubu gerekecek ve hükme esas taz-

minat tutarı belirlenecektir. Sorumlular tarafından yapılması muhtemel ödemelere örnek olarak; sigorta şirketleri tarafından yapılan kısmi ödemeler ya da iş kazalarında SGK'nın bağladığı gelirlerin ilk peşin değerlerinin kusura isabet eden tutarı verilebilir. Son olarak, hâkim tarafından hakkaniyet indirimleri yapılacaktır. Bu indirimler; TBK 52/1 maddesinde yer alan “zarar görenin, zarara neden olan fiile razı olması ya da tehlikeyi göze alması ya da zararın doğmasında veya artmasında etkili olması” , TBK md. 52/2 maddesinde yer alan “hafif kusurlu tazminat yükümlüsünün yoksulluğa düşecek olması” durumlarında takdiren hâkim tarafından yapılabilir. Ayrıca, koşulları sınırlı olmakla birlikte TBK md. 51/1 uyarınca hatır taşıması indirimi de hakim tarafından takdiren yapılabilecektir.

Önemle belirtmek gerekirse; destekten yoksun kalma tazminatı iş kazasından kaynaklanmıyorsa SGK gelirlerinin indirimi söz konusu olmayacaktır. Şayet olay iş kazası ve sorumlu (davalı) işveren ise, sigortalıya bağlanan gelirin ilk peşin değerinin kusura karşılık gelen tutarı kadar indirim yapılabilir (5510/m.21/f.1). Sorumlu (davalı) üçüncü

kişi ise, sigortalıya bağlanan gelirin ilk peşin değerinin yarısının (1/2'sinin) kusura karşılık gelen tutarı kadar indirim yapılabilir. Ayrıca, kamu görevlilerinin neden oldukları iş kazalarında, hak sahiplerine bağlanan SGK gelirleri tazminattan indirilemez (5510/md.21/f.5). Son olarak; ölenin bırakmış olduğu mirasın ve miras gelirlerinin, ölüm olayı neticesinde hayat sigortası veya ferdi kaza sigortasının yaptığı ödemeler, zorunlu koltuk sigortasından ölen yolcunun mirasçılarına yapılan ödemeler tazminattan indirilemez.

KAYNAKÇA

- Çelik Ahmet Çelik/ Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk/ Seçkin Yay., 3.Baskı/2021
- Öğütoğulları / Bedensel Zararlarda Aktüeryal Tazminat Hesabı/Adalet Yay.1.Baskı/ 2021
- Çelik/Güncel Sorunlar/ Aristo Yay. 1. Baskı/ 2019/
- S.Olgaç / Emsal İçtihatlarla Borçlar Kanunu / Olgaç Matbaası/ 1976
- S.Tekinay/ Destekten Yoksun Kalma Tazminatı/ İÜHF 1963
- Doç.Şule Şahin,Dr. Ezgi Nevruz../ Destekten Yoksun Kalma Hesaplama Yöntemleri/ Seçkin 1. Baskı /2020

MALİ EYLEM GÖREV GÜCÜ (FINANCIAL ACTION TASK FORCE / FATF) STANDARTLARI VE ADLİ BİRİMLER BAKIMINDAN ÜLKEMİZİN UYUMUNA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

DR. MEHMET ONUR YURDAĞUL

Hazine ve Maliye Uzmanı

GİRİŞ

Kara paranın aklanması (KA), terörizmin finansmanı (TF) ve kitle imha silahlarının yayılmasının finansmanı (KİSYF) ile mücadelede uluslararası standartları belirleyen ve ülkelerin uyum düzeyini değerlendiren Mali Eylem Görev Gücü (FATF) 2019 yılında Türkiye ile ilgili hazırladığı raporu yayımlamıştır. Devamında ise FATF prosedürleri çerçevesinde Türkiye ile ilgili takip raporları yayımlamaktadır. FATF'nin birçok tavsiyesi yargı erkini ve teşkilat olarak da Adalet Bakanlığını yakından ilgilendirmekte olup, özellikle KA ve TF soruşturma ve kovuşturmalarının etkili bir şekilde yürütülmesi FATF standartlarına uyum açısından önem arz etmektedir.

1. FATF Hakkında Genel Bilgiler

G 7 inisiyatifi ile 1989 yılında aklama ile mücadele amacıyla oluşturulan Mali Eylem Görev Gücü (Financial Action Task Force - FATF), zaman içerisinde faaliyet alanını KA'nın yanı sıra TF ve KİSYF ile mücadele

konularını da içerecek şekilde genişletmiştir (FATF:2019a).

FATF, üyelerinin standartlarına uyum düzeyini Karşılıklı Değerlendirme Raporları çerçevesinde değerlendirmektedir. Aslında bu değerlendirme, FATF Benzeri Bölgesel Kuruluşlar marifetiyle diğer ülkeler için de yapılmaktadır. Karşılıklı değerlendirme ismi, üye ülkelerin yetkili uzmanları marifetiyle değerlendirmenin yapılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Değerlendirmenin tekrarlanmasının nedeni ise, o dönem yürürlükte olan FATF standartları doğrultusunda bir analiz yapılmasıdır. Ülke değerlendirmeleri FATF'nin 40 tavsiye adını verdiği teknik uyum kriterleri ve 2012 yılı revizyonundan itibaren buna ek olarak 11 adet kısa vadeli hedef (immediate outcome - IO) adı verilen etkililik kriterleri temel alınarak gerçekleştirilmektedir.

2. FATF Standartları

FATF'nin yayımladığı ve küresel düzeyde referans alınan standartları temel olarak yukarıda da bahsi geçen 40 tavsiye ve 11 etki-

lilik kriteridir. FATF tavsiyeleri toplam 7 başlık altında ulusal mevzuatın uyumunu konu edinmektedir (FATF:2012-2021). Bu başlıklar:

a. Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı Politikaları ve Koordinasyon (Tavsiye 1-2)

b. Kara Para Aklama ve Müsadere (Tavsiye 3-4)

c. Terörizmin Finansmanı ve Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanı (Tavsiye 5-8)

d. Önleyici Tedbirler (Tavsiye 9 -23)

e. Tüzel Kişilerde ve Yasal Oluşumlarda Saydamlık ve Gerçek Faydalanıcılık (Tavsiye 24-25)

f. Yetkili Makamların Güçleri ve Sorumlulukları ve Diğer Kurumsal Tedbirler (Tavsiye 26-35)

g. Uluslararası İşbirliği'dir (Tavsiye 36-40)

şeklindedir. Bunun dışında, İngilizce baş harfleri çerçevesinde "IO" kısaltması ile anılan 11 adet etkililik kriteri de aşağıda özetlenmektedir (FATF:2013-2020).

IO1. Risk Değerlendirmesi

IO2. Uluslararası İşbirliği

IO3. Denetim

IO4. Yükümlülükler

IO5. Tüzel Kişi ve Yasal Oluşumların Su-
iistimalinin Önlenmesi

IO6. Mali İstihbaratın Kullanımı

IO7. KA Soruşturma ve Kovuşturmaları

IO8. Müsadere

IO9. Terörizmin Finansmanı Soruştur-
maları ve Kovuşturmaları

IO10. Terörizmin Finansmanı Konulu He-
deflenen Mali Yaptırımlar

IO11. Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının
Finansmanı Konulu Hedeflenen Mali Yaptı-
rılar

Bahse konu tavsiyeler arasında özellikle KA'nın suç haline getirilmesini konu edinen 3, müsadere uygulamaları konulu 4, TF'nin suç haline getirilmesini konu edinen 5, hedeflenen mali yaptırımları konu edinen 6 ve 7, soruşturma makamlarının yetkileri konulu 31, istatistik konulu 33, uluslararası sözleşmeler konulu 36, karşılıklı adli yardımlaşma konulu 37, dondurma ve müsadere amacıyla karşılıklı adli yardımlaşma konulu 38 ve suçluların iadesi konulu 39 no'lu tavsiyeler doğrudan adli birimlerin ve Adalet Bakanlığının görev

alanına girmektedir. Bunun yanında, FATF'nin etkililik kriterleri irdelendiğinde, 2 no'lu uluslararası işbirliği, 7 no'lu KA soruşturma ve kovuşturmalarının etkililiği, 8 no'lu müsadere ve 9 no'lu TF soruşturma ve kovuşturmalarının etkililiği konulu kısa vadeli hedefler de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

3. FATF Türkiye Değerlendirmesi

Türkiye'nin IV. Tur FATF Karşılıklı Değerlendirme Raporu Ekim 2019 Genel Kurul toplantısında kabul edilmiştir (FATF:2019b). Rapor sonuçları çerçevesinde Türkiye 40 FATF tavsiyesinin 28'inden geçer not alırken, 11 etkililik kriterinin ise yalnızca 2'sinden başarılı bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda Türkiye, FATF prosedürlerine göre (FATF:2021a) FATF'nin takip sürecine ve izleme dönemine alınmıştır.

Takip süreci, öncelikle 40 tavsiye olarak nitelendirilen teknik uyum kriterlerine uyum düzeyimizdeki gelişmelerin FATF'ye sunulduğu raporlamayı konu edinmektedir. Bu çerçevede hazırlanan Türkiye'nin 1. Takip Raporu Ekim 2021 FATF Genel Kurulunda kabul edilmiş ve Türkiye'nin geçer not aldığı tavsiye sayısı 31'e yükselmiştir (FATF:2021b).

İzleme dönemi ise, öncelikle FATF'nin etkililik kriterlerine yönelik eksik kalan hususların giderilmesi beklenen bir süreçtir. Bu

sürecin sonunda, FATF nezdindeki Uluslararası İşbirliği İzleme Grubu (ICRG) tarafından ülke için İzleme Dönemi Sonu Raporu (Post Observation Period Report) hazırlanmaktadır. Bu rapor kamuoyu ile paylaşılmamakta; ancak rapor neticesinde ülke için bir eylem planı öngörülmesi halinde bu durum kamuoyuna duyurulmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin İzleme Dönemi Sonu Raporu da yine Ekim 2021 FATF Genel Kurulunda kabul edilmiş ve bu husus FATF'nin kamuoyu duyurusunda işlenmiştir (FATF:2021c).

4. Adli Birimleri İlgilendiren FATF Standartlarına Yönelik Türkiye'nin Uyum Düzeyi

2019 yılında yayımlanan Karşılıklı Değerlendirme Raporu, 2021 yılında yayımlanan Takip Raporu ve İzleme Dönemi Sonu Raporu çerçevesinde, adli birimleri ilgilendiren FATF standartlarından Türkiye'nin aldığı notlar ve uyum eksikliği bulunduğu ifade edilen konular aşağıda özetlenmektedir. Bu çerçevede, teknik uyum kriterlerine yönelik olarak tabloda 2019 yılında yayımlanan raporundaki eleştirilere yer verilmekte; izleyen dönemde kaydedilen gelişmeler parantez içerisinde belirtilmektedir. Etkililik kriterlerine (IO) yönelik gelişmeler ise 2019 yılındaki ülke raporu ve 2021 yılında FATF tarafından kabul edilen İzleme Dönemi Sonu Raporu doğrultusunda ele alınmaktadır.

Tablo: Ulusal Mevzuatımızın Uyum Düzeyi ve Adli Birimlerin Rollerı Bakımından FATF Türkiye Değerlendirmesinde Yer Verilen Tespitler ve Eylemler

FATF Standardı	Konusu	TR Not*	Eksik Kalan Husus
Tavsiye 3	KA Suçu	LC	Suç gelirini gizleme ve olduğundan farklı gösterme fiillerinin yalnızca özel kasıt ile işlenmesi halinde KA suçuna konu olması; tüzel kişilere caydırıcı yaptırım uygulanamaması (7262 sayılı Kanun md.19 ile idari para cezaları artırılmıştır)
Tavsiye 4	Müşadere	C	Ulusal mevzuatımız tam uyumlu bulunmuştur.
Tavsiye 5	Terörizmin Finansmanı (TF) Suçu	LC	Tüzel kişilere caydırıcı yaptırım uygulanmaması (7262 sayılı Kanun md.19 ile idari para cezaları artırılmıştır)
Tavsiye 6	Hedeflenen Mali Yaptırımlar (TF)	LC	Malvarlığı dondurulanların başvuracağı kanun yollarının açık olmadığı ve malvarlığı dondurulanlara finansal hizmetler ile bağlantılı diğer hizmetlerin sunulamaması yönünde bir açık hüküm bulunmadığı
Tavsiye 7	Hedeflenen Mali Yaptırımlar (KİSYF)	LC	Yeni ihdas edilen Denetim ve İşbirliği Komisyonunun faaliyetleri hakkında net bir kanaate ulaşılamaması
Tavsiye 31	Soruşturma Makamının Yetkisi	LC	Örgütlü olmayan aklama suçu soruşturmasında tüm özel soruşturma tekniklerinin kullanılamaması (7262 sayılı Kanun md.24 ile bu eleştiri karşılanmıştır)
Tavsiye 33	İstatistik	LC	Soruşturmalarla ilişkin ayrıntılı istatistik tutulmaması
Tavsiye 36	Uluslararası Sözleşmeler	LC	3 ve 5 no'lu Tavsiyelere olan uyum eksikliği
Tavsiye 37	Karşılıklı Adli Yardımlaşma (KAY)	C	Ulusal mevzuatımız tam uyumlu bulunmuştur.
Tavsiye 38	Dondurma ve Müşadere için KAY	C	Ulusal mevzuatımız tam uyumlu bulunmuştur.
Tavsiye 39	Suçluların İadesi	C	Ulusal mevzuatımız tam uyumlu bulunmuştur.
IO 2	Uluslararası İşbirliği	SE	Adli yardımlaşmaya ilişkin istatistiklerin UYAP sisteminden çıkarılabilmesi, KA suçundan daha fazla talepte bulunulması
IO 7	KA Soruşturmalarının ve Kovuşturmalarının Etkililiği	ME	Türkiye'nin 2021/16 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayımlanan KA/TF Strateji Belgesinin etkili bir şekilde uygulandığını göstermesi; Komplike ve farklı türde KA vakalara yönelik soruşturmanın artırılması
IO8	Müşadere Etkililiği	ME	KA/TF Strateji Belgesine ek yapılarak, hâkim ve savcılar da dâhil varlık geri alımı sürecinde görevli kurumların açık sorumluluklarının ve ölçülebilir performans hedeflerinin belirlenmesi; UYAP sisteminden el koyma ve müşadere istatistiklerinin temin edilmesi
IO9	TF Soruşturmalarının ve Kovuşturmalarının Etkililiği	ME	TF Suçundan Eşanlı Mali Soruşturmanın Artırılması; Soruşturmaların daha geniş finansal ağların tespiti amacıyla genişletilmesi; BM tarafından ilan edilen terör örgütlerine yönelik soruşturmaların önceliklendirilmesi; Kapsamlı bir TF ile mücadele strateji belgesinin geliştirilmesi; Hâkim ve savcılar da dâhil ilgili birimlerin açık sorumluluklarının ve ölçülebilir performans hedeflerinin belirlenmesi; UYAP istatistiklerinin gelişimi
IO10	TF Hedeflenen Finansal Yaptırımlar	LE	TF ile ilgili varlıkların müşadere edilmesi

(*) Teknik Uyum Not Baremi: LC: Büyük Ölçüde Uyumlu, C: Tam Uyumlu; Etkililik Not Baremi: SE: Büyük Düzeyde Etkili, ME: Orta Düzey Etkili, LE: Düşük Düzey Etkili

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Tablodan da görüleceği üzere, Adalet Bakanlığını ilgilendiren mevzuat konuları açısından ülkemizin FATF standartlarına uyum düzeyinin genel olarak yüksek olduğu; ilgili tavsiyelerden Türkiye'nin büyük ölçüde uyumlu veya tam uyumlu notu aldığı; ancak uygulamadan ve istatistik temininden kaynaklanan sıkıntıların FATF tarafından vurgulandığı görülmektedir. Gerek 2019 gerek 2021 yılında ülkemiz için yayımlanan FATF raporlarında vurgulanan temel hususlar arasında:

- Ülkemizin özellikle komplike olarak nitelendirilecek (öncül suça iştirak etmeyen üçüncü tarafların işlediği, bir meslek faaliyeti çerçevesinde işlenen, tüzel kişi suiistimali olan, öncül suçu yurtdışında bulunan veya öncül suç mahkumiyeti olmayan) KA suçu soruşturmalarını ülke risk profili ile uyumlu olarak yürütmede eksik kaldığı,

- Suçun özel görünüş biçimi olarak düzenlenen fikri içtima kuralı doğrultusunda finansman unsuru olan terör dosyalarının daha çok terör örgütü üyeliği kapsamında ele alındığı,

- KA/TF suçlarında, öncül suça veya terör suçlarına eşanlı mali soruşturmanın sistematik olarak yürütülerek daha fazla KA/TF soruşturmasının açılmasının temin edilmesi için uygun olacağı,

- Öncül suçlar, KA ve TF suçu yönünden müsadere uygulamalarına öncelik verilmesi gerektiği,

- UYAP sisteminden temin edilen istatistiklerin geliştirilmesi gerektiği,

- Hâkim ve savcılar da dâhil olmak üzere KA/TF soruşturma ve kovuşturma sürecinde ve müsadere tedbirinin uygulanması noktasında görev alan tüm ilgili birimlerin rolleri ile ölçülebilir performans hedeflerinin belirlenmesi¹,

- 2021/16 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile yayımlanan Ulusal Strateji Belgesi'nin ve 155/1 sayılı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Genelgesi doğrultusunda soruşturma ve kovuşturmanın etkili bir şekilde uygulandığının gösterilmesi, yer almaktadır.

Bu çerçevede, özellikle örgütlü suçlarda ve risk değerlendirmeleri neticesinde yüksek riskli olarak tespit edilen öncül suçlarda veya terör suçlarında eşanlı olarak KA suçu veya TF suçu soruşturmasının başlatılması; soruşturma ve kovuşturma sürecinde el koyma ve müsadere tedbirlerinin etkili bir şekilde uygulanması FATF tarafından vurgulanmaktadır. FATF raporlarında ülkemizde öncül suç soruşturmasının KA suçu soruşturmasına, terör örgütü soruşturmalarının ise TF soruşturmalarına tercih edildiği yönünde bir kanaat uyandığı da görülmektedir.

Sonuç olarak ülkemizin FATF standartlarına uyum düzeyini yükseltmek ve KA/TF ile mücadele etkinliğini artırabilmek amacıyla; adli birimler ve kolluk birimleri nezdinde, bu suçlara yönelik farkındalığın artırılması yönünde çalışma yapılmasının önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- FATF (2012-2021), *International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*, FATF, Paris, France

- FATF (2013-2020), *FATF Methodology For Assessing Technical Compliance with The FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT Systems*, FATF, Paris, France.

- FATF (2019a), *FATF Mandate*, FATF, Paris, France, (24 Aralık 2021 tarihinde <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/FATF-Ministerial-Declaration-Mandate.pdf> adresinden erişildi.)

- FATF (2019b), *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Turkey, Fourth Round Mutual Evaluation Report*, FATF, Paris, France.

- FATF (2021a), *Procedures for the FATF Fourth Round of AML/CFT Mutual Evaluations*, updated January 2021, FATF, Paris, France.

- FATF (2021b), *Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Turkey 1st Enhanced Follow-up Report & Technical Compliance Re-Rating*, FATF, Paris, France.

- FATF (2021c), *Jurisdictions under Increased Monitoring – October 2021*, (24 Aralık 2021 tarihinde <https://www.fatf-gafi.org/publications/high-risk-and-other-monitored-jurisdictions/documents/increased-monitoring-october-2021.html> adresinden erişildi.)

1/ Bu konuda 28 Ekim 2021 tarihli, 31642 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hakimler ve Savcılar Kurulu İlke Kararı ile bir adım atılmış olup, bu suçların soruşturma ve kovuşturma sayıları ve nihayetinde verilecek mahkumiyet ve müsadere kararlarının ülke risk profili ekseninde olmasının sağlanması önem arz etmektedir.

**Adalet
Yayınevi**

“Türkiye’nin Hukuk Yayıncısı”

www.adaletyayinevi.com

Hukuk’a Dair Herşey...

Kanun
Uygulama
Pratik
İçtihat

30^{yıl}

Ders Kitapları
Karar Örnekleri
Akademik
Mevzuat

Merkez Şube:
Strazburg Cd. No: 10/B Sıhhiye/Ankara
Tel: 0312 231 17 00

Ankara Batı Adliyesi Şubesi
Adliye Sarayı Zemin Kat
Elvankent/Ankara

İstanbul Şube:
Mustafa Kemal Cad. No:60/C
Cevizli Kartal/İstanbul
Tel: 0.216 305 72 81

Bursa Şube:
Adliye Sarayı Zemin Kat
Uluyol - Osmangazi/Bursa

AHİLİK “AZİM VE RUH”

KÖKSAL YURDUSEVEN

Banaz Cumhuriyet Savcısı

Ankara Batı Adliyesi'nin de sınırları içinde bulunduğu Etimesgut ilçesi isminin esin kaynağı olduğu kabul edilen Ahi Mesud, ahiler diyarı Ankara'nın önde gelen ahilerindendir. Etimesgut'un geçmişine bakıldığında ahiliğin önemli yeri olduğunu görmekteyiz. Türklerin Anadolu'ya gelmesinde ve burada yer yurt sahibi olmasında ahiliğin önemli rolü olmuştur. Ankara ahilik teşkilatında Ahi Mesud, Ahi Elvan ve Emir Yaman isimleri dikkat çekmektedir. Günümüzde bu tarihi şahsiyetler Etimesgut'ta tarihsel kökenleri nedeniyle mahalle, cadde, kurum isimlerinde yaşatılmaktadır.

AHİLİĞİN ORTAYA ÇIKMASI

Ahilik, XIII. yüzyılda Anadolu'da esnaf ve sanatkârlar arasında yaygın olarak ortaya çıkan sosyo-ekonomik bir örgütlenmenin adıdır. Anlamı “kardeşim” demek olan ahi ya da “cömert”, “eli açık” demek olan akı sözcüklerinin anlamlarından dolayı ahi denilmiş olabileceği kaynaklarda yer almaktadır. Kökü Orta Asya'ya, Horasanlı esnaf ve sanatkarlara kadar uzanan ahiliği, bir kurum olarak ilk kez XIII. yüzyılda Kırşehir'de, Ahi Evran'ın örgütlediği tahmin edilmektedir. Ahi Evran, Anadolu'ya gelen esnaf ve sanatkarları bir araya getirerek, “sanatta ustalık ve mesleki birlik” fikri ile “sosyal yardım ve dayanışma” duygusunu güçlendirmeye çalışmıştır (Metin, 2002:475). Ahi Evran'ın piri kabul edildiği debbağlık mesleğinde çok sayıda çırak ve kalfa yetiştirdiği bilinmektedir. Anadolu'da XII. ve XIII. yüzyıllarda toplumsal değişimlerin en fazla hissedildiği bir tabaka olarak orta sınıf esnaf ve sanatkâr zümresi, yaşadığı siyasî ve toplumsal çalkantılar ortamında dağınık gruplar halinde olmaktan ziyade ‘korunma içgüdüsüyle’ birbiriyle dayanışmış ve disiplinli teşkilat halinde ahilik olarak birleşmişlerdir (Kaya, 2012:194-195). Ahilik aynı

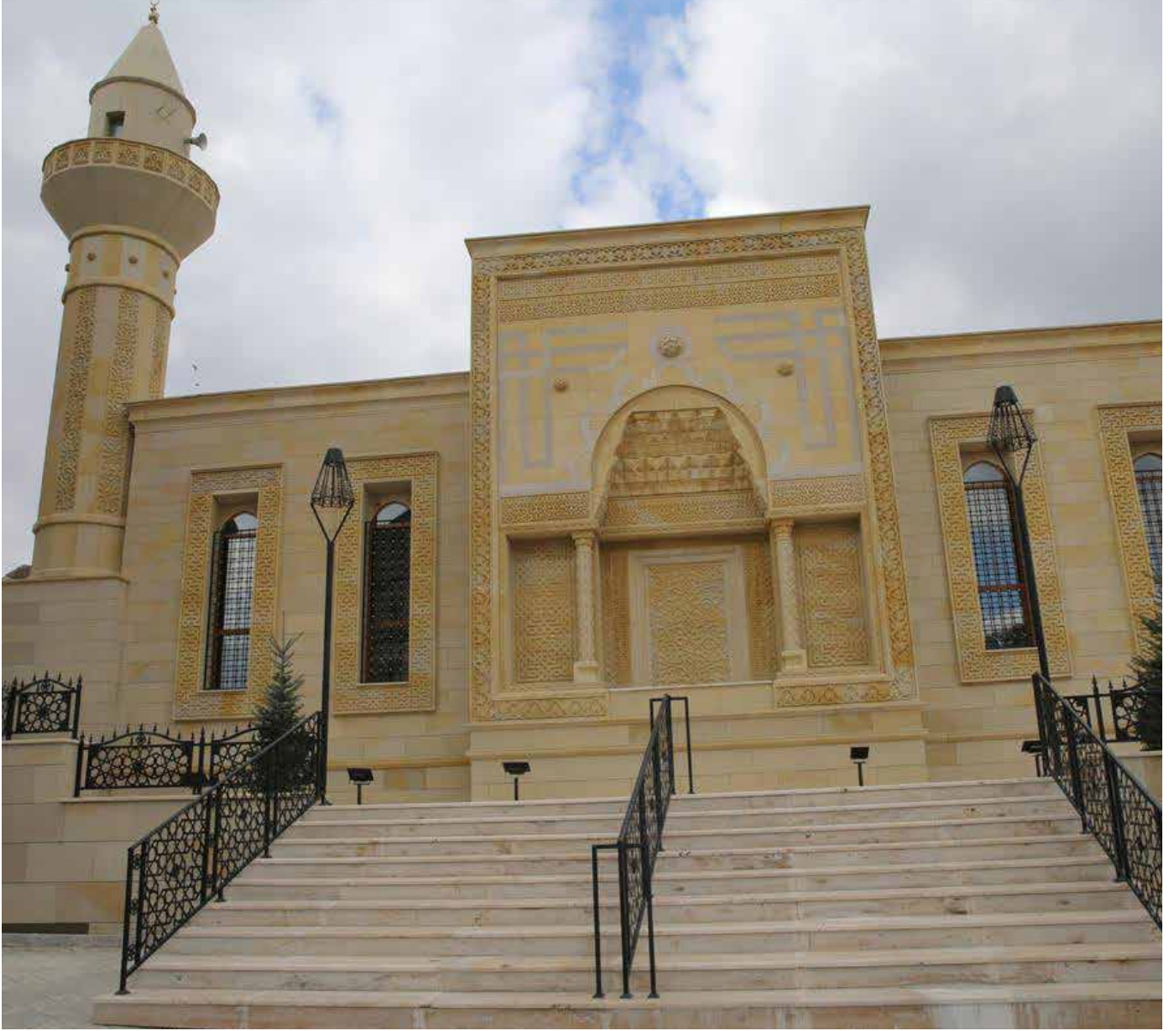
zamanda mensup olan gençlere ahlakî bir karakter kazandırma gayretinde olmuştur. Ahilikte fedakârlık ve îsâr düşüncesi, kendini topluma adama ve topluma hizmet aşkı, karşılık beklemezsizin dostu, düşküne, yolcuya ikram etme ve barındırma gibi hususlar yer alır (Çakmak, 2014:155). Bu durum fütüvvetnamelerdeki kurallarda yer almaktadır.

Ahi Mesud'un adıyla bilinen köy, Etimesgut'u oluşturan tarihi 10 köyden birisidir. Alfabetik olarak ilk sırada gelen bu köy, Etimesgut'un merkezi durumundadır. Tarihi haritalarda Ahi Mesud'un bulunduğu bölge, Emeksiz Çiftliği olarak da geçmektedir. Köy; Osmanlı arşiv kaynaklarında Ahi Mesud ve Akmasus isimleriyle adlandırılmıştır. Osmanlı idari bölünmesinde belirli hane sayısını kaybeden yerleşkeler köy statüsünü yitirerek çiftlik haline gelmektedir. Bu yönüyle Ahi Mesud Köyü de zaman içinde nüfus kaybı ve hane sayısı azalmasıyla çiftlik hâline dönüşmüştür. Ahi Mesud türbesi Etimesgut Belediyesi tarafından yeniden inşa edilmiş olup Bağlıca Mahallesi sınırlarında bulunmaktadır.

Hitit öncesi dönemden itibaren bir yerleşim ve ziraat yeri olan Ahi Mesud'da yapı-

lan tarihi kazı ve araştırmalarda (Bkz:Frigler Dönemi) bulunan Etimesgut (Frig) Aslanı, Emeksiz (Ahi Mes'ud) Çiftliğinde bulunmuştur. Bu köy, arkeolojik araştırmalar bakımından Ankara ve Türkiye açısından önemli bir yere sahiptir. Halen Anadolu Medeniyetleri müzesinde sergilenen ve Etimesgut'un sembolü durumunda olan Etimesgut Aslanı müzede bulunan eserlerin numaralandırılmasında ilk sıralarda gelmektedir.

Ahî teşkilatının inanç, adab, ilke, kural ve esaslarının yazılı olduğu kaynaklara 'fütüvvetnâme' adı verilir. Fütüvvetnâmeler kaynağını Kur'an ve sünnetten almaktadırlar. Teşkilata girenlerin öncelikle fütüvvetnâmelerde yer alan kural ve kaideleri kabul edip onlara uyması gerekir. Fütüvvetnâmeler, yalnız şehir ve köylerde yaşayan halka değil aynı zamanda göçebe ve yarı göçebe halka da hitap eden temel eserlerdir (Kaya, 2014:551). Fütüvvetnamelere göre ahiler, insanların kendi emekleri ile geçinmelerini ve hiç kimseye muhtaç olmamalarını isterler. Bu sebeple, ahilerin emeğini değerlendirebilecek bir işi, özellikle bir sanatı (zanaatı) olması, ahlak kaidesi haline getirilmiştir. Bazı fütüvvetnamelerde işsizlik 'batıl' olarak kabul edilmekte ve

'ahlaksızlık' sayılmaktadır (Tatlilioğlu, 2013:8). Ahî nizamnamelerinde yer alan dini, ahlaki ve mesleki kurallar, Selçukludan sonra Osmanlılar aracılığı ile Rumeli, Bosna ve hatta bütün Kırım'a kadar Anadolu dışındaki coğrafyalara da yayılmıştır (Kaya, 2014:551).

AHİLİĞİN TEMEL İLKELERİ

- İyi huylu ve güzel ahlaklı olmak.
- Ahinde sözünde vefalı olmak; gözü, gönlü, kalbi tok olmak.
- İşinde ve hayatında kin, çekemezlik ve dedikodudan kaçınmak.
- Şefkatli, merhametli, adaletli, faziletli, iffetli ve dürüst olmak.
- Cömert, ikram ve kerem sahibi olmak; alçak gönüllü, gururdan sakınan olmak.
- Ayıpları yüze vurmamak, herkese iyilik yapmak, yapılan iyiliği başa kakmamak, güler yüzlü olmak.

- Allah için sevmek, Allah için nefret etmek, inanç ve ibadetlerde samimi olmak gibi iyi, erdemli insanlarda bulunması gereken huy ve davranış sahibi olmaktır.

Ahiliğe yeni girenlerde; sıdk, vefa, emanet, takva, kerem, mürüvvat, haya özelliklerinin olması aranır.

Ahiliğe; kafirler, münafıklar, müneccimler, içki içenler, sözünde durmayanlar, kasaplar, cerrahlar, avcılar, muhtekirler, kem gözlüler, ayıp arayanlar, cimriler, gıybet edenler, iftiracılar ve yalancılar kabul edilmezler (Şenol, 2017).

Ahilerin toplantı yeri ve konuk evi olarak kullandıkları ahi zaviyelerine işçi ve çıraklardan başka, öğretmenler, müderrisler, kadılar, hatipler, vaizler, emirler yani bölgenin faziletli, saygılı ve ulu kişileri devam ederdi. Ahiliğe kabul şartı, iyi ahlaklılık, yardım severlik ve

cömertlik olduğundan bu örgüte girenler, temiz ahlaklı ve iyiliksever kişilerdi. Ahiler arasında yüksek sırada yöneticiler, tabipler, komutanlar, müderrisler ve kadılar yetişmiştir (Çağatay, 1989:92). Ahilik teşkilatında eğitim alan genç, teşkilattan öğrendiği meslekî, dinî ve ahlakî kuralları uygulayarak halk içinde örnek şahsiyet olmuştur. Ahiliğin bir amacı da öğretimle üreten, eğitimle de asil bir toplum oluşturmaktır. İnsanlar için hizmet üreten ahilik, erdemli kalabilmeyi bilmiştir. Erdemin olduğu yerlerde eşitliğin, özgürlüğün, insan sevgisinin, adaletin de olacağı bir gerçektir (Temel, 2007:1).

Ahilikte bütün sanatların bir pîri bulunur. Pîre bağlanmadan sanatta olgunluğa erişilemeyeceğine inanılır; bu sebeple her meslek erbabı, mesleğinin pîrine yürekten bağlanır, ona sevgi ve saygı gösterir (Arslan ve Şanlı, 2013:23).

Ahilik evrensel ilkelere sahip, kapsamlı ve tarihte geniş yeri olan bir teşkilattır. Gerek ünlü seyyah İbn Battuta'nın anlatımlarında gerekse Osmanlı tarihine ilişkin ilk yazılı kaynak Aşıkpaşazade Tarihi'nde ahiliğe rastlanılmaktadır. Ahilik, klasik bir teşkilat, kurum olarak değilse bile günümüzde halen geçerliliğini muhafaza eden öğrenme ve terbiyeye ilişkin yol gösteren evrensel kuralları ile toplumda varlığını hissettirmektedir.

Öğrenme ve öğretme insanın yeryüzünde bulunduğu müddetçe var olacaktır. İnsan kaynaklı yaşanan problemler nedeniyle günümüzde insanın yerini alacağı dillendirilen yapay zekânın altında da şüphesiz insan bulunmaktadır. İnsanın olduğu yerde, mevcut veya ortaya çıkan her yeni alanda düzen tesisi için kurallar manzumesi olmazsa olmazdır. Kural ve kanunun olduğu yerde şüphesiz uygulayıcılar da bulunacaktır. İşte bu uygulayıcıların yetiştirilmelerinde, öğrenmeye ve öğretmeye ilişkin çok farklı yöntem bulunmaktadır. Bu öğrenme, öğretme yöntemleri arasında ahilik teşkilatında var olan, günümüzde ise sürecin tarafları arasında açıkça adı konulmasa da usta-çırak ilişkisi yer almaktadır. Usta-çırak ilişkisi soyut, teknik ve teorik bilgilere can veren, elle tutulur, gözle görünür hale getiren bir yöntemdir. Öğrenmede teorinin

duygu eksikliği yaşattığı, soyut kaldığı noktalarda, sürece ruh katan yöntem olarak usta-çırak ilişkisinin başarıya ulaşması için azim gerekli olan unsurdur.

Usta-çırak ilişkisi, öğrenme serüveninde işin kendisiyle birlikte, işin gereklerine yönelik de işleyen bütün bir süreçtir. Ahiliğin temel ilkeleri olarak kaynaklarda yer alan davranış kalıp ve modellerini işin kendisi dışında işin gerekleri olarak kabul edebiliriz. Sürecin hamlıktan olgunluğa doğru ilerleyebilmesi için öğreten tarafında sarf edilecek emek, öğrenen tarafında ise azim olmazsa olmazdır. Öğrenen konumunda bulunan çırak yönünden sürecin tamamında var olması gereken, azim olarak bahsettiğimiz hususu Taşköprülüzade'nin "Sen kendini ilme tamamen vermezsen, ilim sana bir kısmını vermez" sözü açıklığa kavuşturmaktadır.

Ahilik teşkilatının etkisi dönemi içinde toplumsal, ekonomik alan başta olmak üzere çok farklı alanda hissedilmiştir. Ankara Batı Adliyesi hakim, Cumhuriyet savcısı adayları olarak geçirdiğimiz süreçte ahiliğin evrensel, her döneme hitap eden ilkeleri ve öğrenmeye, öğretmeye ilişkin yöntemini kendi adımıza da hissettiğimiz anlar olmuştur. Hakimlik ve Cumhuriyet savcısı görevine hazırlanma sürecimizin ahiliğin evrensel kuralları ile örtüştüğü noktaları oldukça fazladır. Mesleğin gereklerine ilişkin davranış tarzının izahları, mesleğe has bakış açısına ilişkin anlatımlar, adil olmak kadar adil görünmenin önemine ilişkin yapılan konuşmalar, ahilikte yer alan usulün esintilerinden başka ne olabilir.

Ankara Batı Adliyesi hakim ve Cumhuriyet savcısı adayları olarak geçirdiğimiz yaklaşık 18 aylık öğrenme sürecinde yer alan, isimleri hafızalarımızdan silinmeyecek ve meslek hayatımız boyunca anlatılacak emek sahiplerine teşekkürlerimizle...

*Hak ile sabır dileyip bize gelen bizdendir.
İlim, akıl ve ahlak ile çalışıp bizi geçen bizdendir.
Ahi Evran*

KAYNAKÇA

Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları "Tarihte Etimesgut" 1.Baskı Ankara-2018

YAPAY ZEKÂ VE HUKUK

DR. BİROL KIRMAZ

Adalet Bakanlığı Yüksek Müşaviri

GİRİŞ

Yapay zekâ kulağımıza aşına bir kavram olsa da aslında çok bilinmeyenli bir denklem gibidir. Sözelimi güncel sohbetlerde yapay zekâ teknolojisi gündeme geldiğinde herkesin söyleyecek bir sözü vardır ama dile getirilen her cümlelerin içeriğinde hepimizi hayrete düşüren daha bilmediğimiz nice örneklerine şahit oluruz. Gerçekten de eğitimden finansa, turizmden sanayiye, tarımdan sağlığa, güvenlik sistemlerinden doğal kaynakların yönetimine, sosyal medyadan seçim stratejilerine, pazarlama tekniklerinden uzay araştırmalarına ve elbette hukuk alanına kadar pek çok sektör yapay zekâ kavramı ile tanıştı ve tanışmaya devam ediyor.

Bu çalışmada gerek günümüzde gerekse de gelecekte en etkin araştırma alanlarından biri kabul edilen yapay zekânın, multidisipliner (felsefe, mantık, biyoloji, psikoloji, istatistik ve mühendislik) teorisi ve sınır tanımayan ultra dinamik uygulama alanı nedeniyle ön-

celikle kavramsal tanımı çerçevesinde tarihsel gelişimi ve sosyolojik boyutları teoride ve tatbikatta ele alınmış ve nihayet yayım amacı ve hedef kitle doğrultusunda hukuk alanındaki güncel meseleler ve yaklaşımlar değerlendirilmiştir. Tüm dünyada yapay zekâ şirketlerinin en büyük ilgi alanı olan ve yüksek bütçelerle çalışmalar yaptıkları bilinen etik ilkeler (kodlar) konusuna -kapsamı ve önemi itibarıyla ayrı bir makalede değerlendirilmesi düşünüldüğünden- ayrıntılı yer verilmemiş ve ilgili uluslararası hukuki belgelerin bahsiyle yetinilmiştir.

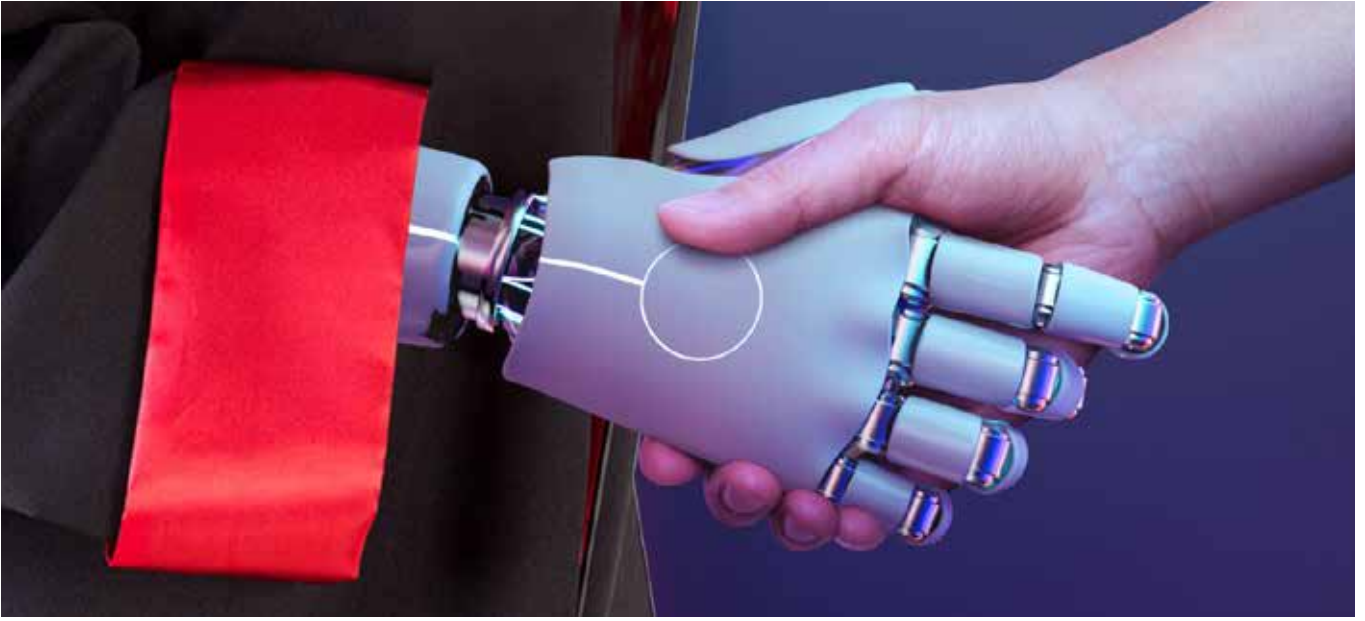
Bilgi çağından dijital çağa evrilen süreçte kendisine yüklenen misyonun farkındaymış gibi baş döndürücü gelişim hızıyla her gün insanlığı şaşırtmaya devam eden yapay zekâ uygulamalarını sınırlı bir platformda aktarmak zor görünse de çok kısa bir gelecekte yaşamımızın her alanına nüfuz edecek bir teknolojiyi ana hatlarıyla bile olsa hukuk perspektifinde tanımanın önemi izahtan varestedir.

I. GENEL OLARAK

A. Kavram

Kısaca yapay zekâ, karmaşık şeyleri algılayarak uygun kararlar verme olarak tanımlanabilir.¹ Kapsayıcı bir tanımda ise yapay zekâ, dış dünyayı analiz edip çevresine uyum sağlayabilen, bu analizi anlamlandırabilen, belli düzeyde otonom, kendi kendine öğrenebilen, fiziksel veya sanal olarak mevcut ve

^{1/} ONAY, Alay; "Yapay Zekâ Örneği Olarak Black Mirror Dizisi Metal Kafa Bölümünün İncelenmesi", Yeni Medya Elektronik Dergi, Y.2018, C.2, S.3, s.123.

tüm bu girdileri hedefine ulaşmak için kullanabilen bir sistemdir.² Bir başka açıdan ise insana özgü problem çözme yeteneğine sahip, insanların yapabildiklerini taklit edebilen makineler yapay zekâ denir.³ Nihayet yapay zekâyı, sözel ve sayısal analizlerle olasılık hesaplayarak riskleri mükemmele yakın sonuçlarla ortaya koyabilen sistem harikası olarak tanımlamak mümkündür.

Bu cümleden akıl ve zekâyı birbirinden ayırt etmek gerekir. Düşünme, anlama, idrak ve muhakeme ederek karar ve önlem alma yeteneği anlamındaki akıl, genetik ve çevresel etkileşim ve toplumsal tepkimelerle hayat boyu kendini geliştiren ve yenileyen dinamik yapısı nedeniyle teknolojik olarak taklit edilemezken; algılanan vakaları gözlemleyip analiz ve muhakeme ederek dikkat ve düşünceyi yoğunlaştırmak suretiyle sonuca varma yeteneği olan zekânın yazılım ya da “tümleşik yonga”larla taklidi yapay zekâ olarak isimlendirilmiştir.⁴

Yapay zekâyı konumlandırmak gerekirse, bilginin elde edilmesi, algılanması, tepki/karar verme, düşünme gibi insana ait zihinsel durumlarla bilgisayarların yahut makinelerin donatılmasına ilişkin bilgisayar bilimi dalı olarak ifade edilebilir.⁵ Öte yandan yapay zekâyı, insana özgü karakteristik özellikleri havi

akıllı sistemleri inceleyen bilgisayar biliminin alt dalı⁶ ya da insan aklının nasıl çalıştığını göstermeye çalışan bir kuram⁷ olarak açıklamak da mümkündür.

Başka bir ifadeyle ise yapay zekâ, yalnızca bir konuda uzmanlaşabilen “dar yapay zekâ”, fikir yürüten, çözüm üreten, planlama yapma ve kompleks düşünme yetilerini haiz “genel yapay zekâ” ve beşeri zekânın çok üzerinde bir zekâyâ sahip “süper yapay zekâ” olarak sınıflandırılabilir.⁸

Yapay zekânın alt alanları, makine öğrenmesi⁹, sürü zekâsı, sibernetik ve robotik olarak adlandırılmakta; çözüm yaklaşımları ise tahmin - teşhis, örüntü tanıma, kontrol ve optimizasyon, tanıma - tanımlama, türetme - bilgi keşfi, karar verme ve yorumlama olarak sıralanmaktadır.¹⁰

B. Tarihsel Perspektif

Yapay zekâ fikrinin ilk olarak R. Descartes tarafından 1600'larda bir robotun sorulara tutarlı cevap verip veremeyeceğini sorarak dile getirildiği ileri sürülmüştür.¹¹

6/ KARA KILIÇARSLAN, s.394.

7/ PİRİM, Harun; “Yapay Zekâ”, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, Y.2006, C.1, S.1, s.84.

8/ KARA KILIÇARSLAN, s.395; geniş bilgi için bkz. ÜNSAL, Burçak; “Yapay Zekâ, Robotlar, Hukuki Düzenlemeler”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Y.2019, C.93, S.4, s.66.

9/ Alt dalı derin öğrenme olarak ifade edilmektedir.

10/ Geniş bilgi için bkz. KÖSE, Umut; “Yapay Zekâ Etiği Çerçevesinde Geleceğin İşletmeleri: Dönüşüm ve Paradigma Değişiklikleri”, *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, Y.2020, C.8, S.5, s.292-295.

11/ YANTAC, Cavit - FALCIOĞLU, Mete Özgür; “Yapay Zekâ, İnsan ve Hukuk”, *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y.2020, C.6, S.11, s.33.

2/ VARKONYI GÜLTEKİN, Gizem; “Yapay Zekâ, Robotlar ve Kişisel Verileri Koruma Hukuku Üzerine” https://www.academia.edu/38360291/Yapay_Zekâ_Robotlar_ve_Ki%C5%9Fisel_Veriler_%C3%9Czerine (31 Ekim 2021)

3/ KARA KILIÇARSLAN, Seda; “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Y.2019, S. 2, s.394.

4/ ELMAS, Çetin; *Yapay Zekâ Uygulamaları, Tamamen Güncellenmiş 4. Baskı*, Ankara 2018.

5/ ONAY, s.125.

Ama yapay zekâ arayışlarını çok daha eskilerde sorgulamak gerekirse; M.S. 1. yüzyıl-da yaşayan İskenderiyeli Heron'un icadı hava basıncıyla çalışan otomatik kapı, 13. yüzyılda E. El Cezeri tarafından yapılan su ve mekanik parçalarla çalışan otomatik abdest alma / ik-ramda bulunma / kurulama makinesi, 17. yüz-yılda W. Schickard'ın icat ettiği ilk mekanik hesap makinesi, 18. yüzyılın ortalarında J. De Vaucanson'un mucidi olduğu flütle melodi çalabilen otomat ve 1940'larda Shannon'un tasarımı labirent çözebilen fare ilginç örnek-ler olarak gösterilebilir.¹²

Yine Aristoteles'in tasım adını verdiği uslamlama biçimi, Stanphope'un mantık ma-kinesi, Skinner'in pekiştirmeli öğrenme yön-temi ve Walter'in eylem yapan makinesi, W. Clark ve B. Farley'in yazdıkları makaleler ile ilk sinir ağlarının kullanımı, R. Kirsch'in oğlunun fotoğrafıyla oluşturduğu ilk dijital fotoğraf ve ardından kapsamı genişletilerek ortaya ko-nulan istatistik yöntemleri ile örüntü tanıma uygulamasının hava keşiflerinde kullanılması ve nihayet A. Newell ve H.A. Simon'ın sim-gesel mantıkta teorem ispatlamaya yardımcı bir makine icat etmesi yapay zekânın bugün-lere gelmesinde önemli yapı taşlarıdır.¹³

Ancak A. Turing'in 1950 yılında yayın-ladığı "Bilgi İşlem Makineleri ve Zekâ"¹⁴ adlı makalesi ile "Makineler Düşünebilir mi?" so-rusunu sorarak başlattığı tartışma ve insan-larla iletişim kurabilecek bir makine tasarımı amacıyla geliştirdiği ve "Turing Testi" adını verdiği test tam bir dönüm noktasıdır. Bu testte A. Turing, bir insan, bir makine ve bir sorgulayıcıyı ayrı yerlere koyar. Sorgulayıcı, makine ve insanı göremez ve duyamaz; bir ekran vasıtasıyla yazılı iletişim kurarak sordu-ğu sorularla hangisinin makine, hangisinin in-san olduğunu tespiti çalışır. Programa göre eğer sorgulayıcı bunu anlayamazsa makine testi geçer ve insanlar kadar kavrama yete-neğinin olduğu varsayılır.¹⁵

1950'li yıllarda C. Shannon ve A. Newell tarafından geliştirilen satranç programlarıyla yapay zekâ çalışmaları hız kazandı. Aynı yıl-larda otomatik çeviri programları yapılmaya başlandı.¹⁶ Ama yapay zekâ kavramı ilk ola-rak 1956 yılında gerçekleştirilen bir seminer-de, J. McCarthy, M. Minsky, N. Rochester ve

C. Shannon'un "Yapay Zekânın İki Aylık ve On Kişilik Araştırması" başlıklı sunumunda gündeme geldi.¹⁷

Öte yandan J. McCarthy 1965 yılında ilk yapay zekâ laboratuvarını kurdu. Aynı yıl D. Michie de bir yapay zekâ laboratuvarı kurarak SOS oynayabilen bir düzenek icat etti; bu bil-gisayar teknolojisinde pekiştirmeli öğrenme-nin ilk örneğidir.¹⁸

1960'larda CIA destekli ilk yüz tanıma becerisine sahip teknikler geliştirildi; 1970'ler-de ise bu görüntülerdeki yüzlerin özelliklerini sezerek insanı tanıyarak ayırt etmesi için bir program yazıldı.¹⁹

1952-1962 yıllarında J. McCarthy'nin da-nışmanlığını yaptığı öğrenciler satranç oy-nama yeteneğini haiz bir program yapmayı başardı. Aynı yıllarda Moskova'da G. Adelson - Velskiy bir satranç programı geliştirdi ve 1967 yılında bilgisayarın bilgisayara karşı mücadele ettiği ilk satranç müsabakası ger-çekleştirildi. Maç berabere bitti. Aynı yıl Ni-san ayında ise ilk kez bir bilgisayar progra-mı insana karşı satranç oynadı. Bu program, ABD satranç Federasyonu ve Massachusetts Satranç Birliği'nin fahri üyesi seçildi.²⁰

1989 senesinde D. Pomerlau sinir ağla-rını bir karavanın tasarımında kullanarak te-pesine yerleştirilmiş kameralarla düşük çö-zünürlüklü imgeyi yol bilgisine dönüştüren ALVINN²¹ adını verdiği ilk otonom arabayı geliştirdi.²²

Yine 1997'de Deep Blue'nun Dünya Satranç Şampiyonu G. Kasparov'u mağlup etmesi²³, 2016'da gündelik, esprili sohbet-ler yapmak amacıyla üretilen TAY sohbet programının çok kısa sürede küfür eden, ırkçı ve cinsiyetçi bir serseriye dönüşmesi²⁴ ve 2017 baharında tüm insan oyuncularını Go oyununda geride bırakan AlphaGo'nun, aynı yılın Ekim ayında, sadece oyunun hamle ve kazanma gibi kural bilgileriyle donatılan ve kırk günde kendi kendini geliştirerek kendini yenecek duruma gelen üst versiyon AlphaGo

17/ KARA KILIÇARSLAN, s.393.

18/ ESEN, s.309.

19/ ESEN, s.309.

20/ ESEN, s.310.

21/ Autonomous Land Vehicle in Neural Network

22/ ESEN, s.311.

23/ https://tr.wikipedia.org/wiki/Deep_Blue (30 Ekim 2021)

24/ https://www.bbc.com/turkce/haber-ler/2016/03/160322_tay_chatbot_microsoft_kufur (30 Ekim 2021); <https://listelist.com/microsoft-yapay-zekâ> (30 Ekim 2021); <https://bigumigu.com/haber/micro-softtan-insanlarin-irkciligi-ogrettigi-yapay-zekâsi-ta-ye-uslu-ikiz-zo> (30 Ekim 2021)

12/ KUŞÇU, Erkan; "Çeviride Yapay Zekâ Uygulamaları", Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Y.2015, S.30, s.47-48.

13/ ESEN, Gülsüm; "Kitap Değerlendirmesi - Yapay Zekâ: Geçmişi ve Geleceği, Nils J. Nilsson (Çev. Mehmet Doğan), İstanbul 2018", Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Y.2019, C.19, S.1, s.309.

14/ Computing Machinery and Intelligence

15/ KUŞÇU, s.48-49.

16/ KUŞÇU, s.49.

Zero'ya yerini bırakması²⁵ yapay zekânın gelişimi sürecinde çarpıcı örnekler olarak göze çarpmaktadır. Bu cümleden AlphaGo'nun, Mart 2016'da Güney Koreli dünya Go şampiyonuyla yaptığı müsabakada 2. oyundaki 37. hamlesi ile yüz yıldır muhafaza edilen bir bilgeliği yıkarak tarihte en iyi araştırılmış bir oyun hakkında tamamen yeni bir bilgi öğrettiğinin tespitini de belirtmek gerekir.²⁶

2016 yılında Baker&Hostetler hukuk firması bir yapay zekâyı işe başlatırken²⁷, 2020 yılında pandemi nedeniyle iptal edilen yarışma nedeniyle düzenlenen yapay zekâ merkezli gayri resmi Eurovision Şarkı Yarışmasını Avustralya kazandı.²⁸

Günümüzde ise yapay zekâlara hayal gücü eklenerek yaptıkları hareketler üzerine düşünebilmeleri ve muhakeme yeteneği kazanmalarının sağlandığı ve Birleşmiş Milletler Geliştirme Programının ilk insan olmayan Buluş Şampiyonu²⁹ robot Sophia'nın³⁰ söyle-

25/ <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/ya-pay-zekâ-alphagonun-yeni-versiyonu-orijinal-programi-yendi-/941561> (30 Ekim 2021)

26/ EBERS, Martin; "Yapay Zekâ İçin Sözleşmeden kaynaklanmayan Sorumluluk", (Çev. Zehra Başer Doğan), s.4, <https://www.jurx.com.tr/article/19523> (31 Ekim 2021)

27/ VARKONYİ, (31 Ekim 2021)

28/ <https://www.webtekno.com/ilk-yapay-zekâ-eurovision-sarki-yarismasi-h92325.html> (31 Ekim 2021)

29/ Innovation Champion

30/ Robot Sophia'ya Suudi Arabistan tarafından vatandaşlık verildiği ileri sürülmüştür.

nenleri anlayarak cevap verebildiği bilinmektedir.³¹

Ülkemiz yapay zekâ tarihi açısından ise dünyaca ünlü matematikçi Cahit Arf tarafından Atatürk Üniversitesi'nde verilen "Makine Düşünebilir mi ve Nasıl Düşünebilir" başlıklı sunum büyük önem arz etmektedir.³²

Son olarak J. Searle'nin bilgisayarların düşünemediğini göstermek için "Çin Odası Deneyi" ismiyle bilinen bir düşünce deneyi tasarladığını söylemeden geçmemek gerekir.³³

C. Sosyolojik Analiz

Yapılan araştırmalara göre, 2030 senesine kadar potansiyel verimlilik artışının yüzde 60'ının dijital teknolojik alanda yaşanacağı ileri sürülmektedir. Ezcümle dünya genelinde mevcut teknolojiler, işlerin %50'sinin otomasyonla yapılmasına imkan sağlamaktadır. Ülkemizde ise mevcut teknolojilerle her on meslekten altısı %30 gibi bir oranda otomasyona uygundur.³⁴ Buna göre dijitalleşmenin

31/ YALÇIN KAYIKÇI, Meltem - KUTLUK BOZKURT, Aysegül; "Dijital Çağda Z ve Alpha Kuşağı, Yapay Zekâ Uygulamaları ve Turizme Yansımaları", Sosyal Bilimler Metinleri, Y.2018, S.1, s.59; ÜNSAL, s.67-68.

32/ <https://www.mbkaya.com/hukuk/cahit-arf-makine-dusunebilir-mi-orjinal.pdf> (14 Kasım 2021)

33/ Bkz. PİRİM, s.90-91; ESEN, s.310-311.

34/ SAYGILAR KIRIT, Yasemin Filiz; "Dijital Dünyanın Yeni Nesil Hukukçuları: Ceza Hukuku Boyutu Açısından

etkisiyle 7,6 milyon işin yok olarak yeni işlere dönüşebileceği ve 2030'lara kadar 8,9 milyon yeni iş oluşabileceği; yine tamamı yeni 1,8 milyon iş yaratılabileceği de iddia edilmektedir.³⁵

Fütüristler gelecek kuşakların yapabileceği meslek dallarını gen terapistleği, holoportasyon³⁶ uzmanlığı, robot veterinerliği, etik hackerlık, duygu tasarımcılığı ve rüya gerçekleştiriciliği olarak öngörmektedir.³⁷ Yine yapay zekânın denetimi ve kontrollü gelişimini sağlama kapsamında yapay zekâ mühendisliği, öğrenme tasarımcılığı, yapay zekâ

güvenlik mühendisliği gibi mesleklerin cazip hâle geleceği öne sürülmektedir.³⁸

Bunların haricinde sosyal medya kullanımında yapay zekâ ürkütücü bir hâl almaktadır. Ezcümle yapay zekâ algoritmaları marifetiyle sosyal medya kullanıcılarının ırkının, dininin, cinsel yöneliminin, siyasi parti tercihinin, zekâ seviyesinin, alkol ya da sigara kullanıp kullanmadığının, dahası muhtemel seçimde kime oy vereceğinin, beğenileri değerlendirilerek, arkadaşlarından, ebeveyninden ve eşinden daha yüksek doğrulukta tahmin edilebildiği, hatta bu durumun ABD 2016 başkanlık seçimlerini etkilediği ileri sürülmüştür.³⁹

Bir Değerlendirme", s.1-2, <https://www.jurx.com.tr/article/21482> (27 Ekim 2021)

35/ SAYGILAR KIRIT, s.2.

36/ HoloLens gözlükle başka mekandaki kişilerle aynı odada gibi görüşebilmeye imkan veren görüntülü konuşmanın ileri hâli.

37/ YALÇIN KAYIKÇI - KUTLUK BOZKURT, s.61.

38/ KÖSE, Utku; "Güvenli Yapay Zekâ Sistemleri İçin İnsan Denetimli Bir Model Geliştirilmesi", Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Y.2018, C.6, S.1, s.100.

39/ <https://khosann.com/facebook-cambridge-analytica-icin-gizliliği-guncelledi> (30 Ekim 2021)

Günlük hayatta sağladığı kolaylıkların yanında yapay zekâ teknolojisinin insanları tembelleştirdiği ve yalnızlaştırdığı da ileri sürülmekte olup teknoloji bağımlılığı adı altında yeni bir hastalığın çağımızın hastalığı olarak kabulü mümkündür.⁴⁰

Bu bağlamda Bill Gates'in yapay zekânın insan soyuna zarar verebileceği ve insanlığı yok oluşa doğru yönlendirebileceği⁴¹, Elon Musk'ın ülkelerin yapay zekâ ile ilgili üstünlük yarışının 3. Dünya Savaşı'na yol açabileceği⁴², Michael Dell'in yapay zekânın en önemli yakıtının ve varlığının veriler olduğu⁴³ yolundaki görüşlerinin önemsenerek durumun sosyolojik analizinin bir an evvel yapılması ve önlem alınması gereği kaçınılmaz bir gerçekliktir.⁴⁴

Ülkemizde ise yapay zekânın toplumsal algısını ölçmek amacıyla yapılan ve %29,5'i öğrencilerden oluşan 1135 kişilik bir araştırmaya göre, katılımcıların %21,1'i⁴⁵ yapay zekâyı robot kavramı ile özdeşleştirirken %22,6'nın⁴⁶ yapay zekâyı dair hiçbir fikri bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada katılımcıların %21,9'unun⁴⁷ yapay zekâdan korktukları açıklanmıştır. Yine yapay zekâdan en olumsuz etkilenebilecek meslek olarak %21,8 oranıyla doktorluk belirlenirken, en olumlu etkilenebilecek çalışma alanında da ilk sırayı %31,3 ile şaşırtıcı biçimde yine doktorluk almıştır. Nihayet katılımcıların 35,4'ü yapay zekânın kanun önünde hesap vermesi gerektiğini düşünürken %39,5'i bu fikre katılmamaktadır.⁴⁸

40/ <https://robotic.legal/robots-artificial-intelligence-and-legal-arguments> (31 Ekim 2021)

41/ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dijital-dunyanin-oucusu-bill-gates-uyariyor-yapay-zekâ-atom-bombasi-gibi-tehlikeli-1320293> (14 Kasım 2021)

42/ <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/elon-musk-yapay-zekâ-3-dunya-savasini-cikarabilir-40569657> (14 Kasım 2021)

43/ <https://www.dunya.com/sektorler/teknoloji/yapay-zekâ-rotaniz-ise-veri-yakitiniz-olacak-haber-415628> (14 Kasım 2021)

44/ Avrupa ülkelerinin yapay zekâ stratejilerinin karşılaştırmalı analizi için bkz. ÇETİN, Selin; "Avrupa Ülkelerinin Yapay Zekâ Stratejilerinin Karşılaştırması", <https://robotic.legal/avrupa-ulkelerinin-yapay-zekâ-stratejilerinin-karsilastirmasi> (31 Ekim 2021)

45/ Bu oran öğrencilerde %19,1, öğrenci olmayanlarda %21,9'dur.

46/ Bu oran öğrencilerde %24,2, öğrenci olmayanlarda %22'dir.

47/ Bu oran öğrencilerde %19,1, öğrenci olmayanlarda %23,1'dir.

48/ <https://aipaturkey.org/wp-content/uploads/2021/06/AIPA-Arastirma-Ozet.pdf> (31 Ekim 2021)

Bu çerçevede Türkiye'nin 5 yıllık döneminde yapay zekâ çalışmalarına yön verecek ilk "Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi"ne dair belgenin⁴⁹ 24.08.2021 tarihinde kamuoyuna açıklandığını ve konuya ilişkin 2021/18 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesinin 20/08/2021 tarihli Resmi Gazete'de⁵⁰ yayımlanarak yürürlük kazandığını belirtmek istiyoruz.

D. Uygulamalar

Arabaların ABS fren sisteminin hangi durumda devreye gireceğini ya da yakıt enjeksiyonu parametrelerini dizayn eden bilgisayarlar, akıllı telefonlardaki harita uygulamaları, hava durumuna ait uygulamalar ve "Siri" en bilinen yapay zekâ örnekleridir.⁵¹ Yapay zekâ teknolojisinin savunma sanayinde insansız hava araçlarında kullanıldığı da herkes tarafından yakından takip edilen bir uygulamadır.⁵² Öte yandan yapay zekâ algoritmaları akıllı kavşak sistemi⁵³ ülkemizde çok yenidir.

Turizm sektöründe pek çok otel ve acenta birçok hizmetini insansız robotlarla görmeye başlasa da, bazı otellerin kendi yerini bulabilen terlik, minder ve kumanda gibi eşyalarla donatılması ya da kişilerin verilerine göre seyahat önerileri yapabilen yazılımlar farkındalık yaratmaktadır.⁵⁴

En güncel örnek olarak sahip olduğu yapay zekâ nedeniyle fırlatma ve işçilik maliyetlerini düşüren dokuz uydulu Epsilon-5 roketi dikkate değerdir.⁵⁵

Yine tıp ve veterinerlik alanlarında görüntüleme ve teşhisin yapay zekâ marifetiyle yapılacağı günlerin çok uzak olmadığı ve en nihayetinde cerrahi müdahalenin de yapay zekâyı terk edilmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir.⁵⁶

Yakın gelecekte işe alma, işten çıkarma, görevlerin belirlenmesi, performans yönetimi ödüllendirme gibi insan kaynaklarına ilişkin pek çok işlevin bilgisayarlara devrolacağı yönünde öngörüler mevcuttur. Bu bağlam-

49/ <https://cbddo.gov.tr/uyzs> (31 Ekim 2021)

50/ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/08/20210820-22.pdf> (31 Ekim 2021)

51/ KARA KILIÇARSLAN, s.394.

52/ <https://baykartech.com/tr/yapay-zekâ> (31 Ekim 2021)

53/ <https://www.haberturk.com/aselsan-in-akilli-kavsak-uygulamasi-basliyor-haberler-2997165-teknoloji> (31 Ekim 2021)

54/ YALÇIN KAYIKÇI - KUTLUK BOZKURT, s.59.

55/ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/japonya-9-uydu-tasiyan-epsilon-5-roketini-firlatti/2415507> (10 Kasım 2021)

56/ <https://robotic.legal/robots-artificial-intelligence-and-legal-arguments> (31 Ekim 2021)

da finans sektöründe yapay zekâ aracılığıyla müşteri davranış modellemeleri çıkaran bir şirketin çok büyük oranda isabet sağladığı belirtilmektedir.⁵⁷

Buna mukabil Londra'daki St. George Hastanesi Tıp Okulunun iş başvurularını değerlendiren yapay zekâ uygulamasının kadınlara ve göçmen doktorlara negatif ayrımcılık yaptığı belirlenmiştir.⁵⁸ Yine freni arızalı olan yapay zekâ formatındaki sürücüsüz bir aracın kırmızı ışıkta yaya geçidinde karşıya geçen yaşlı bir adam karşısında nasıl tepki vereceği etik boyutlarıyla tartışmalı bir alan yaratmıştır.⁵⁹

II. HUKUK VE YAPAY ZEKÂ

A. Genel Bilgi

Bugün yapay zekâ teknolojisinin ulaştığı ve yakın gelecekte ulaşması beklenen aşama, hukuken ne yapılması gerektiği sorusunu akla getirmektedir. Zira bir süre sonra hukukun belki de her alanında ve aşamasında bu teknolojinin yansımalarını görmek kaçınılmaz olacaktır. Ezcümle otonom araçlar sorumluluk hukuku, sigorta hukuku, uluslararası hukuk, deniz hukuku, ceza hukuku, hava ve uzay hukukunda; çalışan robotlar iş hukuku, sosyal güvenlik hukuku ve vergi hukukunda; insansız silahlı hava araçları uluslararası insancıl hukukta; bilinçli yapay zekâ anayasa hukukunda yeni düzenlemeler gerektirecektir.⁶⁰

Bu bağlamda günümüzde yapay zekâ, sosyal hayatımıza hızla nüfuz ederek hukuk kurallarının düzenlenmesinde dikkate alınması gereken bir unsur hâline gelmiştir. Bir başka ifadeyle yapay zekâ kavramına ilişkin hukuk alanında çözüm bekleyen birçok sorun bulunmaktadır. Ezcümle yapay zekânın doğum yeri, vatandaşlık meselesi, tazmin sorumluluğu, alım-satım sözleşmesinin konusu olup olamayacağı, oy hakkı, enerjisinin kesilmesiyle öldürülmüş sayılıp sayılamayacağı gibi farklı hukuk disiplinlerindeki tüm bu soruların cevabı yapay zekânın kişi olarak tanımlanıp tanımlanmamasıyla doğrudan ilgilidir.⁶¹ Bu konuya somut örnek vermek gere-

kirse 1981'de Japonya'da bir fabrikada çalışan Kenji Urada isimli kişi, bir robotun bakımını yaparken robotu kapatmayı unutur; faaliyeti- nin engellendiğini düşünen robot, güçlü hidrolik koluyla Urada'ya vurur ve ölümüne neden olur. Yine 2018 yılında ABD Arizona'da sürücüsüz bir ticari araç bir kadına çarparak ölümüne neden olur.⁶² Bu tip olaylarda cezai mesuliyet ve tazmin sorumluluğunun tespiti geniş perspektifte incelenmeye değer hukuki problemlerdir.⁶³

Yapay zekânın sosyolojik etkilerine ilişkin son dönem uluslararası çalışmalara Birleşmiş Milletler Bölgelerarası Suç ve Adalet Araştırma Enstitüsü'nün başlattığı program sonucunda Lahey'de "Yapay Zekâ ve Robotik Merkezi" kurulmasını örnek verebiliriz.⁶⁴

Öte yandan Avrupa Parlamentosu, 2016'da robotlarla ilgili medeni hukuk kurallarına ilişkin öneriler içeren taslak bir rapor yayımlamıştır. Raporda, genel ve etik ilkeler ile akıllı ve otonom cihazlara dair kişisel sorumluluk üzerinde durulmaktadır.⁶⁵

2018 yılında ise "Avrupa Birliği Yapay Zekâ İşbirliği Bildirgesi" imzalanmıştır. Bu bildirgede; şeffaflık, hesap verebilirlik ve kişisel veri gizliliğinin sağlanması gibi temel hak ve değerler ele alınmaktadır.⁶⁶

Yine 2018 yılında CEPEJ⁶⁷ tarafından yargı sistemlerinde yapay zekânın kullanımına ilişkin etik ilkeleri düzenleyen ilk Avrupa metni olan "Yapay Zekânın Yargı Sisteminde Kullanılmasına Dair Avrupa Etik Şartı" kabul edilmiştir. Devamında da 2019 yılında Avrupa Birliği çalışmalarına öncü olan Yapay Zekâ Üst Düzey Uzman Grubu⁶⁸ tarafından "Güvenilir Yapay Zekâ Etik Rehberi" ve "Güvenilir Yapay Zekâ için Politika ve Yatırım Tavsiyeleri" yayımlanmıştır. Buna göre yapay zekâ, yürürlükteki yasal düzenlemelere uygun, etik ilke ve değerlere bağlı, teknik ve sosyal açıdan güçlü olmalıdır.⁶⁹

62/ SAYGILAR KIRIT, s.4.

63/ Yapay zekânın hukuki sorumluluğu hakkında geniş bilgi için bkz. EBERS, s.3 vd., DÜLGER, Murat Volkan; "Yapay Zekâlı Varlıkların Hukuki Dünyasına Yansımaları: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?", s.4 vd.; <https://www.jurx.com.tr/article/12794> (31 Ekim 2021); ÖZBEK, Ceren - ÖZBEK Veli Özer; "Yapay Zekânın Dahil Olduğu Suçlar Bakımından Ceza Hukuku Sorumluluğunun Belirlenmesi", s.3 vd.; <https://www.jurx.com.tr/article/20137> (31 Ekim 2021)

64/ YILMAZ, Oğuz Gökhan; "Yargı Uygulamasında Yapay Zekâ Kullanımı - Yapay Zekâ Hâkim Cübbesini Giyebilecek mi?", Adalet Dergisi, Y.2021, S.66, s.388.

65/ YILMAZ, Gizem; "Yapay Zekânın Yargı Sistemlerinde Kullanılmasına İlişkin Avrupa Etik Şartı", Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Y.2020, C.28, S.1, s.33.

66/ Geniş bilgi için bkz. YILMAZ, Gizem; s.33-34.

67/ Avrupa Konseyi Avrupa Adalet Verimliliği Komisyonu

68/ AI HLEG

69/ Geniş bilgi için bkz. YILMAZ, Gizem, s.34 vd.

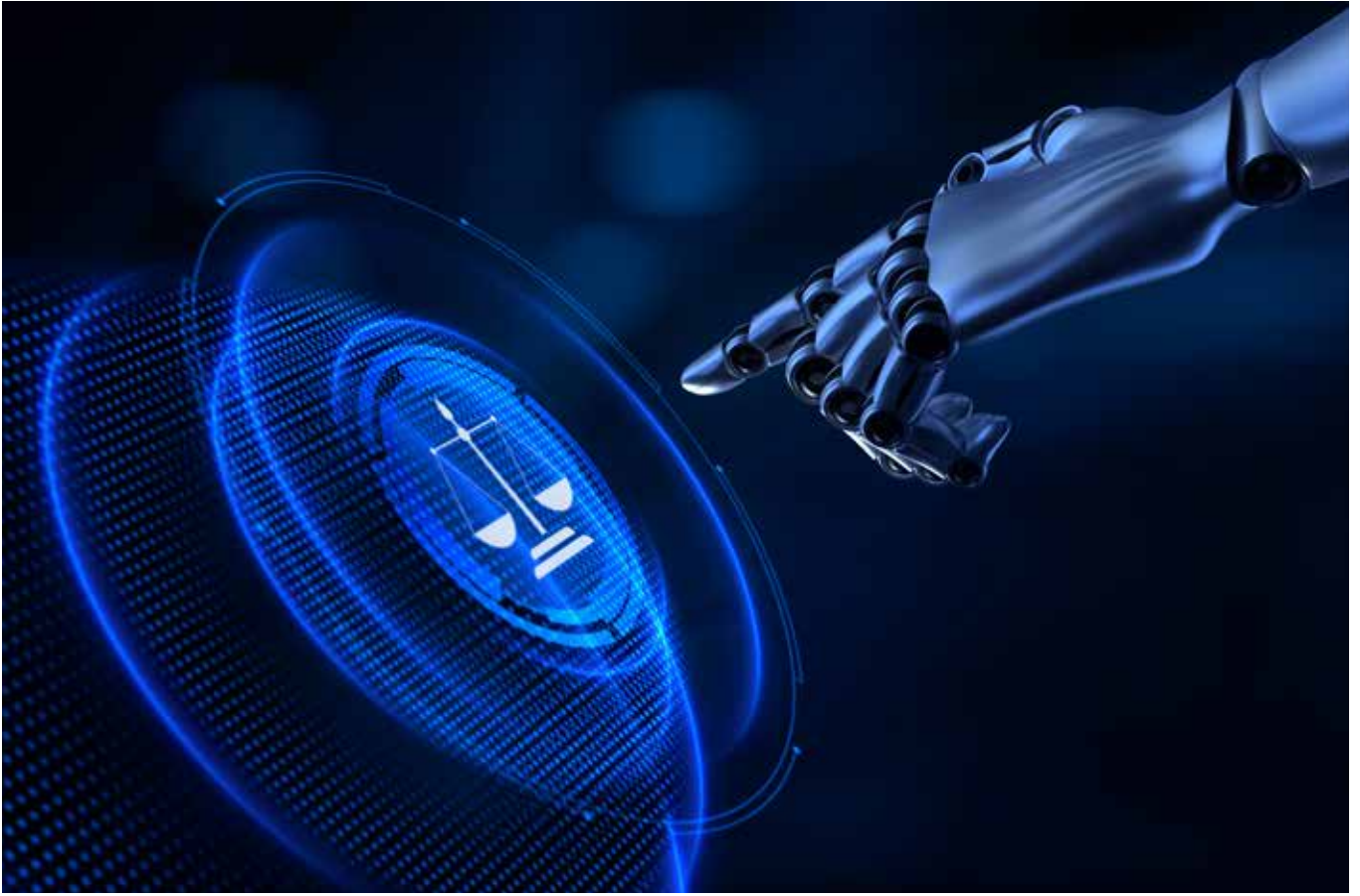
57/ YALÇIN KAYIKÇI - KUTLUK BOZKURT, s.60.

58/ GÖVEN, Fatma; "Yapay Zekâ ve Etik", <https://cahitcengizhan.com/yapay-zekâ-ve-etik> (30 Ekim 2021)

59/ ÖZTÜRK DİLEK, Gizem; "Yapay Zekânın Etik Gerçekliği", Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2019, C.2, S.4, s.53.

60/ OZAN ÖZPARLAK, Başak; "Yapay Zekâ ve Robotik Hukukunda Güncel Tartışmalar", <http://hukukdefterleri.com/yapay-zekâ-ve-robotik-hukukunda-guncel-tartismalar> (31 Ekim 2021)

61/ KARA KILIÇARSLAN, s.396,397; geniş bilgi için bkz. <https://robotic.legal/robots-artificial-intelligence-and-legal-arguments> (31 Ekim 2021)

Yapay zekânın etik boyutuyla ilgili Kanada'da Montreal Üniversitesi'nin 2018 yılında yayımlanmış olduğu "Yapay Zekânın Sorumluluk İle Geliştirilmesine İlişkin Montreal Deklarasyonu" bu alanda uluslararası kabul gören bir çalışmadır.⁷⁰

Ülkemiz de AB, OECD, G-20 ve UNESCO tarafından belirlenen insan odaklı yapay zekâ ilkelerinin paydaşı olup "Güvenilir ve Sorumlu Yapay Zekâ" değer ve prensiplerini benimsemiştir.

B. Hukuki Statü ve Kişilik Meselesi

Yapay zekânın hukuk alanındaki statüsü tek başına/ayrı bir inceleme konusu olmakla beraber bu konudaki görüşleri özetlemekte fayda vardır. Bu cümleden olarak:

Yapay zekânın kişi statüsünü reddeden bir görüşe göre yapay zekâyâ ilişkin hukuki problemler, onlara kişilik tanınarak değil kullanım alanlarına bağlı sınırlı hak ve sorumlulukların verilmesiyle ve belirli sigorta sistemlerine entegre edilmek suretiyle çözülebileceğinden yapay zekâ eşya olarak kalmaya devam etmelidir. Benzer bir ret görüşünde de yapay zekânın insanın ürettiği bir

eşya olduğu ve insanların ürettiğine sahip olma hakkının bulunduğu ileri sürülmüştür.⁷¹

Yapay zekânın hukuki kişiliğini kabul eden görüşe göre, yapay zekâ insana özgü özelliklere sahipse eşitlik ilkesi gereği hukuken kişi kabul edilmelidir. Bu bağlamda yapay zekâların nevi şahsına münhasır bilişsel yapıları sebebiyle, asla gerçek kişi olarak kabul edilemeyeceği, şirket benzeri bağımsız bir kişi ve mülkiyete konu eşya arasında bir nevi tüzel kişilik biçiminde özel statü verilebileceğini savunanlar olduğu gibi Avrupa Parlamentosu'nun 27/01/2017 tarihli raporunda gerçek kişi ve tüzel kişi haricinde yeni bir tür olan elektronik kişiliğin verilmesi önerilmiş ve son olarak her ne kadar otonom ve bilişsel olarak insani yetilere sahip olsalar bile nihayetinde insan olmadıklarından gerçek kişilere özgü hak statülerinin dışında "İnsan Olmayan Kişi" kavramıyla hukuk süjesi olmaları gerektiği iddia edilmiştir.⁷²

Hukuk sistemimizde konuya ilişkin mer'i mevzuat bulunmamakla beraber günümüzde uygulama kabiliyeti hızla artan yapay zekânın hak sahipliği, borçlanması, tazmin

71/ Geniş bilgi için bkz. KARA KILIÇARSLAN, s.406-408.

72/ Geniş bilgi için bkz. KARA KILIÇARSLAN, s.408-410; YILMAZ, Oğuz Gökhan; s.389-395; YANTAC, Cavit - FALCIOĞLU, Mete Özgür, s.43 vd.

70/ <https://www.dunya.com/sektorler/teknoloji/ya-pay-zekanin-etik-cercevesi-ozel-haberi-435761> (31 Ekim 2021)

sorumluluğu ancak hukuki statü tanınmasıyla mümkün olduğundan kişiliğin niteliği geniş perspektifte yapılacak değerlendirmelerle belirlenerek uluslararası hukuka uygun yasal düzenlemeler bir an önce gerçekleştirilmelidir.⁷³ Bu cümleden yapay zekânın hukuki statüsünün tespitinden sonra; anayasa hukuku çerçevesinde temel hak ve hürriyetlerinin açıklanması, medeni hukuk disiplininin yapay zekâlı varlıkların varlığının başlangıcı ve sonu, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukukuyla ilgili mevzuatın gözden geçirilmesi, ceza hukukuna ilişkin cezai sorumluluğun neye göre ve nasıl saptanacağına ortaya konulması ve nihayet sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler noktasında ticaret hukuku, iş hukuku ve borçlar hukuku alanında düzenlemeler yapılması; hatta vatandaşlık ihtilaflarına ilişkin milletlerarası hukukun dahi konuya ilgi göstermesi gerektiği ileri sürülmektedir.⁷⁴

C. Hukuk Mesleklerine Etkisi

Yapay zekânın etik kurallar çerçevesinde hâkime yardımcı fonksiyon üstlenebileceği, kararları tahmin eden ve karar taslaklarını hazırlayan bir konumda görev alabileceği, hatta bizzatı karar veren durumda olabileceği ileri sürülmektedir.⁷⁵ Ezcümle yapay zekâ sisteminin, mahkeme içtihatının bütününe ilişkin veriler üzerinden uyumsuzluğun sonucuna ilişkin tahmin üreten; tutuklamaya sevk edilen ya da tutuklu bulunan sanığın -yaşı, sosyal durumu, önceki dosyaları, adli sicil kaydı ve hakkındaki suçlamalar gibi kriterlerle- serbest bırakılıp bırakılmaması hususunda analiz yapan; dava, davaya cevap, itiraz, savunma dilekçesi ya da iddianame ve gerekçeli karar hazırlayabilen; şirketlere hukuki danışmanlık yapan algoritmalarla hukuk alanında kullanılabilmesi mümkündür.

Buna mukabil ABD’de birçok eyalette tutuklamanın gerekliliğini değerlendiren hâkimlerin dikkate aldığı sanıkların suç işleme potansiyeline ilişkin tahmin skorlarını hesaplayan yapay zekâ formatındaki yazılımlardan birinin siyahi ırktaki suçlulara diğerlerinden daha fazla olumsuz çıktı verdiğini belirtmekte fayda vardır.⁷⁶

Nihayet yapay zekânın tahmin edilen den çok daha kısa bir süre içerisinde hukuk mesleklerinin ifasını kolaylaştıracağını; ancak işgücü ihtiyacı azalacağından hukuk çalışan-

ları açısından ciddi bir rakip haline geleceğini söylemek hiç de hayalci bir yaklaşım olmaya- caktır. Pek tabii yargı görevinin bilginin ötesinde insani değerlerin de önem kazandığı bir muhakeme yeteneğini gerektirdiği dikkate alındığında, beşeriyete özgü akıl, şuur ve vicdan gibi unsurlardan yoksunluğun, yapay zekânın bu alanda tam anlamıyla başarı sağlamasını zora sokacağını düşünüyoruz.

SONUÇ

Yeni bir çağa geçiş yaparken zeki sistemlerin ileri süreçte insanlığı tehdit edecek düzeye gelme ihtimali göz ardı edilmemeli, yapay zekâ teknolojisinin yaratacağı sorunlar kamuoyu önünde tartışılmalı ve çözüm arayışları hızlandırılmalıdır.

Özellikle pek çok bilim adamı tarafından “Dijital Kıyamet” olarak adlandırılan “yapay zekânın yapay zekâ yaratması ve kendiliğinden harekete geçirmesi” hâlinde nasıl denetim sağlanabileceği hususu hâlâ endişe yaratan bir sorudur. Bu cümleden olarak siber güvenlik tedbirleri teknolojik gelişimin gerisinde kalmamalıdır.

Yine kişisel verilerin izinsiz veri madencilerinden korunması hususu mutlaka önemsenmelidir.

Öte yandan hızla gelişen yapay zekâ sistemleri yeni iş sahaları doğursa da pek çok sektörde istihdama gerek kalmayacağı bilinen bir gerçekliktir. Her şeyin yapay zekâ tarafından gerçekleştirildiği bir dünyada insanların ne kadar mutlu olacağı ise şimdiden sosyolojik anlamda araştırmaya muhtaçtır.

Bu nedenle gecikilmemeli, güncel ve olası problemlerin tespitine yönelik Ar-Ge çalışmalarına önem verilmeli, ulusal ve uluslararası mevzuat kişilik hakları ve etik kodlar çerçevesinde değerlendirilerek çağın gereklerine uygun, önleyici ve koruyucu düzenlemelerle zenginleştirilmelidir.

Tüm bu anlatımlar ışığında Stephen Hawking’in şu sözleri ile bitirmek galiba en doğrusu:

“Yapay zekâ insanlığın başına gelen en iyi şey de olabilir, en kötü şey de...”

BİBLİYOGRAFYA

ELMAS, Çetin; *Yapay Zekâ Uygulamaları, Tamamen Güncellenmiş 4. Baskı, Ankara 2018.*

73/ Geniş bilgi için bkz. KARA KILIÇARSLAN, s.410-413.

74/ <https://robotic.legal/robots-artificial-intelligence-and-legal-arguments> (31 Ekim 2021)

75/ YILMAZ, Oğuz Gökhan, s.398 vd.

76/ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39599214> (30 Ekim 2021); için benzer endişeler için bkz. YILMAZ, Gizem, s.46-48.

ESEN, Gülsüm; “Kitap Değerlendirmesi - Yapay Zekâ: Geçmiş ve Geleceği, Nils J. Nilsson (Çev. Mehmet Doğan), İstanbul 2018”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Y.2019, C.19, S.1, s.308-311.

KARA KILIÇARSLAN, Seda; “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Y.2019, S.2, s.391-419.

KÖSE, Utku; “Güvenli Yapay Zekâ Sistemleri İçin İnsan Denetimli Bir Model Geliştirilmesi”, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Y.2018, C.6, S.1, s.93-107.

KÖSE, Utku; “Yapay Zekâ Etiği Çerçevesinde Geleceğin İşletmeleri: Dönüşüm ve Paradigma Değişiklikleri”, Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, Y.2020, C.8, S.5, s.290-305.

KUŞÇU, Erkan; “Çeviride Yapay Zekâ Uygulamaları”, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Y.2015, S.30, s.45-58.

ONAY, Alay; “Yapay Zekâ Örneği Olarak Black Mirror Dizisi Metal Kafa Bölümünün İncelenmesi”, Yeni Medya Elektronik Dergi, Y.2018, C.2, S.3, s.121-135.

ÖZTÜRK DİLEK, Gizem; “Yapay Zekânın Etik Gerçekliği”, Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Y.2019, C.2, S.4, s.47-59.

PİRİM, Harun; “Yapay Zekâ”, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Y.2006, C.1, S.1, s.81-93.

ÜNSAL, Burçak; “Yapay Zekâ, Robotlar, Hukuki Düzenlemeler”, İstanbul Barosu Dergisi, Y.2019, C.93, S.4, s.64-73.

YALÇIN KAYIKÇI, Meltem - KUTLUK BOZKURT, Ayşegül; “Dijital Çağda Z ve Alpha Kuşağı, Yapay Zekâ Uygulamaları ve Turizme Yansımaları”, Sosyal Bilimler Metinleri, Y.2018, S.1, s.54-64.

YANTAÇ, Cavit - FALCIOĞLU, Mete Özgür; “Yapay Zekâ, İnsan ve Hukuk”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.2020, C.6, S.11, s.31-56.

YILMAZ, Gizem; “Yapay Zekânın Yargı Sistemlerinde Kullanılmasına İlişkin Avrupa Etik Şartı”, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Y.2020, C.28, S.1, s.27-55.

YILMAZ, Oğuz Gökhan; “Yargı Uygulamasında Yapay Zekâ Kullanımı - Yapay Zekâ Hâkim Cübbesini Giyebilecek mi?”, Adalet Dergisi, Y.2021, S.66, s.379-415.

ÇETİN, Selin; “Avrupa Ülkelerinin Yapay Zekâ Stratejilerinin Karşılaştırması”, <https://robotic.legal/avrupa-ulkelerinin-yapay-zeka-stratejilerinin-karsilastirmasi> (31 Ekim 2021)

DÜLGER, Murat Volkan; “Yapay Zekâlı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli?”, s.1-9, <https://www.jurx.com.tr/article/12794> (31 Ekim 2021)

EBERS, Martin; “Yapay Zekâ İçin Sözleşmeden kaynaklanmayan Sorumluluk”, (Çev. Zehra Başer Doğan), s.1-27, <https://www.jurx.com.tr/article/19523> (31 Ekim 2021)

GÖVEN, Fatma; “Yapay Zekâ ve Etik”, <https://cahitcengizhan.com/yapay-zeka-ve-etik> (30 Ekim 2021)

ÖZAN ÖZPARLAK, Başak; “Yapay Zekâ ve Robotik Hukukunda Güncel Tartışmalar”, <http://hukukdefterleri.com/yapay-zeka-ve-robotik-hukukunda-guncel-tartismlar> (31 Ekim 2021)

ÖZBEK, Ceren - ÖZBEK Veli Özer; “Yapay Zekânın Dahil Olduğu Suçlar Bakımından Ceza Hukuku Sorumluluğunun Belirlenmesi”, s.1-17; <https://www.jurx.com.tr/article/20137> (31 Ekim 2021)

SAYGILAR KIRIT, Yasemin Filiz; “Dijital Dünyanın Yeni Nesil Hukukçuları: Ceza Hukuku Boyutu Açısından Bir Değerlendirme”, s.1-5, <https://www.jurx.com.tr/article/21482> (27 Ekim 2021)

VARKONYİ GÜLTEKİN, Gizem; “Yapay Zekâ, Robotlar ve Kişisel Verileri Koruma Hukuku Üzerine”, https://tr.wikipedia.org/wiki/Deep_Blue (30 Ekim 2021)

<https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/yapay-zeka-alphagonun-yeni-versiyonu-orijinal-programi-yendi-941561> (30 Ekim 2021)

<https://khosann.com/facebook-cambridge-analytica-icin-gizliliği-guncelledi> (30 Ekim 2021)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39599214> (30 Ekim 2021)

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160322_tay_chatbot_microsoft_kufur (30 Ekim 2021);

<https://listelist.com/microsoft-yapay-zeka> (30 Ekim 2021)

<https://bigumigu.com/haber/microsofttan-insanlarin-irkciligi-ogrettigi-yapay-zekasi-taye-uslu-ikiz-zo> (30 Ekim 2021)

<https://robotic.legal/robots-artificial-intelligence-and-legal-arguments> (31 Ekim 2021)

<https://baykartech.com/tr/yapay-zeka> (31 Ekim 2021)

https://www.academia.edu/38360291/Yapay_Zeka_Robotlar_ve_Ki%C5%9Fisel_Veriler_%C3%9Czerine (31 Ekim 2021)

<https://www.haberturk.com/aselsan-in-akilli-kavsak-uygulamasi-basliyor-haberler-2997165-teknoloji> (31 Ekim 2021)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/08/20210820-22.pdf> (31 Ekim 2021)

<https://cbddo.gov.tr/uyuz> (31 Ekim 2021)

<https://www.dunya.com/sektorler/teknoloji/yapay-zekanin-etik-cercevesi-ozel-haberi-435761> (31 Ekim 2021)

<https://aipaturkey.org/wp-content/uploads/2021/06/AIPA-Arastirma-Ozet.pdf> (31 Ekim 2021)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/japonya-9-uydu-tasiyan-epsilon-5-roketini-firlatti/2415507> (10 Kasım 2021)

<https://www.mbkaya.com/hukuk/cahit-arf-makine-dusunebilir-mi-orjinal.pdf> (14 Kasım 2021)

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dijital-dunyanin-uncusu-bill-gates-uyariyor-yapay-zeka-atom-bombasi-gibi-tehlikeli-1320293> (14 Kasım 2021)

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/elon-musk-yapay-zeka-3-dunya-savasini-cikarabilir-40569657> (14 Kasım 2021)

<https://www.dunya.com/sektorler/teknoloji/yapay-zeka-rotaniz-ise-veri-yakitiniz-olacak-haberi-415628> (14 Kasım 2021)

TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ HAKKI KAPSAMINDA BOZDUMAN V. TÜRKİYE (9802/07) KARARININ ANALİZİ

TOLGA BAŞBOZKURT

Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı Tetkik Hâkimi

İfade özgürlüğünün özel görünüşlerinden biri olan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenme hakkı, kişilerin ortak fikirlerini savunabilmek ve başkalarına duyurmak için bir araya gelebilme imkânını korumayı amaçlayan temel hak ve özgürlüklerden biridir. Bu kapsamda, söz konusu hak, bireylerin kendi fikirlerini yayabilmesi için demokratik toplumlarda verilmiş en önemli temel öğelerden birini oluşturmaktadır.

Toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme hakkı Anayasa'mızın 36. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlen-

mesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (Sözleşme) ise "toplantı ve dernek kurma özgürlüğü" başlığı altında düzenlenen söz konusu hak 11. maddede şu şekilde düzenlenmiştir:

"1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla ön-görülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarının yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir."

Temel hak ve özgürlükler kapsamında güvence altına alınan bu hak, demokratik toplumun düzenini bozmamak adına bazı sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Zira söz konusu hak ancak şiddeti dışlayan ve barışçıl şekilde gerçekleşen toplantılar kapsamında korunacaktır. Başka bir deyişle, şiddeti teşvik eden, öven veya şiddet kullanma yönünde eğilimi olan kişilerin düzenleyeceği gösteri, toplantı ve yürüyüşler söz konusu hak kapsamının dışında kalacak olup, söz konusu hakka yönelik gerekli müdahaleler gerçekleştirilebilecektir.

Diğer yandan, söz konusu hakkın kullanımı sırasında bireylere sorumluluk ve yükümlülükler yüklenirken, devletlerinde bu hak bağlamında bazı pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Özellikle söz konusu hakkın etkin şekilde kullanımı sağlamak ve toplantı, gösteri ve yürüyüşün barış ve güven içinde yapılmasını temin etmek amacıyla uygun önlemleri almak kamu gücünün görevleri arasında bulunmaktadır.

Bu kapsamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Bozdoğan V. Türkiye kararında İzmir’de gerçekleşen bir gösteride, toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkına yönelik yapılan müdahalenin yukarıda belirtilen hususlar kapsamında detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

A. BOZDUMAN V. TÜRKİYE KARARINDAKİ SOMUT OLAY

İzmir Konak Meydanında, Aralık 2000’de yaklaşık 50 kişinin katılım sağladığı bir grup tarafından gösteri ve yürüyüş düzenlenmiştir. Başvuranın da katılım sağladığı gösteri ve yürüyüş sırasında, göstericiler tarafından şiddeti teşvik eden, öven, destekleyen ve kamu görevlilerine yönelik hakaret içeren sloganlar atılmıştır. Gösterinin sonunda ise göstericiler tarafından basın açıklaması ve oturma eylemi gerçekleştirilmiştir.

Gösteri boyunca güvenlik güçleri, herhangi bir müdahalede bulunmamış olup, kalabalığa dağılmaları yönünde ikazlarda bulunmuşlardır. İkazlara rağmen dağılmayan grup, güvenlik güçlerine yönelik taş ve sopalar ile saldırılar gerçekleştirmiştir. Güvenlik güçleri de, grubun saldırısına yönelik orantılı şekilde müdahalede bulunmuştur.

Güvenlik güçlerinin müdahalesi sonrasında, başvuranın da içinde bulunduğu bazı göstericiler gözaltına alınmıştır. 1 gün gözaltında kalan grup daha sonra serbest bırakılmıştır.

Başvuran ve göstericiler hakkında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2911 sayılı

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 32. maddesi uyarınca kamu davası açılmıştır.

Asliye Ceza Mahkemesi yaptığı yargılama sonucunda, 10 Ekim 2001 tarihinde 2911 sayılı kanunun 32. maddesinde yazılı olan suçtan 1 yıl 6 ay hapis ve 91.260.00 TL ağır para cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

Başvuran söz konusu kararı temyiz etmiştir. Yargıtay tarafından yapılan değerlendirmeye sonucunda, 29 Aralık 2005 tarihinde İzmir Asliye Ceza Mahkemesinin hükmü bozulmuştur. Bozma kararından sonra, Asliye Ceza Mahkemesi, 13 Aralık 2006 tarihinde dosyanın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar vermiştir. Karar temyiz edilmeksizin 19 Mart 2007 tarihinde kesinleşmiştir.

Bu karar üzerine başvuran, 16 Şubat 2007 tarihinde Sözleşmenin 11. maddesinde yazılı olan barışçıl toplantı hakkının ihlal edildiği iddiası ile AİHM'e başvuru gerçekleştirmiştir.

B. AİHM'İN DEĞERLENDİRMESİ

AİHM yaptığı değerlendirmeler sonucunda 10 Aralık 2020 tarihinde söz konusu

başvuru kapsamında kararını açıklamıştır. AİHM başvuranın barışçıl toplantı hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından söz konusu başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

İlk olarak söz konusu başvurunun kabul edilebilir olduğuna ve somut başvuruda müdahalenin varlığını kabul eden AİHM, söz konusu başvuru kapsamında ifade özgürlüğü temelli başvurularda uyguladığı ve somut olayı değerlendirdiği 3'lü test kriterini (kanuni dayanağın varlığı, meşru amaçlar ile öngörülmesi ve demokratik toplumda gereklilik) uygulamıştır.

Bu kapsamda AİHM ilk olarak söz konusu müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı, müdahaleye dayanak teşkil eden kanunun öngörülebilir olup olmadığı ve erişilebilir olup olmadığı konusunda değerlendirmelerde bulunmuştur. Somut olay bağlamında da kanunilik kriterini inceleyen AİHM, söz konusu başvuru kapsamında müdahalenin 2911 sayılı kanun 32/1. maddesinin oluşturduğunu ve söz konusu hükmün öngörülebilir olduğuna karar vermiştir.

Ardından, söz konusu müdahalenin hangi meşru amaçlara dayandığını incelemiştir. Bu kapsamda, Sözleşmenin 11. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen, kamu güvenliğinin

korunması, kamu düzenin korunması, suçun önlenmesi ve başkasının hak ve özgürlüklerinin korunması meşru amaçlarından en azından birinin öngörüldüğü sonucuna varmıştır.

Son olarak, AİHM söz konusu müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve orantılı olup olmadığını somut olay bağlamında değerlendirmiştir. Bu kapsamda barışçıl toplantı hakkına yönelik ortaya konulan içtihatı hatırlatan AİHM, söz konusu başvuruyu da bu içtihat kapsamında değerlendirmiştir (Kudrevi ius ve diğerleri/Litvanya ([BD], no. 37553/05, Lashmankin ve diğerleri/Rusya (no. 57818/09 ve diğer 14 başvuru, 7 Şubat 2017, Varoğlu Atik ve diğerleri/Türkiye, no. 76061/14, 14 Ocak 2020).

Bu doğrultuda ilk olarak, AİHM toplantı, gösteri ve yürüyüş düzenlemenin devletler tarafından izin prosedürü öngörülmesinin Sözleşme'nin 11. maddesi bağlamında ihlal oluşturmayacağını ortaya koyan AİHM, söz konusu başvuruda 2911 sayılı kanun kapsamında öngörülen bildirim usulünün kanuna uygun şekilde izlenmediğini ortaya koymuştur. Her ne kadar söz konusu gösteri kanuna aykırı şekilde gerçekleştirilmişse de, güvenlik güçleri tarafından olay günü gerekli önlemlerin alınması ve grup tarafından yapılan basın açıklamasına herhangi bir müdahalede bulunulmaması nedeniyle yetkili makamlar tarafından fiili bir yasaklama iradesi ortaya konulmadığı belirtilmiştir.

Diğer yandan, grup tarafından kanuna aykırı şekilde gerçekleştirilen yürüyüş sırasında atılan sloganlara, taşınan pankartlara, yürüyüş sonrası yapılan basın açıklamasına ve oturma eylemine güvenlik güçleri tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmadığı belirtilmiştir. Ancak grup tarafından oturma eyleminin ardından güvenlik güçlerine yönelik olarak şiddet eylemlerine başvurulmuş olması ve bu şiddet dozajının artmasıyla birlikte güvenlik güçleri tarafından yapılan müdahalenin gerekliliği kabul edilmiştir. Zira grup tarafından güvenlik güçlerine karşı kullanılan taş ve sopaların silah olarak nitelendirilebileceğini belirten AİHM, bu eylemlere yönelik güvenlik güçlerinin yeterli sabrı göstermesine rağmen grup tarafından gerçekleştirilen eylemlerin kamu düzeni ve güvenliği açısından bir tehdit oluşturduğunun altını çizmiştir.

Yerel mahkemeler tarafından ortaya konulan gerekçeleri de değerlendiren AİHM, başvuranın kişisel eylemleri gerekçeli kararda belirtilmese bile, başvuranın grup ile birlikte hareket ettiği ve şiddet eylemlerine katıldığı konusunda herhangi bir tereddüt bulunmadığını belirtmiştir. Söz konusu olaylarla ilgili

olarak, özellikle grup tarafından gerçekleştirilen şiddet olaylarına dikkat çeken AİHM, yerel mahkemelerin başvuranın barışçıl gösteri hakkını kullanması ile güvenlik güçlerinin kamu güvenliğini sağlaması ve başkasının hak ve özgürlüklerini korumasına ilişkin mevcut farklı menfaatler arasında adil bir denge kurmuş olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Son olarak, söz konusu müdahalenin orantılılığı bakımından değerlendirmede bulunan AİHM, başvuranın ceza yargılaması sırasında herhangi bir koruma tedbiri ile karşılaşmaması ve ceza davasının zamanaşımı nedeniyle düşmüş olması nedeniyle, başvuran hakkında açılan ceza davasının izlenen meşru amaçlarla orantısız olmadığına karar vermiş ve başvuranın iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

C. SONUÇ

AİHM toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında birçok başvuruyu değerlendirmiş ve karara bağlamıştır. Ülkemiz lehine sonuçlandırılan Bozduman V. Türkiye kararı, bu hak bağlamında önemli kararlardan birini oluşturmaktadır. Zira söz konusu karar, kişilerin barışçıl toplantı hakkı ile kamunun farklı menfaatleri (kamu güvenliği, kamu düzeni, kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi gibi) arasında yerel mahkemeler tarafından adil dengenin kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Diğer yandan, karar barışçıl olmayan gösterilerde yaşanan şiddet olaylarının ve emniyet güçleri tarafından alınan güvenlik önlemlerinin yerel mahkemeler tarafından ortaya konulmasının barışçıl toplantı hakkı bağlamında önemine özellikle dikkat çekmektedir.

ARAÇ TESCİL BELGESİ DÜZENLENMESİNDEN ZARAR GÖRENLERE KARŞI NOTERLERİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

MEHMET ALİ KUŞUÇAR

Ankara Batı Hâkimi

1. GİRİŞ

Devlet eliyle tutulan motorlu araç tescilleri, zaman içinde devletin iç güvenliğinin ve huzurunun sağlanmasında etkin rol oynayan emniyet birimi tarafından gelişen teknoloji ile birlikte elektronik ortamda yapılmakta iken, devletin bir başka kurumu olan Adalet Bakanlığının denetim ve gözetimi altında bulunan kamu kurumu niteliğinde ve kamu tüzel kişiliğe sahip, Türkiye Noterler Birliği koordinesinde kamu görevini yürüten noterliklere devredilmiştir.

Bu devirle birlikte, genel olarak görevi hukuki güvenliği sağlamak ve anlaşmazlıkları önlemek için işlemleri belgelendirmekten ibaret olan noterlere ve noterleri denetim ve gözetim altında tutan Türkiye Noterler Birliğine ek sorumluluk getirilmiştir.

Bu durumda, motorlu araçların Türkiye Noterler Birliğine ait Araç Sicil ve Tescil Sistemine (ARTES) tescil belgesinin düzenlenmesinde, araçların fiziki muayenesinin yapılarak tescil kaydının oluşturulması, satışı ve devri yapılan araçların ARTES'e ekli tescil kaydı ile uyumlu olduğunun tespitinin gerekliliği, doğurduğu hukuki sorumluluk konusu incelenmiştir.

2. MOTORLU ARAÇLARIN SATIŞI VE DEVRİ

Motorlu araçlar, mekanizması gereği hareket edebildiğinden taşınır mal olarak nitelendirilir. Taşınır malların satışı, Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 207. maddesi ve Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 763. Maddesi gereğince, herhangi bir şekil şartına tabi olmaksızın kurulan sözleşmeye göre mülkiyetin devri amacıyla zilyetliğin devredilmesi yeterlidir.

Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK) 20. maddesi, 1. fıkrası, (d) bendine göre, tescil edilmiş araçların her çeşit satış ve devirleri, araç sahibi adına düzenlenmiş tescil belgesi veya trafik tescil kayıtları esas alınarak noterler tarafından yapılır. Noterler tarafından yapılmayan her çeşit satış ve devirler geçer-

sizdir. Bu bağlamda doktrinde hakim olan görüşe ve Yargıtay uygulamalarına göre de, tescil edilmiş motorlu araçlar için mülkiyeti devir borcu doğuran sözleşmeler bakımından resmî şekil şartı öngörüldüğü ve bunun bir geçerlilik şartı olduğu kabul edilmektedir.¹

3. MOTORLU ARAÇLARIN TESCİLİ İLE TESCİL BELGESİNİN DÜZENLENMESİ

Araçların tescili, motorlu araçların fiziki ve teknik özellikleri, malik bilgisi, mülkiyet hakkını kısıtlayan rehin, haciz, ihtiyati tedbir gibi çeşitli kısıtlamaları gösteren, devlet eliyle re'sen elektronik ortamda tutulan resmi bir sicil kayıt sistemidir. Tescil belgesi ise, araçların tescil kaydının bir suretinden ibarettir. Araçların tescili, niteliği itibarıyla resmi olarak

1/ Kurt, E.: *Motorlu Araç Mülkiyetinin Devri, Tescili ve Harici Devirler*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER'e Armağan, Aralık 2013, s. 1863; bu yönde örnek olarak bkz. Yargıtay. 19. HD, T. 27.11."2018, E. 2018/2686, K. 2018/6122 (Karar metni için bkz. Kazancı, E.T.: 1.8.2019). Buna karşılık, KTK 20/d hükmünün bir geçerlilik şekli öngörmediği yönünde bkz. Aybay, A./ Hatemi, H.: *Eşya Hukuku*, 3. Bası, İstanbul 2012, s. 159-160, N. 55; Çeliktas, D.: *Motorlu Taşıt Aracının Noterde Satış ve Devri Geçerlik Şartı mıdır?*, Manisa Barosu Dergisi, 1986, Yıl: 6, Sayı: 21, s. 2 vd.

düzenlenmekte olduğundan resmi senet olarak değerlendirilmektedir.²

KTK'nin Noterliklere Devir başlıklı Ek-18. maddesinde "Emniyet Genel Müdürlüğünce yürütülen araç tescil hizmetlerine ilişkin iş ve işlemler, bu Kanunun 131'inci maddesi hükümleri saklı kalmak üzere, Türkiye Noterler Birliği koordinesinde noterliklere devredilebilir. Bu durumda;

a) Araç tescil işlemlerine ilişkin olarak noterliklere devredilen iş ve işlemler hakkında mevzuatta emniyet birimlerine yapılmış olan atıflar, noterliklere yapılmış sayılır.

b) Araç sicil ve tescil sistemi veri tabanı Türkiye Noterler Birliğince tutulur ve bu kuruluşça yönetimi ve güvenliği sağlanır. Veri tabanında yer alan bilgiler anlık olarak Emniyet Genel Müdürlüğü ile paylaşılır." hükmünü düzenlemiştir. Bu Kanundan sonra da, 31/01/2018 tarihinde "Araçların Satış, Devir ve Tescil Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönetmeliğin (Yönetmelik)" Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

2/ Kurt, E.; Kurt, E.: *Motorlu Araç Mülkiyetinin Devri, Tescili ve Harici Devirler*, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı, Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER'e Armağan, Aralık 2013, s. 1891.

Yönetmeliğin 9. maddesinin 3. fıkrasına göre, bu yönetmelik hükümlerine göre Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından tescil edilecek araçlar, askeri araçlar, iş makineleri ve raylı sistemle çalışanlar dışındaki bütün motorlu araçlar ile tescile tabi motorlu araçlara takılarak kullanılacak yapıda ve yüklü ağırlığı 750 kilogramın üstünde olan römork ve yarı römorkların (traktör römorkları takıldığı traktörden ayrı olarak tescil edilmez) tescilleri noterler tarafından yapılır, araç tescil belgesi ve plaka basım talep belgesi verilir.

Yönetmeliğin 10. maddesine göre de, araç sahiplerinin, kanuni temsilcilerinin, vekillerinin veya kamu kurum veya kuruluşları ile tüzel kişilerce yetkilendirilen kişilerin başvuru üzerine elektronik ortamda ilgisine göre noterler veya Emniyet Genel Müdürlüğü trafik tescil kuruluşları tarafından yapılır ve araç tescil belgesi basılarak imzalanır. Araç tescil belgesi, ilgililerine elden teslim edilir.

Yasal düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, 01/02/2018 tarihinden sonra araç tescil işlemlerinin ve tescil belgesinin düzenlenmesi işlemleri, genel olarak, ARTES'e tescil bilgileri kaydedilmek suretiyle Türkiye Noterler Birliği koordinesinde noterliklere devredilmiştir.

Noterde yapılması zorunlu olan araç satışı ve devri işlemi ile birlikte, noterler artık ARTES veri tabanını kullanarak aracın tüm tescil işlemlerini yapmaya ve tescil belgesini düzenleyerek yeni araç malikine teslim etmeye başlamıştır.

4. NOTERLERİN MOTORLU ARAÇLARIN FİZİKİ MUAYENESİNİ YAPMASININ GEREKLİLİĞİ

Noterlerin devri yapılan aracın tescil belgesini düzenleyerek yeni malike teslim etmesi ile tescil belgesi düzenlenen araçların noterler tarafından fiziki muayenesinin yapılmasını gerektirmektedir. Fiziki muayeneden kasıt, devri yapılan araç üzerindeki motor ve şasi numaralarının devirden sonra düzenlenen tescil belgesindeki motor ve şasi numaraları ile uyumlu olmasını sağlamak için araç üzerinde fiziki olarak inceleme yapılmasıdır.

Araç tescil kayıtları kamuya açık olmadığı için, araç satışı sırasında alıcı vatandaşın araç üzerindeki motor ve şasi numaraları ile satıştan sonra düzenlenerek tarafına verilecek olan tescil belgesini karşılaştırması, uyumlu olup olmadığını tescilden önce anla-

ması mümkün değildir. Burada alıcı vatandaşın aracı satıcıdan alırken en önemli güven-cesi araç tescil belgesini düzenleyen kamu görevi yürüten kamu kurumu olmasıdır.

Kamu kurumları yaptıkları işlemler ile vatandaşlara güven verdiklerinden ve aksi ispat edilinceye kadar doğru olarak kabul edildiklerinden işleri yaparken gerekli dikkat ve özeni vatandaşlardan daha fazla göstermeleri gerekmektedir. Bundan dolayı da kamu kurumları, bir işin yapılmamasından veya hatalı yahut eksik yapılmasından dolayı zarar görmüş olanlara karşı kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince sorumludurlar.

Motorlu araçlar taşınır olması sebebiyle hareket halinde oldukları gibi, motor ve şasi numaraları gibi tescil belgesinin düzenlenmesine esas alınan numaraların da her zaman değiştirilmesi mümkündür. Nitekim bu numaralar kamu kurumları tarafından belirlenmediğinden, tescil belgesi araç üzerindeki motor ve şasi numarasına göre düzenlenmektedir. Araç tescil belgesinin düzenlenmesinde ya da bilgilerinin güncellenmesinde tescile konu araç üzerinde her defasında fiziki inceleme yapılarak motor ve şasi numaralarının tespiti, motorlu araçların tasarruf güvenliğinin sağlanması açısından zaruri olduğu kadar, hukuki sorumluluğun da bir parçasıdır. Nitekim araç tescil kayıtlarının kapalı olması da bu nedenledir.

Danıştay 15. Dairesi'nin 12/12/2016 tarihli 2013/1869 esas, 2016/5967 karar sayılı ilamında,

“Motorlu araçların trafiğe tescilinden amaçlanan, bu araçlar üzerinde tasarruf güvenliğinin sağlanması ve çalıntı araçların bir başkası adına tescilinin önlenmesidir. İdarenin bu hizmeti yerine getirirken, kayıtların düzenli tutulması, taşıtların model, motor ve şasi numaraları ile tescili istenen aracın karşılaştırılması ve bunun yanında sunulan belgelerin doğruluğunun araştırılması gerekmektedir.

Davalı idarece; davacıya ait araca el konulmak suretiyle gerçekleştirilen eylem ve işlemlerin idarenin yürüttüğü hizmetin bir

gereği olarak tesis edildiği düşünülse de, bu durum davalı idarenin aracın tescili aşamasında kusurlu hareket ettiği gerçeğini ortadan kaldırmayacağından³ diyerek idarenin tescil belgesini düzenlerken fiziki muayene yapmamasını idarenin kusuru saymıştır.

Kanaatimce, noterliklerce, motorlu araçların tescil belgesini düzenleme hizmeti yerine getirilirken kayıtların düzenli tutulması, taşıtların model, motor ve şasi numaraları ile tescili istenen aracın karşılaştırması, bunun yanında sunulan belgelerin doğruluğunu araştırması ve tescile konu araç ile düzenlenen tescil belgesinin uyumlu olduğunu fiziki muayene ile tespit etmesi gerekir.

5. NOTERLERİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 1. maddesinde; noterliğin bir kamu hizmeti niteliğinde bulunduğu, hukukî güvenliği sağlamak ve anlaşmazlıkları önlemek için işlemleri belgelendiren bir kurum olduğu belirtilmiştir. Görevi belge ve işlemlere resmiyet kazandırmak olan noterlerin yaptıkları işlemler dolayısıyla meydana gelecek zararlardan ötürü sorumlu tutulması bir zorunluluk olarak kendini göstermektedir.⁴ Nitekim noterlerin hukuki sorumluluğu, Noterlik Kanunu'nun 162. maddesinin 1. fıkrasına göre, "Stajyer, katip ve katip adayları tarafından yapılmış olsa bile noterler, bir işin yapılmamasından veya hatalı

yahut eksik yapılmasından dolayı zarar görmüş olanlara karşı sorumludurlar." şeklinde düzenlenmiştir.

Sorumluluk, zarar verenin, zarar görene vermiş olduğu zararları gidermek zorunda olduğu bir borç kaynağıdır.⁵ Yaptıkları işin önemi gereği geniş anlamda kamu görevlisi⁶ olan ve kamu hizmeti yürüten noterlerin hukuki sorumluluğunda, herhangi bir ayırım yapılmaksızın haksız fiile dayalı kusursuz sorumluluk esasını benimsemiştir. Nitekim doktrinde hakim olan görüşe⁷ ve Yargıtay'ın⁸ istikrar kazanmış kararlarına göre de, noterlerin gerek kendi fiillerinden, gerek çalışanlarının fiillerinden ötürü Noterlik Kanunu madde 162'de düzenlenen sorumluluğu bir kusursuz sorumluluk olduğu ve haksız fiil sorumluluğunun kusur dışındaki unsurlarının burada da aranacağı kabul edilmektedir.

Noterin hukuki sorumluluğundan bahsedebilmek için, noterin veya çalışanının bir fiilinin bulunması, bu fiilden bir zararın doğması ve fiille zarar arasında uygun illiyet bağının

3/ Karar metni için bkz. <http://emsal.danistay.uyap.gov.tr/BilgiBankasilstemciWeb/>

4/ Yargıtay HGK T. 13.02.2020, E. 2017/1518, K. 2020/139 (Karar metni için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasilstemciWeb/>)

5/ EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Vedat Kitapçılık 2020, s.552; OĞUZMAN, M.Kemal/ ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2*, 16. Bası Vedat Kitapçılık 2021, s.1.

6/ KİCALIOĞLU, Mustafa, "Noterlerin Hukuki Sorumluluğu", *Terazi Hukuk Dergisi*, Yıl:2007, Sayı:11, s.131; ULUKAPI, Ömer / ATALI, Murat, *Noterlik Hukuku*, 3.Baskı, Mimoza Yayıncılık 2013, s.6-11; KURT, Leyla Müjde, "Noterlerin Hukuki Sorumluluğu", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2014, Cilt: XVIII, Sayı: 2, s.86.

7/ KURT, Leyla Müjde, *Noterlerin Hukuki Sorumluluğu*, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, Y. 2014, Sa. 2, s.89-91*; TANDOĞAN, Haluk, *Türk Mesuliyet Hukuku*, s. 132.

8/ Yargıtay HGK. T. 13.02.2020, E. 2017/1518, K. 2020/139 (Karar metni için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasilstemciWeb/>).

bulunması gerekir. Bu şartlardan birinin eksik olması halinde, noterin hukuki sorumluluğunun gerçekleşmeyeceği kabul edilmektedir. Noterin kamu hizmeti görmesi de dikkate alınarak, sorumluluğun belirlenmesinde normal bir insanın göstereceği özenli davranış değil, aynı işi üstlenen noterlik mesleğinde çalışan bir kişinin göstermesi gereken objektif davranış dikkate alınacaktır. Buradaki tazminat sorumluluğu, ilgili kişinin somut olaydaki bireysel davranışından ziyade, onun toplum ve ekonomi içindeki durumu ile kanunun ona yüklediği özen ve ihtimam görevine bağlanmaktadır. Noterlerin yaptığı işlemler bakımından söz konusu işlemin gereği gibi yani, özen yükümlülüğüne uygun şekilde yerine getirmiş olsaydı, zarar oluşmayacaktı denilebiliyorsa noter sorumlu olacaktır. Zira noter işlemi yaparken gözle görülebilecek bir sahteliğe rağmen işlemi devam ettirmişse ve bu işleminden bir zarar doğmuşsa noter doğal olarak sorumlu olacaktır. Noterin, ilgililerin hukukî menfaatlerini korumak için araştırma ve aydınlatma görevi vardır. Noterlik Kanunu'nun 72. maddesine göre noter, iş yaptıracak kimselerin kimlik, adres ve yeteneğini ve gerçek isteklerinin tamamını öğrenmekle yükümlüdür. Belgenin veya kimliğin ilk bakışta sahte olup olmadığı veya kimlikte şekli anlamda var olması gereken bir bilginin olmaması yahut olmaması gereken bir ibarenin bulunması noter veya çalışan tarafından dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Bu gibi hâllerde noterin veya çalışanının gerekli özeni göstermesi beklenir. Aksine davranış özen yükümlülüğünün ihlâlidir. Belgenin sahteliği hususundaki en önemli kıstas belgenin veya kimliğin aldatma yeteneğine (iğfal) sahip olup olmamasıdır. Zarar doğuran işlem veya

eylemde aldatma (iğfal) kabiliyetine sahip bir kimlik veya belgesinin kullanılması hâlinde noterin sorumluluğunun doğmayacağı kabul edilmesi gerekir.⁹

Çalıntı araç satışında da, araç satış sözleşmesi ve tescil belgesi düzenleyen noterin kusursuz sorumluluğu gereği hukuki sorumluluğu bulunmaktadır. Bu sorumluluk Noterlik Kanunu'ndan doğduğu gibi, KTK'nin Noterliklere Devir başlıklı Ek-18. Maddesi gereğince Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yürütülen araç tescil işlemleri Türkiye Noterler Birliği koordinesinde noterliklere devredildiğine göre, çalıntı araca gerçeğe aykırı olarak tescil belgesi düzenlenmesinden dolayı, Anayasa'nın 125. maddesi gereğince de kamu idaresi sıfatıyla da sorumluluğu kaçınılmazdır.

Anayasanın 125. maddesine göre, idarece hizmetin işleyiş ve yerine getirilmesi sırasında gerekli önlemlerin alınmaması, hizmetin iyi işlememesi, kusurlu işlemesi gibi nedenlerle kişilere verilen zararlar idare tarafından tazmin edilmek durumundadır.

Kamu hizmeti olan araç tescil belgesinin düzenlenmesi hizmeti, eksik veya kötü yürütülmekeyse veya bu faaliyet hizmet gerekleriyle bağdaştırılamayacak nitelikteyse, Türkiye Noterler Birliği koordinesinde noterlikler tarafından yürütülen tescil hizmetinin kusurlu yürütüldüğünün kabulü gerekir ve saptanan hukuki sakatlık sonuçları itibarıyla ağır ve önemlidir.

9/ Yargıtay 3.HD T. 16/03/2020, E. 2020/849, K. 2020/2393 (Karar metni için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>).

Danıştay'ın çalıntı araçlar hakkında verdiği istikrarlı kararlarında da, motorlu araçların trafiğe tescili ile bu araçlar üzerinde tasarruf güvenliğinin sağlanması ve çalıntı araçların bir başkası adına tescilinin önlenmesi amaçlandığı ve araç tescil hizmeti yerine getirirken, kayıtların düzenli tutulması, taşıtların model, motor ve şasi numaraları ile tescili istenen aracın karşılaştırılması ve bunun yanında sunulan belgelerin doğruluğunun araştırılması gerektiği kabul edilmiştir.

Yargıtay'ın ise, noterlerin araç satış sözleşmesi ile birlikte araç tescil belgesi düzenlenmesi ile ilgili henüz karara bağladığı dosya bildiğim kadarıyla yoktur. Ancak, Yargıtay da istikrar kazanmış kararlarında, "Nüfus cüzdanındaki seri ve T.C kimlik numarasının bulunmaması, numaranın on bir haneli olmaması, eksik veya fazla olması, doğum yerinin ilçe veya merkez ilçe olarak yazılmaması, soğuk damganın veya motorlu araç tescil belgesinde mühür bulunmaması, tescil belgesindeki bilgilerin kullanılan kimlik ile veya motor sicil numarası veya şasi numarasının birbirine uymaması gibi hâller "somut sorumluluk nedenleri" olup, noterlerin ve çalışanlarının yapmış oldukları işlemlerde, sorumluluk sebepleri, her somut olayın özelliğine göre ayrı ayrı değerlendirilmelidir" demektedir. Buna göre, çalıntı araçların satışında satış sözleşmesi düzenlenmesi nedeniyle tescil belgesindeki bilgilerin kullanılan motor sicil numarası ve şasi numarası ile birbiriyle uymamasından dolayı hukuken sorumlu olduğu, motor sicil numarasının ve şasi numarasının aldatma (iğfal) kabiliyetine haiz olması halinde illiyet bağının kesildiği ve noterin hukuken sorumluluğuna gidilemeyeceği kabul edilmektedir.¹⁰

Doktrinde baskın görüşe göre, noterlerin veya çalışanlarının yaptıkları fiil nedeniyle işlem yaptıran kişi ya da üçüncü kişilerin uğradığı zararlar nedeniyle kusursuz sorumlu olduğu bununla birlikte noterlerin kurtuluş kanıtı getirebileceği, diğer bir deyişle, illiyet bağının kesildiği durumlarda kusursuz sorumlu olan noterin zarardan sorumlu tutulmayacağı, noterlerin yaptığı işlemler bakımından söz konusu işlemin gereği gibi yani özen yükümlülüğüne uygun şekilde yerine getirmiş olsaydı zarar oluşmayacaktı denilebiliyorsa noterin sorumlu olacağı kabul edilmektedir. Doktrinde azınlık görüşe göre ise, noterlerin sorumluluktan kurtulabilmek için kurtuluş kanıtı getiremeyeceğini, başka bir ifadeyle, noterin, zararın doğmaması için gerekli özeni gösterdiğini veya gerekli özeni

göstermiş olsaydı bile yine de zararın meydana geleceğini ispat ederek sorumluluktan kurtulma imkânı olmadığını ileri sürmektedir.

Kanaatimce, çalıntı araca satış sözleşmesi ile birlikte tescil belgesinin düzenlenmesiyle şüphesiz noterlerin ve gözetim ve denetim yükümlülüğü bulunan Türkiye Noterler Birliği'nin araç motor sicil numarası ve şasi numarasına uygun olmayan tescil belgesi düzenlemesi nedeniyle Noterlik Kanunu 162. Maddesi ve Anayasa 125. Maddesi gereğince hizmetin işleyiş ve yerine getirilmesi sırasında gerekli önlemlerin alınmaması, hizmetin iyi işlememesi, kusurlu işlemesi, işin eksik yahut hatalı yapılması nedenleriyle kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır. Bundan doğan zararların da, kusurlu olma şartı hariç, haksız fiillerden doğan borç ilişkilerini düzenleyen TBK'nin 49 ve devamı maddelerince zararın ortaya çıktığı araca el konulma tarihi itibarıyla zararın belirlenmesi ve işlemi yapan noterin ve denetim ve gözetim görevini yerine getirmeyen Türkiye Noterler Birliği'nin zararı karşılaması gerekir. Çalıntı aracın motor ve şasi numarasının aldatma (iğfal) kabiliyeti olacak şekilde değiştirilmesi nedeniyle gerekli tüm özeni gösterse dahi değiştirildiğini anlaması mümkün olmadığından bahisle illiyet bağının kesilmesi halinde ise araç tescil belgesi düzenleyen noterin hukuki sorumluluğuna gidilemeyecektir. Illiyet bağının kesildiğinin ispatı ise kusursuz sorumluluğu bulunan notere aittir.

6. SONUÇ OLARAK

Uygulamada noterler araç tescil belgesi düzenlenmesi sırasında araç üzerinde fizik muayene yapmamaktadır. Hâlbuki araç üzerindeki motor sicil numarası ve şasi numarasının tescil bilgileri ile uyumlu olması ancak araç üzerinde fiziki muayene yapmak suretiyle sağlanabilir. Aracı devralan vatandaşın kapalı sicil kaydına tabi araç tescil bilgileri ile araç üzerindeki bilgilerin uyumluluğunu sağlaması mümkün değildir.

Noterler, uygulamada araç üzerinde fizik muayene yapmasa bile, Anayasa 125. ve Noterlik Kanunu 162. maddesi gereğince, Türkiye Noterler Birliği ve noterler bir işin yapılmamasından veya hatalı yahut eksik yapılmasından dolayı araca tescil belgesi düzenlenmesinden zarar görmüş olanlara karşı kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince sorumludurlar.

¹⁰/ Yargıtay 3.HD T. 16/03/2020, E. 2020/849, K. 2020/2393; Yargıtay 3.HD T. 17/02/2020, E. 2019/4162, K. 2020/1361 (Karar metni için bkz. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>).

DİNLE Kİ GENÇLER KONUŞSUN KONUŞ Kİ GENÇLER DİNLESİN

DR. NURŞEN ŞİRİN

Pedagog

Çocukluk masumluk demek değildir. Masumiyeti hızla kaybetme durumudur.

Johnna Adams

"...Kızım beni üzen davranışlar gösteriyor ve ben ona annemin bana davrandığı gibi davranmak istemiyorum..."

"... Şu aralar beni endişelendiren en önemli şey oğlumun yeni davranışları... Hiçbir kural tanımıyor. Tam bir asi oldu..."

"... Oğlumun tek derdi, yeni arkadaşlarına havalı görünmek ve bilgisayar oynamak. Ödevleri hiç umurunda değilmiş gibi davranıyor..."

Gençler neden isyankârlar?

Gençler, sosyal yaşamda ve aile içinde yeni kimlikleri ile kendilerine yer edinmeye çalışırlar. Bedensel gelişimindeki orantısızlıklar, ruhsal durumlarındaki dengesizlikler ile

birleşir. Sevimli, minik burunlu bir yüz; kocaman burunlu, sivilceli bir yüze evrilirken sesinin sevimli agucuklarıysa yerini, bazı zamanlarda insanın içini gıcıklayan hafif horozumsu bir sese bırakır.

Gençlik dönemi, çocukların beden ve ruh olarak hızla değiştikleri bir geçiş evresini oluşturur. Bu hızlı değişiklikler yeni benle eski ben arasında çatışmaların yaşanmasına neden olur. Bu çatışmaların arasında kalan genç aynı zamanda, anne ve babasının istediği ben ile kendi istediği ben arasında sıkışıp kalır ve tutarsız davranışlar gösterebilir.

Oysa gençler bütün bu karmaşayı "Ben kimim?" sorusuna orijinal bir yanıt bulmak için çıkarmaktadır.

Gençler her dönemde böyle miydi? Bu durumu değiştirmenin bir yolu yok mu?

Aristoteles M.Ö. 350 yılında “Bu günlerde gençler kontrolden çıkmış durumda. Kaba bir şekilde yemek yiyorlar. Yetişkinlere karşı saygısızlar, ebeveynlerine karşı çıkıyorlar ve öğretmenlerini sinirlendiriyorlar.” demiştir. Yüzyıllar ötesinden bize ulaşan bu yazılar bize ilk sorunun cevabını veriyor; evet, gençler her dönemde böyleydi.

Diğer soruya gelecek olursak; tecrübe-lerim (3 ergenin büyümesine eşlik eden bir anne olarak) bana gösteriyor ki buna verilebilecek cevap maalesef ki kocaman bir “Hayır!” Hayır, gençlerin bu çatışmalı tutumlarını değiştirmenin bir yolu yoktur.

Sizin bu cevaba itiraz hakkınız elbette ki olabilir. Bu cevaba şöyle bir yanıt verebilirsiniz: “Hiç de öyle değil. Bizim gençliğimizde öyle “Ben gencim, ergenim.” diye ortalarda dolanacaktın, valla yerdin anne terliği veya

süpürgesini, oturuverirdin yerine. Bir hata yapınca utandırılır, “El ne der?” diye korkutulurdun. “Cin çarpar, cehennem yakar, Allah seni sevmez.” diye alırdın cevabını veya korku ya da utançtan donakalırdın.

Bir de sizin uyumlu ve sorunsuz bir genç olup olmadığının doğruluğunu anne ve babanızla test etmek lazım. Bunun-uyumlu genç fantazisi-sizin yanılısamanız olma ihtimali çok yüksek olabilir.

Bunun yanında anne babalarınızdan: “Evet, gerçekten çok uyumluydu, hiç bizi üzmedi.” cevabını alırsam sizin için daha da çok endişelenebilirim. Çünkü üzülerek belirtmeliyim ki ipotekli veya gölgelenmiş bir kimliğiniz olabilir.

Tüm bu karmaşa ve yaygara gençler tarafından niçin çıkarılıyor?

Gençler, kimlik kazanımı (kim olduğuna ve kim olacağına karar vermek) uğruna bir mücadele sergiliyorlar. Kim olduklarına

ve kim olmak istediklerine karar verebilmek gençler için çok önemli çünkü seçtiği kimliğe uygun toplumsal roller belirleyecekler. Genç, ancak bir kimliği olursa birey olabilecek, özerk olabilecek, sağlıklı riskler alabilecek ve kendini gerçekleştirmek için gelişimsel bir yolculuğa devam edebilecektir. Bu şekilde kendine, ailesine ve dünyaya katkı sunabilmektedir.

Bu kimlik arayışı hiç olmazsa veya başarısızlıkla sonuçlanırsa neler olabilir?

Gençler James Marcia'nın belirttiği başarısız kimlik türlerine düşebilir.

Bu başarısız kimlik türleri;

1. İpotekli Kimlik: Hayatı ipoteklidir. Başkası onun adına karar verir. Özerk olmaktan ve inisiyatif kullanmaktan korkar. Bu nedenle isteyerek anne ve babasının istediği kimliğe uyum sağlar.

2. Psikosoyal Maratoryum Kimlik: Kimlik kazanımını ertelemiştir. Hangi kimlikten olduğuna henüz karar verememiştir.

3. Dağınık Kimlik: Herhangi bir kararı olamamakla birlikte, birey vurdumduymazlık ve boşvermişlik içindedir.

4. Gölgeleşmiş Kimlik: İsteddiği bir kimlik olmakla birlikte psikolojik bir baskı göyerek ailesi içinde ve yaşadığı toplumun gölgesi altında kimliğini ailesiyle eşleştirir.

Bizim bu yazıda üzerinde duracağımız en önemli kimlik türü ise "başarılı kimlik ve ters kimlik".

Gençlerin bu kimlik arayış sürecinde en kötü ne olabilir?

Biz uzmanları bu süreçte en çok korkutan; ebeveynler ve gençler arasındaki çatışmanın ayyuka çıkması ve ilişkilerinin kopmasıdır. İlişkilerindeki çatışmalar sonucunda yaşanan savrulmalar, gençlerin ters kimliğe düşmesine neden olabilmektedir.

Ters kimlik nedir?

Size inat, çocuğunuzun savunduğunuz her şeye karşı çıkıp aşırı kutuplarda gezinmesidir. Sizinle yaşadığı çatışmaların yoğunluğu ile ak dediğinize kara, kara dediğinize ak der. Ama keşke sadece bunu kelimelerle söylese... Sigara içmesinden korkarsınız sigaraya başlar; size inat, tehlikeli arkadaş gruplarına girer. Kısaca; ne diyor, ne istiyor, ne bekliyorsanız çocuğunuz tarafından yapılan tam tersi bir davranışla karşı karşıya kalırsınız.

Peki ters kimliğe düşmeden başarılı kimlik nasıl oluşur?

Yukarıda da bahsettiğim gibi gençlik döneminde karmaşa olması, çocuğun ebeveynlerinden ayrışması ve kendi benliğini inşa etmesi için gereken bir unsur. Önce anne- babayı ve kültürel doktrinleri beğenmeyip hepsinden ayrışmak; sonrasında beğendikleri özellikleri ile yeniden kavuşmak... Bir kimlik ve benlik inşa etmek, var olmak için bir bunalım yaşamak... Önce yok olmak sonra da var olmak. Görüyorsunuz ki otantik (kendine has) bir kimlik inşa edebilmek için gençlerin önce özgürleşmesi gerekiyor. O zaman bu kaotik süreçte ne yapabilirsiniz? Size tavsiye edebileceğim en önemli şey; "Aramız eskisi gibi olsun." diye çaba göstermek ve her seferinde hayal kırıklığına uğramak yerine, evladınız bu süreci yaşarken ona profesyonel bir yaklaşımla nasıl eşlik etmeniz gerektiğini iyi bilmeniz.

Onun için endişeleniyorum. Eskisi gibi söylediklerimi önemsesin ve yapsın istiyorum. Bunun bir yolu yok mu?

Sevgili ebeveynler,

27 yılını çocuk, ergen, yetişkin ve aile ile çalışarak geçirmiş ve üç çocuk yetiştirmiş bir uzman olarak gençlerin sizlerle iletişim şekillerindeki normal olan yönleri netleştirmek isterim.

Gençlerin kendi kimliklerini var ederken bu süreçte sizi dinlememeleri ve bazen küçümseyen tavırları normal... Onlar bu tavırlarıyla "Ben annem değilim, ben babam değilim, ben benim." diyor. Bunun yolu da sizin söylediklerinizi önemsememekten ve yapmamaktan geçiyor.

Bizler ebeveyn olarak neler yapmalıyız? Gençlerle nasıl iletişim kurmalıyız?

Buraya kadarki bütün anlattıklarım genç olarak çocuğunuzun ve ebeveyn olarak sizin konumunuzu belirlemeniz ile ilgiliydi. Özetle sizin konumunuzun gerektirdikleri ne imiş? İyice anlaşılması adına tekrar etmekte fayda görüyorum:

1. Gençleri kontrol edip kaçırmamak,
2. Aşırı serbest bırakarak sonrasında onları toparlamakla uğraşmamak.

Bu gelişme evresinde ona eşlik edecek yetkinliğe ve donanımına sahip olmak ve çocuğumuzla "biz iletişimini" kurabilmektir. Bu da "Senin istediğin.", "Benim istediğim.", "Durumun gerektirdiği." ve "Herkesin yararına olanı." kapsayan iletişim şeklidir. Biz buna "ben- sen iletişimi" diyoruz. Martin Buber'in "diyalog" prensibi diye adlandırdığı; gencin bir birey olarak kabul edilmesi ile gence eşitlikçi bir tutumun sergilenmesi esasına dayanan bir denge prensibi bu.

Şimdi sizin önerilerinizi almak için bir uygulama yapalım:

Çocuğunuz size geldi ve "Öğretmenler niçin hafta sonu bir dünya ödev verirler anlamıyorum!" dedi. Cevabınız ne olurdu?

A) Kehanet: Böyle giderse dersten kalacaksın.

B) Karşılaştırma: Neden kardeşin gibi vaktinde ödevini yapmıyorsun.

C) Uyarma: Dikkat et dersinden kalacaksın.

D) Komutlar: Hemen derse başlamanı istiyorum. Hadi çabuk!

Çocuğunuz "Şu Ali'nin suratına bir yumruk atmak istiyorum." dedi.

Cevabınız ne olurdu?

A) İğneleme: Aferin vurursan çok güzel bir şey yapmış olursun.

B) Acındırma: Ne yapmaya çalışıyorsun beni öldürmeye mi?

C) Nutuk Çekme: Birinin sana yumrukla vurduğunu düşün ne olurdu.

D) İsim Takma: Şu haline bak sen bir zorbasın.

"Ayşeler taşıyor o benim en iyi arkadaşım." dedi.

Cevabınız ne olurdu?

A) Tehdit: Şu konuyu bir daha açarsan cezalısin!

B) Nutuk Çekme: Daha çok böyle hayatından giden arkadaşın olacak, alış bunlara.

C) Sorumlu Tutma: Tek arkadaşın o olmasaydı. Başka yakın arkadaşların daha olsaydı. Şimdi bu kadar üzülmezdin.

Yukarıdaki seçeneklerden hangilerini daha sık kullanırsınız?

Benimkini size anlatmak isterim. Şimdi başlıyoruz. Çocuğumla ben, bir sorun yaşadığımızda öncelikle;

İç sesim: "Bir karar ver Nurşen, tepkisel bir iletişim mi yoksa etkili bir iletişim mi istiyorsun?" diye bana sorar ve devam eder:

"İstediğin şeyde netleş önce; sen kızmak, bağırıp çağırmak, onu başından savmak, ona sus payı vermek, ona sormak yerine onun zihnini okuyup ona öğüt vermek istiyorsan boşuna ne beni yor ne de çocuğunu. Böyle yaparsan sana kalacak olan; geçici bir haklılık, güçlülük ve sonrasında da telafi etmen gereken bir suçluluk."

Bazen had bildirme arzumu dizginleyemiyorum. Annemden babamdan ne gördü isem aynısını yapıyorum. Önce haklılık sonra suçluluk duyuyorum.

Peki etkili iletişimi seçersem ne olur? (Öncelikle kendimi kocaman alkışlarım.)

Şimdi ne yapacağım:

1. Dinle ve Anla: İç sesim: "Nurşen, lütfen ne olduğunu tam olarak anla. Hemen aşağılama, suçlama, kontrol etmeye çalışma, terapistlik taslama, onu kıskırtacak hareketlerde bulunma." diyor ve beni cesaretlendiriyor.

2. Hisset ve Duyumsa: İç sesim: "Şimdi bir düşün bakalım, bu durumu sen yaşasaydın ne hissederdin? (Üzülürdüm, öfkelenirdim.)"

3. Hak Ver ve Onayla: İç sesim: "İşte Nurşen, bu aşamaya kadar gelmişken sakın tepkisel iletişime kayma, öfkelenin kaygılandın, bunaldın seni anlıyorum. Sık dişini biraz, sona yaklaşıyorsun. Şimdi çocuğunun zayıf benliğini beslemeli ve onun safında olduğunu belirtecek bir cümle kurmalısın. Seni karşı tarafta görmemeli. Senin onun yanında olduğunu bilmeli. Yoksa ya seninle konuşmayı kesip çekip gidecek ya da problemindeki öfkesini senden çıkaracak. Kendini koru Nurşen."

4. Sorularla Yapılandır: İç sesim: "Ohh! Nihayet tepkisel iletişimden kurtuldun. Şimdi çözümlerini kendisinin bulması için ona çeşitli sorular sor. Bulduğu çözümü uygulaması ve sonucu görmesi için hayatın rehberliğine güven. Çözüm işe yaramasa dahi, o kendi kendine yeni çözümler bulacak güce erişti. Artık korkmana gerek yok."

"Ohhh! Nihayet sen ona eşlik etmeyi başardın. O yoğun duygu altında ezilen çocuğuna, o duygu altında ezilmeden, sorunla nasıl başa çıkacağını gösterdin. Şimdi bir fincan kahve ile birlikte bir D.O.S.E (mutluluk hormonları; dopamin, endorfin, serotonin ve oksitosin) alabilirsin. Ebeveynlikten tatmin olma hissini doyasıya yaşayabilirsin."

Yukarıdaki adımları, önceden kullandığımız örnek üzerinden uygulamalı olarak gösterelim.

Çocuğunuz okuldan geldi. Siz mutfakta kahve içiyorsunuz. Çantasını öfkeyle yere fırlattı. Ayakkabısını yerine koymadan bırakarak yanınıza geldi.

Çocuğunuz: "Şu Ali'nin suratına bir yumruk atmak istiyorum."

Siz (Dinle ve Anla): "Ali ile neler yaşadığını bana anlatır mısın?"

Çocuğunuz: "Ali ile basket oynuyorduk. Saçma sapan hatalar yaptı. Onun yüzünden karşı takıma yenildik. Bir tane yumruk atacağım, akli başına gelecek."

Siz (Dinle ve Anla): "Hım Ali ile basket oynadın ve o saçma sapan hatalar yaptı. Onun yüzünden de yenildiniz."

Çocuğunuz: “Evet ya! O top öyle tutulur mu? Rakibe yaptığı faul olmasaydı, şimdi ne güzel galip olan biz olacaktık. Hem de o şımarık Mert bize hava atamayacaktı.”

Siz (Hisset ve Duyumsa): “Ali’nin hatası ve Mert’in de hava atması seni kızdırmış olmalı.” Çocuğunuz: “Hayır. İkisine de kızmadım gıcık oldum.”

Siz (Hak ver ve Onayla): “Ben de olsam maçı alamadığımız için üzülürdüm. Biraz da arkadaşşıma kızardım.”

Çocuğunuz: “Hım öyle mi? Aslında o kadar da önemli değil. Bir maç altı üstü.”

Siz (Sorularla Sor ve Yapılandır): “Geçen haftaki maçta skor ne olmuştu?”

Çocuğunuz: “Biz yenmiştik. Mertler yenildiklerine nasıl da öfkelenmişlerdi! Belki de bir dahaki hafta yeniden yenebiliriz.”

Siz: “Bakalım ben de merak ediyorum.”

Çocuğunuz: “Ahmet de aslında geçen maçta çok basket atmıştı. Mert’e de ben hava atmıştım sanki.” Siz: “Hım.” (sessizlik)

Çocuğuz: “Neyse, baba sen bugün neler yaptın? Günün nasıl geçti?”

Bu kurgusal örnekteki adımları çocuklarınızla iletişiminizde kullanmanızın, aranızdaki bağı kuvvetlendireceğine, çatışmalarınızı aza indireceğine inanıyorum. Yazımı Johnna Adams’ın tiyatro eseri Gidion’un Dügümü’nden bir kesitle bitirmek isterim:

“Anne ve babalık, çocuklar bir şeylere sahip olduğunda değil ihtiyaç duyduklarında yanlarında olmak demektir.”

Hürmetlerimle,

GÜNDEMDEKİ “TWITCH PLATFORMU BİT DOLANDIRCILIĞI” ÜZERİNDEN HAREKETLE TCK’DA DÜZENLENEN BİLİŞİM VE SAİR SUÇ HÜKÜMLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

HASAN SERHAT YİĞİT

Avukat

I. GİRİŞ

Genel anlamda ceza muhakemesinin amacı suç işlediği şüphesi olan faillerin tespiti aşamasındaki usulleri belirlemek, yapılan tespit neticesinde şahsın yargılanma usul ve esaslarını tarif etmek ve bu vesileyle yapılan yargılamada da suçu işlediği sabit olan şahsın cezalandırılma usulünü doğru ve yerinde tespitin ne şekilde yapılacağını belirtmektir.

Metne konu maddi vakia değerlendirmesi, yargı mensubu okurlarımızın naçizane istifa edeceği usul ve esaslar hakkında fikir beyan etmek için hazırlanmış olup, hiçbir platformu, gerçek veya tüzel kişiyi zan altında bırakacak nitelikte olmayıp, yalnızca konunun daha iyi ifade edilebilmesi amacıyla güncel olarak gündemde duran, açık kaynak bilgilerinden derlenmiş maddi vakianın kıyas edilmek suretiyle, TCK’nın 245. maddesinde ve diğer düzenlemelerde yer alan bilişim suçlarının karşımıza çıkabileceği modelizasyonları ifade etmek için yapılmıştır.

A. “Twitch” Platformu Nedir?

Basit anlamda “Twitch” online bir televizyon programıdır. Canlı sohbet seçeneği

olan “Twitch”, izleyiciler ve yayıncının anlık olarak iletişimde olduğu, yayıncılar tarafından oyun oynamak ya da belli yeteneklerini izleyicilere sunmak suretiyle canlı yayın açılarak, yayıncılar ve platform sağlayıcısı arasında kurulan finansal partnerlik (yayından elde edilen gelirlerin pay edilmesi) ilişkisiyle gelir elde edilen bir yer sağlayıcısıdır.

B. Ceza Yargılamasına Ne Şekilde Konu Edilebilir?

5651 sayılı “İnternet ortamında yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçlarla mücadele edilmesi hakkında kanun” hükümlerinin ne şekilde tatbik edileceğini düzenleyen yönetmelikte, Yer sağlayıcı: “İnternet ortamında hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan veya işleten gerçek veya tüzel kişiler” şeklinde tarif edilmiştir.

Twitch platformu da yer sağlayıcısı niteliğinde olması hasebiyle TCK 245. md. ve/veya genel, özel ceza kanunlarında düzenlenmiş sair birçok suçlara kasten, ihmalen ya da bilmeksizin kendi platformları üzerinden işlenmesine sebebiyet vermektedir. Tekno-

lojinin ilerlemesi, bu ve benzeri platformların kullanımının artması, kullanım yaşının 9-10'a kadar düşmüş olması gözetildiğinde gelinen aşama itibariyle ceza yargılamasına konu olacağı muhakkaktır.

C. Muadil Platformlar Nelerdir?

Muadil platformlar yine uygulama alanları itibariyle benzer nitelikte olup, -tatbik edilecek kanun maddeleri ve maddi vakia değerlendirmeleri yönünden önem arz ettiğinden- değerlendirmelerimize eklemiş bulunmaktayız. Facebook, Twitter, Instagram, TikTok, Youtube vb. yayıncı/kullanıcı ile izleyici/başka bir kullanıcı arasında iletişim imkânı veren, aralarında maddi anlamda alışverişe türlü vesilelerle yer sağlayan platformlar yine "Twitch" niteliğinde yer sağlayıcısı pozisyonundadır. Bu sebeple TCK 245. md. vb. birçok bilişim suçlarına kasten/ihmalen ya da bilmeksizin hizmet etmektedirler.

D. Gündemdeki "Twitch Bit Dolandırıcılığı" Nedir?

Twitch dolandırıcılığı genel olarak, herhangi bir ülke vatandaşlarına ait kredi kart

bilgilerinin, bilgisayar korsanları tarafından çeşitli vesilelerle elde edilmesi (Gündemdeki olayda kredi kartı bilgilerinin deep web/dark web olarak tabir edilen normal bilgisayar kullanıcılarının ulaşamadığı aracı bir tarayıcıyla ulaşılan sitelerden açık kaynak forum siteleri üzerinden erişildiği iddia edilmektedir) ve elde edilen bu bilgiler üzerinden çalıntı kredi kartları ile yapılacak alışverişin takibini zorlaştırmak amacıyla, aracı kuruluşlar (Gündemdeki olayda Twitch platformu kullanıldığı iddia olunsa da Youtube, TikTok vb. muadil platformlarda da aynı nitelikte kullanıma elverişli olması sebebiyle ilerleyen aşamalarda suç işlendiği iddia olunabilmektedir.) kullanmak suretiyle ilgili yayıncıya online bağış atarak, (donate sistemleri aracılığıyla) yayıncının elde ettiği bu gelirin belli bir oranını bilgisayar korsanlarının, yayıncıdan kripto varlık cüzdanına alması şeklinde gerçekleştirilmektedir.

E. "Bit Scam" Nedir?

"Bit Scam" ise dolandırıcılığın tarif edilen şekilde gerçekleştirilmesi işlemine, online literatürde verilen isimlendirmedir. Literatürde "Scam" dolandırıcılık anlamında kullanılmaktadır. Tam tercümesi mümkün ol-

mamakla beraber yaklaşık anlam olarak “Bit Dolandırıcılığı” şeklinde tercümesi mümkündür.

II. TCK KAPSAMINDA HANGİ SUÇLARIN OLUŞACAĞININ DEĞERLENDİRMESİ

Her kanun maddesinin, müstakil olarak kendi özelinde detaylı şekilde değerlendirilmeyi gerektirmesine rağmen, yazının niteliği itibarıyla konu başlıklarına değinerek özet olarak konu izah edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle kanun maddeleri değerlendirmeleri bu yönüyle özet mahiyettedir.

Twitch vb. platformlar “yer sağlayıcısı” olmaları nedeniyle TCK ve/veya özel ceza kanunlarında tanımlanmış birçok suça kasten/ihmalen yahut bilmeyerek zemin oluşturulmaktadır. Örnekleme anlamında gündemdeki maddi vakıyı değerlendirmek gerekirse;

A. TCK 245. Madde Özelinde Özet İnceleme

Bir kısım bilgisayar korsanları, yasadışı yollarla elde ettiği(korsanın elde ettiği veriyi elde ediş biçimine göre başkaca suçların oluşması da değerlendirilecektir)başkalarına ait kredi/banka kart bilgilerini kullanmak suretiyle mağdurun rızası dışında tasarrufta bulunduklarından, eylemin TCK 245. md. kapsamında kaldığını değerlendirmek daha uygun düşecektir. Çünkü TCK 245. md. aynen;

“...(1) Başkasına ait bir banka veya kredi kartını, her ne suretle olursa olsun ele geçiren veya elinde bulunduran kimse, kart sahibinin veya kartın kendisine verilmesi gereken kişinin rızası olmaksızın bunu kullanarak veya kullandırarak kendisine veya başkasına yarar sağlarsa, üç yıldan altı yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır...” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu nedenle eylemin değerlendirmesinde, açık kaynak bilgilerinden hareketle maddi vakia kabulü yapıldığında, dosyadaki diğer delil ve ifadeler incelenmeksizin ilk aşamada yapılabilecek yorum, suçun işlenmesi amacıyla kredi/banka kartı bilgilerini temin eden hacker (bilgisayar korsanı)’ın kredi/banka kartı bilgilerini temin ederken ceza kanunla-

rında tanımlı başkaca suçları işlemeksizin bu bilgilere ulaştığı kabulünde, kart bilgilerini temin ettikten sonra bu bilgileri kullanmak suretiyle mağdurun rızası alınmaksızın yaptığı her harcama ve harcama nev'indeki tasarrufları bu kapsamda değerlendirilecektir.

Pek tabii ki hackerin bu kredi/banka kartı bilgilerini kullanmak suretiyle bizatihi tasarrufları bulunması, hackerin tespitine imkân sağlayacağından ya da tespitini nispeten kolay kılacağından hackerlar bu bilgiler üzerinden doğrudan tasarrufları bulunmak yerine, maddi vakiadaki gibi aracı kuruluşlar kullanılarak atılı suçu işlemeyi tercih edeceklerdir.

Bu kapsamda hackerin kullanacağı aracı kuruluşun cezai ve hukuki sorumluluğunun değerlendirilmesi, müstakil olarak yalnızca bu konunun incelenmesini gerektirir nitelikte bir husus olduğundan şimdilik yüzeysel geçmek gerekirse; yer sağlayıcılarının işlendiği iddia olunan suça yönelik siber güvenlik (yazılımsal olarak sunucularının güvenliğini sağlamak) ve algoritmalar olarak olağanın dışındaki finansal hareketlerin tespitini sağlamaya yönelik önlem almak dışında herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

Örneğin, ortalama 20-30 bandında canlı, anlık izleyicisi olan bir yayıncının hayatın olağan akışı içerisinde elde ettiği ve etmesi gereken ortalama bağıştan çok daha fazlasını alması durumunda ve bu bağışın genellikle anonim şekilde alınması durumunda ilgili platform sağlayıcılarının yazılımları bir uyarı vererek bunun normal bir bağış olmadığını fark edip ilgili platform sağlayıcı yetkililerine otomatik bildirimde bulunması gerekmektedir. Bu bildirim yapılmadığı veya bu bildirim yapılacak önlemin platform sağlayıcısı tarafından alınmadığı takdirde bu husustan haberdar olduğu, haberdar olmasa bile zimnen (susarak) buna göz yumduğu sonucu ortaya çıkacaktır.

Bu kapsamda değerlendirildiğinde platform sağlayıcılarının sahiplerinin ve yetkililerinin ceza hukuku anlamında, hackerlar tarafından işlendiği iddia olunan suçu basit bir yazılımla tespit etme imkânı varken bu yazılıma sahip olmamaları durumunda suça iştirak edip etmediklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Kasti şekilde bu vb. suçların işlenmesine olanak sağlamaları veya bilgisi dâhilinde bu işlemin yapılması durumunda atılı suçun iştirak edeni pozisyonunda kalamaklardır.

Yine aynı şekilde hackerların bu bilgileri elde ettikten hemen sonra paraya dönememek için iletişim kurduğu yayıncıların

bu işlemde bilgisi olması, bu işleme aracılık etmesi durumunda da yayıncılar da aynı şekilde suça iştirak eden pozisyonunda kalamaklardır.

Dolayısıyla maddi vakianın kabulüne göre suçun işleniş ve şüpheli değerlendirmeleri “adi nitelikteki” suçlara göre daha titiz ve kapsamlı soruşturmayı gerektirir niteliktedir.

B. TCK 245/A. Madde Özelinde Özet İnceleme

Bilgisayar korsanlarının kredi/banka kartı verilerini elde etmek amacıyla bir yazılım, ya da bilgisayar programı kullanılması durumunda ise maddi vakiayı ayrıca TCK 245/a. md. kapsamında değerlendirmek daha uygun düşecektir. Çünkü TCK 245/a. md. aynen;

“...Bir cihazın, bilgisayar programının, şifrenin veya sair güvenlik kodunun; münhasıran bu bölümde yer alan suçlar ile bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle işlenebilen diğer suçların işlenmesi için yapılması veya oluşturulması durumunda, bunları imal eden, ithal eden, sevk eden, nakleden, depolayan, kabul eden, satan, satışa arz eden, satın alan, başkalarına veren veya bulunduran kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır...” şeklinde düzenlenmiştir.

Bilgisayar korsanlarının, bu banka/kredi kartı bilgilerini, bir bilişim sistemini “hack” etmek ya da gayri resmi ya da cihaz kullanılması suretiyle ele geçirmeleri durumunda ayrıca bu madde hükümlerinden de soruşturulması gerekecektir. Yayıncı ve yer sağlayıcısı pozisyonundaki platformların yetkilileri de iştirak sayılabilecek eylemleri var ise aynı suç kapsamında soruşturmaya dahil edileceklerdir.

C. TCK 243. Madde Özelinde Özet İnceleme

Bilgisayar korsanlarının kredi/banka kart bilgilerini temin ederken, bu bilgileri meşru şekilde elinde bulunduran (sigorta şirketleri, bankalar vb. finans veya başkaca kuruluşlar) kurum ve kuruluşların bilişim sistemlerine “sızma” yolunu kullanmaları durumunda ayrıca TCK 243. md. özelinde değerlendirmek daha uygun düşecektir. Çünkü TCK 243. md. aynen;

“...(1) Bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak giren veya orada kalmaya devam eden kimseye

bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir...” şeklinde düzenlenmiştir.

Her ne kadar gündemdeki olayda bu verilerin temini bu şekilde gerçekleşmemiş olsa da, yaklaşık 3 yıl önce gerçekleşen “17 milyon insanın kart bilgileri çalındı” şeklindeki gazete manşetlerinden haberdar olduğumuz şekilde bir kurum veya kuruluşun bilişim sistemlerine “sızılarak” da bu suçun işlenmesi için gerekli bilgi ve belge temini sağlanabildiğinden yapılacak soruşturmada bu hususu da dikkate almak daha isabetli olacaktır.

D. TCK 282. Madde Özelinde Özet İnceleme

Gündemdeki maddi vakıada gerçekleştiği iddia olunduğu gibi bilgisayar korsanları tarafından, ceza kanunlarında tanımlı bir suçun işlenmesi suretiyle (öncül suç) elde edilen gayrimeşru menfaatin meşrulaştırılabilmesi ve/veya finans sistemine sokulabilmesine yönelik eylem ve faaliyetlerinin TCK 282. md. özelinde değerlendirmek daha uygun düşecektir. Çünkü TCK 282. md. aynen; “...Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayrimeşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır...” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu nedenle suç teşkil eden eylem ve/veya fiillerden elde edilen mal varlığı değerine ilişkin olarak TCK 282. maddesindeki seçimlik hareketlerden birini yapan fail hakkında TCK 282. maddesinde tanımlanan suç yönünden ayrıca soruşturma yürütülecektir.

III. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bilişim suçları, bilişim suçlarının yargılama usul ve esasları bizatihi kitap olabilecek nitelikte bir konu olmakla birlikte, yazımızda genel hatlarıyla gündemde duran “Twitch bit dolandırıcılığı” yönüyle özet mahiyette incelemeler yapılmıştır.

Konunun anlatımı esnasında subjektif nitelikte değerlendirme yapmaktan kaçınıldığından değerlendirme ve sonuç kısmında mevcut mevzuat ve içtihatlar ışığında nesnel yorum yapmak daha sağlıklı olacaktır. Bilişim suçlarına yönelik hali hazırdaki TCK ve sair ceza kanunlarındaki kanun maddeleri, aslında değişen ve gelişen teknoloji, sosyal

yaşantı ve kültürel alışkanlıklara göre sürekli şekilde yenileme, güncelleme, tavgiz gerekmektedir.

Kanun koyucunun bilişim suçlarına yönelik hem TCK kapsamında belirli değişiklikler yaparak hem de sair mevzuatsal düzenlemeler yaparak gelişen ve değişen teknoloji doğrultusunda yaptığı çalışmalar her ne kadar isabetli ve yerinde olsa da geline aşama itibariyle, cep telefonunun dahi kullanım yaşının 3-4 yaş aralığına düştüğü düşünöldüğünde halihazırdaki mevzuatın maddi vakıa değerlendirmesi neticesindeki suç ve ceza arasındaki orantıllık ilkesine mugayir durumda olması, failin tespitine yönelik usul ve esasları belirlemede yetersiz olması, düzenlemelerin teknolojinin doğurduğu yeniliklere (kripto varlık borsaları, metaverse teknolojisi, e-spor hukuku, yer sağlayıcısı olarak hizmet veren platformlar, blockchain tabanlı yazılımlar, yapay zeka kullanılarak yapılan yazılımlar, akıllı kontratlar) yönelik ihtiyacı karşılamaya artık elverişli olmaması ve sair bir çok nedenle, mutlak suretle müstakil olarak kodifike edilmesi gereken bir hal almıştır.

Bu kodifikasyon yapılırken, kanaatimce bilişim suçuna konu olabilecek her türlü platform özelinde bir kanun çalışmasının hem teknik anlamda mümkün olmaması hem amacına hizmet edecek nitelikten çıkacak olması nedeniyle, bizatihi bu ve benzeri yenilikleri içeren genel mahiyette, kapsamlı, bir kanun çalışması yapılarak, kanunun ilgili kısımlarında, yukarıda bahsettiğimiz yapay zeka, blockchain tabanlı yazılımlar, yer sağlayıcıları üzerinden işlenen suçlar vb. konulara yönelik hükümler derç edilerek, hükümlerin tatbiki hususunda da yönetmeliklerce düzenleme yapılmasının daha isabetli olacağını değerlendirmekteyim.

Mevcuttaki mevzuatın yetersizliğini yalnızca bir örnek üzerinden delillendirmek gerekirse, hali hazırda bilişim suçlarına yönelik savcılık aşamasındaki yetki itirazlarını değerlendiren Yargıtay 5. Ceza Dairesinin güncel kararları ve yıllara sarıh uygulaması gözetildiğinde (2020/6029 E. 2021/241 K, 2021/5658 E. 2021/5324 K, 2021/5616 E. 2021/5535, 2021/5661 E. 2021/5327K) soruşturma yapmaya yetkili mercii menfaatin temin edildiği yer olarak belirlemiştir. Bu kapsamda menfaat teminini ilgili banka/kredi kartı üzerinden harcamanın yapıldığı yer olarak kabul etmiş ve bunun üzerinden yetki kabulü yapılması gerektiğine karar vermiştir.

Peki maddi vakıada anlattığımız gibi bir kredi kartı veya banka kartı üzerinden fiziken değil online bir işlem yapılması durumunda

yetkili yer neresi olacaktır? Yani bilgisayar korsanı tarafından elde edilen kart bilgileri kullanılarak bir AVM'ye gidip harcama yapmak yerine makalemizde değindiğimiz gibi online bir işlem yapılırsa, yapılan işlemdeki mağdur Türk vatandaşı olmazsa, işlemin yapıldığı online platformun Türkiye temsilciliği bulunmuyorsa, aracı kuruluşun sunucuları yurt dışında bulunuyorsa ve sair bir çok sorunun cevabı yetkiyi tayin edeceğinden, hali hazırdaki mevzuatın gerçekleşen dolandırıcılık vakiasında dahi tam manasıyla yetki tayini sorusunu yanıtlamıyor olması bilişim suçlarına özgü bir kesin yetki kuralının getirilmesi ihtiyacını kanaatimce göstermektedir.

Bu nedenle benzeri olaylarda Cumhuriyet başsavcılığınca yapılacak ilk vakıa değerlendirmesi, soruşturmanın kolluk marifetiyle etkin bir şekilde yürütülmesi, verilerin ve delillerin kaybolabilme riski yüksek olduğundan ve soruşturmanın "adi nitelikteki suçlara" göre çok daha hızlı yürütülmesi gerektiğinden, bu neviden suçlarda dosyanın farklı yer Cumhuriyet savcılıkları arasında yetkisizlik kararıyla dolaşmasının neden olduğu zaman kaybı maddi vakianın ve gerçek failin tespiti ni güçleştirmektedir.

Her ne kadar 08.07.2021 tarihli değişiklikle CMK 12. md.'ye bu ihtiyacın hasıl olduğunun bilincinde olan kanun koyucu tarafından "Bilişim sistemlerinin, banka veya kredi kurumlarının ya da banka veya kredi kartla-

rının araç olarak kullanılması suretiyle işlenen suçlarda mağdurun yerleşim yeri mahkemeleri de yetkilidir." hükmü eklenmişse de, düzenlemenin kesin yetki kuralı niteliğinde getirilmemiş olması yine başkaca düzenlemeye ihtiyaç olmasına sebebiyet vermiştir.

Mevcut bir düzenlemenin bulunmaması, CMK kapsamındaki yetkiye yönelik hükümlerin dahi gelişen ve değişen teknolojiye yönelik ihtiyacı şu aşamada karşılayamıyor olması nedeniyle, mevzuatsal bir çalışma yapılana kadar soruşturmanın nerede başladığı önemli olmaksızın delillerin karartılma tehlikesi gözetildiğinde ilgili yer savcılığınca kolluk marifetiyle acele şekilde bilgi, belge ve ifade prosedürleri tamamlanıp yetki konusunun bilahare değerlendirilmesinin daha sağlıklı olacağını değerlendirmekteyim.

Bilişim suçlarının işlenebileceği platformlar gözetilerek güncel bir kanun çalışması ihtiyacı çok açıkça ortadadır.

Sonuç olarak bilişim suçlarının işlenebileceği platformlar gözetilerek yukarıda belirtilen tespit ve sorunlar kapsamında, konuyu tüm yönleriyle ele alan geniş çaplı bir kodifikasyon çalışmasının yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu şekilde güncel ve konuyu tüm yönleriyle ele alan mevzuatın yapılması hem uygulayıcıların tereddütlerini giderecek hem de maddi vakianın tüm yönleriyle aydınlatılarak şüphelilerin tespiti ni kolaylaştıracaktır.

VERİ TAŞINABİLİRLİĞİ HAKKI

DR. SEÇKİN KOÇER

Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Tetkik Hâkimi

A. GENEL OLARAK

Dijital teknolojinin sunduğu olanakların artması, bireylerin kendilerini sanal ortamda daha fazla ifade etmesi sonucunu beraberinde getirmektedir¹. Buna göre insanlar, alışverişlerini internet üzerinden yapmakta, sohbetlerini çevrimiçi platformlar vasıtasıyla gerçekleştirmekte ve kendileri ya da başkalarına ait fotoğraf ve görüntüleri anlık olarak paylaşabilmektedir. Bu ve bunun gibi sanal ortamda gerçekleştirilen faaliyetler, özellikle büyük şirketlerin devasa miktarda kişisel veriyi depolamasına ve kullanmasına yol açmaktadır. Her ne kadar kişisel verinin, kişinin bizzat kendisine ait olduğu değerlendirilse de söz konusu veri işleme faaliyetleri sonucu üzerinde hâkimiyet kurulamayan kişisel veriyi kimin sahip olduğu hususu tartışmalı hale gelmektedir. İşte, gerek Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü² (GVKT) gerekse 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda (KVKK) verisi işlenen kişilere tanınan hakların temelinde; kişinin veri üzerinde hâkimiyetini tekrar sağlama çabası yatmaktadır.

Öte yandan; önemli miktarda kişisel veriyi bünyesinde tutan büyük şirketler, bulundukları alandaki varlıklarını güçlendirmekte, böylece, aynı alanda söz sahibi olabilecek

yeni şirketlerin gelişmesi olasılığını zayıflatmaktadır. Bu husus, ekonomik rekabeti sekteye uğratan en önemli nedenlerdendir. Ancak, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesine yönelik büyük şirketlerin dâhil olduğu sorunlar³, toplumda kişisel verilerin korunmasına yönelik bilinci arttırmakta, böylece kişilerin, verilerini başka hizmet sağlayıcılarına aktarmaları sonucu ortaya çıkmaktadır⁴.

İşte, tüm bu gelişmelerin sonucu olarak GVKT'de; verisi işlenen ilgili kişinin hakları arasında "veri taşınabilirliği hakkına" yer verilmiştir. Bu hak ile verisi işlenen kişinin, söz konusu veri üzerindeki hâkimiyetinin artırılması amaçlanmıştır⁵. GVKT'nin 20. maddesinde⁶ düzenlenen veri taşınabilirliği hakkı,

3/ Bu noktada en güncel ve önemli örnek Cambridge Analytica isimli şirketin 50 milyon Facebook kullanıcısına ait kişisel veriyi hukuka aykırı olarak toplayarak işlediği iddialarıdır. Buna göre; söz konusu şirketin bazı Facebook kullanıcılarına ait konum dâhil çeşitli verileri, siyasi kampanyalarda kullanmak için topladığı belirtilmektedir.

4/ Sophie Kuebler-Wachendorff, Robert Luzsa, Johann Kranz, Stefan Mager, Emmanuel Symoudis, Susanne Mayr, Jens Grossklags, "The Right to Data Portability: conception, status quo, and future directions", *Informatik Spektrum* (2021) 44, s. 265.

5/ Elif Küzeci, *Kişisel Verilerin Korunması, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 230.

6/ Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün 20. maddesi şu şekildedir:

1. Aşağıdaki hallerde, veri sahibinin kendisi ile ilgili olarak bir sorumluya sağlamış olduğu kişisel verileri yapılandırılmış, yaygın olarak kullanılan ve makine tarafından okunabilecek bir formatta alma hakkı bulunmakta ve kişisel verilerin sağlandığı sorumlunun herhangi bir engellemesi olmaksızın bu verileri başka bir kontrolöre iletme hakkı bulunmaktadır:

(a) İşleme faaliyetinin 6(1) maddesinin (a) bendi veya 9(2) maddesinin (a) bendi uyarınca bir rızaya veya 6(1) maddesinin (b) bendi uyarınca bir sözleşmeye dayanması ve

1/ Dünyada; Ocak 2021 itibarıyla 4.66 milyar kişinin internet kullanıcısı olduğu tespit edilmiştir. Yine; 2020 yılı itibarıyla 3.6 milyar kişinin sosyal medya kullanıcısı olduğu, bu sayının 2025 yılı itibarıyla 4.41 milyar kişiye ulaşmasının beklendiği ifade edilmektedir. (<https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>; erişim tarihi 15 Kasım 2021.)

2/ 2016/679 Sayılı Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün Türkçe çevirisine şu adresten ulaşılabilir: <https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/wp-content/uploads/2017/09/GDPR-T%C3%BCrk%C3%A7e-%C3%87evi-ri-AB-Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>

verisi işlenen kişiye söz konusu verinin bir veri sorumlusundan başka bir veri sorumlusuna aktarılmasını talep etme hakkı doğururken; veri sorumlusuna da bu aktarmanın yapılması yönünde bir yükümlülük getirmektedir. Bu kapsamda, örneğin, bir kişinin Facebook, Whatsapp, Instagram ya da Twitter üzerinde kaydettiği verilerini bir başka platforma aktarmak istemesi; veri taşınabilirliği hakkı ile doğrudan ilgilidir. Söz konusu hakkın karşılığına KVKK'da yer verilmemesi ise çeşitli yönleriyle eleştiriye açıktır. Çalışmamızda; bu hakkın kapsamı ve uygulama alanına dair kısa bir değerlendirmede bulunulacaktır.

B. GVKT'DE VERİ TAŞINABİLİRLİĞİ HAKKI

Yukarıda ifade edildiği üzere; GVKT'nin 20. maddesinde, verisi işlenen ilgili kişinin, herhangi bir veri sorumlusuna sağladığı kişisel verisini geri alma ve başka bir sorumluya aktarma veya söz konusu verinin başka bir veri sorumlusuna aktarılmasını talep etme hakkı düzenlenmektedir. Veri taşınabilirliği hakkının kullanılabilmesi için dikkate alınması gerekli hususlar GVKT'de ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Düzenlemede yer alan "ilgili kişinin

veri sorumlusuna sağladığı" ifadesinden; söz konusu hakkın, ilgili kişinin doğrudan sağladığı kişisel veriler açısından uygulanabileceği anlamı çıkarılmaktadır. Bunun sonucu olarak, bir veri sorumlusunun başka bir veri sorumlusundan elde ettiği kişisel veriler üzerinde veri taşınabilirliği hakkının kullanılmayacağı ileri sürülmektedir⁷. Düzenlemenin belirsizlik oluşturduğunu kabul etmekle birlikte; bu belirsizliği gidermek amacıyla yapılacak yorumun, verisi işlenen ilgili kişi aleyhine sonuç çıkarmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Veri taşınabilirliği hakkı, bir kişinin kullandığı telefon numarasını bir operatörden başka bir operatöre aktarmasına benzerdir⁸. Gerçekten; söz konusu numara aktarma işlemi, kişiye bu alanda özgürlük tanırken, ilgili operatörler arasında da rekabeti arttırmaktadır. Bununla beraber; sistemin, operatörler arasında numara aktarımına uygun olması, uygulanabilirliğin en temel unsurudur.

GVKT hükümleri dikkate alındığında veri taşınabilirliği hakkının kullanılmasına ilişkin şartlar; veri işleme sürecinin dayanağı dik-

(b) İşleme faaliyetinin otomatik yollarla gerçekleştirilmesi.

2. 1. paragraf uyarınca veri taşınabilirliği hakkını kullanırken, veri sahibinin, teknik açıdan uygulanabilir olması halinde, kişisel verilerin doğrudan bir sorumlusundan diğerine ilettirme hakkı bulunmaktadır.

3. Bu maddenin 1. paragrafında atıfta bulunulan hakkın kullanımı, 17. maddedeki hakkın kullanımını engellemez. Söz konusu hak kamu yararına gerçekleştirilen bir görevin yerine getirilmesi veya sorumlusuna verilen resmi bir yetkinin uygulanması için gereken işleme faaliyetlerine uygulanmaz.

4. 1. paragrafta atıfta bulunulan hak başkalarının hakları ve özgürlüklerini olumsuz yönde etkilemez.

7/ Lucio Scudiero, "Bringing Your Data Everywhere: A Legal Reading of The Right To Data Portability", *European Data Protection Law Review*, 2017, (3), s. 123.

8/ Scudiero, "Bringing Your Data Everywhere: A Legal Reading of The Right To Data Portability", s. 124.

kate alınarak oluşturulan şart ve veri işleme yöntemi dikkate alınarak oluşturulan şart şeklinde ikiye ayrılabilir.

1. Veri İşleme Sürecinin Dayanağı Dikkate Alınarak Oluşturulan Şart

Veri taşınabilirliği hakkının kullanılabilmesi için; kişisel verinin işleniş dayanağı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır. Buna göre ilk şart, söz konusu kişisel verinin ilgili kişinin rızası dâhilinde işlenmiş olmasıdır. GVKT'de genel nitelikte kişisel verinin işlenmesinde rıza ve hassas nitelikte kişisel verilerin işlenmesinde rıza ayrı ayrı ele alınmıştır. Rıza, kişisel verilerin işlenmesinde hukuka uygunluk şartlarından biri olarak yer almaktadır. Yani, bir veri işleme sürecinde rızanın varlığı, söz konusu sürecin hukuka uygun olarak değerlendirilmesinde en önemli etkenlerdendir.

Veri işleme sürecinin rızaya dayanması durumunda hakkın kullanılması ise; veri işleme sürecinin taraflar arasında yapılan sözleşmeye dayandırılmasına bağlıdır. Bu durumda da kişisel verinin ilgili veri sorumlusundan alınması ve başka bir veri sorumlusuna aktarılması mümkündür. Bu durumda; kişisel veri, rıza ya da sözleşme dışında örneğin mevzuat hükümlerine dayanarak işlenmekteyse söz konusu hakkın kullanılması mümkün olmayacaktır. Yine, bir kamu görevlisinin bir kamu görevini ifası sırasında işlediği kişisel verinin başka bir veri sorumlusuna aktarımı da ilgili kişi tarafından talep edilemeyecektir.

2. Veri İşleme Yöntemi Dikkate Alınarak Oluşturulan Şart

Bilindiği üzere; yaşadığımız teknolojik gelişmeler, kişisel verilerin daha ziyade otomatik yollarla işlenmesine neden olmuştur. Esasında başta GVKT ve KVKK olmak üzere kişisel verilerin korunmasına yönelik mevzuat düzenlemeleri de öncelikli olarak otomatik yollarla işlenen kişisel verilerin korunmasına hizmet etmektedir. KVKK'nın kapsamını ele alan düzenlemede; Kanunun, kişisel verileri işlenen gerçek kişiler ile bu verileri tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla işleyen gerçek ve tüzel kişiler hakkında uygulanacağı da kapsama dair düzenlemede açıkça belirtilmiştir⁹.

9/ GVKT'nin kapsamı ise; tamamen ya da kısmen otomatik araçlarla işlenen ve otomatik araçlar haricinde bir dosyalama sisteminin parçasını oluşturan veya bir dosyalama sisteminin parçasını oluşturması amaçlanan araçlarla işlenen kişisel veriler olarak belirlenmiştir. Bu anlamda bakıldığında; otomatik yollarla işlenen veriler

Örneğin; akıllı televizyonlarda yer alan platformların kişilerin izlediği yapımları kendiliğinden kaydetme özelliği, otomatik yolla veri işleme olarak değerlendirilmektedir¹⁰. Ancak; bir kamu kurumundaki arşiv dosyalarının aylara, yıllara ya da büroya göre tasnif edilmesi, yine bir hastanedeki hastalara ilişkin dosyaların hastalık çeşidine ya da hasta ismine göre arşivlenmesi otomatik olmayan yollarla işleme olarak değerlendirilmektedir. Bu son halde GVKT ve KVKK hükümleri genel itibarıyla uygulama alanı bulsa da veri taşınabilirliği hakkının uygulanması mümkün olmayacaktır.

3. Veri taşınabilirliği Hakkının Kullanılması

Tüm bu düzenlemelerden yola çıkıldığında veri taşınabilirliği hakkının, yalnızca otomatik yollarla işlenen kişisel veriler açısından kullanılabileceğini ve veri işleme sürecinin ya ilgili kişinin rızasına ya da sözleşmeye bağlı olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmek gerekmektedir.

Belirtilen şartların gerçekleşmesi durumunda; verisi işlenen kişinin iki temel yola başvurusu mümkündür. Buna göre; ilgili kişi, kendisi ile ilgili olarak bir veri sorumlusuna sağlamış olduğu kişisel verileri doğrudan alma hakkına sahiptir. Bu durumda veri sorumlusunun söz konusu kişisel veriyi yapılandırılmış, yaygın olarak kullanılan ve makine tarafından okunabilecek bir formatta sunması gerekmektedir. Her ne kadar burada ifade edilen formatın, teknolojik gelişmeler çerçevesinde belirlenebilir olacağı ifade edilse de düzenlemenin hâlihazırda belirsizliklik oluşturduğu kesindir¹¹.

Verisi işlenen kişi ikinci olarak ise; söz konusu kişisel verinin başka bir veri sorumlusuna aktarılmasını talep etme yoluna gidebilecektir. Tüm bu haklar kullanılırken veri sorumlusunun, kişisel verinin aktarımını kolaylaştırıcı bir anlayışa sahip olması önemlidir. Yani veri sorumlusunun herhangi bir engelleme yoluna gitmemesi gerekmektedir. Ancak ikinci yol uygulanırken, söz konusu aktarma fiilinin teknik açıdan uygulanabilir olması şartı aranmaktadır. Örneğin; bir kişinin sosyal medya hesabında yer alan kendisine ait verileri doğrudan alması mümkün olabileceği gibi, bu kişinin, söz konusu verileri baş-

bağlamında her iki düzenleme açısından bir farklılık bulunmasa da genel itibarıyla GVKT'nin kapsamının KVKK'ya göre daha geniş olduğu söylenebilecektir.

10/ Seçkin Koçer, *Ceza Muhakemesinde Kişisel Verilerin Korunması*, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 54.

11/ Kuebler-Wachendorff, Luzsa, Kranz, Mager, Symmoudis, Mayr, Grossklags, "The Right to Data Portability: conception, status quo, and future directions", s. 266.

ka bir sosyal medya hesabına aktarılmasını talep etmesi bu hak çerçevesinde mümkün olacaktır. Buna göre; veri sorumlusunun, kişisel veriyi, söz konusu aktarma fiilini teknik olarak mümkün kılacak formatta saklaması önem arz etmektedir¹².

GVKT, veri taşınabilirliği hakkının kullanımını unutulma hakkının kullanımıyla ilişkilendirerek; veri taşınabilirliği hakkının kullanımının unutulma hakkının kullanımını engellemeyeceğini açıkça belirtmiştir. Yani; ilgili kişinin kendisine ait kişisel verinin başka bir veri sorumlusuna aktarılmasını sağlamasından sonra da ilgili kişi, unutulma hakkı çerçevesinde söz konusu verinin silinmesini talep etme hakkı bulunmaktadır.

Bununla birlikte; GVKT, veri taşınabilirliği hakkının kullanımını belirli durumlarla sınırlandırmıştır. Buna göre; söz konusu hak, kamu yararına gerçekleştirilen bir görevin yerine getirilmesi veya veri sorumlusuna verilen resmi bir yetkinin uygulanması için gereken işleme faaliyetlerine uygulanmayacaktır. Yine; veri taşınabilirliği hakkının kullanımının, başkalarının hak ve özgürlüklerini olumsuz yönde et-

kilemeyeceği hususu açıkça ifade edilmiştir. Bu son hususun, kişisel verinin birden fazla kişiyle ilgili olması ve bu kişilerden sadece birinin veri taşınabilirliği hakkını kullanmak istemesi durumunda da geçerli olup olmadığı net değildir. Ancak, kanaatimizce, bu türden durumlarda, veri sorumlusunun ilgili kişi tarafından yapılan veri aktarımı talebini diğer ilgili kişilere bildirmesi ve onlardan alınacak görüşler doğrultusunda bir değerlendirme yapması gerekmektedir.

C. SONUÇ

Veri taşınabilirliği hakkı; hem kişisel verilerin etkin bir şekilde korunması hem de kişilerin belirli bir hizmet sağlayıcıya mahkûm edilmesini önlemek ve aynı hizmeti sunan kişi veya kuruluşlar arasında rekabeti sağlamak açısından oldukça önemli bir haktır¹³. Veri taşınabilirliği hakkına bu derece önem verilmesine rağmen; hakkın kullanımına ilişkin belirsizlikler ve verisi işlenen ilgili kişilerin söz konusu hakka yönelik farkındalıklarının düşük olması¹⁴, Avrupa Birliği ülkelerindeki konuya ilişkin en güncel sorunlar arasındadır. Yine, hizmet sağlayıcıların bu hakkın kullanımını kolaylaştırmaya yönelik bir yaklaşım sergilememeleri de en önemli engeller arasındadır.

12/ Ancak GVKT'de veri taşınabilirliğine ilişkin gerekçenin yer aldığı 68. Paragrafında "Veri sahibinin kendisiyle ilgili kişisel verileri iletme veya alma hakkı, kontrolörleri teknik olarak uyumlu işleme sistemlerini benimsemesi veya sürdürmesi yönünde bir yükümlülük oluşturmamalıdır." şeklinde bir ifade yer almaktadır. Bu ifade, veri sorumlusunun yükümlülüğünü hafifletmek için getirilmişse de esasında verisi işlenen kişinin veri taşınabilirliği hakkını etkin bir şekilde kullanmasının önüne geçecek niteliktedir. Aynı paragrafta; veri sorumlularının bu hakkın kullanımını teknik olarak mümkün kılmaları amacıyla teşvik edilmesi ifade edilmişken; sorumluluğu hafifletme niyetiyle kaleme alınan ifadelerin çelişki ve belirsizlik oluşturduğu kanaatindeyiz.

13/ Kuebler-Wachendorff, Luzsa, Kranz, Mager, Symoudis, Mayr, Grossklags, "The Right to Data Portability: conception, status quo, and future directions", s. 265.

14/ GVKT'nde yer alan hakların bilinirliği üzerine yapılan bir ankette; veri taşınabilirliği hakkının en az bilinen hak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Kuebler-Wachendorff, Luzsa, Kranz, Mager, Symoudis, Mayr, Grossklags, "The Right to Data Portability: conception, status quo, and future directions", s. 266.)

Veriye ulaşma hakkının ilgili kişiye birçok seçenek sunması karşısında veri aktarımı hakkının düzenlemesinin gereksiz olduğu yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Ancak, veri aktarımı hakkı ilgili kişinin belirli bir format içinde verisini elde etmesine imkân sağlarken, aynı imkân veriye ulaşma hakkında bulunmamaktadır. Bunun ötesinde; veri aktarımı hakkı, kişisel verinin otomatik bir araçla işlenmesi, ilgili kişinin veriyi sağlaması ve işlemenin ilgili kişinin rızası ya da sözleşmeye dayanması durumunda kullanılabilir. Yani, veri taşınabilirliği hakkının, veriye ulaşma hakkı ile bağlantılı olduğu kabul edilmesine rağmen; her iki hakkın kapsamının aynı olduğunu söylemek mümkün değildir. Veri taşınabilirliği hakkı, verisi işlenen kişiye daha geniş bir alan tanımaktadır¹⁵.

KVKK'da ise verisi işlenen ilgili kişinin haklarına yönelik birçok önemli düzenleme yer almasına rağmen; veri taşınabilirliği hakkına yer verilmemiştir. Çalışmamızda belirttiğimiz üzere, veri taşınabilirliği hakkının kullanımına ilişkin bazı belirsizlik ve tereddütler yaşansa da söz konusu hakka dair müstakil bir düzenlemeye yer verilmesinin kişisel verilerin korunması açısından önemli bir aşama olduğu açıktır. Özellikle çeşitli internet platformları üzerinde kaydedilen kişisel verilerin başka bir platforma aktarılabilmesi imkânının

tanınması, aynı telefon numaralarının taşınabilirliği sürecinde olduğu gibi kişiler açısından büyük bir rahatlık sağlayacak, platformlar arası rekabeti artıracaktır. Hizmet kalitesini artıracak bu gelişmeler, veri güvenliğinin sağlanması amacıyla yeni tedbirlerin alınmasını da beraberinde getirecektir. Bu nedenle, KVKK üzerinde veri taşınabilirliği hakkının tanınmasına yönelik bir değişikliğin ve bu değişiklik devamında ise Kişisel Verileri Koruma Kurumu tarafından belirlenecek ilkelerin gerekli olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Sophie Kuebler-Wachendorff, Robert Luzsa, Johann Kranz, Stefan Mager, Emmanuel Symoudis, Susanne Mayr, Jens Grossklags, "The Right to Data Portability: conception, status quo, and future directions", Informatik Spektrum (2021) 44.

Elif Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018.

Lucio Scudiero, "Bringing Your Data Everywhere: A Legal Reading of The Right To Data Portability", European Data Protection Law Review, 2017, (3).

Seçkin Koçer, Ceza Muhakemesinde Kişisel Verilerin Korunması, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

<https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>

<https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/wp-content/uploads/2017/09/GDPR-T%C3%BCrk%C3%A7e-%C3%87eviri-AB-Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>

^{15/} Scudiero, "Bringing Your Data Everywhere: A Legal Reading of The Right To Data Portability", s. 119.

ÖZEL KEÇİÖREN HASTANESİ

İletişim Tel:

0535 464 65 99
0312 381 99 99

TÜM BRANŞLARDA UZMAN HEKİM
KADROMUZ İLE HİZMETİNİZDEYİZ.

YAĞLI KARACİĞER HASTALIĞI

PROF. DR. ERKAN PARLAK

DOÇ. DR. ONUR KESKİN

Hacettepe Üniversitesi Tıp
Fakültesi / Gastroenteroloji
Bilim Dalı

Tanım: Yağlı karaciğer hastalığı günümüzün en önemli sağlık sorunlarından biridir. Bu yazıda ağırlıklı olarak alkol dışı (nonalkolik) yağlı karaciğer hastalığından (NAYKH) bahsedilecektir. NAYKH’de karaciğer hücreleri olan hepatositlerde yağ birikimi olmaktadır. NAYKH, karaciğer hücrelerinin %5’inden fazlasında yağ birikimi olması şeklinde tanımlanmaktadır. Tip 2 diabetes mellitus, insülin direnci, obezite ve kan yağlarında bozukluk olması NAYKH gelişimi için önemli risk faktörleri olarak tanımlanmıştır.

NAYK hangi sıklıkta görülüyor?

Küresel obezite pandemisine paralel olarak tüm dünyada yaygın bir karaciğer hastalığı haline gelen NAYKH’nin sıklığının, coğrafi farklılıklar göstermekle birlikte, dünya genelinde yaklaşık %25 civarında olduğu tahmin edilmektedir ve önemli bir halk sağlığı sorunu. Yani her 4 kişiden birinde kara-

ciğer yağlanması bulunmaktadır. Ülkemizde NAYKH sıklığını saptamaya yönelik yapılmış geniş çaplı bir çalışma yoktur. Fakat yapılan lokal çalışmalara göre toplumumuzda NAYKH sıklığının %25-45 arasında olduğu düşünülmektedir.

NAYKH kaç tipi vardır?

NAYKH’nin iki alt tipi vardır. Bu iki alt tip klinik gidiş ve sonlanım açısından farklılık göstermektedir. Bunlardan ilki basit yağlanmadır. Bu tipte genelde karaciğerde inflamasyon (iltihap) ve fibrozis (sertleşme) yoktur. Bu tip, NAYKH vakalarının yaklaşık %80-90’ını oluşturmaktadır. Bu hasta grubunda karaciğer yetmezliği ve siroz gelişimi beklenmez. Diğer alt tipi ise non-alkolik steatohepatit (NASH) olarak adlandırılmaktadır. Bu alt tip, yıllar içinde devam eden inflamasyon ve çeşitli moleküler süreçler sonucunda fibroze (karaciğer sertliğinde artış), siroza, karaciğer yetmezliğine, karaciğer kanseri gelişimine neden olabilmekte ve ölümle sonlabilmektedir.

Yağlı karaciğer hastalarının ne kadarında siroz ve/veya karaciğer kanseri gelişmektedir?

Daha önce de belirtildiği gibi yağlı karaciğer hastalarının %80-90’ında basit yağlan-

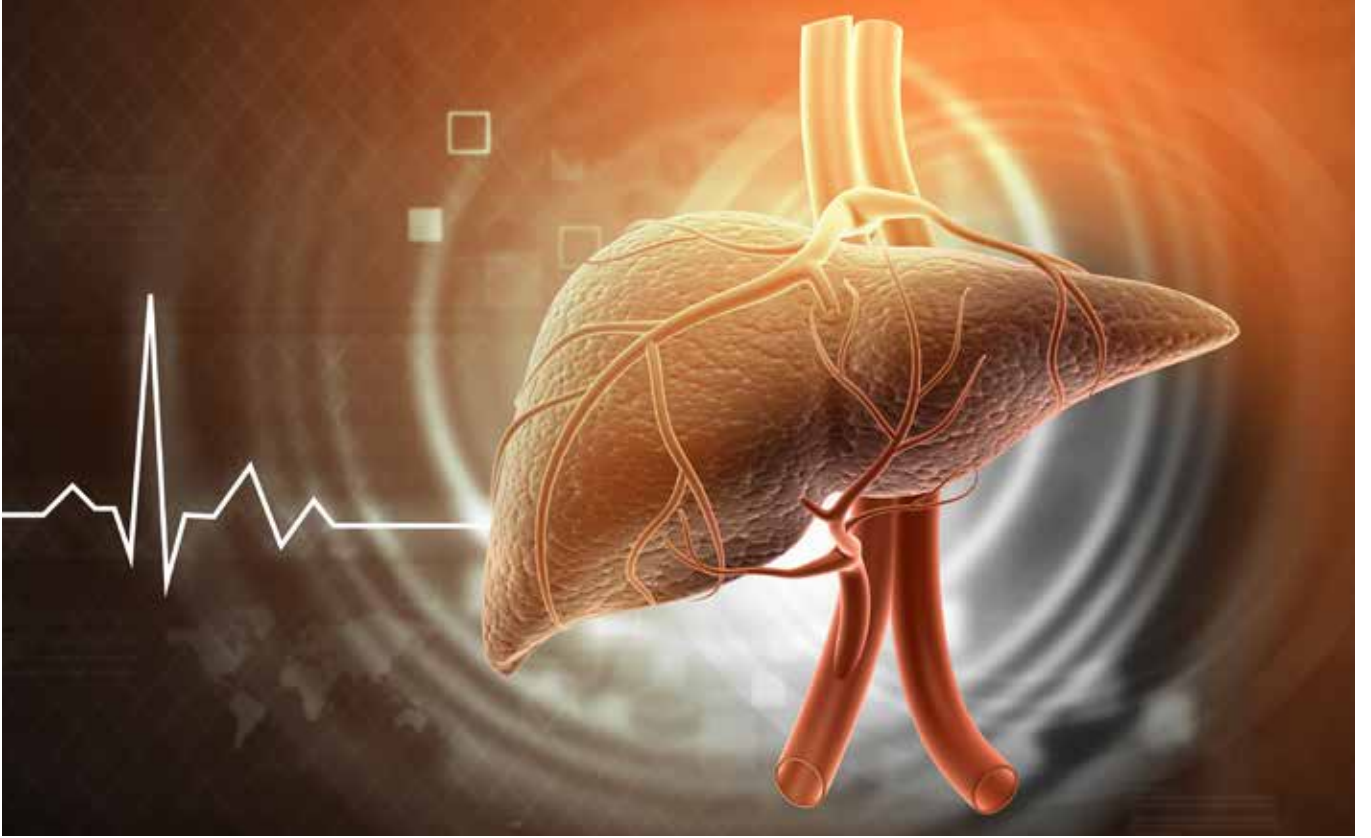

ma mevcuttur. Bu hasta grubunda karaciğer ilişkili kötü bir süreç beklenmez. Fakat kalan %10-20'lik kısımda NASH vardır. Bu hastaların takip eden 10 yıl içinde yaklaşık %10'unda siroz gelişmektedir. Siroz gelişen hastaların ise takip eden 5-10 yıl içinde %30'unda dekompanzasyon yani sirozun ölümcül olabilecek komplikasyonları gelişmektedir. Dekompanzasyon gelişen hasta grubunda ortalama sağ kalım 6 ay-2 yıl arasında olmaktadır. Bu hastalarda dekompanzasyon geliştikten sonra tek kurtarıcı tedavi karaciğer naklidir. Siroz gelişen hastaların takip eden 5 yıl içinde yaklaşık %7'sinde karaciğer kanseri gelişmektedir. Karaciğer kanseri gelişen vakalarda da erken evrede yapılan karaciğer nakli ya da cerrahi rezeksiyonlar kurtarıcı olabilmektedir. Fakat tanıda geç kalınan vakalarda ortalama sağ kalım ne yazık ki 8 aydır. Sonuç olarak yağlı karaciğer hastalarının çok büyük bir kısmı sorunsuz seyreitse de küçük bir hasta grubunda siroz ve komplikasyonları gelişmekte ve süreç ölümcül olabilmektedir. Tüm dünyada ve ülkemizde obezite sıklığındaki artış dikkate alındığında yağlı karaciğer başlıca siroz nedenlerinden biri haline gelmiştir. Günümüzde viral hepatitlerin yani hepatit B ve hepatit C'nin etkin tedavileri vardır. Ayrıca hepatit B aşısı ülkemizde ve tüm dünyada etkin bir şekilde uygulanmaktadır. Haliyle viral hepatitlere bağlı siroz hastalığı sıklığında azalma olmuştur. Fakat yağlı karaciğere bağlı siroz sıklığı giderek artmaktadır. Yakın gelecekte ülkemizde de yağlı karaciğerin si-

rozun ve karaciğer nakillerinin en sık görülen nedeni olabileceğini öngörebiliriz.

Yağlı karaciğer tanısında ve taramasında hangi testler önerilmektedir?

Özellikle vücut ağırlığı/boy (metre)² formülüyle kolaylıkla hesaplanabilen beden kitle indeksi >30 olan tüm bireyler mutlaka dikkatli bir incelemeden geçirilmelidir. Obezite ilişkili olabilecek tüm rahatsızlıklar detaylıca araştırılmalıdır. Diyabet varlığı, kan yağlarında ve kolesterol düzeyinde bozukluk olup olmadığı, kan basıncı düzeyi hem doktor muayenesinde hem de kan tetkikleriyle değerlendirilmelidir. Hastanın olası kalp hastalıkları açısından muayenesi yapılmalıdır. Obez bireylerde kan tetkikleri istenirken karaciğer testleri de mutlaka dikkate alınmalıdır. Özellikle de alinin aminotransferaz (ALT), aspartat aminotransferaz (AST), alkalın fosfataz (ALP) ve gamaglutamil transferaz (GGT) testleri karaciğer hasarını gösteren basit testlerdir. Bu testler neredeyse her laboratuvarla rahatlıkla çalışılabilmektedir. ALT-AST, ALP ve GGT testleri yüksek saptanan hastalar karaciğer hastalığı yapabilecek tüm nedenler açısından dikkatle incelenmelidir. Hepatit B, hepatit C ve otoimmün karaciğer hastalıkları istenecek ileri testlerle ekarte edilmelidir. Alkol kullanımı sorgulanmalıdır. Erkeklerde günlük ortalama 25 gram ve kadınlarda günlük ortalama

20 gram alkol alımı sınır değerlerdir. Tüm alkollü içeceklerin üzerinde miktarları ve alkol yüzdeleri belirtilmektedir. Hastanın günlük ortalama alkol alımı doktor tarafından kabaca hesaplanmalıdır. Bu değerlerin üzerinde alkol kullanımı olan bireylerde karaciğer test yüksekliği öncelikle alkol ile ilişkilendirilmeli ve hastadan en az 2 hafta alkol alımını kesip tekrar kan tetkiki vermesi istenmelidir. Tüm olası nedenler ekarte edilmiş, alkol kullanımı olmayan ya da düşük miktarda kullanan bireylerde, karaciğer test yüksekliğinde, özellikle de hasta obez ise NAKYKH düşünülmelidir.

NAKYKH tanısında karaciğer biyopsisi gerekli midir?

Karaciğer test yüksekliği olmayan ve ultrasonografide basit yağlanma saptanan hastalarda karaciğer biyopsisi yapılmamaktadır. Fakat karaciğer test yüksekliği olan olgularda, eğer test yüksekliğini açıklayabilecek bir neden de saptanamamışsa karaciğer biyopsisi düşünülmelidir. NASH kesin tanısı karaciğer biyopsisi ile konulmaktadır. Karaciğer biyopsisi, karaciğerde mevcut yağlanma oranını güvenilir şekilde göstermektedir ve fibrozis yani karaciğer sertliğini en iyi değerlendiren tetkiktir. Genelde hastalar karaciğer biyopsisi konusunda isteksizdir. Karaciğer biyopsisi çok kıymetli bulgular sunsa da so-

nuçta girişimsel bir işlemdir. İşlem öncesi ultrasonografi ile karaciğer görülmekte ve iğnenin gireceği yer işaretlenmektedir. Ardından işaretlenen alandan iğne ile girilerek yaklaşık 1-2 cm'lik bir karaciğer dokusu alınmaktadır. Çoğu hastada işlem sorunsuz tamamlanmaktadır. %10-15 hastada iğne giriş yerinde ya da omuza vuran bir ağrı olabilmektedir. Bu ağrı çoğu hastada birkaç gün içinde geçmektedir. Fakat işlemi yapan hekim ne kadar deneyimli de olsa %1 ila binde 1 oranında hastada kanama ya da diğer ağır komplikasyonlar gelişebilmektedir. Bu hastalar hastaneye yatırılıp takip edilmelidir. Karaciğer biyopsisine bağlı ölüm çok nadirdir. Günümüzde biyopsi kadar kıymetli bilgiler sunan bazı radyolojik tetkikler (MR elastografi, transient elastografi gibi) deneyimli merkezlerde kullanılabilmektedir. Fakat hala tanıda altın standart karaciğer biyopsisidir.

Yağlı karaciğeri olan bireylerde hangi hastalıklara yatkınlık artmıştır?

Yağlı karaciğeri olan bireylerde diyabet sıklıkla görülebilmektedir. Diyabet yağlı karaciğer hastalığının ilerlemesini hızlandıran bir faktördür. Ayrıca basit yağlanması olan bireyler her ne kadar karaciğer hastalığı açısından sorun yaşamazlar da, bu hastalarda obezite ile ilgili olarak kalp krizi, inme, uykü

apne sendromu ve kanser gibi hastalıklar normal popülasyona göre daha sık görülmektedir. Hastaların bu hastalıklar açısından da incelenmesinde fayda vardır.

Yağlı karaciğerin tedavisi nedir? Tedavide ilaçların yeri var mıdır?

Bugüne kadar yağlı karaciğer hastalığında birçok ilaç denemiştir ve hala denenene çok sayıda molekül vardır. Yağlı karaciğer hastalığında etkisi gösterilmiş, hastalığı geriletene ve onaylanmış bir ilaç yoktur. Özellikle diyabet tedavisinde kullanılan, kilo kaybı sağlayan bazı ilaçların ve vitamin E'nin sınırlı etkisi gösterilse de günümüzde yağlı karaciğer hastalığında kullanılan bir ilaç yoktur. Etkinliği gösterilmiş tek tedavi, egzersiz ve uygun diyetle kilo kaybı sağlamaktır. Hastalara günlük aldıkları kalori miktarından 500-700 kalori daha az olacak şekilde diyet önerilerinde bulunulmalı ve bu şekilde 6 ay içinde mevcut kilosunun %5-7'sini kaybetmesi sağlanmalıdır. Kısa zincirli yağ asidi içeren gıdalar ve yüksek oranda früktoz içeren sıvılar diyetle sınırlandırılmalıdır. Hastaların diyet konusunda motivasyonu artırılmalıdır. Çoğu hastanın verdikleri kiloları ne yazık ki kısa süre içinde yeniden aldıkları hekimler tarafından sıklıkla gözlenmektedir. Egzersiz olarak da hastalara haftada 3-4 gün en az yarım saat tempolu yürüyüş önerilmektedir. Egzersizin insülin di-

rencini azalttığı ve yağlı karaciğer üzerinde olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir. Çok kilolu bireylerde özellikle de beden kitle indeksi $>40 \text{ kg/m}^2$ olan hastalarda obezite cerrahileri de düşünülmelidir.

Sonuç m²

- Yağlı karaciğerin toplumda sıklığı gide-rek artmaktadır.

- Yağlı karaciğer vakalarının küçük bir kısmında ilerlemiş karaciğer hastalığı görülmektedir.

- Yağlı karaciğer hastalığı karaciğer yetmezliğinin başlıca nedenlerinden biri haline gelmiştir.

- Özellikle obez bireylerin en az bir kere iç hastalıkları hekimine muayene olması karaciğer testleri yüksek saptananlarda ileri inceleme yapılması önerilmektedir.

- Yağlı karaciğerin etkin bir medikal tedavisi yoktur. Tek tedavi seçeneği uygun diyet ve egzersizle kilo kaybı sağlanmasıdır.

KIYI KANUNU BAKIMINDAN KAZANILMIŞ HAK

PROF.DR. BAYRAM KESKİN

Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

Kıyılar ile ilgili hukukî işlemler Anayasanın 43 'üncü maddesi ile 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik hükümleri çerçevesinde yürütülmektedir.

1982 Anayasasının 43'üncü maddesi;

"Kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır.

Deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyılarla, sahil şeritlerinin, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkân ve şartları kanunla düzenlenir" hükmündedir.

Anayasadaki "kanunla düzenlenir" amir hükmü çerçevesinde de 3621 sayılı Kıyı Kanunu çıkarılmıştır¹.

3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun "Kıyının Korunması, Yapı Yasağı ve Kıyıda Yapılacak

1/ 17.04.1990 tarihli ve 20495 sayılı R.G

Yapılar" başlıklı 6'ncı maddesine göre; kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.

Kıyı Kanunu'nun yukarıda bahsi geçen hükümleri açık olup, kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve kıyılarda yapılaşma yasaktır. Kıyılarda yapılaşmanın yasak olması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerinin korunması, kıyıların toplum yararlanmasına açık olması ve kamu yararına kullanılması amacının gerçekleştirilebilmesi için de zorunludur.

3621 sayılı Kıyı Kanunu 5'inci maddesi uyarınca sahil şeritlerinde² yapılacak yapılar, kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir.

Kıyı mevzuatına uygun yapılaşma şartlarının neler olabileceğini saptamak için daha önceki kıyı mevzuatı ile getirilen sınırlamaların da bilinmesi gerekir:

2/ 3621 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesi hükmüne göre sahil şeridi, suyla karanın birleştiği yerden kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık gibi alanlarının doğal sınırı olan kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 100 m genişliğindeki alandır.

- Sahil şeritlerinde plânlama ve yapılaşmaya ilişkin ilk yasal düzenleme, 20.7.1972 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 1605 sayılı Kanunla, 6785 sayılı İmar Kanunu’na (RG:16.7.1956) eklenen ek 7’inci maddesi olmuş; bu şekilde kıyı alanları da imar düzenine dahil edilmiştir³. Buna göre deniz, göl ve nehir kenarlarında 10 metreden az olmamak üzere, İmar ve İskan Bakanlığınca tespit edilecek mesafe dahilinde özel şahıslarca kamunun istifadesine ayrılmayan bina inşa edilemez, mevcutlara ilâve yapılamaz.

- 3086 sayılı Kıyı Kanunu’na⁴ göre; sahil şeridi; kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde, imar planlı yerlerde yatay olarak en az 10 metre, diğer yerlerde en az 30 metre genişliğindeki alan olarak tanımlanmıştır (m4).

- Anayasa Mahkemesi’nin 3086 sayılı Kanunu iptal etmesinden⁵ 3 yıl sonra yeni bir kanuni düzenleme yapılmış ve 17.04.1990 tarihinde 3621 sayılı yeni Kıyı Kanunu kabul edilmiştir. Bu boşluk döneminde kıyılara ilişkin uygulamalar, Bayındırlık ve İskan Bakan-

3/ Kanun 16.07.1956 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

4/ 12.1984 tarihli 18590 sayılı R.G. yayımlanmıştır.

5/ Anayasanın 43. maddesine açıkça aykırı olan Kanunun tümü, Anayasa Mahkemesinin 25.2.1986 tarih, 1985/1 Esas, 1986/4 karar sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Karar, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmış olup, kararın yayım tarihinden 6 ay sonra (10.1.1987 tarihinde) yürürlüğe girmesi kabul edilmiştir.

lığı’nın 15.07.1987 tarih 110 sayılı genelgesi ile belirlenmiştir.

- 17.4.1990 tarih 20495 ve sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 3621 sayılı Kıyı Kanununa (m 4) göre sahil şeridi;

“Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde;

a) Uygulama imar planı yapılacak alanlarda yatay olarak en az 20 metre genişliğindeki alanı,

b) Uygulama imar planı bulunmayan belediye ve mücavir alan sınırları içinde veya dışındaki yerleşik alanlarda, çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın, yatay olarak en az 50 metre genişliğindeki alanı,

c) Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki iskân dışı alanlarda çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alanı, ifade etmektedir. (b) bendinde tespit edilen alan, belediye ve mücavir alan sınırları dışında ve köy yerleşik alanı içinde, daha önce yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine uygun yapıların bulunduğu meskûn alanlarda, 10.11.1985 tarihinden

önce köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli oturanlar tarafından, konut olarak yapılacak yapılar için mevcut teşekkülde dikkate alınarak sahil şeridi yatay olarak en az 10 metreye düşürülebilir.”⁶

- Bu hukuksal süreçlerden sonra 3830 sayılı, Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁷ kabul edilmiştir. Bu kanunun en önemli özelliği, kıyının toplum yararına kullanılması için yapılaşmaya kısıtlamalar getirilmesi ve kıyı kenar çizgisinden itibaren ilk 50 m’lik bölüme yapı yapılmasına izin verilmemesidir. Bu kanuna göre deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda; sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 m. genişliğindeki alandır ve bu alan iki kısımdan oluşmuştur (m 1-2):

- Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 50 m. genişliğindeki sahil şeridinin birinci bölümü,

Sahil şeridinin birinci bölümün den itibaren kara yönünde yatay olarak en az 50 m. genişliğindeki ikinci bölümüdür.

6/ Bu düzenlemedeki 20 m lik ve 10 m’ye kadar indirilebilecek sınır (4. maddenin (b) bendi ve son fıkrası), sahil şeridi derinliğinin 100 m. den az olmasının, bu yerlerden Anayasa’nın öngördüğü kamu yararına uygun bir yararlanmayı zorlaştıracak gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi’nin 18.9.1991 tarih, 1990/23 E., 1991/29 K. sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Karar, 21.1.1992 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve altı ay sonra (21.7.1992 tarihinde) yürürlüğe girmiştir. 7/ 11.7.1992 tarih ve 21281 sayılı R.G. ’de yayımlanmıştır.

3830 sayılı Kanunla değişiklik 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun geçici maddesine göre kısmen veya tamamen yapılaşmamış alanlarla ilgili imar planı revizyonları bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten (11.7.1992 tarihinden) itibaren 1 yıl içinde (11.7.1993 tarihine kadar) tamamlanacaktır⁸.

- 3830 sayılı Kanun’la değişik 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun Uygulama Yönetmeliği⁹, 13.10.1992 tarih, 21374 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır¹⁰. Kanunda ve yönetmeliğin 16’ncı maddesi kıyılardaki yapılaşma yasağına ilişkin istisnai düzenlemeler getirmiştir.

Buna göre;

“Sahil şeridinde 11 Temmuz 1992 tarihinden önce, yürürlükteki plan ve/veya mevzuata uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılardaki müktesep haklar saklıdır. Bu hüküm, üzerine birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar için de geçerlidir.” (m.16/IV)

8/ 11.7.1992 tarihinden itibaren 1 yıl içinde 11.7.1993 tarihine kadar.

9/ Yönetmeliğin ilk hali 03.08.1990 tarihli ve 20594 sayılı RG’de yayımlanmıştır.

10/ Oluşan tutarsızlıkların, özellikle de kısmî yapılaşma ile ilgili hükümlerin yarattığı boşlukların giderilmesi için bu Yönetmelikte, 30.3.1994 tarih 21890 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan değişiklikler yapılmıştır.

Bir diğer istisna da, 11 Temmuz 1992'den önce yapılaşma yasağının bulunduğu bölgede kısmî yapılaşmanın gerçekleşmiş olmasıdır. Kısmî yapılaşmanın anlamı şudur: Belediye veya mücavir alan sınırları içinde ve dışında, 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzi imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında, üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte olan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az subasman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının ya da toplam alanın yüzde ellisinden fazla olması durumunda söz konusu yapılar korunmaya devam eder. Başka bir deyişle, bu yapılar için kazanılmış hak söz konusu olur.¹¹

Kıyılarda yapılan inşâ faaliyetleriyle ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'nin görüşü şu şekildedir¹²:

“Anayasa Mahkemesi, 25.2.1986 günlü, E.1985/1, K.1986/4 sayılı kararında bu konuyu kıyılarla ilgili olarak incelerken, Anayasa'nın

11/ Levent ARTUK, İdari Yargı Yönünden Mülkiyet Hakkının İncelenmesi ve Sınırlamaları, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, 3. Yuvarlak Masa Toplantısı, s.10
12/ Anayasa Mahkemesi'nin 18.9.1991 tarihli ve E. 1990/23, K.1991/29 sayılı kararı için bkz. 23.1.1992 tarihli ve 21120 sayılı R.G.

43/1. maddesindeki, ‘Kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu’ belirleyen hükmü karşısında, özel mülkiyete konu olamayan kıyıda,yılından önce mevzuata aykırı olarak yapılan yapılar yönünden kazanılmış hakların saklı tutulacağı kuralı uygulanamaz. Çünkü yasalara aykırı durumlara dayanılarak kazanılmış hak iddiasında bulunulamayacağı ...” biçiminde karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, ormanlarla ilgili 14.3.1989 günlü, E.1988/35, K. 1989/13 sayılı kararında benzer görüşü yinelemiştir: “... Bir kez, yasanın bir kuralına aykırı biçimde edinilen hakka, daha üstün bir hak bulunmasına karşın, sonsuza değin geçerlilik tanımak, kazanılmış hak durumunu genişleterek Anayasa'nın özel kuralı karşısında sağlıklı kabul etmek kötü niyetlileri bu yolda davranmaya özendirir ve böylece ormanların daralması sonucunu doğurur.”

Mahkeme, 12.12.1989 günlü, E. 1989/11, K. 1989/48 sayılı kararında da, “Anayasa Mahkemesi'nin kararıyla Anayasa'ya aykırılığı saptanan bir yasaya dayanılarak ileriye yönelik hak kazanılması ve kazanılmış bir haktan söz edilmesi olanaksızdır. Sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetilmesine olanak vermeyecek biçimde bir derinliğin saptanması, bu yerlerden kamunun yararlanmasını engelleyecektir. Bu durumda, Anayasa'ya aykırılığı saptanmış bir kurala göre kazanılmış hakların varlığından da söz edilemez. Kamu yararı düşüncesiyle konum-

ları özellik taşıyan alanların kişilere yeni olanak sağlanması amacıyla daraltılması, sahil şeridinden yararlanmada önceliği kamuya veren Anayasa ile bağdaşmaz..." demiştir.

Danıştay 6. Daire Başkanlığı, 23.2.2005 tarihli ve E.2004/7361, K.2005/1115 sayılı kararında; "...İdare mahkemesince, dava konusu parselin yer aldığı imar adası bazında kısmi yapılaşma gerçekleşmediğinden müktesep hak bulunmadığı sonucuna ulaşılmış ise de; taşınmazın mevzi değil, uygulama imar planı kapsamında kalması, davalı idarece yapılan tespite göre uygulama imar planının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bant içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayısının yüzde ellisinden fazlasında yapılaşmanın gerçekleşmiş olması karşısında dava konusu taşınmaz açısından yasa ve yönetmelikte öngörülen kısmi yapılaşmanın gerçekleştiğinin kabulü gerekir." demiştir.

Danıştay, kısmî yapılaşma tespiti yapılmaksızın hazırlanan plâna karşı açılan davadaki yargılama sırasında, kısmî yapılaşmanın varlığına dair iddianın araştırılması gerektiği görüşündedir. "...mahkemece, davacıların dava konusu plan değişikliği ile kıyı kenar çizgisinden itibaren tamamen yapılaşmaya kapalı olan 20 metrelik bölümün de yapılaşmaya açıldığı ve %56 oranında yapılaşma bulunduğu yolundaki bulguların yerinde olmadığına ilişkin iddialarının yeterince araştırılmadığı ve Kıyı Kanunu ile uygulanmasına dair yönetmelik hükümleri yürürlüğe girmeden önce söz konusu alanın imar plânında hangi amaca ayrıldığı ve yapılaşmaya açık olup olmadığının açıklığa kavuşturulmaksızın kısmî fiili yapılaşmadan söz edilerek plan değişikliğinin uygun olduğuna karar verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda yukarıda sözü

edilen yasa hükümleri de dikkate alınarak, yasa ve yönetmelik hükümleri yürürlüğe girmeden önce bölgede mevcut imar planına göre dava konusu alanının yapılaşmaya açılıp açılmadığı, eğer açılmışsa %50 oranında yapılaşmanın gerçekleşip gerçekleşmediği hususlarının mahkemece araştırılarak yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir."¹³

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), kıyıda yer alan taşınmazın bir şekilde özel mülkiyet konusu yapılarak tapuya¹⁴ kişi adına kaydedilmesinin ardından açılan tapu iptali ve tescil davasından sonra taşınmazın sahibine tazminat ödenmeksizin hazine adına kaydedilmesi üzerine açılan davada; malın değeriyle ilintili olarak makûl bir miktarı ödemeden mülkiyet hakkından mahrum bırakılmasının aşırı bir ihlâl olacağına karar vermiştir. AİHM, yapının inşâ edildiği tarihte yürürlükte bulunan plâna ve ruhsata uygun olarak inşa edilen ve/fakat sağlıklı ve dengeli bir çevrenin oluşturulması bakımından, plân hükümlerine aykırı hale gelen yapıların yıkılması durumunda adil bir tazminat ödenmesi kanaatindedir.

Yine AİHM başka bir kararında tapu siciline güvenerek taşınmaz alan iyiniyetli kişinin, daha sonra taşınmazın mutlak koruma alanında olması ve ruhsata bağlanma imkânı bulunmadığından davacıya bir bedel ödenmeksizin idare tarafından yıkılması eylemini ihlâl olarak değerlendirmişti¹⁵.

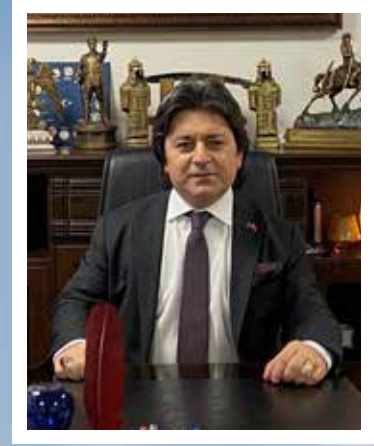
^{13/} Danıştay 6. Daire Başkanlığı'nın 30.9.1998 tarihli ve E. 1997/4422, K.1998/ 4215 sayılı kararı.

^{14/} Nastou-Yunanistan (no:2), no:16163/02, 33.paragraf, 15 Temmuz 2005; Jahn ve diğerleri-Almanya, no:46720/99, 72203/ ve 72552/01, 111.paragraf, 2005; Manastır Azizleri-Yunanistan, A Serisi no:301-A..35. ve 71.paragraf, 9 Aralık 1994)

^{15/} N.A ve diğerleri -Türkiye, no:37451/97, 41.paragraf, 2005-X.

İHSAN KAMİL AKÇADIRCI

İstanbul Anadolu
Cumhuriyet Başsavcı Vekili

ÜŞÜMEK İSTİYORUM

Ben hep kışları sevdim
Bembeyaz örtünün altında
Kirlenmeden duranı özler
Tir tir titrerken bile
Aşkla ısınmayı düşlerim.
Ben hep kışları sevdim
Tomurcuktan dirilen
Kardelen misali bitmeyen umudu
Donmaya direnen
Mahalle çeşmesindeki incecik suyu özlerim.
Ben hep kışları sevdim
Masum geçen zamanı
Birlikte yaşanan anları özler
Siyah tüten bacalardaki sıcak beyazlığı,
Çocukluğumu düşlerim.
Ben yalnız kışları sevdim
İliklerime kadar üşümeyi
Sevgini örtü yapıp
Bahara uyanmayı düşlerim

KAPTANIN SEYİR DEFTERİ

CİHAN CAMCI

Kaptan

Ben Cihan Camcı. Sizlere çalıştığım gemiden sesleniyorum. Kaptanlık macerama adını Selçuklular Dönemi'nde alan, kayıkla kağınının destan yazdığı, ülkemizin İstiklâl madalyalı tek ilçesi olan İnebolu'da başladım. Madalyanın verilmiş nedenini anlatmadan geçmek, memleketime vefasızlık etmek gibi olacağından, aynı zamanda gururla anlatma keyfinden kendimi alamayacağımdan verilmiş nedeninden bahsetmek isterim. Büyük mücadelelerle kazanılan Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Ankara'ya gitmek isteyenler teknelerle İnebolu İskeleyi'ne geliyor ve buradan Ankara'ya geçiyormuş. Hatta Anadolu kadınları da zorlu kış şartlarına rağmen yollara düşmüş, kadınlarımızın sembolü Şerife Bacı da zorlu kış günlerinde 9 aylık bebeğiyle ne pahasına olursa olsun vatanı için yola düşmüş, cephaneler ıslanmasın diye kazağını cephanelerin üstüne örtmüş, kendisi ise donarak vefat etmiş bir kahraman. Bütün vatan evlatlarına adeta annelik yapmış. İstanbul'dan gelen savaş gereçlerinin Anadolu'ya giriş noktası da İnebolu İskeleyi oluyormuş. Yunanlılar donanmalarıyla iskeleyi mağrur bakışlarıyla denetlemeye başlamış, şehrin ileri gelenlerine ultimatom vererek cephaneye ve silahları iki saat içinde teslim etmelerini söylemiş. Savaş gemilerinin İnebolu'ya doğru hareket ettiği haberi zırhlılardan önce fırtına gibi olan Karadeniz insanı sayesinde İnebolu'ya ulaşmış ve Anadolu'ya göndermek için canı pahasına söz verdiği cephaneleri, bombalama karşısında zarar görmemesi için iç kısımda kalan İkiçay Mevkii'nde, tepenin arkasında kalan ve zırhlıların top atışlarının ula-

şamayacağı yerlere taşımışlar. Yunan savaş gemileri İnebolu'yu bombalamış. Sanki her yer ölümle yaşamın birlikteliğini anlatan ama aynı zamanda baharın gelişini temsil eden sakura kiraz çiçeği gibiymiş. Çünkü Yunanlar Kurtuluş Savaşı'nın gereksinimleri olan her biri güzide insanımızın ve cephanelerin Anadolu'ya giriş yeri olan bu iskeledeki etkinliğini önleyememiş. İşte İnebolu; içinde deniz kokusuyla harmanlanan, tarih kokan, tarihinde fedakarlık barındıran, yelken açarken gönlünü mücadelesini vererek sevgiyle açan bir yerdir.

Çocukluk yıllarım ahşap, aşı boyalı, cumbalı yapıları olan; bahar geldiğinde denizin mavi ışığının yansımasıyla meyvesinin habercisi erik, elma ağaçlarının pembe, beyaz renk cümbüşü eşliğindeki İnebolu'da geçti.

Ailemde ve çevremde birçok denizci vardı. Onların ballandıra ballandıra anlattığı hikayeler beni de denizci olmaya yöneltti. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimimi İnebolu ilçesinde tamamladıktan sonra, denizcilik okulunda okumak için gittiğim gurbet el İstanbul'da, 2006 yılında stajyer olarak denizcilik mesleğine adım attım.

Denizcilik mesleği dışarıdan bakıldığında gizemli ve ilgi çekici, denizleri fetheden kaptan-ı derya gibi hissettiren bir meslek

olarak gözükse de aslında içine girildiğinde bu mesleğin hiç de dışarıdan görüldüğü gibi olmadığını sevgili okurlar yazımın sonunda anlayacaklardır.

İnebolu'nun bir kıyı ilçesi olması nedeniyle çocukluk yıllarımızda bol bol hikayeler dinledik. Dinlediğimiz bu hikayelerde genel olarak denizciliğin iyi tarafları olarak dünyanın çeşitli yerlerini görmek, çok para kazanmak ve daha birçok güzel şey anlatılırdı. Adeta bizlere denizin üstündeki ışıltılı yakamoz anlatılmış derinliğinden bahsedilmemiş diye düşünüyorum birbiri ardına yitip giden günlerde...

Her meslekte olduğu gibi denizcilik mesleğinin de güzel yönleri kadar kötü yönleri de vardır. Bunun en başında aileden ve sevdiklerinden uzak olmak gelir. Sevdiklerini burnunda tüterek özlemek, iyi veya kötü günlerinde yanlarında çınar gibi boy gösterip olamamak bu mesleğin en büyük handikabıdır. Şimdilerde teknolojinin gelişmesiyle birlikte, yüksek maliyetlerine rağmen her ne kadar tüm gemilerde olmasa da, birçok gemide internet imkanının olması bir nebze hasretimizi gidermemize vesile olmaktadır. Eski denizcilerin bu imkanlara da sahip olmadığını düşündüğümüzde çektikleri zorluklara, denizin dalgalarıyla boğuşup sabırla ve özlemle mücadele ettiklerine ancak ailelerini bir kez daha görebilmek umuduyla katlandıklarını anlayabilirsiniz. Bu dönemde gemilerde çok hızlı internetten bahsetmek mümkün olmasa da sadece bazı sosyal uygulamalardan

yazışma, resim veya video gönderme yapılabilir. On sene önceyi gören bir denizci olarak en küçük ihsana bile şükrediyorum. Eskiden mürettebatın haftada bir kere gemi telefonu ile sevdikleriyle görüşmesine izin verilirdi. Bu görüşme de uydu kanalıyla olduğu için sanki pamuk ipliğine bağlıymışçasına oldukça zayıf bir bağlantı üzerinden yapılırdı. Yine de ailesinin sesini duyduğunda insanın içi heyecan ve mutlulukla dolar; onların da senin iyi olduğunu öğrendiklerinde içleri huzurla kaplanırdı.

Gemi sefere çıktıktan sonra sevdiklerinizin sevincini veya üzüntüsünü bir sonraki limana kadar sadece telefonda buruk kalan bir ilgiyle paylaşabilirsiniz. Bu durum bir insan için gerçekten motivasyon düşürücüdür. Sevdığınız bir insanın zor zamanında yanında olamamanın verdiği hüznle güneşin batışını izlersiniz, sanki o güneş sadece sizin için batıyor gibi... Ne kadar hüznü de olsa acılarımızı gönlümüze yükleyerek gemiyle beraber denizin ıssız ve uçsuz bucaksız maviliğinde yoluna bir şekilde devam ediyor insan.

Pek de bilinmeyen denizcilik mesleği hakkında sık sık karşılaştığım bazı soruları ve cevaplarını sizinle paylaşmak istiyorum.

Soru: Geceleri yolunuzu nasıl buluyorsunuz?

Gemilerde tüm sefer bölgesinin haritaları basılı veya elektronik olarak mevcuttur. Bu haritalar üzerinde çizilen rotalar otomatik

pilot dediğimiz sisteme girilerek geminin o rota üzerinde gitmesi sağlanır. Yani biz gece de gündüz de aynı şekilde ilerleriz. Geminin devamlı olarak kontrol edildiği yer olan köprü üstünde bir kaptan olur, trafiğin yoğun olduğu yerlerde kaptan gerekli müdahaleleri yaparak gemiye yön verir. Bunun yanında bize yardımcı olacak birçok seyir yardımcısı vardır. Bunlar radar, gps gibi aletlerdir. Yani gece de gündüz de seyir yapmak zor bir şey değildir. Gemiye bir araba gibi düşünmemek gerekir. Görüş imkanı her daim iyi olmasa bile gemide bulunan radarlar vasıtasıyla diğer gemileri tespit ederek gerekli müdahaleleri yapabilmekteyiz.

Soru: Gittiğiniz ülkelerde dışarı çıkabiliyor musunuz?

Evet, birkaç ülke hariç gittiğimiz ülkelere rin çoğunda çalışma saatlerine göre herkes istirahat saatinde dışarı çıkabilir. Bu bahse konu birkaç ülke ayriyeten vize istemektedir. Örneğin Amerika’da konsolosluktan vize alınması gerekiyor. Eğer bu vize alınmazsa Amerika’ya gidecek olan vizesiz denizcilerin dışarı çıkamayacağını kural olarak bildirmiştir.

Soru: Kaç ülkeye gittiniz, en güzeli hangisidir?

Sanırım yüzden fazla ülkeyi görme imkanına sahip oldum. En güzeli hangisi sorusunun cevabına inanın ben de karar verebilmiş değilim.

Soru: Gemide canınız sıkılmıyor mu?

Gemide çok yoğun bir iş programı ve vardiya sistemi olduğu için bazen işler yetişmemekte olup, saatlerin yetmediği zamanlar hatırlıyorum. Gemilerde sekizden beşe kadar çalışanlar olduğu gibi vardiya ile çalışma da vardır. Bu işlere örnek olarak geminin bakımı, temizliği ve kurallar doğrultusunda doldurulması gereken bir sürü evrak verilebilir. Böyle zamanlarda memleketimin türküsünü mırıldanırdım. Sanki müziği doğduğumda söylenen ninnim, sözleri büyüdüğümde kimliğimin nereye ait olduğunu anlatan cümlelerdi.

*Hep beraber başlayalım (helessa yalessa)
Ayva turunç aşıyalım (helessa yalessa)
Biz bu işi işleyelim (helessa yalessa)
Helessa yalessa
Heyamola yesa yesa hop*

*Mola heyamo
Yamo heya mo
Bir gemim var boyu uzun (helessa yalessa)
Gider yazın gelir güzün (helessa yalessa)
Bu sefere yoktur sözüm (helessa yalessa)*

“Heyamola” sözünde Allah’ın adı ile başlama, geri dönmeye inanma, dönmeye kararlı Karadeniz inadı ve kolları kenetlenmiş dayanışma, Çaka Bey’den Piri Reise kadar bütün komutanlarımızın vasıflarını kendinde toplama, karada olduğu kadar denizde de altında topladığımız bayrağı semada dalgalandırma hedefini kalbine ve aklına söz verip sözünün eri olma amacı vardır. Bu yüzden gemiyi ufak bir ilçe olarak düşünebiliriz. Bir ilçede neler oluyorsa gemide de 20-25 kişilik personel ile aynı eylemler ve aynı duygular yaşanıyor diyebiliriz.

Gemi seyir halinde iken:

4. Kaptan 08-12 / 20-24

3. Kaptan 00-04 / 12-16

2.Kaptan 04-08 / 16-20 vardiyasını tutmaktadır. Bu vardiyanın dışında diğer işlerini de devam ettirmektedirler.

Gemide okuldan başlayarak gelen bir hiyerarşi sistemi vardır. Askerdeki kadar olmasa da sert kurallar olduğu söylenebilir. Kalkma, uyuma ve yemek saatleri belirlidir. Örneğin yemek saatleri dışında yemek servisi yapılmaz, fakat dolaptan tost gibi kahvaltılık yiyecekler yenilebilir. Bunun gibi uyulması gereken birçok kural vardır.

Günümüzde gemiler ve gemi çalışanları da nitelikleri itibariyle gruplara ayrılmaktadır. Tankerde çalışanlar, konteynırda çalışanlar, yolcu gemilerinde çalışanlar gibi. Bu satırları okuyanların yolcu gemisinde çalışması ne kadar zevklidir dediklerini duyar gibiyim, inanın hiç de zevkli değil. Şunu unutmamak lazım, ne kadar sorumluluk olursa işler o kadar zorlaşıyor. Buna yolcu gemisinde bulunan 2000 personel ve belki de daha önce hiç gemiye çıkmamış 5000 yolcuyla eklendiğinde ne demek istediğim anlaşılabilir. Böylesine büyük bir kalabalığı idare edebilmek için tüm güvenlik önlemleri alınmalı ve her şey çok iyi takip edilmelidir. Hataya yer yoktur yoksa dümen yeteneğiniz yok diye konuşulur. Bu da bir denizci için en ağır sözlerden biridir. O yüzden çalılımlı tekneler gibi endamlı olup yetenekli olmak gerekir.

Günümüzde denizcileri en az gurbet kadar zorlayan bir olay daha vardır. Son zamanlarda gündemi de meşgul eden korsan-

lar. Gemi seyir esnasında ellerindeki kancalı ipler ile gece yarısı gemiye çıkan adamların bizleri ne kadar korkuttuğu ancak yaşanılarak anlaşılabilir. Geçtiğimiz aylarda çalıştığım şirkete ait bir geminin personeli kaçırılmıştı. Aynı şirkette çalıştığımız için kaçırılan personelin birçoğu ile daha önceden başka gemilerde çalıştım ve onları yakinen tanıyordum. Bu olay benim için gerçekten travmatik bir olay olmakla beraber ailelerinin perişan halini düşünmek gerçekten beni çok üzmüştü. Sağ salım kurtarılmaları bizim gemimizde olduğu gibi tüm denizcilik camiasında da büyük sevinçle karşılandı. Ancak bir arkadaşımız orada korsanlar tarafından öldürülmüştü. Korsanların asıl amacı fidye almak olup, genelde kaçırdıkları kişilere zarar vermezler. Çünkü onların düşmanı olmadığımızı ve onlara karşı savaşılabilecek bir gücümüzün olmadığını gayet iyi bilirler.

Bazı bölgelerde gemilere 4-5 silahlı guard (koruma) alınır, belli bölgeler geçildikten sonra limana varmadan bu kişiler silahları ile beraber gemiden ayrılır. Uluslararası kurallara göre gemilerde silah bulundurulması yasak olduğundan mürettebatın kullanımı için silah bulundurulmaz. Gemilerde silah olsa bile bizler denizci olduğumuz için bu silahları kullanacak bilgi ve donanımına sahip değilizdir. Tabi bu koruma hizmeti belli bir maliyete sebep olduğu için şirketler genelde almak istemez. Son kaçırılan çalıştığım şirkete ait gemide koruma alınacak bir bölge yoktu. Alsaydılar bile varış limanından önce onların gemiden silahları ile ayrılmalarını sağlayacak bir ara liman mevcut değildi. Bu yüzden bir sonraki limana gemide bulunan silahlar ile gidilemeyeceği için koruma alınmamış olup bu hadise yaşanmıştı. Buna istinaden bu böl-

gelerden geçerken gemilerin de kendilerine has aldığı ufak önlemler mevcuttur. Bu önlemlerin başında yaşam mahalline girilecek tüm kaportaların (kapılar) içerden kitlenmesi, geminin en dayanıklı yerinde bir panik odası oluşturularak herhangi bir saldırı anında herkesin bu odaya girip içerden kendilerini kitlemeleri ve geminin etrafına dikenli tellerin çekilmesi gelir. Fakat guard hariç diğer tüm önlemler korsanları durduraktan ziyade yavaşlatmak için kullanılan önlemlerdir. Korsan saldırısı esnasında gemiden yardım çağrısı gönderilir. Bu yardım çağrısını alan en yakın ülke gemiye yardım edebilsin diye bu yavaşlatıcı önlemler alınabilir. Bu önlemler korsanları en fazla 5-6 saat durdurabilir.

Gemilerde, süreleri önceden belirlenmiş şekilde kontrat usulü çalışılır. 4 ay gemide çalışıp 2 ay izin yapmak gibi. Bu süreler şirket ve çalışan kişinin durumuna göre değişir. Bir şirket ile anlaştığınızı düşünelim. 4 aylık kontratınızı tamamlamak üzere gemiye gittiniz. Kontratınız bitince dünyanın herhangi bir limanında şirket, sizin yerinize bir sonraki kontrata başlayacak adamını gönderir, yani gemiler hiçbir zaman olduğu yerde durmaz. Kontratını bitiren personel şirketten, şirket de personelden memnunsa ikinci kontrat için anlaşılır. Bu anlaşma şöyle olur: Bir sonraki kontratına ne zaman başlamak istiyorsun diye şirket çalışanına sorar. Siz de kaç ay tatil yapmak istiyorsanız şirkete bir tarih verirsiniz ve o tarihte size şirketin başka bir gemisi ayarlanır. Bazen şirketler zor durumda kalıp adam bulamadıkları için sizi verdiğiniz tarihten önce de arayabilirler. Bu durum size kalmıştır ister gidersiniz, ister ben biraz daha tatil yapmak istiyorum deyip tatilinize devam edebilirsiniz. Bazen gidilen ülkelerde

personel değişimine izin verilmemesi, uçak biletlerinin çok pahalı olması gibi sebeplerle kontratını bitirip gemiden ayrılamayan kişiler de olabiliyor. Bazen 14-15 ay gemide kalan denizciler olduğunu biliyorum. Bu yüzden çocuğunun, torunun doğumunu ve hatta kendi düğününü kaçırarak birçok denizci olmuştur. Anlatırken ne kadar komik gelse de bu tür olaylar bir denizci için büyük travmalara sebep olabilir. Çünkü kötü anılarına her seferinde bir tane daha çapa atmış olur. Şu anda yeni gelen kurallar gereği bir sene içinde maksimum 10 ay çalışabilmektedir.

Bir başka konu ise gemilerin ağır hava şartlarında seyir yapmasıdır. Okyanusun ortasında gemi ile ilerlerken hava şartları birden sertleşebilir. Gemiden sesler gelmeye başladığı zaman, gemi kaptanı olarak sesleri dinleyip iyi yorumlamak gerekir. Kendimizi geminin dalgakıranı gibi hissederiz. Ben gemilerin ince ve zarif bir ruhu olduğuna inanan bir kaptanıyım. Gemi benim için cansız bir nesne değil, benimle iletişime geçen, dertlerimi paylaşan bir arkadaşım gibidir.

Biraz da çalıştığım konteynır gemisi hakkında bilgi vermek istiyorum. Gemimizde konteynırın içine girebilen her şeyi taşıyabiliyoruz. Geminin üzerinde binlerce konteynır olduğunu düşünürseniz hepsinin içinde neler var bilmemiz imkansızdır. Zira yüzyıllardır hep böyle sürüp gitmiştir. Biz sadece taşınanları emanet bilip deniz bağına vururuz.

Gemimizin boyu 264 metre uzunluğunda yani yaklaşık 2,5 futbol sahasından biraz

daha uzun. Genişliği 32 metre, tam yüklendiği zaman suyun altında kalan kısmı yaklaşık 12,5 metredir.

Geminin en altından en üst kısmına mesafesi 56 metredir. Boğaz köprüsünün yüksekliğinin yaklaşık 62 metre olduğunu düşünürseniz boyutlarını kafanızda daha iyi canlandırabileceğinizi düşünüyorum.

Son olarak sizlere gemilerdeki sosyal yaşamdan bahsetmek istiyorum. Gemilere spor salonları, havuz, sauna ve oyun salonları eklenmiştir. Eski dönemlerle kıyaslanacak olursa aylarını denizde geçirenler için büyük bir lütuf olduğu söylenebilir.

Tüm denizcilerin hayali denizi bırakıp karada bir iş bulmaktır. Denizcilikte en önemli şey bir an önce kontratınızı bitirip evinize geri gelmek ve sevdiklerinize kavuşmaktır. Fakat izinde geçen 2-3 ay tüm denizcilerin denize hasret duymalarına yetiyor. Bu seferde bir an önce gemiye dönmek istiyorsunuz. Benim açımdan evlenip çocuk sahibi olduktan sonra gemiye dönüşlerim eskisi kadar istekli olmadı, yani aile özlemim deniz sevgime ağır bastı diyebilirim.

Karadan denizi seyretmenin hoş olduğunu biliyorum ama inanın denizden karayı seyretmek gerçekten çok zor, çünkü hayalde hep karaya vuran gemi olmak vardır. Kalanlar mı daha çok özler, gidenler mi? Bunun bile cevabını verebilecek bir denizcinin olduğunu düşünmüyorum. Ama benim fikrim giden için daha zordur her zaman...

 TÜRKSAT

50. YIL

TÜRKSAT'IN EN GÜÇLÜ UYDUSU

UZAYDA

T.C. ULAŞTIRMA VE
ALTYAPI BAKANLIĞI

 TÜRKSAT

turksat.com.tr

ADLİYEMİZDEN HABERLER

11 KASIM MİLLİ AĞAÇLANDIRMA GÜNÜ

11 Kasım Milli Ağaçlandırma Günü dolayısıyla Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüğümüzün de katıldığı törende, Adalet Bakanı Sayın Abdulhamit GÜL 2 fidanı toprakla buluşturarak can suyunu verdi.

TBMM ARAŞTIRMA KOMİSYONU'NUN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

TBMM Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerini Araştırma Komisyonu Sayın Başkan ve değerli üyeleri adliyemizi ziyaret etti. Şiddet mağduru kadınların müracaatı üzerine yapılan işlemler hakkında bilgi alan heyet, Adli Görüşme Odalarını (AGO) yerinde incelediler.

AZERBAIJAN HEYETİNİN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Azerbaycan Cumhuriyeti Başsavcılığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve deneyimlerin paylaşılması amacıyla imzalanan Mutabakat Zaptı çerçevesinde, Azerbaycan Cumhuriyeti Başsavcılığı savcılarından oluşan heyet adliyemizi ziyaret ederek Cumhuriyet Başsavcılığının işleyişi hakkında bilgi alışverişinde bulundular.

TÜRK KONSEYİ HEYETİNİN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Türkiye Adalet Akademisi'nin mesleki ve bilimsel konularda uluslararası ilişkiler kurma görevi kapsamında, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'ne (Türk Konseyi) üye ülkelerin yargı eğitim kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan heyet adliyemizi ziyaret etti.. Heyete Türk yargı sistemi hakkında bilgilendirme yapıldı.

HSK ÜYESİ ERGÜN ŞAHİN'İN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Hakimler Savcılar Kurulu 2. Daire Üyesi Sayın Ergün ŞAHİN adliyemizi ziyaret etti.

HÂKİM VE SAVCI ADAYLARI EĞİTİM PROGRAMI

Adliyemizde staj eğitimlerine devam etmekte olan hakim ve Cumhuriyet savcısı adaylarının mesleki gelişim ve tecrübelerine katkı sağlamak amacıyla eğitim programları düzenlendi.

AVRUPA BİRLİĞİ PROJESİ KAPSAMINDA DÜZENLENEN HUKUK FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNE HALKA AÇIK MAHKEME GÜNLERİ ETKİNLİĞİ

Bilkent, Ankara ve Hacı Bayram Veli Üniversitelerinin hukuk fakültelerinde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden 30 kişiye; savcılık uygulamaları, ceza mahkemeleri uygulamaları, ön bürolar, adli görüşme odaları, SEGBİS, UYAP ve genel olarak adliyelerin işleyişi hakkında eğitim ve AİHM başvuru süreciyle ilgili konferans düzenlendi.

DÜNYA ÇOCUK HAKLARI GÜNÜ PROGRAMI

Ankara Batı Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nün Dünya Çocuk Hakları Günü münasebetiyle düzenlediği "Bir Çocuk Bir Hediye" programı kapsamında 20 Kasım 2021 günü çocuklara çeşitli hediyeler verildi.

YARGITAY ÜYELİĞİNE SEÇİLEN TİCARET MAHKEMESİ BAŞKANI SAYIN SÜLEYMAN YILDIRIM'A DÜZENLENEN VEDA PROGRAMI

Ankara Batı Adliyesi Ticaret Mahkemesi Başkanı olarak görev yaparken Hakimler ve Savcılar Genel Kurulu tarafından Yargıtay Üyeliğine seçilen Hâkim Sayın Süleyman YILDIRIM için veda programı düzenlendi.

Sağlık Bilimlerinde Öncü Üniversite

Tıp Fakültesi

Türkçe Tıp
İngilizce Tıp

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Beslenme ve Diyetetik
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon
Hemşirelik
Dil ve Konuşma Terapisi
Sağlık Yönetimi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Anestezi Programı
Ameliyathane Hizmetleri Programı
Elektronörofizyoloji Programı
Biyomedikal Cihaz Teknolojisi Programı
Tıbbi Dökümantasyon ve Sekreterlik Programı
Optisyenlik Programı
Tıbbi Tanıtım ve Pazarlama Programı
Tıbbi Laboratuvar Teknikleri

Meslek Yüksekokulu

Bilgisayar Programcılığı Programı
Eczane Hizmetleri Programı

Sezai Karakoç

Gelin gülle başlayalım atalara uyarak
Baharı koklayarak girelim kelimeler ülkesine
Bir anda yükselen bir bülbül sesi
-Erken erken karlar ortasında
Güneş dönmüş ışık saçan bir yumurta-
Bana geri getirir eski günleri
...Paslanmış demir bir kapı açılır
Küf tutmuş kilitler gıcırdarken
Ta karanlıklar içinde birden
Bir türkü gibi yükselirsin sen
Fısıldarım sana yıllarca içimde biriken
Söyleyemediğim ateşten kelimeleri
Şuuraltım patlamış bir bomba gibi
Saçar ortalığa zamanın
Ağaran saçın toz toprağını
Bana ne Paris'ten
Newyork'tan Londra'dan
Moskova'dan Pekin'den

Sezai KARAKOÇ'u rahmetle anıyoruz.